

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**DANSKUDDANNEDE FOLKESKOLELÆRERE
I NORDSLESVIG
UNDER PREUSSISK STYRE**

L. S. RAVN

Danskuddannede folkeskolelærere
i Nordslesvig
under preussisk styre

Skrifter, udgivne af
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND
NR. 35 . 1966

I kommission hos Danske Boghandlers Kommissionsanstalt. København

Dette skrift skulle bevare mindet
om gamle lærere og degne fra en svunden tid
og give dem plads i vor hjemstavns
omskiftelige skolehistorie.

Til danskuddannede lærere medregnes i denne forbindelse
lærere udgået fra Tønder seminariums
danske afdeling i tiden 1865–85.

L. S. RAVN

Udgivet med støtte af

DANSK KULTURSAMFUND

TRYK: TH. LAURSENS BOGTRYKKERI . TØNDER
BOGBIND: J. P. MØLLERS BOGBINDERI . HADERSLEV

INDHOLD

Indledning	7
Oversigt over ene- og førstelærere ved Nordslesvigs landsbyskoler 1864–1914	32
Navnefortegnelse over lærere i Nordslesvig efter 1864 dimitteret fra kongerigske seminarier	40
Biografiske oplysninger	44
Fortegnelse over de nordslesvigske folkeskoler og deres danskuddannede lærere efter 1864	88
Kort	112
Noter	113
Bilag	115
Kredsskoleinspektørerne i Nordslesvig 1877–1919 ...	120
Anvendt litteratur	122
Stedregister	124

Forkortelser

DBL = Dansk Biografisk Leksikon

Dbmd. = Dannebrogsmænd

D.L.M. = Danske Læreres Medlemsblad

enelæ. = enelærer

f. = født

Flksk. = Folkeskolen

hjlæ. = hjælpelærer

K.d.R. = De kgl. da. Ridderordener og Medailler

læ. = lærer

org. = organist

pens. = pensioneret

s. = sogn

Sdj. Mdskr. = Sønderjysk Månedsskrift

Sdj. Årb. = Sønderjyske Årbøger

sem. = seminarium

S. H. S. = Schleswig-Holsteinische Schulzeitung

Td. = Tønder

INDLEDNING

Skoleloven af 29. juli 1814, der var resultatet af Den store Skolekommissions arbejde, blev grundlaget for ordningen af kongerigets skolevæsen i flere menneskealdre. Den betød en meget betydningsfuld højnelse af den almindelige oplysning og var af afgørende betydning for hele vort folks udvikling.

En måned senere, den 24. august 1814, fik Slesvig sammen med Holsten »Den almindelige Skoleordning«, der i hovedsagen skyldtes den slesvigske general-superintendent Adlers forslag. Den adskilte sig principielt ikke fra den for kongeriget gældende, men den fik trods det store fremskridt, den unægtelig betød, en for det danske sprogs stilling i Angel og Mellemslesvig skæbnsvanger virkning.

De dybe sår, som kirken gennem generationer sproglig set havde slået i disse egne, blev ikke lægt ved skoleloven, tværtimod. I hertugdømmet Slesvig var – når undtages Tørninglen, enklaverne og Als – største delen af præsterne tyskuddannede. Og med den ny skolelov kom skolen til at underbygge kirkens bestræbelser for at fastslå det tyske sprogs overlegenhed og kulturbærende mission, og den blev således om end utilsigtet et meget vigtigt fortyskningsinstrument. Loven fastslog nemlig, at skolesproget skulle følge kirkesproget og ikke hjemmesproget. I alle sogne, hvor der prædikedes på tysk, og det var tilfældet i så godt som alle sogne i Mellemslesvig, fik skolerne således tysk undervisningssprog, selv om børnene havde dansk hjemmesprog, og følgerne heraf blev for de næste slægtleds vedkommende afgørende.

Skoleloven af 24. august 1814 delte skolerne som følger: de lærde skoler, borgerskolerne og landsbyskolerne. I henhold til loven blev der oprettet 4 lærde skoler: Haderslev, Flensborg, Husum og Slesvig. Undervisningssproget var tysk; dansk sidestilledes med fransk som undervisningssprog.

Af borgerskoler oprettedes i Nordslesvig 10: Åbenrå, Sønderborg, Haderslev, Tønder, Nordborg, Augustenborg, Højer, Løgumkloster, Christiansfeld og Gråsten. Kun Nordborg, Højer og Løgumkloster havde dansk skolesprog, de øvrige tysk.

Om skolerne på landet hed det, at lærerens foredrag såvel som hele undervisningen skal ske i det højtyske sprog. I den danske del af hertugdømmet Slesvig, forstår det sig, bliver der kun talt dansk. Men loven fastsatte ingen grænse for »den danske del« og dermed for den danske skole; det blev overladt administrationen.

Skoleforordningen omfattede ikke de såkaldte danske enklaver, der var undergivet dansk skolelovgivning, ligesom Als Nørre- og Sønderherred fik et skole-reglement udstedt af Danske Kancelli. I Tørninglen havde skolevæsenet fra gammel tid stået under Danske Kancelli, medens styrelsen ellers for det område, hvor loven havde gyldighed, udøvedes af Tyske Kancelli, i reglen ved hjælp af det tyske sprog. Der var således forskellige skoleordninger i den del af Sønderjylland, der i dag benævnes »De sønderjyske Landsdele«, og som i det følgende vil blive kaldt Nordslesvig.

Hvad de ydre rammer angår, bestod disse forhold stort set indtil genforeningen i 1920¹. Skolens indre udvikling blev derimod i tidens løb underkastet mange omskiftelser. Det skete ved de danske sprogreskripter i 1851 og senere afgørende og skelsættende ved de kendte tyske anordninger efter landsdelens indlemmelse i Preussen.

I efteråret 1850 ordnedes sprogforholdene for skolerne i Åbenrå, Haderslev og Sønderborg. Det danske og det tyske sprog fik lige ret som kirkesprog, mens det danske sprog indførtes som undervisningssprog i byens skoler, men dog således, at der droges omsorg for, at der også meddeltes børnene undervisning i det tyske sprog. De meget omtalte og også fra visse danske kredse kritiserede sprogreskripter indførte dansk skolesprog og til dels dansk kirkesprog i de blandede distrikter i Mellemslesvig, hvortil regnedes byen Tønder og 49 landsogne i Flensborg, Tønder, Husum og Gottorp amter. Herved tog man ikke hensyn til, at i hvert fald 8 sogne i Gottorp amt var tysktalende og heller ikke til de sidste 30 års forskydninger på det sproglige område. Følgen var en voksende modstand og kritik, der i høj grad udnyttedes af slesvig-holstenerne i deres bestræbelser for at skabe en antidansk bevægelse i disse egne. Om resultatet udtaler en mand, der bedre end de fleste kendte disse forhold, Jakob Petersen, formand for Sprogforeningen i sin årsberetning 1940–41: »Da vi nærmede os 1864, var befolkningen i de 49 sogne mere slesvig-holstensk-sindede end før 1848.« Og Sjællands biskop H. L. Martensen (1808–84) fælder i sine erindringer »Af mit Levned« følgende dom: »Der er næppe meget, der i den grad har skadet den danske sag, end dette sprogreskript.« Et nedslående resultat af de bestræbelser, der sigtede mod det modsatte! Forsøget på at redde det danske folkesprog i de 49 sogne i Angel og Mellemslesvig kom for sent, og de metoder, vi anvendte, var ikke brugbare.

Så kom krigen i 1864 og skabte med ét en helt ny situation for skolen og dens lærere både i Mellemslesvig og i Nordslesvig. I det følgende er det spørgsmålet om folkeskolernes danskuddannede lærere i Nordslesvig, som vil blive behandlet.

I hælene på de preussiske og østrigske tropper, der efter tilbageslaget fra Dannevirke-stillingen var på vej nordpå, fulgte den civile forvaltning, hvis chef var den preussiske regeringskommissær, friherre von Zedlitz. Han tog bopæl i Flensborg, hvor senere den østrigske regeringskommissær Revertera også indfandt sig. Allerede den 8. februar 1864 udsendte von Zedlitz en bekendtgørelse, hvori han

proklamerede, at han havde overtaget udøvelsen af regeringsmagten i landsdelen, at de gældende love skulle forblive i kraft, når ikke krigsoperationernes sikkerhed krævede undtagelser, at de embedsmænd, der afgav lydighedserklæring over for de nye magthavere, skulle kunne regne med beskyttelse i deres gerning, og at oprørske demonstrationer af enhver art skulle forfølges med strenghed.

Det viste sig hurtigt, at disse løfter ikke blev holdt. Allerede i februar måned blev de fleste embedsmænd fra Sydslesvig fjernet, og i løbet af de følgende måneder havde man afskediget, suspenderet eller fjernet de fleste overordnede tjenestemænd, samtlige rektorer, 39 overlærere og adjunkter ved de højere skoler, over 40 præster fra de blandede distrikter i Mellemslesvig, forstanderen og samtlige lærere ved Tønder seminarium og mere end 80 lærere ved borger- og almueskoler til en linie fra Flensborg fjord til Tønder. Lærerne fra de blandede distrikter blev ikke erklæret for uduelige, men for uværdige, fordi de havde modtaget ansættelse uden at kunne undervise i tysk. Erklæret for uværdige kunne de ifølge lov af 4. april 1845 ikke få pension. Alle i kongeriget fødte skulle ifølge et reskript af 5. juli 1864 uopholdelig forlade hertugdømmet, og de fik ofte kun 3 x 24 timers frist. I første halvår afskedigedes over 800 embeds- og bestillingsmænd. De ledige embeder blev fortrinsvis besat med holstenere og slesvigere med antidansk indstilling.

Allerede den 19. februar ophævede civilkommissæren sprogreskriptet af 1851 og udstedte en forordning, hvorefter tysk skulle være udelukkende kirke- og skolesprog i samtlige blandede sogne i Gottorp, Husum-Bredsted amter og i Flensborg amt med foreløbig undtagelse af Vis herred. Den 22. februar kom så »Anvisning til udførelse af forordningen af 19. februar«, der navnlig sigtede på præsternes og lærernes forhold, og som bl. a. krævede »den makellosesten religiös-sittlichen Lebenswandel« af vedkommende. De skulle ikke blot underskrive en lydighedserklæring, men også erklære, at de var inderlig beredte til at udføre, hvad der blev befalet dem. Da mange præster og adskillige lærere i de blandede områder ikke mente at kunne afgive en sådan erklæring, blev de ret omgående afskediget. Endelig udsendte dr. Rehhoff, før 1848 provst i Åbenrå og derefter præst i Hamborg, der havde til opgave at undersøge kirke- og skolevæsenet i hertugdømmet Slesvig, et cirkulære, der påbød, at de hidtil benyttede bøger i historie og geografi straks skulle afskaffes og undervisningen i fædrelandshistorie standses, indtil man fik en passende lærebog, der i børnene kunne vække bevidstheden om, til hvilket folk de hørte. Cirkulæret blev ikke efterlevet, i hvert fald ikke i Nordslesvig. I denne landsdels byer og flækker blev tysk hurtigt indført som undervisningssprog, dog med nogen undervisning i dansk. Derimod gjorde man for landsbyskolernes vedkommende klogeligt holdt ved en linie Flensborg-Tønder. Der blev ganske vist ved patent af 16. juni 1864 pålagt lærerne i de rent danske dele af Slesvig at give 3 ugentlige tysktimer til de børn, hvis forældre måtte ønske det; men det var ikke andet, end hvad der i sin tid var fastsat ved en regeringsskrivelse af 26. maj 1840, som ganske vist var blevet ophævet den

20. september 1850. Skønt man må sige, at hertugdømmet Slesvig i tiden fra 1864–66 blev styret nærmest diktatorisk, skete der på skolens område forbausende lidt i de rent dansktalende egne i denne periode. I den tyske lejr foregik et opgør mellem slesvig-holstenerne, der ønskede selvstændighed under en augustinborger, og preusserne, der ville hertugdømmernes anneksion.

Efter at Preussen den 3. juli 1866 havde besejret østrigerne ved Königgrätz, var vejen til anneksion fri, og ved freden i Prag den 23. august 1866 overdrog kejseren af Østrig sine ved Wiener-freden erhvervede rettigheder til hertugdømmene Slesvig og Holsten til kongen af Preussen, men med det velkendte forbehold, som løftet om fri afstemning i de nordlige distrikter indeholdt i § 5. Ved patent af 12. januar 1867 tog så kong Wilhelm af Preussen Slesvig og Holsten i besiddelse, og i en højtravende proklamation til indbyggerne udtrykte han håbet om, »at I vil velsigne det øjeblik, der har forenet eder med et større fædreland.« Herom udtaler historikeren P. von Hedemann-Heespen i »Die Herzogtümer Schleswig-Holstein und die Neuzeit«: »Ved anneksionen kom Slesvig-Holsten sammen med et land, som fra begyndelsen af dets historie var det fuldkomment fremmed.« Allerede i februar 1867 krævedes det, at bl. a. nordslesvigske lærere, der var blevet siddende i ret stort tal, skulle aflægge troskabsed² til kongen af Preussen. Da dette stred mod mange læreres samvittighed, og da man ventede, at Nordslesvig i henhold til § 5 ret snart ville blive givet tilbage til Danmark, ansøgte man på højeste sted om at blive fritaget for edsaflæggelsen, men fik et kategorisk afslag.

Derefter var der kun at vælge mellem et ja og et nej; det sidste betød omgående afskedigelse. Det var et meget vanskeligt spørgsmål, og der viste sig principiel uenighed herom³. I de nordlige og vestlige egne var stemningen for edsnægtelse, og befolkningen så med mistillid på edsaflæggerne, fordi man hævdede, at de gik på akkord med uretten. På østkysten, særlig på Als, aflagde de fleste embedsmænd eden. I Åbenrå amt, i Sundeved og på Als menes kun 6 lærere at have nægtet at aflægge eden, uden tvivl stærkt påvirket af det eksempel, øens tidligere biskop og derefter præst i Egen, Jørgen Hansen, gav ved selv at aflægge den. Det var nok første gang vestslesvigernes stejle retsstandpunkt stod over for østslesvigernes opportunistisk-praktiske syn på sagen. Det er tydeligt, at spørgsmålet om edsaflæggelse for mange lærere var en hård psykisk belastning, og det har utvivlsomt kostet dem lange og tunge overvejelser, før de nåede til en afgørelse. Der findes eksempler på yngre lærere⁴, der dødsmerkede af tb aflagde eden for at sikre deres efterladte en pension af de ny magthavere. Andre prøvede på at vinde tid ved at lade sig konstituere i deres embede. Hertil udkrævedes nemlig ikke aflæggelse af embedseden; men ret hurtigt fik de besked fra landråden om at træffe deres endelige valg. Hårdest ramt blev efter alt at dømme de lærere – oftest ældre – der ikke blot nægtede at aflægge eden, men heller ikke ville forlade hjemstavnen og søge embede nordpå, hvad enten de troede på landsdelens snarlige genforening efter en afstemning, eller de følte kravet om at

tjene danskhedens sag i Nordslesvig. De fik kun en meget lille pension fra Danmark, ikke nok til at klare blot de mest beskedne krav til en families underhold. Hertil kom, at det efterhånden, som årene gik, blev meget vanskeligt for disse lærere at få embede nordpå, selv ikke af de ringest lønnede. For disse brave mænd blev det en personlig tragedie. Herom vidner bl. a. et brev, dateret 15. 11. 1871, fra lærer og degn Jens Andreas Kloster i Skodborg til Peder Skau, Buks-have. Han havde nægtet at aflægge eden, blev afskediget, men søgte ikke straks nordpå. Den understøttelse på 300 rigsdaler årligt, som den kongelige finans-kasse udbetalte ham, var ganske utilstrækkelig til at holde nøden fra døren. De sidste reserver var opbrugt; fattigdommen truede og skuffet og bitter så Kloster, der på dette tidspunkt var 51 år gammel, ingen udvej til at klare dagen og vejen. Ved gode venners hjælp blev han omsider bogholder ved Frøs Herreds Sparekasse.

Hvor mange af Nordslesvigs lærere nægtede egentlig at aflægge embedseden? Det er man ikke enig om; man møder tallene 50 og 100. Svaret afhænger selvfølgelig af, om man medregner nej-sigerne fra tiden 1864–66, altså før spørgsmålet om troskabseden til kongen af Preussen officielt blev rejst. Fortegnelsen af de i det følgende registrerede lærere viser, at Nordslesvig i perioden 1864–68 mistede 98 lærere. Heraf søgte 61 nordpå, mens 16 overgik til andet erhverv i landsdelen. Denne unormalt store afgang medførte, at adskillige embeder, fortrinsvis de dårligt lønnede andenlærer- og biskolelærerembeder, var vakante eller måtte besættes med præparander. Der var mangel på kvalificerede ansøgere, og måske har det været medvirkende til, at regeringen i Slesvig i en skrivelse af 25. juni 1869 kundgjorde, at den intet havde at indvende imod, at seminarieelever, der før afslutningen af en fredstraktat havde påbegyndt deres uddannelse på et kongerigsk seminarium, eller som først efter denne dag havde bestået lærereksamen på et kongerigsk seminarium, og som var hjemmehørende i hertugdømmerne, fik samme adgang til ansættelse som de på et seminarium i hertugdømmerne uddannede. Det viser sig da også, at i hvert fald 19 lærere, dimitteret på kongerigske seminarier i nævnte tidsrum, har fået ansættelse ved nordslesvigske skoler; flere af dem dog kun for et kortere åremål.

Vi kan imidlertid konstatere, at der i 1868 i Nordslesvigs ene- og førstelærerembeder på landet udelukkende sad danskuddannede lærere, heraf kun nogle få dimitteret fra Tønder seminariums danske afdeling efter 1864. Forklaringen herpå er den kendsgerning, at der trods den store afgang var tilstrækkeligt mange dansk-uddannede lærere til at besætte de ca. 270 ene- og førstelærerembeder i Nordslesvig. Nedenstående oversigt giver svaret på spørgsmålet om, fra hvilke seminarier den nordslesvigske lærerstand var udgået. Antallet af lærere, dimitteret fra kongerigske seminarier, må siges at være betydeligt større, end man på forhånd anser det for sandsynligt på det givne tidspunkt. Endelig viser den følgende oversigt behovet af lærere ved landsdelens by-, flække- og landsbyskoler.

Oversigt over de danskuddannede læreres uddannelsessted

Dimitterede fra kongerigske seminarier før 1868:

Skårup	108	
Brahetrolleborg	12	
Jelling	52	
Lyngby ved Grenå	34	
Blågård	7	
Ranum	4	
Snedsted	5	
Vesterborg/Lolland	10	
Andre kongerigske seminarier	15	247

Dimitterede fra nordslesvigske præstegårde og lign.:

Nustrup og Fole præstegårdsseminarium	7	
Privatister, autodidakter, eksamineret af provsten, ikke seminarieuddannede m. m.	37	44

Dimitterede fra Tønder seminarium:

Før 1829	17	
Fra 1829–55 (tysk orienteret ledelse)	15	
Fra 1860–64 (dansk orienteret ledelse)	76	
Privatister, autodidakter etc.	23	
Tønder sem. danske afdeling 1865–85	262	393
I alt		684

Lærereembederne ved by- og landsbyskolerne i Nordslesvig i 1871 (efter »Provinzial-Handbuch für Schleswig-Holstein und das Herzogtum Lauenburg« 1871).

	Byer		Flækker		Landsbyer		I alt	
Haderslev provsti	3	18	–	–	54	69	57	87
Tørninglen provsti	–	–	–	–	60	65	60	65
Lø-Møgeltønder provsti ..	–	–	–	–	20	26	20	26
Tønder provsti	1	9	2	7	42	48	45	64
Nørreherred provsti	–	–	1	4	9	11	10	15
Sønderherred provsti	–	–	1	2	15	20	16	22
Sønderborg provsti	2	8	–	–	15	22	17	30
Åbenrå provsti	3	14	–	–	53	65	56	79
Fra Flensborg provsti ..	–	–	–	–	5	7	5	7
	9	49	4	13	273	333	286	395

Første tal i kolonnerne betegner antallet af skoler; andet tal antallet af embeder.
Privatskolerne er ikke taget med; flækkeskolen i Christiansfeld heller ikke, da den havde særlig status.

Lærere, der blev afskediget af nationale grunde eller af anden grund søgte lærerembede nordpå eller overgik til andet erhverv i Nordslesvig.

	Nordpå	Andet erhverv	Tilsammen
I 1860'erne	51	15	66
I 1870'erne	9	6	15
I 1880'erne	19	7	26
I 1890'erne	2	6	8
Efter 1900	–	4	4
I alt	81	38	119

Af de efter 1885 på Tønder seminarium uddannede lærere blev bl. a.:

Iver Hansen Byriell (Tønder 1886), afskediget i 1891 og derefter 1. læ. i Vamdrup 1892–1930.

Nicolai Thomas Svendsen (Tønder 1894), i 1897 læ. ved St. Petri drengeskole i København, overgik senere til andet virke i Nordslesvig; fra 1920–46 amtsskolekonsulent for Tønder amt.

Matthias Christian Thomsen (Tønder 1885), afskediget i 1886, læ. Hajstrup, Øsby s., læ. ved Nibe realskole 1886–88, læ. i Sønderborg 1888–1901, læ. i Fovsing 1901–10, 1. læ. og degn i Vorbasse 1910–30.

De ældste lærere, udgået fra Tønder seminarium allerede i 1816, var *Jens Boyesen* i Sebbelev, Ketting s., *Lauritz Erichsen* i Hajstrup, Øsby s., og *Jacob Jessen* i Lydersholm, Burkal s. Fra tiden indtil 1830 var der endnu i 1864 ansat 17 lærere i Nordslesvig. Derimod fandtes et forbausende lille antal Tønder-lærere fra den tyskorienterede tid 1830–55, kun 15; 10 ved de nordslesvigske landsbyskoler og 5 ved flække- og byskolerne. Af disse 15 lærere blev oven i købet 2 afskediget på grund af edsnægtelse. Men i det korte åremål fra 1860–64 under A. Kühnells ledelse dimitterede Tønder seminarium 112 lærere, hvoraf ikke færre end 72 i 1864 havde deres virke ved Nordslesvigs skoler; kun 10 var ansat syd for Skelbæk-grænsen, 25 havde embeder i kongeriget, 1 var udvandret og om 4 savnes nøjagtige oplysninger. Tønder var blevet det danske Nordslesvigs seminarium, og det ikke blot af navn⁵.

Det dansk-slesvigske seminariums levetid blev kun kort. Det opløstes under oprør, krigstummel og bange anelser for denne landsdels fremtid. Seminariets lærerkollegium samledes i København og udstedte den 14. 5. 1864 de sidste eksamensbeviser, bl. a. for *Nicolai Christian Kjølseth*, fra 1864 til 66 bestyrer af den danske privatskole i Åbenrå og for *Theodor Christian Møller*, huslærer hos Hans Krüger i Bevtoft 1864–65. Det ville de tyske myndigheder ikke finde sig i, og de erklærede den 3. 5. 1866 eksamensbeviserne for ugyldige, så begge lærerne måtte søge nordpå.

Allerede den 22. 3. 1864 foreslog provst Carstens, Tønder, i en skrivelse til Ci-vilkommissæren at gøre seminariet tvesproget, og han støttedes heri af provst Valentiner, hvem ordningen af seminarieforholdene i hertugdømmerne var blevet betroet. Seminariet deltes i to afdelinger, der indtil 1876 benævntes den tyske og den danske afdeling, hver med 3 klasser. Beskæftiger man sig nærmere med de to afdelinger, der efter 1876 kaldtes afdeling A og B, viser det sig, at den danske afdeling bar sit navn med rette, både med hensyn til timetallet henholdsvis i faget dansk og tysk og ikke mindst med hensyn til det krævede pensum. For eksempel krævedes i dansk litteratur adskilligt mere end til realeksamen i dag, mens kravene i tysk var mere end beskedne: læse- og samtaleøvelser i forbindelse med ABC'en og folkeskolens læsebog. Selv efter den ny ordning af 1872 fortsatte man nærmest inden for de samme rammer. Man mente således foreløbig at måtte se bort fra at lade dimittenderne give en praktiktime på tysk, og dette forbehold blev tiltrådt af Königlich Preussisches Schulkollegium für Schleswig-Holstein den 21. 12. 1871. Forholdet de to afdelinger imellem bedømmes ikke samstemmende, men det ses, at den nationale spænding øgedes, efterhånden som kursen fra regeringen i Slesvig blev hårdere, og i 1884 blev afd. B nedlagt. En førstehåndsskildring af forholdene på Tønder seminarium i tiden 1881–84 giver *Niels Peter Olsen* (1863–1936) i »Landsbydreng og lærer i Nordslesvig i Tiden fra 1864 til Sprogforordningen af 1888«, udgivet af Jens Iversen (Sdj. Årb. 1956). Følgende udtalelse af *Christian Peter Detleffsen*⁸, født alsinger, seminarielærer i Tønder fra 1885–1920, udgået fra den danske afdeling i 1877, må tages som et ærligt vidnesbyrd fra en mand i den tyskorienterede lejr: »Eleverne fra afdeling B var dansksindede. Det kunne slet ikke være anderledes, eftersom der kun var forløbet 10 år siden den politiske omvæltning, og vi alle stammede fra danske hjem med dansk modersmål. Men vi opførte os loyalt, og også møderne var præget af samme ånd. Vi besøgte ofte det danske teater; skuespillere fra København spillede i min seminarietid hver vinter længere tid i Tønder. Forholdet til den tyske afdeling A var afgjort godt.« En gennemgang af listerne over dimitterede fra de to afdelinger viser tydeligt, at de kom fra to lejre, og at de efter eksamen stort set søgte og fandt deres virke enten syd eller nord for den nuværende grænse. Fra den tyske afdeling blev i tiden 1865–84 dimitteret 471 lærere; heraf søgte ikke færre end 449 embede syd for Skelbækken, kun 20 blev i Nordslesvig, langt de fleste ved byskolerne, og 2 drog nordpå. Fra den danske afdeling er billedet det modsatte. Herfra dimitteredes 286 lærere og af disse blev 262 i landsdelen, kun 18 søgte sydpå og 6 nordpå. Af disse 262 lærere fra afdeling B sad endnu i 1910 et betydeligt antal – over 70 – i enelærer- og degneembeder, især i de rent danskstalende egne af Nordslesvig.

Den milde kurs fra 1860'erne blev i nogen grad skærpet ved regeringskundgørelsen af 4. september 1871, der indførte tysk som obligatorisk undervisningsfag i alle nordslesvigske skoler, dog ikke i de to første skoleår. Men fra det 3. skoleår skulle børnene have 6 timers tysk undervisning og disse kunne, hvis for-

ældrene fremsatte ønske herom, udvides til 8 eller 10 timer. I bekendtgørelsen hed det, at tyskundervisningen skulle lade nationalitet og modersmål være urørte. Hvis dette var sagt for at dulme gemytterne, så opnåede man ikke det ønskede; tværtimod medførte denne i og for sig ret mådeholdne instruks talrige protester fra forældre kredse, der på forskellig måde søgte at hindre dens gennemførelse, ganske vist uden noget resultat. For resten blev kravene ikke overalt ført ud i livet, simpelt hen fordi en stor del af lærerstaben ikke var i stand til at undervise fyldestgørende i faget. Der sad nemlig stadig udelukkende danskuddannede lærere i samtlige ene- og førstelærerembeder på landet og adskillige af dem havde kun ringe kendskab til tysk. Man forsøgte ganske vist at bøde på dette forhold ved at beordre lærerne, de såkaldte »Fibelhusaren«, på korte kursus ved seminariet i Tønder eller Segeberg; men resultatet har sikkert ikke været overbevisende. Et fornøjeligt billede af skolegangen i 1870'erne og af de gamle danske lærere i grænsesognene giver H. Kau i sin bog »Fra Kampen mellem Dansk og Tysk«, hvortil interesserede henvises.

Overpræsident G. von Steinmann havde i en skrivelse af 11. april 1871 meddelt, at han havde truffet den anordning for fremtiden kun at ansætte lærere ved de nordslesvigske skoler, som var det tyske sprog mægtige. Det lød jo meget godt, men regeringen kunne i landdistrikterne højst disponere over nogle ledige andenlærerembeder her og der; i langt de fleste embeder sad der danskuddannede lærere, og kaldsretten lå stadig hos kirkevisitorierne. Endnu så sent som i 1871 er kirkevisitoriernes bestalling for hidtilværende skolelærere i Roost *Hans Jørgensen* til at være distriktsskolelærere i Havervad-Åbølling skoledistrikt udstedt på dansk af »Hans Kongelige Majestæts Landraad for Haderslev Kreds von Rosen og af Carl Eduard Müller, Provst for Tørningelehn Provsti og Hovedpræst ved Sct. Marie Kirke i Haderslev By«. Den bærer et stempelmærke lydende på »Fünfzehn Sgr.« [Silbergroschen], og under landrådets underskrift læses i hans embedssegel »Königliches Landrathsamt Hadersleben« og i kirkeprovstens embedssegel »Tørningelehn Kirkeprovsti«.

I »Bjolderup Sogns Historie« beskriver Jakob Holdt landsbyskolernes overgang til preussisk styre i de første årtier efter 1864. Denne beretning er karakteristisk for mange af de nordslesvigske skoler og giver et udmærket billede af forholdene på skolens område⁷.

Også af sognets lærere tegnes der med få ord et billede, der nok bevarer de enkelte læreres særpræg, men som indeholder typiske træk af de danskuddannede lærere og deres problemer. Om degn og lærer i Bjolderup fra 1853 til 1888, *Tøge Tøgesen*, hedder det således: »I 1864 havde Tøgesen, der var bondesøn fra Røllum og dimitteret fra Skårup seminarium, allerede været degn og lærer i Bjolderup i elleve år. Han var en stout lærertype, tro mod sin konge og flittig i sin skole. Loyalt bøjede han sig dog for det nye styre og kunne derfor blive i sit embede til sin død i 1888. Nogle måneder forinden havde han fejret sit 50-års-lærerjubilæum under stor opmærksomhed fra beboernes side. Fra myndighederne

fik han som påskønnelse for sin lange tjeneste »Hohenzollernordenen«. Og mindeordene⁸ om *Detlef Christian Clausen, Niels Christian Flindt, Andreas Jepsen* og *Jes Peter Appel* supplerer billedet af disse gamle landsbylærere i en vanskelig tid.

Om forholdene i en nordslesvigsk landsbyskole (Møgeltønder) i 1870'erne beretter *Niels Peter Olsen* ret udførligt i »Landsbydreng og Lærer i Nordslesvig i Tiden fra 1864 til Sprogforordningen af 1888« (se bilag 1).

Som optakt til det næste fremstød på skolens område rettede den tyske presse i Nordslesvig hårde angreb mod lærerne og i særdeleshed mod Tønder seminarium⁹. I »Dannevirke« af 24. 1. 1874 refereres »Flensburger norddeutsche Zeitung«s påstand om, at en stor mængde, endog flertallet af de nordslesvigske lærere, nærer danske sympatier og stemmer på Krüger. Man henstiller til regeringen at gennemføre en reform, så mangt et skoleembede forsynes med en anden lærer. At Tønder seminarium er delt i to afdelinger, må betegnes som forfejlet, alene af den grund, at det derved »bliver en naturlig planteskole for danskheden«. Denne påstand turde i hvert fald være stærkt overdrevet. Endelig skal nævnes en artikel i det i Haderslev udkomne tyske blad »Grenzbote« af 28. 12. 1876: »Vor høje regering har ladet de dansksindede nordslesvigske lærere tildele en skarp advarsel om ved forefaldne politiske valg fremtidig ikke at stemme med det danske parti. Vi har allerede længe i stilhed undret os over, at de dansksindede læreres upassende optræden ved at stemme på Hans Krüger etc. etc. har kunnet gå upåtalte hen . . . Tror de herrer dansksindede lærere at måtte give deres danske følelser luft, så har det hidtil været en forfejlet måde at gøre det på ved at stemme på Krüger; må de absolut have luft, så lad dem kvittere deres embeder og vandre til Danmark; det ville være mandigt og ærligt.« Hvorvidt den omtalte skarpe advarsel er fremsendt officielt, er dog nok tvivlsomt; men tonen i det tyske blad var i hvert fald ikke til at tage fejl af.

I 1878 går de preussiske skolemyndigheder da et betydeligt skridt videre.

I forordningen af 9. 3. 1878 bestemtes det, at tyskundervisning var obligatorisk for alle børn i de nordslesvigske folkeskoler, og at den fandt sted på ældste, mellemste og yngste trin med henholdsvis 7 og 7 ugentlige timer samt 6 halve ugentlige timer. Hertil kom på ældste trin: 2 timer geografi, 1 time hovedregning og for drengenes vedkommende gymnastik; for det mellemste trin 2 timer hjemstavnslære og 1 time hovedregning. Hermed var tysk ikke længere blot undervisningsfag; det var blevet undervisningssprog for op imod halvdelen af alle timerne, og i en særlig § pegedes der på »frivillig« adgang til at indføre tysk som undervisningssprog i alle fag, dog med undtagelse af religion. En sådan ordning kunne oven i købet efter anmodning af regeringen blive beordret af overpræsidenten. Forordningen skabte den tvesprogede skole. Om denne skoleform fortæller Nicolai Svendsen ud fra sine egne oplevelser i Skærbæks treklassede skole særdeles levende (se bilag 2).

Forordningen gav de tyske myndigheder gunstige betingelser for i al stilhed at

favorisere det tyske sprog, således at der i en række af skolerne undervistes flere tysktimer end forordningen påbød. Man må ikke glemme, at adskillige hjem med henblik på børnenes fremtid måtte regne det for en fordel, ja for en bydende nødvendighed, at de unge blev fortrolige med det tyske sprog svarende til de krav, som deres videre uddannelse på forskellige områder stillede. Hertil kom, at det i visse kredse, ikke mindst blandt storbønder, blev anset for fornemt og fint at lade børnene få en udvidet undervisning i tysk. Det skete navnlig efterhånden, som de oprindelig slesvig-holstenske indstillede gled over til at acceptere det rigstyske. Resultatet var, at de fleste skoler i den sydlige del af Tønder nørre- amt og Åbenrå amt i løbet af 1880'erne blev fortyskede på nær religionsundervisningen og to danske timer (se kortet s. 112). Tysk var nu blevet undervisningssprog i skolerne ligesom det ifølge lov af 28. 8. 1876 var indført som forretningsprog for de nordslesvigske myndigheder. Samtidig fik lærerne tilhold om at benytte tysk som omgangssprog med børnene, et tilhold, der vitterligt ikke blev overholdt ved adskillige skoler helt op til 1920. Præster og lærere blev anmodet om at anvende tysk som forretningsprog i skoleanliggender. Gør man status, viser 1878 stadig et meget stort kontingent af danskuddannede lærere på landet, ikke færre end 268 alene i enelærer- og førstelærerembeder, heraf 154 dimitteret på kongerigets seminarier eller Tønder seminarium før 1864. Hvor mange af de nævnte, der magtede at undervise på tysk, er det vanskeligt at afgøre, men man må gå ud fra, at kun meget få af de før 1864 dimitterede har kunnet klare denne opgave på fyldestgørende måde. I de følgende år afskedigedes da også mange ældre lærere, der ikke havde tilstrækkeligt kendskab til tysk. Når man erindrer det stærke røre, som de forholdsvis uskyldige bestemmelser i skoleinstruksen af 1871 havde vakt, må det forbavse, at stemningen over for dens dog langt farligere efterfølger var ret passiv. Der sporedes på dette tidspunkt en vis modløshed i de danske rækker, og ikke mindst pressen var blevet temmelig tam, efter at H. R. Hiort-Lorenzen i 1877 havde måttet flytte nordpå. Men havde de tyske myndigheder håbet på hurtige og lette fremskridt på skolens område, måtte de konstatere, at dette ikke var nået. Efter at have besøgt en række vestslesvigske skoler ankede overregeringsråd dr. Schneider fra kultusministeriet i Berlin i en regeringsskrivelse af 8. 10. 1887¹⁰ over, at børnene endnu ikke med blot nogenlunde lethed var i stand til på tysk at udtale sig om tildragelser fra det daglige liv. Nej, det kunne de ikke i 1887, og det kunne de ikke langt senere. Ingen har sagt det mere klart end H. P. Hanssen, Nørremølle, når han i »Sønderjylland fra 1864–1895« bedømmer situationen således:

»Trods den tyske skole vil i næste slægt dansk være hjemmets sprog. De (børnene) har på legepladsen, i stald og lade, i mark og skov, på gaden og ved havnen brug for hundrede af ord, som de aldrig har hørt fra læreren. Netop ordene til det daglige livs brug lærer de ikke i skolen. Derfor er det så almindeligt, at selv indfødte tyskeres børn taler dansk, så snart de er uden for hjemmets fire vægge.

Direkte påvirkning i tysk retning bliver der ikke megen tid til at give børnene ad denne vej: De har alt for megen besvær med selve sproget til, at de gennem deres historieundervisning skal få nogen begejstring for de lange rækker af brandenburgske kurfyrster og preussiske konger, de skal lære om, skønt disse personer aldrig har haft noget at gøre med Sønderjylland, eller i deres læsebog stave til at elske Rhinen og de brandenburgske sandflader. Kun sangen, de kunne tyske melodier kan ikke andet end gøre indtryk, selv om drengene protesterer mod ordene og synger: »Ich bin kein Preusse, will kein Preusse sein« i stedet for »ein Preusse.« Tyskerne, der har givet skolemestrene æren for deres store sejre, har også opfundet slagordet: Den, der har skolen, har fremtiden. Men vi danske siger med større sandhed: Hvor ungdommen er, der er fremtiden.«

I 1884 indførtes en ny tysk sangbog, »Liederheft für preussische Schulen«, efter sigende på initiativ af dr. Kaftan, der under en rejse i Danmark var blevet klar over, at man i danske skolekredse og da navnlig i efterskole- og højskolekredse i udstrakt grad og med godt udbytte gjorde brug af fællessangen. Der er næppe tvivl om, at de kunne tyske melodier og sange havde gode betingelser for at blive flittigt brugt og værdsat i de tvesprogede skoler. Men så skulle med vold og magt ikke blot de obligatoriske tyske sange, men også en række nationalt udfordrende sange med; et talende eksempel på den mangel på psykologisk sans, som den preussiske administration udmærkede sig ved. Sange som »Ich bin ein Preusse« og »Schleswig-Holstein meerumschlungen« skulle ikke blot synges, men læres udenad og fremsiges. At det vakte røre i de danske hjem, kan næppe undre. Reaktionen udeblev da heller ikke. I løbet af få dage blev en adresse til kultusministeren om ophævelse af skoleinstruksen af 1878 underskrevet af omkring 8500 indsendere, inden politiet nåede at beslaglægge flere hundrede underskrifter på Als. En ny adresse blev i 1885 overrakt ministeren under et besøg i Nordslesvig. Denne danske aktivitet blev i Berlin betragtet som en udfordring, der måtte imødegås, og på grundlag af flere års arbejde med spørgsmålet om en yderligere fortyskning af folkeskolen i Nordslesvig kom så ved juletid 1888 meddelelsen om den længe frygtede anvisning af 18. december 1888 (se bilag 3).

Fra 1. april 1889 skulle tysk alene være undervisningssprog i de nordslesvigske skoler. Kun de fire religionstimer (6 på yngste trin) skulle være danske, mens de to religionstimer, der yderligere kom til på mellemste og øverste trin, skulle være tysk; om nogen som helst undervisning i dansk var der ikke tale.

Det er ejendommeligt at konstatere, at man udelukkede modersmålet af Nordslesvigs skoler 25 år efter krigen i 1864, og at man 25 år senere, i 1914, måtte indrømme, at det tilsigtede resultat, ungdommens fortyskning, endnu ikke var opnået; mange mente snarere tværtimod.

Det var ministerialråd Kügler og gehejmeråd Schneider, der blev udpeget som hovedansvarlige; de var gået videre, end regeringskredse i Slesvig fandt det rådeligt.

Generalsuperintendent Kaftan har i sine erindringer¹¹ fralagt sig ethvert an-

svar for den ny ordning, og har kritiseret den med skarpe udtalelser. Han følte det ikke uden grund som en personlig fornærmelse, at han i denne yderst vigtige sag ikke var blevet rådspurgt eller blot underrettet. Han anså anordningen af 1888 for den største politiske dumhed, det preussiske skolestyre havde gjort sig skyldig i. Bag denne kritik skjuler generalsuperintendenten åbenbart med fuldt overlæg den andel, som han i sin tid som »Regierungs- und Schulrat« havde haft ved anvisningens tilblivelse.

Over for Berlin hævdede han, at den var didaktisk forkert, kirkeligt uheldig og politisk så stor en fejl, så der nok ville gå 20 år, før den kunne gøres god igen. At det kirkelig set ikke gik så galt, som han havde regnet med, skyldtes bl. a. den stab af ældre lærere, der levede deres liv på dansk og befolkningens modvirken mod sprogreskriptet – især ved hjælp af Sprogforeningen. Denne forening var stiftet i 1880, men havde hidtil haft ringe betydning; nu efter 1888 blomstrede den vældigt op. Den var ikke blot mellemlid, når den konfirmerede ungdom sendtes til Danmark, men tjente også med held den hjemmenes gerning at råde bod på det af skolen forsømte. Således skete det, at kirken i Nordslesvig skyldte Sprogforeningen tak her, hvor skolen lod den i stikken. Disse dr. Kaftans uforbeholdne udtalelser må nok ses som et led i hans selvforsvar, men de stammer nu engang fra en højt begavet mand, der bedre end de fleste kendte forholdene og var i stand til at bedømme situationen. Han var klar over, at der hvor skolen og hjemmene lever i kamp om børnenes sjæle, der er hjemmene gennemgående de stærkeste. Han vedkender sig en udtalelse om, at fædrene til sprogforordningen af 1888 fortjente et mindesmærke på Skamlingsbanke blandt danskhedens forkæmpere og citerer ordret Mackeprang: »Nordslesvig 1864–1909«, side 283: »Det kan uden overdrivelse siges, at der ikke har været nogen bedre agitator for den danske sag end den preussiske regering og dens embedsmænd.«

Kaftan var født i Løjt præstegård og havde virket som andenpræst i Åbenrå, før han blev kaldet til den centrale post i skoleadministrationen. Han var tilstrækkelig fortrolig med dansk mentalitet og åndsliv til at erkende, at tiden ikke var moden til så drastiske indgreb, og at man derved gav den danske agitation de bedste våben i hænde. Anordningen måtte efter Kaftans overbevisning bære sit store ansvar for, at Nordslesvigs befolkning ved verdenskrigens udbrud var mere dansk end nogen sinde tilforn.

Thomas Otto Achelis¹² kalder sprogreskriptet af 1888 den mest omstridte begivenhed i Nordslesvigs skolehistorie og beklager, at man ikke kunne overvinde sig til at indføre 2 danske sprogtimer som støtte for religionsundervisningen. Han mener, at det netop er på grund af sprogforordningen, at det danske mindretal i tiden derefter kunne hævde sig, ja notere fremgang. Som konklusion af sine betragtninger udtaler han: »Man kan i længden ikke lukke øjnene for den kendsgerning, at den preussiske skolepolitik i sit væsen ikke var nogen original frembringelse, men at danskeren Regenburgs indstilling i denne har fejret sin opstandelse.«

Da den sidste kredsskoleinspektør i Åbenrå, Schacht, så sent som i 1920 prøvede et forsvar for den preussiske skolepolitik og specielt for forordningen af 1888, karakteriserede Achelis artiklen som, »eine lahme Verteidigung in einem ungewöhnlich schwachen Aufsatz.« Manden havde åbenbart ikke fornemmet ret meget af det hele trods sin centrale position i grænselandets skole.

En fyldig fremstilling af denne skelsættende forordnings tilblivelse, dens modtagelse i danske og tyske kredse og dens skæbnetunge andel i de næste årtiers øgede nationale spænding i grænselandet findes hos Oswald Hauser: »Preussische Staatsräson und nationaler Gedanke«, 1960, en redegørelse, der til dels bygger på ikke tidligere offentlig tilgængelige akter fra det slesvig-holstenske landsarkiv. Denne videnskabeligt underbyggede redegørelse medfører, at adskillige kendte opfattelser synes at måtte revideres. Professor Hauser forfægter bl. a. den påstand, at det i spørgsmål angående Nordslesvig efter 1864 var de øverste preussiske instanser inden for administrationen, der viste mådehold, mens de lavere embedsmænd var de pågående. Det gælder således i særlig grad baron Carl Scheel-Plessen, fra 1867 til 1879 overpræsident over Slesvig-Holsten, der som typisk repræsentant for den nøgterne statsräson viste et bevidst mådehold, også i nordslesvigske skolespørgsmål og det både i 1870 og i 1878, trods den meget ivrige regeringsråd v. Bitter. Scheel-Plessen trak sig i 1879 tilbage og blev afløst af overpræsident von Steinmann. Også han ville helst fare med lempe, men han var ikke stærk nok til at modstå kravene fra den voksende nationalistiske bevægelse.

Det, der her er af største interesse, er imidlertid professor Hausers udredning af, hvad der gik forud for skoleanordningen af 1888, og ikke mindst dr. Kaftans andel i denne sag, navnlig i betragtning af den stærke kritik, han fremkom med ved dens offentliggørelse. Professor Hauser aftrykker det responsum, som »Regierungs- und Schulrat« Kaftan den 6. aug. 1884 afgav til overpræsidenten. Heri udtaler Kaftan, at tysk sprogkundskab og tysk sindelag må fremmes kraftigt og virkningsfuldt i Nordslesvig, at den tvesprogede skole af 1878 har vist sig utilstrækkelig til fremme af dette formål og derfor må vige for den rent tyske, bortset fra religionsundervisningen og i hvert fald to danske sprogtimer. Men overpræsidenten tøvede, udbad sig erklæringer fra landråderne og førte endnu i 4 år adskillige forhandlinger om kompromisforslag, indtil Berlin ret hovedkulds ved den endelige udformning strøg de danske sprogtimer. Ud fra det fremførte har man vanskeligt ved at frikende generalsuperintendenten for sin andel i netop den anvisning, han så afgjort tog afstand fra, og hvis ophavsmænd han så stærkt gik i rette med.

Interessant er det også at stifte bekendtskab med den betænkning angående den nordslesvigske skole, som overpræsidenten i 1884 afæskede de fire landråder. Landråd von Tschirschnitz, Sønderborg, gik ivrigt ind for med alle midler at fremme tyskheden og anså indførelse af tysk som eneste undervisningssprog for aldeles påkrævet til imødegåelse af den pågående danske agitation. Noget mere mådeholdent, men i princippet enig med sin kollega ytrede sig også landråd

Schreiber, Haderslev, mens landråderne i Tønder og Åbenrå ville se tiden an og frarådede drastiske forholdsregler. Det samme standpunkt indtog kredsskoleinspektør Burgdorf, Tønder. Dr. Kaftan erklærede sig derimod i sine randbemærkninger i hovedsagen enig med v. Tschirschnitz og mente, at en ændring »gennemført en gang og for alle tider grundigt og varigt« måtte anbefales. – Danskernes reaktion ville hurtigt stilne af, hævdede han.

Der synes her at være tale om en indre splidagtighed. Den myndige og energiske øverste leder af kirken var overbevist om, at undervisningen i kristendommen måtte gives dansktalende børn i Nordslesvig på deres modersmål, og at kravet om to danske sprogtimer var berettiget ud fra den betragtning, at disse timer måtte være forudsætning for, at denne undervisning kunne svare til sit formål. Men som statsembedsmand gik dr. Kaftan ind for en så hurtig og effektiv fornyelse af den nordslesvigske skole som muligt. Det siger sig selv, at to så modstridende målsætninger ikke kunne forenes i samme person på så udsat en post, uden at det medførte angreb og mistro fra både dansk og tysk side. Og det var, hvad generalsuperintendenten kom ud for, hvilket han i øvrigt heller ikke lægger skjul på i sine erindringer.

Men v. Steinmann forhastede sig åbenbart ikke; der gik hele to år, hvor sagen nærmest stillede i bero, før det næste fremstød satte ind – denne gang fra pressens side. Hvem der egentlig stod bag disse angreb på regeringens nølen i det nordslesvigske skolespørgsmål, tør professor Hauser ikke udpege, men at det drejede sig om ultra-nationalistiske kredse, der søgte at mobilisere den offentlige mening, er han ikke i tvivl om.

Den 26. august 1886 bragte »Flensburger Nachrichten« en artikel »Aus Nordschleswig«, der skulle ruske op i regeringens sendrægtighed i spørgsmålet om at indføre rent tysk undervisningssprog i Nordslesvigs folkeskole. Regeringen foretog sig dog i første omgang intet. Men så gik »Hamburgische Correspondent« i en artikel »Zur Sprachenfrage in Nordschleswig« i aktion den 5. november samme år. Under henvisning til den tyske kurs i de polske områder krævede bladet »die Beendigung des Systems der Nachgiebigkeit« og omgående tysk som undervisningssprog i alle fag. Dagen efter udkom i »Norddeutsche Allgemeine« en artikel med samme overskrift og samme tendens.

Åbenbart under tryk af denne aggressive presse mente regeringen i Slesvig nu ikke at kunne tøve længere. Og det skønt et memorandum på 44 sider fra oktober 1886 uforbeholdent gjorde situationen således op: Man måtte ikke forvente, at nogen indfødt lærer talte mere tysk i skolen, end han var forpligtet til. Uden for skolen betjente han sig i samkvem med børn og voksne af det danske sprog. Det var kun muligt ad to veje at råde bod herpå. Enten måtte der bevilges lærerne i grænselandet særlige løntillæg til dygtiggørelse, eller man måtte fremskynde ansættelsen af lærere sydfra, der hurtigere ville gøre tysk til det virkelige skolesprog end de indfødte lærere, og endelig måtte man afskedige de ældre lærere med pension, også imod deres egen og skoledistriktets ønske.

En undersøgelse foretaget på regeringens initiativ skulle godtgøre, at omkring 90 % af Nordslesvigs lærere på dette tidspunkt var i stand til at honorere kravene med hensyn til tyskundervisningen; men selv tyske kilder mener, at tallet er særdeles optimistisk. For nok var instruksen af 1888 en kendsgerning, men man var først nu nået frem til det egentlige problem: *spørgsmålet om lærerne*, der skulle føre de stillede krav ud i livet. Hvad siger da tallene fra 1888 med hensyn til landsbyskolelærernes uddannelse? Endnu har 79 ene- og førstelærere på landet fået deres uddannelse på danske seminarier før 1868, og 169 er dimitteret fra Tønder seminariums danske afdeling, i alt 248, dvs. at over 90 % af samtlige ene- og førstelærere på landet stadig var danskuddannede.

Som tidligere påpeget skal man vel vogte sig for her ud fra umiddelbart at ville aflæse antallet af de lærere, der kunne undervise på tysk i det omfang anvisningen krævede, ej heller hvor mange, der med fuld indre tilslutning og overbevisning ville gå ind under kravene, men situationsbilledet er i hvert fald tydeligt nok, navnlig i betragtning af, hvor omfattende og kategorisk lærernes opgave i fremtiden tegnede sig. For de preussiske skolemyndigheder syntes en nøgtern vurdering af dette problem aldeles ikke at tegne et optimistisk billede. Overpræsident v. Steinmann var da også under sine besøg i Nordslesvig nået til den overbevisning, at det tyske sprogs utilfredsstillende niveau i de nordslesvigske skoler navnlig skyldtes lærernes mangelfulde kundskab. Det gjaldt frem for alt om at aktivisere dem, dygtiggøre dem og øge den frivillige tilgang af lærere sydfra, der fremdeles foretrak den mindre problemfyldte tilværelse dernede. Overpræsidenten ville tilbyde grænselandets lærere bedre økonomiske kår, et særligt løntillæg til dygtiggørelse. Det drejede sig om ikke mindre end 45.500 mark årligt, de penge ville være givet godt ud, mente forslagsstilleren; de ville bevare Nordslesvig for at blive Polen nr. 2. Men finansministeren var ikke modtagelig for argumentet. I besiddelse af den traditionelle preussiske sparsommelighed i alt, hvad der angik folkeskolen, afslog han 8. juni 1888 under henvisning til, at han manglede de fornødne fonds til det nævnte formål. Der kunne dog bevilges enkelte lærere, der gjorde sig særlig fortjent ved at fremme det tyske sprogs udbredelse i dansktalende distrikt et personligt gratiale at udbetale med års mellemrum. Overpræsidenten måtte år efter år gentage sin tovrækning med Berlin for at bevare blot disse beskedne særtillæg, der kun beløb sig til i alt mellem 5000 og 9000 mark årligt. Man møder herefter i skolernes embedsbog, den såkaldte »Schulchronik«, hist og her meddelelse om, at N. N. har modtaget en overordentlig påskønnelse af den høje kongelige regering i Slesvig på 90 eller 100, måske senere 150 mark¹³. Når kredsskoleinspektøren under sit næste besøg fik forevist embedsbogen, kunne han næppe undgå at blive mindet om lærerens særlige kvalifikationer. Disse småbeløb, der oftest gik til tyskuddannede lærere, der i forvejen var ivrige i tjenesten, har næppe haft større stimulerende virkning. Med hensyn til flækkeskolerne i Højer, Løgumkloster, Gråsten, Augustenborg og Nordborg afviger billedet ikke nævneværdigt fra landsbyskolerne i de første

25 år efter 1864, men ved enkelte flækkeskoler synes de afgåede lærere ret hurtigt at være afløst af yngre, tyskuddannede lærere. Christiansfeld havde en særlig status og udgår derfor af oversigten.

For byernes vedkommende er situationen vanskelig at bedømme og udrede. Haderslev by noterer sig for ikke færre end 33 danskuddannede lærere, heraf endog 12 uddannet på kongerigske seminarier før 1864, Åbenrå havde 23 danskuddannede, heraf 12 før 1864, Sønderborg derimod kun 9, heraf 6 før 1864 og endelig Tønder 9 med 5 uddannet før 1864. Det første hold lærere, der overgik til preussisk tjeneste under de for byskolerne gældende krav om tysk skolesprog, har næppe været ivrige i fortyskningens tjeneste. Det må erindres, at en del af borgerskabet var slesvig-holstensk orienteret og ikke tilbøjelig til omgående at danse, fordi preusserne spillede op. Adskillige lærere, der var blevet afskediget eller af personlige grunde var udtrådt af skolens tjeneste, var aktive for danskhedens sag i byerne, men de danskuddannede lærere har nationalt utvivlsomt ført en passiv tilværelse og er ret hurtigt kommet i mindretal. Hovedparten af byens lærere fra den periode, vi beskæftiger os med, må betegnes som »skikkelige«; enkelte ivrige og pågående var netop undtagelser.

Også lærernes retslige status blev en anden ved overgangen til preussisk tjeneste. Hidtil var i hertugdømmerne kun de få lærere, der havde kongelig udnævnelse, tjenestemænd. Men i henhold til art. 23, afsn. 2 i den preussiske forfatning hørte alle ved den offentlige folkeskole provisorisk eller definitiv ansatte lærere til de såkaldte »mittelbare Staatsdiener« med en statsemedsmands rettigheder og pligter. Der er dog grund til at påpege, hvad regeringsråd Kuntze gang på gang også gjorde, at »Den almindelige Skoleordning« af 1814, suppleret med senere danske forordninger, stadig var gældende på de områder, hvor den ikke var afløst af nye preussiske forordninger. Som eksempel kan nævnes spørgsmålet om lærernes afsked med pension på grund af alder eller sygdom. Her blev de danske lovregler først så sent som i 1886 afløst af den preussiske lov af 6. 7. 1885 om folkeskolelærernes pensionering. Denne betød på flere punkter en forbedring af pensionisternes kår, men lærerenkerne var dog stadig henvist til at søge understøttelse hos særlige fonds. Som et kuriosum kan nævnes, at loven med preussisk grundighed gør rede for, hvorledes aktiv militærtjeneste og i påkommende fald krigstjeneste vil være at medregne som anciennitetsgivende tjenestetid, men det siges udtrykkeligt, at krigsfangenskab kun under særlige forhold og med kongelig samtykke kan medregnes (lovens § 10).

Selvfølgelig måtte læreren stå til ansvar for sine foresatte, i første omgang sognepræsten og kirkevisitatoriet, senere lokalinspektøren (i regelen sognepræsten), kredsskoleinspektøren, landråden og regeringen i Slesvig. Alt vedrørende skolen skulle godkendes på højeste sted. Som ufravigelig regel og rettesnor gjaldt »Allgemeine Bestimmung« udgivet i 1872 af selve det preussiske undervisningsministerium i Berlin. Det betød ensartethed, orden og klare linier med ansvaret placeret. For forældrenes vedkommende var der egentlig hverken tale om

rettigheder eller pligter, og lærerne havde kun ringe mulighed for personlig udfoldelse. Der fandtes ganske vist inden for hvert skoledistrikt et skoleforstanderskab; men de mænd, der sad der, skulle nærmest tage vare på det ydre apparat, bevilge penge til vedligeholdelse af skolen og lærerens lejlighed, til brændsel og rengøring og til anskaffelse af skolemateriel m. m.

Da forordningen i 1889 blev ført ud i livet, skabte den mange problemer både for lærerne, for arbejdet og klimaet i skolerne og for hjemmene¹³.

Samtidig forcerede regeringen sine bestræbelser for at få den nordslesvigske lærerstand afløst af et importeret fremmed element, særlig i de yngste klasser. Fra 1. april 1889 til 1. marts 1892 blev der i Haderslev, Åbenrå, Sønderborg og Nørre-Tønder amter ansat 49 tyskfødte lærere og lærerinder, heraf kun 16 født i Sydslesvig, resten syd for Ejderen. De fleste af dem fik ganske vist ansættelse ved by- og flækkeskolerne eller i andenlærerembederne på landet; men det betød, at allerede på dette tidspunkt var en ottendedel af de ved folkeskolerne i Nordslesvig virkende lærerkræfter uden kendskab til befolkningens modersmål og ude af stand til at give dansk religionsundervisning, som derfor for de 45 af disse læreres vedkommende måtte overtages af førstelærerne.

Og endelig tog man med stor energi fat på et effektivt tilsyn med lærerne og det både politisk og fagligt. At lærerne skulle være loyale over for det nye styre var en selvfølge; men var de af en eller anden, ofte ret ligegyldig grund kommet i myndighedernes søgelys, var der fare for at »der blaue Brief«, det blå brev, uden varsel bragte meddelelse om, at læreren »im Interesse des Dienstes« var forflyttet sydpå, ofte til en afsides liggende egn. Enten måtte han – af hensyn til sin familie – med vemod i hjertet sige farvel til sin hjemstavn eller som afskediget se sig stillet over for en uvis fremtid – i hvert enkelt tilfælde noget af en tragedie. Det er næppe muligt at fastslå det nøjagtige antal af disse tvangsforflytninger; det har dog sikkert ikke været særlig stort.

Nogle af lærerne, der af myndighederne blev tvunget til at sige farvel til en gerning, de gjorde udmærket fyldst i, møder vi bagefter i den danske lejr, hvor de er meget virksomme. Her skal blot nævnes mænd som *J. H. Schmidt*, Vojensgård, lærer i Snogbæk 1888–99, og *Hans Lorenzen*, Ballum, lærer i Bodsøl-Ballum 1884–1909.

Somme tider var det tilstrækkeligt, at en af lærernes nærmeste familie vakte myndighedernes mishag. Således måtte lærer og degn *Nis Peter Andersen* i Stepping stå til regnskab for sin datters deltagelse i de sønderjyske pigers sjællands-tur i 1884. Han hævdede ganske vist, at hans datter var myndig og måtte svare for sig selv, og at han ikke havde givet hende tilladelse til at deltage i turen; men myndighederne – navnlig kredsskoleinspektør Stegelmann i Haderslev – havde et godt øje til degnen, der ikke lagde skjul på sit danske sindelag, og resultatet blev, at lærer Andersen blev suspenderet og senere afskediget. Også en datter af lærer *Søren Hansen Bork* i Sommersted havde været med på turen. Bork var en både dygtig, rolig og besindig mand, der først havde nægtet at give sin datter tilla-

delse til at deltage. Den lokale skoleinspektør, pastor Jespersen i Sommersted, mente imidlertid, at der intet kunne være til hinder for, at den unge pige fulgte med sine veninder. Alligevel blev faderen suspenderet og nogen tid senere afskediget. – I Brøns var det lærer *Mathias Petersens* kone, der havde deltaget i en fællesrejse til Vestjylland under ledelse af Lydik Jacobsen fra Brøns mølle. Lærer Petersen blev suspenderet i længere tid og måtte flere gange møde til forhør i Toftlund, sidste gang i Slesvig, men fik dog til sidst lov til at genoptage sit arbejde.

Om den disciplinære procedure mod ovennævnte lærere oplyser akterne i det slesvig-holstenske landsarkiv¹⁵, at sagen blev rejst af landråd Schreiber i Haderslev den 6. 9. 1884. Anklagerne lød nøjagtig ens, idet hver af dem blev beskyldt for »sich durch staatsfeindliche politische Demonstrationen eines Verhaltens schuldig gemacht zu haben, wodurch er der Achtung, des Ansehens und des Vertrauens, die sein Beruf erfordert, unwürdig erscheint« (i dansk oversættelse: »ved statsfjendtlig politisk demonstration at have gjort sig skyldig i en adfærd, hvorved han må synes uværdig til den agtelse, den anseelse og den tillid, som hans kald kræver«).

Dommen var også enslydende: »Angeschuldigter ist durch Plenarbeschluss der unterzeichneten Regierung unterm 5. 3. 1885 wegen der angeschuldigten Tathachen schuldig erkannt und unter Verurtheilung der Kosten mit Dienstentlassung bestraft« (»Anklagede er ved undertegnede regerings plenarbeslutning af 5. 3. 1885 på grund af de sigtede kendsgerninger kendt skyldig, dømt til afholdelse af omkostningerne og straffet med afskedigelse af tjenesten«).

Denne afgørelse blev af de dømte appelleret, men for de to førstnævntes vedkommende af ankenævnet stadfæstet den 12. 11. 1885.

Dommen over lærer *Mathias Petersen* blev derimod omstødt og sagen mod ham sluttede den 5. 3. 1885 med en irettesættelse, »Verweis«. Herefter synes regeringen i Slesvig af ret indlysende grunde ikke at have været tilbøjelig til at rejse disciplinærsag mod en lærer, som man af nationale grunde ønskede fjernet. Som eksempel på den fremgangsmåde, man herefter valgte, kan tjene sagen mod *Andreas Ditlef Jepsen*, lærer i Vollerup, Bjolderup sogn. Kredsskoleinspektøren indberettede om nævnte lærer, at han stammede »aus dänischer Zeit« (dim. i 1871) og bl. a. ikke var fortrolig med det tyske sprog. Regeringen beordrede derefter den 18. 9. 1903, at læreren skulle foranlediges til at søge sin afsked med kortest muligt varsel, dvs. til 1. januar 1904. Helt så hurtigt gik det ikke, men lærer Jepsens afskedsbegæring af 30. 10. 1903 er både kort og særdeles oplysende. Den lyder:

»Auf Grund einer Aufforderung der Königlichen Regierung beantragt Unterzeichneter zum 1. Mai 1904 seine Pensionierung« (»På grund af den kongelige regerings opfordring andrager undertegnede om at blive pensioneret fra 1. maj 1904 at regne«). – Der er ikke tvivl om, at adskillige danskuddannede lærere er blevet fjernet på lignende måde.

I 1880'erne var det navnlig landråd Schreiber, Haderslev, der i samarbejde med kredsskoleinspektør Stegelmann indstævnedes lærerne til tjenstlige forhør og jævnligt indberettede om dem til regeringen¹⁶.

Lærer og degn *Andreas Thomas Svendsen* i Frørup havde ved et bryllup den 5. 8. 1881 hos Jørgen Nissen i Moltrup i offentlig selskab sunget danske sange: »Der er et yndigt land«, »Vort modersmål er dejligt« og første vers af »Kong Christian«. Han måtte i den anledning møde til forhør hos kredsskoleinspektøren, blev senere i 1884 afskediget og søgte nordpå.

Lærer *Chr. P. Kruse*, Rødding, havde sammen med lærer *Søren Bork*, Sommersted, deltaget i et lærermøde i Fredericia, men under forhøret hævdede begge, at mødet var rent fagligt og uden politisk islæt. Betegnende er en skrivelse af 3. 11. 1881 fra landråden til Stegelmann i anledning af rigsdagsvalget den 27. 10. 1881. Først bringes navnene på 20 præster og lokalinspektører, der ikke havde stemt ved valget. Så følger navnene på ikke færre end 58 degne og lærere, der også havde svigtet, og man har gjort sig den ulejlighed bag navnene at angive, fra hvilket seminarium vedkommende er udgået. Det ses da, at lærerne er dimitteret fra kongerigske seminarier før 1868 eller fra Tønder seminariums danske afdeling. Landråden forespørger tydeligt indigneret »Hans Højvelbårenhed« Stegelmann om, hvad han agter at foretage sig i sagen. Alvorligst var det naturligtvis, at den ikke-eksaminerede, provisorisk ansatte lærer *Nis Johansen* i Bovlund havde stemt på en »statsfjendtlig« kandidat. Det måtte i hvert fald medføre alvorlige konsekvenser for vedkommende. Men nej; regeringen var på dette tidspunkt ikke ivrig efter at lade en sådan affære komme for retten. Den udtalte sin alvorlige misbilligelse, udstedte en skriftlig irettesættelse og sluttede den 25. 11. 1881 med, »dass diese Angelegenheit auf sich beruhen mag« (at sagen ville være at stille i bero), en afgørelse, der næppe er blevet modtaget med større velvilje i Haderslev. Det viser sig, at også lærer *Böttchers* datter i Kamtrup havde deltaget i en rejse til Vestjylland. Det betydedes lærer Böttcher at søge sin afsked, dog uden pension, hvad han dog på dette tidspunkt ikke indlod sig på.

Da lærer *Andreas Riis* i Vedsted søgte degneembedet i Fjelstrup, bliver han beskyldt for at være »politisch unzuverlässig« (politisk upålidelig), og sagen blev genstand for en større undersøgelse.

Når Stegelmann under sine besøg i skolerne var utilfreds med børnenes standpunkt og anså læreren for dårligt forberedt og efterladende i sit arbejde, affattede han på stedet en rapport, der sluttede med en trusel om disciplinær indgriben, hvis forholdene ikke afgørende forbedredes i løbet af et år, og denne skrivelse måtte læreren på stående fod godkende med sin underskrift. Det siger sig selv, at adskillige lærere imødeså Stegelmanns besøg med bange anelser. Velkommen var den herre bestemt ikke!

Også lokalinspektørerne var i regeringens søgelys. Således opfordrede regeringen i Slesvig i 1887 landråd Schreiber i Haderslev til at opgive navnene på de præster i Haderslev kreds, der bevisligt var dansksindede og derfor måtte anses

for uegnede som lokalinspektører – ja oven i købet kunne tænkes at udnytte dette embede i tyskfjendtlig retning¹⁷. Landråden måtte i sit svar indrømme, at det var vanskeligt at fremkomme med håndgribelige beviser; men han påpegede i en lang skrivelse af 31. maj 1887 den meget uheldige indflydelse, en danskorienteret lokalinspektør i grænselandet kunne have på adskillige af skolens områder og indstillede derfor med kredsskoleinspektør Stegelmanns anbefaling til regeringen, at følgende præster afskedigedes som lokalinspektører:

Christian Heinrich Bruhn i Gram, *Jørgen Michaelsen* i Rødning, *Jørgen Jørgensen* i Fole og *Ernst Becker* i Aller.

Det var imidlertid en sag, som skulle sanktioneres af ministeriet i Berlin, men dette meddelte den 8. 9. 1887 regeringen i Slesvig, at det bifaldt afskedigelsen af de nævnte præster og udnævnelsen af nabopræster til at overtage de ledige embeder.

Adskillige nordslesvigske præster – heriblandt også *Detlef Tiedje* i Øsby – blev i tidens løb afskediget som lokalinspektør, oftest fordi de var kommet i et modsætningsforhold til landråden og kredsskoleinspektøren. Indsigelse fra de kirkelige myndigheders – provstens og konsistoriets – side forblev resultatløs. I spørgsmålet om skolens tilsyn måtte kirken se sin position svækket.

I øvrigt må det indrømmes, at den danske religionsundervisning i de dansktalende egne også efter 1888 bevarede sin plads som hovedfag, og at regeringen – ganske vist efter påtale af H. P. Hanssen¹⁸ – gav de lokale myndigheder ordre til med hensyn til timetallet nøje at rette sig efter cirkulæret af 18. 12. 1888. Regeringen i Slesvig fremsendte den 5. februar 1892 en fortegnelse over 20 salmer fra »Evangelisk-luthersk Psalmebog for de dansktalende Menigheder i Nordslesvig«, som fortrinsvis skulle benyttes ved religionsundervisningen på dansk, og som efter forudgående indgående forklaring skulle læres udenad (oven i købet »sicher«). Skønt der i denne salmebog er optaget 91 salmer af Grundtvig, fandtes ingen af dem værdig til optagelse i fortegnelsen, heller ingen af Ingemanns 29 salmer. Den eneste julesalme var »I denne søde juletid«.

Endnu i 1896 opgav regeringen i Slesvig antallet af klasser med dansk religionsundervisning til 349, og selv om dette efterhånden blev lavere, var der et ret stort behov, som det kneb med at få dækket. Dr. Kaftan mødte da også op ved de nordslesvigske seminariers afgangsprøve for om muligt forlods at sikre sig dansktalende dimittender til skoler med dansk religionsundervisning.

Det står også klart, at man fra den yderliggående tyske lejr i tiden omkring og efter århundredskiftet meget gerne så den danske religionsundervisning forsvinde ud af skolen. Man fandt uden om officielle anordninger eller cirkulærer en vej, der viste sig velegnet. Man tilbød hjemmene adgang til at bortbytte de 4 danske religionstimer mod 2 tyske, således at der ved siden af dansk religionsundervisning skulle gives udelukkende tysk religionsundervisning (4 ugentlige timer) til de børn, hvis forældre fremsatte ønske herom. Det gav børnene 2 fritimer og læreren 2 ekstra aflønnede overtimer. Når det så samtidigt blev fast-

slået, at børnene ikke på forhånd var forpligtede til at lade sig konfirmere på tysk¹⁹, forstår man, at adskillige hjem, der ikke var særlig nationalt interesserede, lod sig friste til at modtage tilbudet, og at der efterhånden ikke var få skoler, hvor denne ordning vandt indpas.

Det faglige tilsyn skulle i henhold til den preussiske forfatning og loven af 11. marts 1872 udøves af myndigheder, der beskikkedes af staten. Det betød, at kirkevisitatorierne, der i henhold til loven af 1814 havde varetaget skolens forvaltning, måtte fratræde for at blive afløst af preussiske embedsmænd. Det gjaldt navnlig for de fire nordligste amters vedkommende. Der gik dog rundt regnet 15 år, før kredsskoleinspektørerne overtog tilsynet, og i dette tidsrum udøvedes det pædagogiske tilsyn af sognepræsten, der overværede årsprøven i pastoratets skoler, og af provsten som medlem af kirkevisitatoriet. Kaldsretten lå hos provsten og landråden i forening.

I 1876 udnævntes seminarielærer i Tønder *Johannes Peter Christian Petersen*²⁰ til kredsskoleinspektør for Åbenrå provsti, og han fik i 1877 tillige overdraget tilsynet med Sønderborg provsti og i 1879 også med Als Nørre- og Sønderherred. Tilsynet med Tønder provsti blev i 1877 betroet seminarielærer i Ekernførde *Christian August Burgdorf*²¹, og endelig blev sognepræsten i Udbjerg, *C. H. C. Stegelmann*²² i 1879 udnævnt til kredsskoleinspektør for Haderslev provsti. Disse mænd havde stor myndighed, navnlig over de unge lærere, der skulle aflægge den såkaldte »zweite Lehrerprüfung« tidligst to år efter afgangsprøven fra seminariet, før de kunne opnå fast ansættelse.

For at opnå en vis kontakt mellem folkeskolen og seminarierne blev tilsynet med nogle skoler i årene op til 1914 overdraget seminarieforstanderne *Badenhop*, Haderslev, og *Krahe*, Tønder.

Betragter man listen over kredsskoleinspektørerne (side 120), der i 40 år beklædte nogle af den nordslesvigske skoles nøglestillinger, viser den tydeligt, at kun 3-4 af dem kan regnes for hjemmehørende i landsdelen; et lignende antal kom fra Holsten, men over halvdelen hørte hjemme syd for Elben. De var uden kendskab til det danske sprog, til grænselandets problemer og til slesvigsk mentalitet. Man spørger: Hvorfor sendte man fra højeste ansvarlige sted disse »fremmede« herop? Det er fra tysk side i tiden omkring 1920 blevet hævdet, at den preussiske administration fra første færd gjorde den store fejl bevidst at bekæmpe det slesvigske, landsdelens egenart, på alle fronter – også på skolens – for hurtigst muligt at indpode preusserånden heroppe. Hvis det er rigtigt, må valget af kredsskoleinspektørerne fra de preussiske provinser syd for Elben nok ses som et led i denne politik. En politik, som nogle af de bedste i den tyske lejr indså faren i og på det sidste tog afstand fra. Men reaktionen kom for sent og var for svag til at kunne ændre kursen.

Nogle kredsskoleinspektører må betegnes som fagligt særdeles dygtige og i besiddelse af menneskelige egenskaber, der gjorde, at de gamle lærere mindedes dem med respekt og anerkendelse. Men adskillige og da navnlig de fremmede,

der uden kontakt med eller kendskab til landsdelens særlige forhold fik overdraget embedet som kredsskoleinspektør, omtaltes med bitterhed af de dansk-uddannede lærere, hvis både fagligt og menneskeligt vanskelige situation de ikke havde den ringeste forudsætning for at forstå og respektere. Det gjaldt også nogle af de af regeringen i Slesvig udsendte høje herrer, deriblandt regeringskoleråd Sass, der ikke undså sig for efter et besøg i 1888 at give en veltjent lærer²³ en skriftlig reprimande for grammatiske fejl i det sprog, der aldrig havde været og aldrig kunne blive vedkommendes modersmål. Som bevis på, at man også på allerhøjeste sted i Berlin fulgte udviklingen på skolens område i Nordslesvig med særlig interesse, kan anføres, at man ikke nøjedes med at indhente rapporter fra landsdelen, men fandt tid til ved selvsyn at gøre sig bekendt med forholdene, så vidt dette nu var gør ligt under et hastigt besøg²⁴. Det var heller ikke ualmindeligt, at et større opbud fra regeringen i Slesvig besøgte landsbyskoler i landsdelen. Der melder sig umiddelbart det spørgsmål: Hvor kunne de høje skolemyndigheder lukke øjnene for den sørgelige forfatning, som skolens ydre rammer befandt sig i – og det i grænselandet. Folkeskolens udstyr var – i hvert fald endnu op til århundredskiftet – i alle henseender tarveligt.

Klassedelingen var ringe og klassekvotienten meget høj. De officielle tal fra 1891²⁵ oplyser følgende om situationen: Over halvdelen, ikke færre end 147 af Nordslesvigs landsbyskoler, var énklassede. Det vil sige: alle årgange, fra de yngste til de ældste, blev undervist samtidigt. Og af disse skoler havde 74 et elevtal på over 50, jævnt stigende til 86 i én skolestue. Af to-klassede skoler fandtes der 108; de 46 med et elevtal på over 100, stigende til 166 i to klasser. Blandt de få tre-klassede skoler havde én 238, en anden endog 254 elever, så her var kvotienten om muligt endnu højere. Dertil kommer, at mange andenlærerembeder var vakante, i 1891 tyve, mens tolv besørge des af ukvalificerede præparander. Disse nøgterne tal giver et overbevisende indtryk af de vanskelige, opslidende forhold, landsbylærerne måtte arbejde under. Tilmed på et tidspunkt, hvor al undervisning – bortset fra religionsundervisningen – skulle foregå på et fremmed sprog. Man fatter ikke, at regeringen i Slesvig, hvis udtalte hensigt og mål det var at fremme tyskheden i »die Nordmark«, kunne vise så ringe forståelse for folkeskolens arbejde, så den ikke rådede bod på disse pædagogisk uforsvarlige tilstande. Alt vedrørende skolen og lærerne var jo i øvrigt ordnet, planlagt og påbudt på regeringsplan i de mindste enkeltheder. Men når det gjaldt spørgsmålet om klassedelingen, der så afgjort hørte til de allervigtigste, men også til de økonomisk mest krævende, så satte man åbenbart kikkerten for det blinde øje og foretog sig intet. Det kan ikke undre, at mange dygtige tyskuddannede nordslesviske lærere under disse forhold forlod hjemstavnen og søgte bedre græsange i Kiel og Hamborg-Altona.

Men tilbage til landsbyskolen. Arbejdet i de overfyldte klasser var et slid, som man næppe i dag kan forestille sig det.

De kvikke hoveder klarede sig trods alt igennem, vel nok fordi de lærte at ar-

bejde på egen hånd og først fik hjælp, f. eks. i regning, når det kneb. De dårligst begavede blev der ikke tid til at tage særligt hensyn til, og resultatet kunne blive ringe. Skolerne fik efter 1880 jævnlige besøg af kredsskoleinspektøren. Hvert år skulle læreren fremsende en ugedelt undervisningsplan, og hver lørdag middag påhvilede det ham at føre en »Lehrbericht«, dvs. en rapport over, hvad han havde gennemgået i alle skolens fag i den forløbne uge. Denne »Lehrbericht« blev krævet forevist under tilsynets besøg, og når man så forlangte noget af de sidste ugers pensum behandlet, var det ikke vanskeligt at fastslå rapportens tilforladelighed og klassens standpunkt. Der blev utvivlsomt terpet og trænet og lært udenad – særlig i religion – mere end man i dag ville finde gavnlige og forsvarlige, men bestilt noget, det blev der ganske givet.

Det er ikke noget ringe omdømme (se bilag 5), som mange af disse gamle lærere fik af deres elever fra dengang. Også hjemmene har bevaret gode minder om mange af dem; det må dog indrømmes: ikke om dem alle. Tiden kendte såvist ikke til blødsødenhed. Disciplinen var i de overfyldte klasser i regelen stram, og korporlig straf hørte hos adskillige lærere til dagens orden.

At læreren skulle være loyal over for sine tyske foresatte, forstod man. At han måtte være med i adskilligt, som han hellere havde holdt sig udenfor, det affandt man sig almindeligvis med. Hans stilling var nu engang ikke misundelsesværdig under de givne forhold. Det var vel den pris, han måtte betale for at blive i den hjemstavn, han følte sig så stærkt knyttet til. Var han en dygtig og retsindig lærer, ja så ydede forældrene ham før eller senere deres agtelse og anerkendelse. Han var, når alt kom til alt, en af deres egne, rundet af samme muld, ofte knyttet til egnen med slægtskabsbånd, fortrolig med befolkningens mentalitet og væremåde. Han og hans familie talte uden for skolens vægge deres sønderjyske modersmål, og så levede de tit med i alt, hvad der skete i hjemmene og i sognet, i glæde og i sorg, ved højtid og i hverdagen, på en måde, som man i dag næppe kender magen til ret mange steder. Var han en alvorlig kristen, søgte han fællesskabet med ligesindede og åbnede ikke sjældent sin skolestue og sit hjem for ordets budbringere. Der var vitterligt mange steder langt mindre afstand mellem degnen og hjemmene end mellem præsten og menigheden. Stod de end i den preussiske skoles tjeneste, så kendtes det tydeligt, at de fleste danskuddannede lærere ikke svigtede deres rod, at de var indstillede på at tjene deres hjemstavnens børn og hjem bedst muligt under de vanskelige forhold. For den gamle lærer og degn var dette at være tro i sit kald nok det, der var hans livs indhold, så længe kræfterne slog til. Den måde, han vogtede sin gerning på, har såvist haft sin store betydning for udfaldet af den nationale kamp, der efterhånden, som trykket øgedes, blev udkæmpet ikke mindst om ungdommen, og hans indsats er ikke sjældent blevet miskendt eller i hvert fald ikke tilstrækkelig værdsat, såvist som en anden på hans plads unægtelig havde givet modparten et betydeligt plus. Der skal i denne forbindelse ikke gøres forsøg på at sætte lighedstegn mellem danskuddannede og dansksindede, ligesom det er i modstrid med kendsgerningerne at

karakterisere alle tyskuddannede som tysksindede. Det skal tværtimod fastslås, at navnlig en del af de fra Tønder seminariums afd. B senest dimit. lærere, hvad enten de var udgået fra et hjemmetysk miljø eller på anden måde påvirket, efterhånden gled over i den tyske lejr, hvad de heller ikke i deres gerning og deres færd lagde skjul på. Ingen har ret til at bebrejde dem det. I et grænseland, hvor den nationale spænding i hvert fald på dette tidspunkt gav sig stærke udslag, hører et sindelagsskifte til de ting, der må accepteres og registreres som et personligt anliggende, betinget af de særlige forhold og historiske omskiftelser. Man møder i omtalen af lærerne fra denne tid ikke sjældent udtrykket, »han gik for« at være dette eller hint, sagt med det forbehold, en sådan bedømmelse indeholder og med den herskende tidsånd som baggrund. Man må være klar over, at lærerne i særlig grad var i søgelyset både fra deres foresatte og fra forældre kredsen, og de blev let ofre for nationalstatens absolutte krav, der konsekvent satte hensynet til »statsræsonen« øverst i alle sine dispositioner. Når det gælder en statstjenestemand i et grænseland som Nordslesvig i den periode, vi beskæftiger os med, skal man være meget varsom med at ville granske hjerter og nyrer i spørgsmålet om sindelaget. Men jo mere man beskæftiger sig med disse gamle lærere og degne og jo klarere det historiske perspektiv træder frem, des mere bliver man overbevist om, at flertallet af de danskuddannede lærere under preussisk styre ud fra en nutidig dansk vurdering har fortjent, at deres navne ikke går i glemmebogen. Derfor nævnes de her i ærbødighed, mens deres minde endnu er levende i det ældste slægtled.

RINKENÆS	11111111111111111111_____
<i>Bækken</i>	11111111111111111111_____
UGE	11111111111111111111
VARNÆS	111111111111_____
<i>Bovrup</i>	11111111111111_____
ØSTER-LØGUM	11111111111111111111_____
<i>Genner</i>	111111111111_____
<i>Hovslund</i>	111111111111111111_____
<i>Rugbjerg</i>	1111111111_____
GRÅSTEN flækkeskole	11111111111111111111_____

FLENSBORG PROVSTI

BOV	11111111111111111111111111_____
<i>Kollund</i>	11111111111111111111111111_____
<i>Kragelund</i>	11111111111111111111111111_____
<i>Vejbæk</i>	_____
<i>Frølev, Hørved sogn</i>	1111_____

STATISTIK

over danskuddannede ene- og førstelærere ved Nordslesvigs landsbyskoler
i tiden 1868–1908

Nedenstående statistik gør det muligt lodret at aflæse procenttallene for hele landsdelens danskuddannede ene- og førstelærere i 1868, 1878, 1888, 1898 og i 1908.

Vandret kan man finde de enkelte provstiers gennemsnitlige procenttal for den 40-årige periode 1868–1908. Nok ligger, som man måtte vente det, Haderslev provsti med sine 85,9 % højest, men at samtlige provstier – når de 5 skoler i Flensborg provsti undtages – ligger på mellem 70 og 80 % virker overraskende. Man må konkludere, at de danskuddannede lærere i dette tidsafsnit i betydelig grad har været med til at præge den nordslesvigske landsbyskole.

Derimod bliver efterhånden flertallet af andenlærerne, der meget hurtigt skifter embede og her ikke er registreret, utvivlsomt tyskuddannede. Adskillige kom sydfra; de blev »beauftragt« med et andenlærerembede i Nordslesvig, skønt de intet kendskab havde til det danske sprog. Også lærerinderne, der efter oprettelse af Augustenborg lærerindeseminarium i 1884 lidt efter lidt dukkede op i de forholdsvis få lærerindeembeder, var tyskuddannede.

Provsti	Antal skoler	Antal danskuddannede ene- og førstelærere					Gennemsnitlig antal i 40-års perioden	i %
		1868	1878	1888	1898	1908		
Haderslev	51	51	51	49	40	28	43,8	85,9
Tørninglen	59	58	59	55	26	11	41,8	70,9
Lø-Møgeltønder	21	21	21	20	13	8	16,8	79,1
Tønder	42	42	41	36	23	10	30,4	72,4
Als Nørreherred	9	9	9	8	7	3	7,2	80,0
Als Sønderherred	15	15	15	13	9	5	11,4	76,0
Sønderborg	16	15	16	15	11	6	12,6	78,7
Åbenrå	51	51	51	49	32	14	39,4	77,3
Flensborg	5	5	5	3	0	0	2,6	52,0
Landsdelen	269	267	268	248	161	85		74,9
I %	100	99,3	99,6	92,2	60,0	31,6		

NAVNEFORTEGNELSE

over lærere i Nordslesvig efter 1864 dimitteret fra følgende seminarier

Skårup seminarium:

Aggesen, Aage Johannsen, 1847

Alsen, Johann Friedrich, 1837

Asmussen, Asmus, 1837

Asmussen, Asmus, 1839

Asmussen, Peter, 1856

Barm, von Johann Gotfred, 1854

Beck, Peter Hansen, 1843

Bergholt, Jørgen, 1835

Bielefeldt, Christian Hinrich, 1855

Blohm, Hans Detlef, 1860

Bonde, Jørgen, 1848

Bonnichsen, Cornelius, 1836

Borst, Lorenz, 1863

Brandt, Christoffer Rasmussen, 1862

Böttcher, Frits Petersen, 1839

Carlsen, Christian Ludvig, 1835

Carstens, Johs. Albert Theodor, 1856

Christensen, Christen Larsen, 1836

Christensen, Jørgen, 1837

Christensen, Jørgen, 1862

Christensen, Lorentz Peter, 1843

Christiansen, Lorenz, 1848

Clausen, Jørgen, 1852

Corydon, Jess, 1864

Dall, Jes, 1834

Dall, Lorentz, 1838

Dau, Niels Jensen, 1854

Diderichsen, Niels, 1859

Gregersen, Jes Nis, 1838

Hansen, Hans, 1839

Hansen, Hans August, 1855

Hansen, Hinrich 1856–57, Århus 1860

Hansen, Jens, 1841

Hansen, Johannes Frederik, 1864

Hansen, Jørgen, 1844

Hansen, Jørgen Petersen, 1839

Hansen, Knud, 1847

Hansen, Peter, 1827

Hansen, Peter, 1834

Henningsen, Lorenz Heinrich, 1849

Holm, Simon Jørgensen, 1854

Holst, Christian, 1850

Iversen, Jens, 1838

Iversen, Vilhelm Christian, 1857

Jendresen, Hans, 1838

Jensen, Jens, 1857

Jensen, Jens Nicolaisen, 1864

Johannsen, Hans Christian, 1840

Johansen, Peter Jørgen, 1859

Juhl, Bertel Nielsen, 1839

Jørgensen, Jens Nissen, 1846

Jørgensen, Niels Jacob, 1844

Jørgensen, Peter, 1846

Karstens, Heinrich Georg, 1855

Klinge, Erik Anton, 1868

Knudsen, Knud Hansen, 1861

Knudsen, Johannes Enevold, 1862

Knutzen, Knut Carl, 1834

Kock, Claus Peter Friedrich, 1856

Konstmann, Hans Kristian Hansen, 1848

Kæstel, Georg, 1865

Larsen, Henrik, 1854

Lauritzen, Christian Mathæus, 1855

Lauritzen, Heinrich Thede, 1852

Lausen, Jørgen Heinrich, 1841

Lorenzen, Christian, 1850

Lorenzen, Jürgen Johan, 1839

Lorenzen, Mathias, 1853

Lund, Laurids Petersen, 1845

Lund, Niels Peter

Madsen, Mads Nissen, 1837

Marcussen, Claus, 1829

Moldt, Christen, 1864

Maack, Claus, 1833
Maasbøl, Andreas Peter, 1843

Nielsen, Anders, 1844
Nielsen, Hans Madsen, 1844
Nissen, Anders, 1845
Nissen, Christian, 1844
Nissen, Nis Petersen, 1849
Nissen, Peter, 1843
Noiesen, Daniel Andreas, 1849

Paulsen, Jacob, 1856
Peters, Hans Rambach, 1858
Petersen, Jes, 1829
Petersen, Johannes P. Chr., 1857
Petersen, Jørgen, 1863
Petersen, Matthias, 1837
Petersen, Peter Christian, 1843
Petersen, Peter Nissen
Petersen, Simon, 1829
Petersen, Villads, 1834
Prehn, Johan Heinrich, 1834

Raben, Johan Jensen, 1829
Raben, Søren Olufsen, 1834

Schjøtt, Hans Hansen, 1838
Schlüter, Johan Hinrich, 1857
Schmidt, Christen, 1858
Schmidt, Johannes Rattenborg, 1846
Schmidt, Peter Jørgensen, 1854
Schmidt, Peter Warming, 1845
Schütt, Lorenz Christian, 1844
Sparre, Peter, 1. del 1861
Stovgaard, Christian Hansen, 1833

Thomsen, Hans, 1855
Thomsen, Lauritz, 1846
Tøgesen, Tøge, 1837

Wilhelmsen, Peter Christian, 1840

Brabetrolleborg seminarium
(*Bernstorffsminde*):

Bekker, Bertel Petersen, 1816
Bertelsen, Bertel, 1825

Hansen, Hans, 1824
Hundevadt, Jens, 1817
Hye, August, 1823

Jørgensen, Christian, 1822
Jørgensen, Rasmus, 1812

Lauritzen, Mads Madsen, 1825
Mikkelsen, Matthias, 1825
Nissen, Peter Kjer, 1815
Sørensen, Mogens, 1822
Uhlenberg, Christen Hansen, 1822

Jelling seminarium:

Andersen, Herman, 1853, privatist
Andersen, Jørgen, 1855
Andersen, Nis Peter, 1852
Appel, Jes Peter, 1850, privatist
Asmussen, Johannes Petersen, 1858

Berendsen, Heinrich Andreas, 1854
Bergsted, Jørgen Hansen, 1854
Bjerrum, Peter Nielsen, 1866
Billum, Søren Christian, 1847
Blume, Niels Peter Jakob, 1845
Buck, Frederik Gregor, 1865
Busk, Søren Peter, 1843

Espensen, Jens Peter, 1861

Fogt (eller Voigt), Lavrids Nikolaj, 1861
Franzen, Jacobi, 1852
Friis, Peter Ludvig, 1858

Hansen, Hans Jørgen, 1869
Hansen, Jens, 1850
Hansen, Mikkel, 1853
Hansen, Peter Petersen, 1850, privatist
Hås, Peter, 1855

Jacobsgaard, Andreas Jensen, 1851
Jensen, Hans Jakob, 1854, privatist
Jensen, Jens, 1857, privatist
Jenssen, Jens Andersen, 1856
Jessen, Hans Hansen, 1855
Juhler, Jep Clausen, 1853

Kjær, Nis Rasmussen, 1860
Kunstmann, Jes Hansen, 1857
Kuntz, Nis, 1853

Lassen, Peter Christian, 1856

Lauesgaard, Jørgen Pedersen, 1858
Lund, Niels Lauridsen, 1851
Lykke, Claus Knudsen Pedersen, 1846
Martensen, Thomas Christian, 1855
Marxen, Claus Jørgen, 1856
Mathiesen, Mathies, 1855
Nissen, Nis, 1854
Nørgaard, Lars Peter, 1862
Petersen, Andreas, 1857
Petersen, Christian, 1866
Petersen, Hans Jakob, 1831
Petersen, Mathias, 1865
Petersen, Niels, 1854
Plov, Thomas Sørensen, 1853
Rosendal, Jeppe Jeppesen, 1849
Schrøder, Mathias Mathiesen, 1847
Schulz, Simon Jørgensen, 1854
Skøtt, Johann, 1858
Sørensen, Hans Nielsen, 1866
Sørensen, Jens Michael, 1856
Uhlenberg, Hans Peter Christiansen, 1860

Lynghby seminarium ved Grenå:

Appel, Cornelius, 1841
Appel, Jens Jepsen, 1839
Bjerrum, Anders Madsen, 1844
Brorson, Anders, 1850
Erichsen, Christian, 1862
Flindt, Niels Christian, 1841
Friis, Niels Peter 1843
Hansen, Frederik Ferdinand 1841
Hansen, Søren, 1834
Hørlyck, Hans Christian, 1848
Jensen, Hans Bendix, 1858
Jensen, Hans Hansen, 1843
Kaysen, Ulrik Gotlieb, 1840
Kloster, Jens Andreas, 1841
Lagesen, Hans Jacob, 1838
Larsen, Jakob, 1834
Lund, Niels Jeppesen, 1835
Lund, Simon Knudsen, 1852
Lycke, Peter Christian Nissen, 1834

Moldt, Christian, 1853, privatist
Müllin, Johan Hansen, 1842
Møller, Jørgen Andersen, 1830, privatist
Mørch, Johan Peter Sivert Gjøsønius,
1864, privatist
Nyegaard, Johannes Samuel Dyrhof, 1841
Petersen, Hans Jørgen, 1838
Petersen, Peter Brodersen, 1842
Plesner, Johan Harald, 1861
Samuelsen, Peter Lorentzen, 1849
Schmidt, Peter Andresen, 1834
Sørensen, Søren Jensen Neumann, 1852
Sørensen, Jens, 1839
Thomsen, Niels, 1856
Wilsen, Johan Frederik Nissen, 1852
Weibel (Vejbøl), Peter Nissen, 1856

Blågård seminarium:

Carlsen, Christian, 1866
Fink, Jacob Hansen, 1864
Højer, Erich Hansen, 1867
Jørgensen, Hans, 1865
Lassen, Peter Nissen, 1866
Mejer, Peter Kristian Andersen, 1866
Thomsen, Peter Kjær Nissen, 1866
Op imod 20 nordslesvigere søgte deres uddannelse på Blågård seminarium, men kun 7 vendte tilbage til hjemstavn og det så sent som i 1864–67.

Ranum seminarium:

Hansen, Peter Sørensen, 1850
Hansen, Silas, 1860
Obbekjær, Niels Peter, 1856
Rasmussen, Vitus Bering Thorlund, 1862

Snedsted seminarium:

Buch, Markus, 1847
Bøtcher, Frederik Nielsen, 1843

Bøtcher, Hans Nielsen, 1839
Christensen, Morten, 1847
Sørensen, Søren Hansen, 1836

Vesterborg seminarium:

Appel, Hans Jepsen, 1814
Barsøe, Jeppe Jørgensen, 1832
Becker, Jacob, 1826
Gammelgaard, Christian Nielsen, 1826
Jensen, Peter Christian, 1830
Jessen, Jes Hinrich, 1829
Jessen, Hans Møller, 1831
Jørgensen, Jens Peter, 1825
Matzen, Peter, 1832
Riber, Peter Andersen, 1831

Seminarieforstander var biskop Peter
Outzen Boisen fra Emmerlev. Af 281
dimitterede var 62 fra Nordslesvig. Kun
9 af disse var i embede her i 1864.

Nustrup præstegårdsseminarium:

Appel, Hans Christian, 1819
Boisen, Hans
Bøttcher, Ludwig Petersen
Gundesen, Morten, 1857
Kaysen, Nicolai, 1821

Fole præstegårdsseminarium:

Geil, Henrik Pedersen, 1822
Wind, Anders Christensen, 1822

BIOGRAFISKE OPLYSNINGER

*563 lærere i Nordslesvig efter 1864,
83 lærere, der søgte nordpå,
38 lærere, der overgik til andet erhverv i landsdelen.*

Td. efter lærerens navn angiver, at vedkommende er dimitteret fra Tønder seminarium, og at nærmere oplysninger under det opgivne løbenummer findes i: »Tønder Seminarie-Stat«, udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland i 1963. I tilslutning hertil eventuelle rettelselser og tilføjelser.

Aggesen, Aage Johannes, f. i Vonsild 3.5.1825, søn af degn Thomas Aggesen i Vonsild og Ingeborg Kyster, gift i Fjelstrup 21.10.1859 med Kirstine Jensen, f. 23.12.1834, datter af landmand Nicolai Jensen og Marie Kirstine Nissen, Sillerupmark, Skårup sem. 1847, læ. ved Knud Skole, Fjelstrup s. — 31.3.1867, afskediget 31.3.1867, læ. i Stenderupskov ved Kolding 1867–96.

F. L. Hansen: Hjemstavnsbog (Stenderup) Kolding 1935.

Ablmann, Hans, Td. 1039.

Alnor, Peter Christian, Td. 1964.

Alsen, Johan Friedrich, f. 19.10.1812 i Tolk, Gottorp amt, søn af snedker Asmus Alsen og Cathrine, f. Maack, gift 19.10.1842 med Charlotte Benedicta Claudine Hedvig, f. Wilcken, Skårup sem. 1837, hjlæ. i Adelby 1841, læ. ved Marieskolen 1841–46, læ. i Smedeby 1846–67, læ., degn og org. i Sdr. Sejerslev, Emmerlev s., 1867–82, pens., død 17.10.1892 i Vor Frue s., Haderslev.

Andersen, Hans Peter, Td. 1706.

Andersen, Hermann, f. 5.2.1830 i Haderslev, søn af ugift Mette Bjerring, Haderslev, gift med Helene Andersen, f. Rossen, Jelling sem. 1853, privatist, læ. i Haderslev 1867, læ. og degn i Skrydstrup 4.10.

1867 – 1.5.1889, død 17.1.1890 i Haderslev, begr. i Skrydstrup.

Andersen, Jørgen, f. 14.11.1820, søn af gdr. Andersen, Ø. Vedsted ved Ribe, Jelling sem. 1855, læ. i Nørhus-Ballum 1.11.1855–58, læ. og degn i Hjørpsted 1.11.1858–1.1.1881, pens., død 12.11.1893.

Andersen, Lars, Td. 1379.

Andersen, Niels Jørgen, f. 9.2.1939, København 1861, læ. i Styding 1866–84, i Vejle 1884–87, død 6.2.1923 i Vejle.

Flksk. 1918, s. 453.

Andersen, Nis Peter, f. 14.8.1831, søn af husmand Hans Andersen, Raved ved Aabenraa, Jelling sem. 1852, læ. ved pigeskolen i Aabenraa 1.11.1852, 2.læ. i Tyrstrup 1.10.1853, læ. i Hejsager 1.7.1857–69, læ., degn og organist i Hjørndrup 27.4.1869 – 16.4.1873, 1.læ., degn og org. i Stepping 1873–85, afskediget uden pension 6.4.1885 p. gr. af en datters deltagelse i de sønderj. pigers sjællandstur. Privatlæ. i Kolding, realskolebestyrer i Dragør 1.2.1886, læ. og kirkes. i Grevinge, Sjælland, 18.5.1887, pens. 30.9.1895, død i København 17.11.1910.

Landesarchiv Schleswig, 309 – nr. 21724. Degnen Lyder Høyers Beskrivelse af Grevinge Sogn, Kbh. 1924, s. 266.

Andersen, Peter, Td. 1635.

Andresen, Andreas Georg, f. 6.12.1841 i Øster Løgum, søn af læ. og degn Jørgen Andresen i Øster Løgum, og Beata, f. Hansen, hjlæ. i Burkal 1864–65, 2.læ. i Tyrstrup 1865–69, læ. i Djernæs, Hoptrup s. 1869–75, læ. ved den Günderothske skole i Åbenrå 1875–76, 1.læ. i Mjels 1876–78, 1.læ. og org. i Møgeltønder 1878–91, pens.

Andresen, Christian Ferdinand, Td. 1876.

Andresen, Hans Peter. Td. 1488. Læ. i Bøgeskov, Tyrstrup s. 1878–80, død 20.12.1880 i Bøgeskov.

Andresen, Jørgen, Td. 1578.

Martin N. Hansen har tegnet et billede af sin gamle lærer i et lille digt »Glæmt og gæmt« og i et prosastykke i »Ad min Vårsti« 1948 s. 64 ff.

Andresen, Jørgen, Td. 763.

Andresen, Marcus Jessen, Td. 2050.

Andresen, Matthias, Td. 1965.

Franz von Jessen: Haandbog 1901, s. 554; DBL.

Andresen, Peter, Td. 1380.

Andresen, Peter Andreas, Td. 1489.
Faldet i krigen 1870.

Andresen, Peter Julius, Td. 1381.

Appel, Cornelius, f. 13.5.1821 i Åbøl, Tirslund s., søn af læ. i Åbøl Hans Jepsen Appel og Kjersten Marie Marcusdatter, død 28.3.1858, gift 14.4.1847 i Åbøl med Anna Kjerstine Lorenzen, f. 19.1.1829 i Lovrup, død 14.1.1869 i Rødding, datter af læ. Matthias Lorentzen (død 1842) og Anna Hansdatter (død 1841), leder af »Klosterpolitiken«, Lyngby sem. 1841, medhjælper ved borgerskolen i Ribe, læ. i Lovrup, Døstrup s., 1842–44, læ. i Løjt 1844–47, læ. i Bodsøl, Ballum 1847–51, læ. ved borgerskolen i Td. 1851 og skrivelæ. ved sem. – afskediget i 1864, forstander for Rødding højskole 1867–69, højskolen lukket 1870, ordineret som frime-nighedspræst i 1874, måtte 1889 p. gr. af sygdom opgive sin gerning, flyttede til Dalum ved Odense, død 25.3.1901 i Da-

lum »Folkely« ved Odense, begravet i Askov.

DBL, J. Appel i »Festskrift til H. P. Hanssen«, 1932, s. 174–87.

Appel, Hans Christian, f. 20.10.1798 i Galsted, søn af Gotfred Gotfredsen Appel og Kirsten Madsdatter, gift 8.5.1835 med Anne Beate Jagd, f. 16. 4.1811, død 23.10.1851, datter af læ. Jagd i Fredericia og Ellen Regine Høxbroe, Nustrup præstegårdsssem. 1819, læ. i Rangstrup og Galsted 1819–21, læ. i Kamptrup 1831, degn i Hygum 1834, læ. og degn i Agerskov 1.4.1846 – 29.3.1867, entlediget, død 1872 i Agerskov.

Th. H. Erslew: Alm. Forfatter-Lex., Suppl. I, s. 36.

Appel, Hans Christian Ludvig, Td. 1329.
Flksk. 1906, s. 433.

Appel, Hans Jepsen, f. 21.12.1787 i Rangstrup, Agerskov s., søn af skrædder Jep Hansen og Botille, død 8.7.1835, gift i Agerskov 9.11.1815 med Kjersten Marie, død 28.3.1858, Blågård sem. 1814, læ. og kirkesanger i Åbøl, Tirslund s. 1819–67, død 13.9.1872 i Rangstrup, begr. i Tirslund.

Mindeblade om Cornelius Appel s. 7, sam-lede af Georgia la Cour Pedersen og Augusta Busch Pedersen. Far til Cornelius Appel, se: Franz von Jessen: Haandbog, 1901, s. 555.

Appel, Jens Jepsen, f. 9.8.1816 i Åbøl, Tirslund sogn, søn af læ. i Åbøl Hans Jepsen Appel og Kjersten Marie Marcusdatter, f. Appel, gift med Gunder Kirstine, f. Mikkelsen, Lyngby sem. 1839, læ. i Østerlindet 1841–53, læ. i Nørre Løgum 1853–78, død 21.4.1881 i Nørre Løgum.

Appel, Jes Peter, f. 22.10.1823 på Lille Oksgård ved Hellevad, gift i Oksenvad 16.4.1852, Jelling sem. 1850, privatist, læ. i Smedager 1851–52, læ. i Gåskær, Tråsbøl 1852–53, læ. i Bolderslev 1854–88, pens. 1.4.1888 p. gr. af kravet om tysk skolesprog. Hans datter Emilie var hjælpe-lærer hos faderen.

Asmussen, Asmus, f. 6.6.1818 i Blans, Ullerup s., søn af Margrethe Sophie Asmussen i Blans og møllersvend Rasmus Asmussen fra Kværs, gift. 26.4.1846 i Sottrup med Ingeborg Christine Clausen, datter af kromand Claus Clausen og Maren Asmussen, Sandbjerglykke, Skårup sem. 1839, huslæ. på Mjelsgård 1839–44, læ. i Øster Sottrup 1844–51, læ. ved drengeskolen i Sønderborg 1851–54, læ. i Asserballeskov 1854–57, læ. og degn i Notmark 1857–86, pens., død 3.8.1892 i Hundslev, Notmark s.
D.L.M. 1892, nr. 17.

Asmussen, Asmus, f. 18.9.1814 i Skovbølmark, Felsted s., søn af Alexander Iversen og Kirsten Pedersdatter, gift i Klipleve 4.10.1843 med Catherina Maria Jacobsen, f. 4.11.1823 i Lundtoft, Skårup sem. 1837, 2.læ. i Møgeltønder 1837–40, biskolelæ. i Tyrholm-Kopsholt, Øster Løgum s., læ. i Kassø 1843–53, læ. i Klovtoft, Hellevad sogn 1853–78, pens., død 8.2.1887 i Klipleve.
Sdj. Mdskr. 1965, s. 312.

Asmussen, Henning, Td. 1197.

Asmussen, Jep, f. 17.9.1842 i Bjerndrup kro, Klipleve sogn, søn af gdr. Asmus Asmussen og Ellen Marie Sørensen, opdraget i Blåkrog, gift med Emma Christine Michelsen, datter af læ. Mathias Michelsen i Elstrup, privatist København 1869, læ. på Barsø, i Abkær 1872–73, i Dyndved på Als – 1873, læ. i Stevning, Svenstrup s. 1873–92, Dbmd. Købte Broballe kro, der brændte, før han overtog den, genopførte den og flyttede senere til Augustenborg. Død 6. april 1932 i Augustenborg. Fra Als og Sundeved VI, 1932–37.

Asmussen, Jes, Td. 2092.

Asmussen, Johannes Petersen, f. 2.10.1826 i Hostrup, søn af husmand Christian Asmussen og Johanne Petersen, gift i Klipleve 21.5.1859 med Maren Hansen, f. 9.4.1823 i Ensted, datter af smed Hans Christian Hansen og Mette Marie, Jelling sem. 1858, læ. i Bjerndrup, Klipleve s., 8.9.1858, læ. i Søst, Rise s., 26.11.1861–1864, læ. i Rom-

lund-Fiskbæk ved Viborg 1864–84, pens., død 10.6.1890 i Viborg.

Asmussen, Peter, f. 20.3.1832 i Bjerndrup, Klipleve s., Skårup sem. 1856, gift 1861 med Christine Marie Christensen fra Asserballeskov, læ. i Bjerndrup 1856–58, i Stenbjerg 1858–59, i Kalleby 1859–64, i Hønkys 1864–67, i Søes, Rise s., 1867–88, pens., medlem af fællessynoden, lægmandsrepræsentant for Åbenrå provsti, død 19.10.1906 i Flensborg.
Sdj. Årb. 1907, s. 367 og Sprogforeningens Almanak 1908, s. 105.

Autzen, Jeppe, Td. 1636.

Autzen, Thomas Christensen, Td. 907.

Bahnsen, Jørgen Andreas, Td. 2183.

Bahr, Jakob Andersen, f. 6.1.1858 i Halk, søn af indsidder Nis Andersen Bahr og Anna Marie Prahm, gift med Anna Birgitte Lauritzen, Td. sem. 1882, autodidakt, læ. i Bøgeskov, Tyrstrup s. 1878, i Hejsager 1881–82, i Ørby 1882–83, i Løjt kirkeby konst. 1883–85, fast ansat 1885–90, i Helved 1890–95, 1.læ. i Mjels, Oksbøl s., 1895–1901; pens. p. gr. af nervelidelse, Var i sin seminariedidaktik formand for den danske forening »Ærgheden«.
Sdj. Mdskr., 37. årg., s. 199.

von Barm, Johan Gotfred, f. 28.9.1832 i St. Jørgen, Adelby s. ved Flensborg, søn af styrmand Andreas von Barm og Agathe Schenk, Skårup sem. 1854, gift med Johanne Louise Bertha Schneider, læ. i Svendborg, i Flensborg, i Stenderup, ved pigeskolen i Sønderborg 1858–93, pens., død 12.5.1902 i Sønderborg.

Barsøe, Jeppe Jørgensen, f. 7.2.1813 i Brabæk, søn af Jørgen Christiansen Barsøe og Mette Marie Madsdatter, gift 23.4.1836 i Starup med Maria Sophia Petersdatter, Kæding, f. 23.11.1813 i Grarup, død 14.3.1891, datter af gdr. i Starup Peter Bertelsen og Anna Kierstine Pedersdatter, Vesterborg sem. 1832, hjlæ. i Starup, læ. i Kastrup, Gram s., 1835–50, læ. i Hammelev 1850–72, død 9.1.1888.

Bau, Peter Boisen, Td. 1792.

Beck, Peder Hansen, f. 3.3. 1823 i Jernhyt, Hammelev s., søn af gdr. Hans Terkilsen Beck og Gertrud Frank, Jernhylmark, gift 4.9.1846 med Johanne Cathrine Michaelsen fra Styding, datter af gdr. Michael Michaelsen, Skårup sem. 1843, hjlæ. ved Wilhelmeskolen i Haderslev, 1843-46, i Hinrichsdorf på Fehmarn 1846-50, ved Frederiksskolen i Haderslev 1850-61, læ. og degn i Maugstrup 1861-77, død 26.6.1877 i Maugstrup.

Beck, Otto Frederik Hansen, Td. 2184.

Becker, Jakob, f. 30.12.1805 i Asserballe, søn af læ. Ernst Jacobsen Becker og Anne Marie Petersen, gift med Charlotte Juliane Ross, f. 18.4.1807 i Egen, datter af møller Christopher Knudsen Ross og Sophia Amalia Georgine, Vesterborg sem. 1826, hjlæ. i Asserballe 1827-28, læ. i Augustenborg 1828-32, læ. og degn i Lysabild 1832-76. Becker delte i Vesterborg værelse med sin gode ven Christian Gammelgaard, degn og læ. i Varnæs 1832-76. Fra Als og Sundeved XXI, Flksk. 1930, s. 700.

Behrendsen, Hans Peter, Td. 1919.

Behrendsen, Heinrich Andreas, Td. 2093.

Behrendsen, Heinrich Andreas, f. 23.2. 1834, søn af murer A. Behrendsen i Flensborg, gift med Ellen Hansen, Jelling 1854, 2.læ. i Hanved 1854, distriktsskolelæ. i Vestre Ladelund ved Td. 1856, læ. i Veedsby, Medelby s. 1859, 1.læ. i Hjordkær 19.12.1864-1891 pens.

Bekker, Bertel Petersen, f. 26.8.1797 i Raad, Øsby s., søn af styrmænd Peter Thomsen Bekker og Maren Bertelsdatter, gift med Christiana Ellen Christine Torp, f. i Christiania (Oslo) 23.4.1792, død 26.2. 1867, gift 2. gang med datter af skibsreder Bruhn, Åbenrå, Brahetrolleborg sem. 1816, læ. i Marstal 1825-30, læ., degn og org. i Gl. Haderslev 1830-1.4.1868, død 20.2. 1870 i Gl. Haderslev.

K.d.R. 1903, s. 263. Far til advokat og notar Carl Henrik Bekker, Åbenrå, og til

Jens Peter Bekker, R. af Db., præst i Finnderup; se: Franz v. Jessen, Haandbog, 1901, s. 557.

Bergholt, Jørgen, f. 13.9.1813 i Gabøl, søn af bolsmand og skrædder Johs. Jørgensen Bergholt og Helene Mørch, gift i Aller 2.10.1829 med Elisabeth Magdalene Jacobbi Aagaard, f. ca. 1808 i Aller, datter af præsten, Jacob Lauritsen Aagaard og Wibekke Fredericia Cretschmer, Skårup sem. 1835, læ. i Hejls 1846, hjlæ. i Starup 1835, læ. og degn i Øsby 1852-1.1.1873 pens., død 1848 i Tiset, Gram s.

I 1854 skriver degn og 1.læ. Bergholt i Øsby: »Ved religionsundervisningen i Øsby skole bruges den gamle, for de danske skoler i hertugdømmet Slesvig anordnede katechismus af Cramer. Da jeg i 1852 blev ansat som skolelærer her, begyndte jeg med at ville benytte og indføre Balslevs Katechismus, men flere af distriktes beboere modsatte sig dette på grund af, at den ikke var allerhøjest autoriseret.« Sdj. Årb. 1961, s. 185.

Bergsted, Jørgen Hansen, f. 25.4.1830 i Ladegård skole, søn af læ. i Gl. Ladegård Peter Christian Bergsted, død 6.5.1876 i Hammelev, og Anne Lena Nielsen, f. 1808 i Ladegaard, død 23.5.1854, gift 28.12. 1860 med Anne Marie Eipen, datter af snedkermester Chr. Fr. Eipen, Haderslev, Jelling sem. 1854, læ. i Halk 1855-57, læ. i Styding 1857-66, læ. og degn i Oksenvad 1866-72, i Hammelev 1872-88, pens. *Bertelsen, Bertel*, f. 3.8.1806 i Holm, Nordborg lands., søn af læ. Hans Bertelsen i Holm og Karen Nielsdatter, Mjels, gift med Anna Marie Margrethe Charlotte Clausen, f. 19.3.1820 i Oksbøl, død 24.3.1895 sammesteds, datter af læ. Claus Clausen og Marie Petersen, dim. 1825 Brahetrolleborg, læ. i Mjels 1834-76, død 12.2.1878 i Mjels, Oksbøl s.

Bielefeldt, Christian Hinrich, f. 16.6.1836 i Flensborg, søn af skomager Bielefeldt, Skårup sem. 1855, deltog 1857-58 i kursus for døvstummelærere i Kbhvn. og blev læ. ved døvstummeanstalten i Slesvig, fik oprettet en særlig dansk klasse for

hertugdømmet Slesvig, læ. og degn i Hü-
rup, Angel 1862–70, 1. læ., degn og orga-
nisk i Tyrstrup 1870, blev udnævnt til 2.
læ. ved præsteseminariet. Da dette i dec.
1870 flyttede til Haderslev, fulgte B. med
og blev 1. læ. ved St. Severin pigeskole,
i 1877 udnævnt til rektor ved den 10-
klassede pigeskole og læ. i dansk ved præ-
steseminariet i Haderslev 1870–98, død
7.4.1900 i Haderslev.

Bierwirth, Johann Heinrich Christian, Td.
1182.

Billum, Søren Christian, f. 30.11.1823 i
Vester Lindet, søn af børstenbinder Chri-
sten Billum, Jandrup ved Billum, og An-
neken Birk fra Østerlindet Jelling sem.
1847, gift 22.2.1855 med Anne Marie
Martine Mortensen, f. 3.6.1833 i Bev-
toft, død 20.4.1914 i Hejsager, begr. i
Halk, datter af smed Morten Mortensen
og Anne Katrine Lund, huslæ. på Lunds-
mark, 1.6.1848, læ. i Hyrup, Bevtoft s.,
læ. i Endrupskov 1.3.1851, læ. i Kastrup
1.12.1852–1867, død 1.7.1867 i Kastrup.
Da han havde aflagt troskabsed, kunne
hans enke hæve enkepension til sin død
i 1914.

Birk, Christian Christensen, Td. 396.

Bjerrum, Anders Madsen, f. 28.2.1823 i
Vodder, søn af skrædder Jens Andersen
Bjerrum og Kirsten Madsdatter, gift
3.5.1853 med Hanne Cathrine Morten-
sen, f. 22.8.1820 i Bevtoft, datter af smed
Morten Mortensen og Anne Katrine Lund,
Lyngby sem. 1844, læ. i Hønning 1847,
i Kolsnap 1850, i Dover 1852, i Bæk
1856, læ. og kirkes. i Nustrup 1863–67,
i Agerskov 1867–76, siden 1.11.1876 bo-
sat i Bevtoft, død 22.11.1876 i Bevtoft.
Sdj. Mdskr. 16 årg., s. 199.

Bjerrum, Peter Nielsen, f. 1.12.1842 i Tor-
num, Lintrup s., søn af læ. M. C. Bjer-
rum, Sønder Bork, Jelling sem. 1866, læ.
i Mejlbj, Lintrup s., 15.10.1866, afskedi-
get p. gr. af edsnægtelse 11.4.1867, læ. og
kantor ved Domkirken i Ribe, 6. læ.
6.6.1867, 5. læ. 29.1.1873, 1. læ. og in-

spektor ved Silkeborg borgerskole 26.8.
1882.

Fra 1887 medlem af styrelsen for »Dansk
Skoleforening«, død 5.5.1903.

Blohm, Hans Detlef, f. 19.10.1836 i Ol-
denswort, Ejdersted, gift i Haderslev
11.4.1882 med Margaretha Christina Han-
sen f. 31.10.1853 i Haderslev, Skårup
sem. 1860, underlæ. ved St. Johann pige-
skole i Flensborg 1860, 3. læ. ved St.
Marie pigeskole i Haderslev 1865–67, 2.
læ. ved drengeskolen i Haderslev 1867–77,
1. læ. ved drengborgerskolen 1877–1902,
hovedlæ. ved samme skole 1877–1.10.1902,
pens.

Dekorert med »Adler der Inhaber des
Königlichen Hausordens von Hohenzol-
lern«, død 2.10.1902 i Ladegaard I,
Åstrup s.

Blume, Jef Iver Betelsen, Td. 1426.

Blume, Niels Peter Jakob, f. 26.10.1824
i Spandet, søn af degn Willatz Blume og
Maren Atzersdatter, gift 1847 med Johan-
ne Marie Jørgensen, f. 24.5.1822, datter
af gdr. Jørgen Poulsen og Karen Jens-
datter i Vester Nebel ved Kolding, død
i Moltrup 9.2.1881, Jelling sem. 1845,
huslæ. i Nebel Mølle ved Kolding, læ.
i Viuf 1847–1851, i Grønnebæk, Jels s.
1851–1858, læ. og degn i Moltrup 1858–
1.5.1883, afskediget af nationale grunde,
død 30.11.1884 i Tiset, Gram s.

Boesen, Jens Peter, Td. 1406.

Boisen, Hans, f. i Gabøl 9.8.1797, gift
26.6.1834 med Nicoline Munch, f. 28.11.
1791, død 24.7.1870, datter af pastor
Hans H. Munch og Marie Hoyer, Nu-
strup præstegårdsem., læ. i Ørderup i 3
år, senere i Roost, læ. i Hjerting 28.8.
1832, hjlæ. hos gamle degn Nielsen,
læ. og kirkes. i Hjerting 21.10.1853–72,
død 3.8.1886 i Hjerting.

Boisen, Christian, f. 12.12.1845 i Alslev,
søn af gdr. Jacob Boisen og Ellen Kje-
stine Lange, gift i Skrydstrup 29.9.1871
med Caroline Johanne Nolting af Rise,
København privatsem. 1867, læ. i Skryd-

strup 1.10.1867–1.10.1870, læ. i Røllum-Torp 1870–72, læ. Sønder-Hostrup 1872–1910, pens.

Bonde, Jørgen, f. 1.5.1828 i Thorup, Svenstrup s., søn af inderste Hans Bonde og Anne Kathrine, gift med Cathrine Dortha Matthiesen, død 27.10.1889, Skårup sem. 1848, 2. læ. i Ulkebøl 1.11.1849–1.10.1853, læ. i Sønderborg 1853–57, 1. læ. i Asserballeskov 1.10.1857–1.5.1893, død 15.7.1910 i Asserballeskov.

»Degn og Skole« (Historisk Samfund for Als og Sundeved 1962), s. 73–77.

Bonnichsen, Cornelius, f. 7.9.1812 i Stemmild, Burkal s., søn af kådner Bonnich Bonnichsen og Bodil Nisdatter, gift 10.6.1853 med Anna Helene Hansen, Skårup sem. 1836, læ. i Sdr. Løgum 1844–45, i Korup 1846–51, i Solderup, Hostrup s. 1851–77, pens., død 4.1.1895 i Aventoft, Sydtønder amt.

Borch, Anders Jensen, f. 8.6.1799 i Ørsted Oksenvad s., søn af skrædder Jens Nielsen Bork og Bodil Andersdatter i Ørsted, ugift, læ. og degn i Vedsted 1844–78, derefter bolsmand i Tagkjær v. Tyrstrup, død 7.2.1881, begr. i Tyrstrup. Stiftede et legat på 1000 mark, hvis renter skulle uddeles til Vedsted skoledistrikts fattige og flittige elever.

Bork, Søren Hansen, Td. 1354, læ. Bork afgav i 1920 sammen med sin søn redaktør Holger Bork, Nykøbing F. sin stemme for Danmark. D.L.M. 1891, s. 161; Flksk. 1891, s. 263.

Borst, Lorenz, f. 21.9.1839 i Lundtoft, Kliplev s., søn af landmd. Lorenz Borst og Anne, gift 1. med Marie Kirstine Christensen fra Kløjing, død 31.3.1878, og 2. gift med Elise f. Bastiansen fra Mjolden Skårup sem. 1863, læ. i Kløjing, Nr. Løgum s. okt. 1863–67, læ. i Mjolden 12.6.1867–18.12.1892, død 18.12.1892 i Mjolden.

Kendt botaniker, utrættelig agitator for afholdssagen, skrev talrige fortællinger i »Drøhses Almanak« 1889.

En gartner Brandt i Bredebro forsøgte

sagsanlæg mod B. p. gr. af nogle danskvenlige artikler i »Folkebladet«, men skoleinspektør Burgdorf tilbageviste angrebet imod B. som ubeføjet, skønt han efter revision 12. juni 1872 i sin indberetning skriver: »B. gør et meget godt indtryk, men skal efter lokalinspektørens udsagn være meget dansksindet, skal endog have vægret sig ved at tale tysk.« Sdj. Mdskr. 1924–25, s. 147; »Die Heimat« 1893, s. 45–47.

Boysen, Jens, Td. 237. Læ. i Sebbelev, Ketting s. 1829–1870, død 1.9.1870 i Sebbelev, Ketting s., se »Stambladet« I s. 135.

Boysen, Jens Andersen, Td. 1579.

Boysen, Martin Andersen, Td. 1748.

Boysen, Martin Peter, Td. 1462. Læ., degn og org. i Adsbøl 1875–1900.

Brandt, Christoffer Rasmussen, f. 27.6.1841 i V. Skerninge, Fyn, søn af gdr. Rasmus Pedersen Brandt og Maren Jensdatter, gift 22.12.1865 med Bendive Rasmine Marie Nielsen, datter af toldkontrollør Nielsen, Fynshav, f. 3.1.1845 i Kbhvn., død 3.5.1903 i Ringsted, Skårup sem. 1862, 2. læ. i Ulkebøl 1862–65, under krigen i 1864 konst. 1. læ. og org. i Ulkebøl, læ. i Langebæk og org. ved Kallehave kirke 1865–73, læ. og org. i Sigersted ved Ringsted 1873 og fra 1874 tillige org. ved St. Bents kirke i Ringsted, pens. 1.10.1913.

Dbmd. 30. aug. 1895, død 1926 i Ebbstrup v. Assens. Flksk. 1913, s. 449; 1926, s. 854. K.d.R. 1903, s. 718, Lærerne og Samfundet III, s. 215.

Bremer, Peter, Td. 306. Provst Göttig gav ham i skoleprotokollen følgende eftermæle: »Ein treuer Knecht seines Herrn, sein Andenken wird gesegnet bleiben von uns Allen! Ebr. 13.7. Friede sei mit ihm und unser aller Liebe.«

Brodersen, Karl Ebbe, Td. 1491.

Brodersen, Peter Johannsen, Td. 1531.

Brorson, Anders, f. 13.11.1830 i Vester Vedsted, søn af husmand Jes Andersen, Lyngby sem. 1850, læ. Hønning, Arrild s., 1850, i Sylsted, i Ellum ved Løgumkloster 17.11.1863–1.10.1883, pens., død 1914 i Vamdrup.
Nord. Skolet. 1864, 9, s., 35.

Bruhn, Jens Johannes Hansen, f. 3.12.1835 i Benninghusum, Horsbøl s., søn af arbejdsmand Bruhn og Gönke Henriette Heinsen (søster til provst Heinsen, Brørup) gift i Åbenrå 20.4.1866 med Helene Jessen f. 19.9.1835 i Åbenrå, død 1887 sammesteds, datter af købmand og senator Boye Boysen Jessen og Sophie Christine Frederikke Davidsen, autodidakt, underlæ. i Dagebøl, Nykirke og Borsthusen, læ. i Åbenrå 1865–77 ved drengeskolen, 1. læ. ved Günderothske stiftelse 1877–89, overflyttet til borgerskolens pigeskole 1892–1902, pens. 1902, død 10.4.1925 i Åbenrå.

Bruhn, Lorenz Thomas, f. 1.5.1844 i St. Johannes, Flensborg, søn af tømrer og høker Lorenz Bruhn og Anna Sophie Ottesen, stedfar apoteker Graepee, gift i Ensted 17.1.1873 med Marie Margrethe Hinrichsen, Td. sem. 1875, autodidakt, læ. i Røllum 1872–73, læ. ved den Günderothske st. i Åbenrå 1873–74, læ. i Skovbøl, Felsted s. 1874–1901, pens.

Buch, Markus, f. 21.9.1824 i Skærbæk, søn af væver Niels Buch og Karen Jensdatter, gift 20.8.1858 med Marie Helene Løbner, Snedsted sem. 1847, konst. læ. i Vester Vedsted 1847–50, læ. i Brundlund, Nustrup s., 1850–52, læ. i Broager 1852–55, i Ullerup 1855–57, læ. og kirkes. i Københoved 1857–68, kom i modsætningsforhold til Kloppenborg og dermed til grundtvigianerne p. gr. af pastor Gøttge, læ. i Arnum og degn i Højrup 6.10.1868–1889, død 11.9.1902 i Arnum.
»Københoved bysamfund« 1950, s. 134.

Buch, Niels, Td. 1966.

Buchard, Christian Friedrich, Td. 1601.

Buchholz, Thomas Thomsen, f. i Gråsten 31.5.1845, søn af kådner Hans Thomas

Buchholz og Inge Kjestine Juhler, Td. sem. 1877, privatist, læ. i Københoved og degn ved Skrave kirke 1878–81, læ. i Skudstrup 10.9.1881–1894, pens. p. gr. af en halsslidelse, boede først i Skodborg, senere i Rødding.
»Københoved bysamfund«, 1950, s. 136.

Buck, Frederik Gregor, f. 6.4.1843, søn af væver Martin Buck, Skjærbæk ved Ribe, Jelling sem. 1865, hlæ. i Brøns 16.10.1865–67, konst. læ. i Kolsnap 10.3.1867, 2. læ. ved højskolen i Brøns 1.11.1868, læ. og kirkes. i Jernved ved Gredsted 24.10.1871–1.11.1904, pens., død i Ribe 1910.

Bundesen, Hans, Td. 1230. Morbror til redaktør J. Jessen, se: A. Svensson: Redaktør Jens Jessen, Flensborg Avis.

Bundesen, Peter Christian, f. 19.2.1826 i Todsøl, Bjolderup sogn, søn af Boye Bundesen og Cathrine Backmann, gift i Rise 1852 med Anna Helene Duborg, (1829–1909) eksamineret af provsten, 2. læ. i Uge 1857–67, læ. i Kragelund 1867–75, læ. i Gåskær 1875–81, konst. læ. i Hørup 1881–82, læ. i Tandsele 1887, konst. læ. i Skelde 1887, læ. på Barsø 1887–90, død i Løjt Kirkeby 3.2.1905.

Busk, Søren Peter, f. 13.8.1821 i Simmersted, Maugstrup s., Jelling sem. 1843, 2. læ. og org. i Vonsild 1844–48, konst. læ. i Simmersted 1849–50, læ. og org. i Tyrstrup 1850, i Sillerup 1850–55, læ. i Mastrup 1855–62, læ. og degn i Jegerup 22.9.1862–1883, pens., død 1.2.1886 i Christiansfeld.

Byriel, Iver Hansen, Td. 2203. Læ. Byriel fik ordre af kredskoleinsp. Stegelmann til at lade sig tvangsforflytte sydpå, fordi han ved en på tysk afholdt prøve, hvor overpræsidenten og flere høje herrer var til stede, viste for ringe kundskaber i religion.
Sdj. Årb. 1892, s. 154.

Bøhm, Friedrich Peter, Td. 2051.

Bøtcher, Frederik Nielsen, f. 13.5.1821, søn af gdr. og gæstgiver N. N. Bøtcher

i Arrild, Snedsted sem. 22.9.1843, ansat 20.9.1845–48 i Lovrup, i Bodsøl 1848–51, i Bodsøl-Ballum 1858–58, i Emmerlev 1858–60, læ. og degn i Vesterende Ballum 1860–67, død 30.3.1867.

Bøtcher, Hans Nielsen, f. 18.12.1816 i Arrild, søn af gdr. og gæstgiver N. N. Bøtcher i Arrild, gift 26.8.1856 i Tirslund med Ellen Cathrine Møller i Tirslund, datter af læ. Claus Møller i Ellum og Maren, f. Petersen, død 9.10.1892, Snedsted sem. 1839, læ. i Tirslund, læ. Branderup 6.5.1862–80, pens. 1.5.1880, boede i Brede.

Bøttcher, Frits Petersen, f. 10.3.1819 i Sommersted, søn af landmand og skrædder Peder Petersen Bøttcher og Kirsten Pedersdatter, gift med Maria Cathrine Schmidt, Skårup sem. 1839, konst. læ. i Løgumkloster 1839–40, i 2 år huslæ. på Trøjborg, læ. i Dover 1842–44, læ. i Sdr. Farup ved Ribe 1844–46, læ. i Tirslund, 1846–48, læ. i Kamtrup, Hygum s. 1848–1888, pens., død 10.7.1904 i Kamtrup, Hygum s.

Bøttcher, Ludvig Petersen, f. 27.6.1803 i Sommersted, søn af bolsmand Peter Jørgensen og Sara Petersen, gift 30.8.1834 med Magdalene Jochumsdatter, datter af Jochum Bertramsen, Nustrup præstegårdsem., læ. i Abkær, Vedsted s., læ. i Kvistrup 1859–1878, pens., død 15.5.1880 i Gl. Haderslev.

Bøttcher, Peter, Td. 1580.

Carlsen, Christian, f. 27.5.1845, søn af læ. i Ulkebøl Ludvig Christian Carlsen og Magdalene Charlotte Jessen, gift i Øsby 23.2.1871 med Karen Margrethe Mortensen fra Årø, optaget på Td. sem. 1863, afbrød i 1864, Blaagaard sem. 1866, læ. i Hajstrup 1866–68, læ. på Årø, Øsby s. 1868–71, kursus på gymnastikinstitut i Berlin vinteren 1869–70, læ. i Årslev, Hjordkær s. 1871–75, læ. i Bæk, Nustrup s. 1875–76, blev 1.8.1876 pens. p. gr. af sygdom, levede i Vojens som civilstandsembedsmand (Standesbeamter) og kommuneforstander, rejste til Thüringen, hvor

han døde 23.4.1881 i Tambach. Han efterlod enke med 5 børn, hun fik 142 mark i pension.

Thomas Jessen: »Familien Jessen«, 1907, s. 37.

Carlsen, Christian Ludvig, f. 12.2.1815 i Augustenborg, søn af degn og læ. Christian Carlsen og Katharine Hübbe, gift i Hørup 18.12.1840 med Magdalene Charlotte Jessen, f. 15.12.1818, død 1899, datter af løjtnant og forpagter på Majbølgård Thomas Jessen og Magdalene Charlotte Andersen, Skårup sem. 1835, hjlæ. i Ulkebøl, enelæ. i Tandselle, læ. og degn i Ulkebøl 1849–64, død 27.5.1865 i Ulkebøl.

Carstens, Gotfred Kristian, Td. 1330.

Flksk. 1907, s. 128 (nekrolog med bilde).

Carstens, Johannes Albert Theodor, f. 6.10.1834 i Efkebøl, Langenhorn s., søn af læ. Andreas Carstens og Dorothea Jensen i Almtorp, Breklum s., ugift, Skårup sem. 1856, huslæ. i Nr. Brarup 1856–59, læ. ved St. Nikolai skole i Flensborg 1859–65, kantor, org. og læ. ved drengekolen i Sønderborg 1865–1889, død 15.2.1889 i Sønderborg.

Carstensen, Godber, Td. autodidakt 1867, 1382.

Læ. i Ubjerg 1864–1907, død 30.7.1928 i Td.

Carstensen, Hans Peter, Td. 1383.

Læ. i Løjtved, Nr. Løgum s., 1864–67, 2. læ. i Agerskov – 1872, blev sindssyg i 1872, pens. i henhold til forordning af 4. april 1845, § 1.

Carstensen, Nis Lorenz, Td. 1430.

Christensen, Andreas Peter, Td. 1331.

Læ. i Rangstrup, Agerskov s., 1867–91.

Christensen, Christen, Td. 625.

Christensen, Christen Larsen, f. 19.10.1814 i Bjolderup, søn af husmand Martin Christensen og Dorothea Margarethe Frede, gift 19.10.1842 med Inger Sørensdatter Schmidt, datter af Søren Christensen i Stepping, Skårup sem. 1836, hjlæ. i Step-

ping hos degn I. Iversen 1836–46, læ. i Stepping fra 1846 og fra 1856 tillige degn til 1867, afskediget p. gr. af edsnægtelse. Ved en afskedsfest for degn Christensen den 11.9.1872 forbød en gendarm festdeltagerne at synge: Vift stolt på Codans bølge.

Niels P. Juhl: »Slægtsoptegnelser og Minder«, 1912, s. 14.

Christensen, Claus Boesen, Td. 1671.

Far til Jes Christensen, f. 14.3.1885, dim. Haderslev 1905, læ. i Skovby, Vedsted s. 1905–09, i Djernæs, Hoptrup s. 1909–14, læ. Flensborg, leder af den danske skole i Lyksborggade 1947–55. Farfar til dr. Helmut Christensen, stadskæmner og borgmester i Flensborg.

»Flensborg Avis« 12.3.1965.

Christensen, Frederik, Carl Christian, Td. 1707.

Christensen, Jens Nicolai, Td. 1581.

Christensen, Jørgen, f. 6.6.1813 i Ulkebøl, gift 1843 med Inger Clausen Rasmussen fra Skårup, Skårup sem. 1837, læ. i Haderslev –1841, i Hokkerup 1841–74, pens., forulykkede den 17.11.1879 på vej hjem, druknede i mosen og blev fundet den 18. november 1879, død 17.11.1879 i Holbøl.

Christensen, Jørgen, f. 29.3.1842 fra Rostrup ved Skamby på Fyn, søn af murer Kristen Jørgensen og Maren Nielsdatter, gift 10.8.1877 med Julie Kamilla Dreyer, død 21.12. 1893, Skårup sem. 1862, 2.læ. i Vedsted 1862–67, afskediget p. gr. af edsnægtelse, hljæ., derefter konst. og siden 1873 fast ansat læ. og kirkes. i Harndrup ved Årup, pens. 1912, ejer af Harndrup sogns Kirketiende, død 3.4.1914 i Harnstrup.

Flksk. 1914, s. 196; Lærerne og Samfundet III, s. 167.

Christensen, Lorentz Peter, f. 8.7.1820 i Trappen, Rinkeføl, søn af inderste Hans Christian Christensen og Marie Thomsen, gift i Nordborg 9.8.1855 med Maria Margrethe Autzen, datter af Holger Jacob Autzen og Anna Sophie Christen-

sen, Skårup sem. 1843, 4.læ. i Nordborg 1857–71, 1.læ. sammesteds 1871–1883, død 19.9.1883 i Nordborg.

Christensen, Ludolph, Td. 1296.

Christensen, Morten, født. 1.5.1826, dim. Snedsted sem. 1847, læ. i Jested, Vilslev s. 1849–53, i Tornum, Lintrup s. 1853–58, i Gasse, Skærbæk s. 1858–67, i Stenderup, Østerlindet s. 1867–78, afskediget af pers. grunde.

Christiansen, Carsten Carstensen, Td. 1431.

Christiansen, Christian Carl, Td. 1708.

Christiansen, Christian Frederik, Td. 1307.

Christiansen, Hans, Td. 468. Far til Christiansen, Christian Frederik, Td. 1861.

Christiansen, Jes Sørensen, Td. 1672.

Christiansen, Lorenz, f. 26.6.1817 på Sild, Skårup sem. 1848, 2.læ. i Møgeltønder, læ. i Borgsum på Føhr 1856–67, læ. i Højer 1867–76, pens. 1.10.1876.

Claus Rolfs »Geschichte Højers«, 1926, s. 136.

Christiansen, Nis Christian Nissen, Td. 1863.

Christiansen, Peter Christian, Td. 1794.

Clasen, Johan Georg, Td. 1261.

Clausen, Carsten Jacob, Td. 1088.

Clausen, Detlef Christian, Td. 1384.

Far til: Carl Detlef Clausen, Dybbøl 1909–41, Johan Jørgen Clausen, læ. ved St. Severinsk. i Haderslev 1920–44, kordegn ved St. Severin kirke 1925–44. Bjolderup Sogns Historie 1951–56, s. 337–38.

Clausen, Hans, f. omkring 1837 i Jylland, ikke seminarieuddannet, interm. ansat 2.læ. i Spandet fra ca. 1867–1889, 1.9.1889 afskediget uden pension.

Clausen, Jes, Td. 1967. Læ. i Brændstrup 1887–1913.

Clausen, Jørgen, f. 2.12.1832 i Oksbøl, Als, søn af degn i Oksbøl Claus Clausen og Marie Pedersdatter, gift i Nordborg

12.2.1858 med Franziska Thomasine Andersen, f. 1837, datter af gdr. Franz Andersen, ejer af det Aichelbergske gods i Nordborg og Bodelmine Christine Aegidius, Skårup sem. 1852, 2.læ. i Nordborg 1853–57, læ. i Lebølgaard 1857–62, læ. Holm 1862–67, læ. og degn i Havnbjerg 1867–1.1.1892, pens., død 25.5.1892 i Nordborg.

Clausen, Peter Nielsen, Td. 2186.

Corydon, Jess, f. 4.4.1842 i Haderslev, søn af gdr. Jacob Corydon og Ingeborg Berg på Nørsgaard, Skårup sem. 1864, læ. i Sønderballe 1878, læ. Haderslev, død ca. 1895.

Dahl, Jørgen Christensen, Td. 2133.
2.læ. i Hajstrup 1884–86, 2.læ. i Skodborg 1886–90, læ. i Kolsnap 1890–1900, 1.læ. i Jegerup 1900–06; 1.læ. og degn i Maugstrup 1906–20.

Dahl, Mathias Cornelius, Td. 1834.

Dall, Jes, f. 3.7.1813 i Åstrup ved Haderslev, søn af læ. i Hoptrup Peter Lauritzen Dall og Juliane Augusta Schlömer, gift 1. gang 29.10.1847 med Johanne Skøtt (18.5.1825–22.4.1860) datter af smed Nis Christiansen Skøtt i Hovslund, gift 2. gang 14.5.1861 med Anna Elisabeth Iversen, død 1897, fra Rugbjerg, Skårup sem. 1834, 2.læ. i Hoptrup 1834–39, læ. i Hovslund 1839–49, læ. i Øster Løgum 1849–1.7.1886, fejrede 1884 sit 50-års embedsjubilæum, død 31.8.1892 i Haderslev, begr. i Øster Løgum.

Far til:

Jes Iversen Dall, f. 9.3.1867, dim. Haderslev 1890, læ. i Ryde ved Slesvig, pens. 1898 p. gr. af rygmarvslidelse, død i Åbenrå 6.2.1912, hvis søn Richard Dall, f. 11.7.1894 i Ellingstedt, dim. Haderslev 1914, såret i 1. verdenskrig, læ. i Garstedt, Kreis Pinneberg.

Iver Petersen Dall f. 12.11.1869, dim. Haderslev 1891, gift med Alma Wengzik, læ. i Skelde.

Sdj. Mdskr. 15. årg., s. 164.

Dall, Lorentz, f. 1818 i Åstrup, søn af læ.

og degn Peter Lauritz Dall og Juliane Augusta Schlömer, gift med Kjesten Iversen, f. 1811 i Øster Løgum, datter af gdr. Mads Jensen Iversen, Skårup sem. 1838, hlæ. i Rinkenæs, læ. i Rugbjerg, Øster Løgum sogn, 1840–55, læ. og degn i Bedsted 1855–1885, pens., død 31.8.1900 i Bedsted.

Bror til Jes Dall, degn i Øster Løgum.
Sdj. Mdskr. 15. årg. s. 164.

Damm, Thomas Michelsen, Td. 548.
Fejrede i 1870 sit 50-års lærerjubilæum.

Dau, Niels Jensen, f. 13.10.1833 i Sdr. Bjært ved Kolding, søn af kådner og bødker Jens Jensen Dau og Anna Catharina Maria Stormsgaard, gift i Ullerup 29.7.1859 m. Maria Sophie Thomsen, datter af degn Nicolai Thomsen i Ullerup og Ingeborg Petersen, Skårup sem. 1854, gift 2. g. 22.11.1878 m. Anna Maria Henriksen Kjær, f. 27.10.1853 i Blans, huslæ. på Eliasminde ved Otterup 1854, 2.læ. i Dybbøl 1856–58, vikar i Ullerup 1858–67, læ. og degn i Blans 1867–74, tog sin afsked af nat. grunde, i 20 år mejeriforpagter i Ullerup, til det blev andelsmejeri, foregangsmand på mejerivæsenets område på Sundeved, fra 1894 rentier, 1902–11 forpagter på Sandbjerg i Sundeved, død 27.11.1911 i Ullerup.

Sprogforeningens almanak, 1911.

Davidson, Christian Frederik, f. 28.1.1842 i Haderslev, søn af skræddermester Frederik Christian Davidson og Maria Cathrine Petersen-Struck, gift i Haderslev 20.11.1868 med Jensine Caroline Mordhorst, f. 2.10.1843 i Haderslev, død 26. 11. 1935 sammesteds, datter af snedker Jens Mordhorst og Karen Hansen, Td. sem. 1865 – autodidakt, læ. i Kastvraa, Sommersted s. 1864–71, læ. i Sommersted 1871–98, død 2.6.1903 i Haderslev.

Demant, Johan Frederik, Td. 1638.

Detlefsen, Christian Peter, Td. 1835.

Diederichsen, Niels, f. 4.10.1825 i Randers, søn af skrædder Niels Diederichsen og Ane Kirstine Nielsdatter, Skårup sem. 1859, læ. i Randers 1859–61, læ. Sønder-

borg 1861–91, pens. boede som pens. i Flensborg.

Doose, Peter Cordsen, Td. 1877.
Død 11.9.1941 i Spang, Ulkebøl s.

Duer, Peter Christian, ældste søn af degn Marcus Duer i Stepping og Anna Elisabeth Dahl, datter af degn Peter Dahl i Skodborg, gift med Maren Schmidt, død 1.1.1889, læ. og degn i Nørre Vilstrup, pens. i 1864, død 1873.

Duus, Christian Hansen, f. 13.12.1837 i Kettingskov, elev på Skårup sem. 1860, dim. i Århus, gift med Tekla Mathilde Caroline Ronacker, læ. i Notmark 1860–62, i Lysbildskov 1862–68, i Kær 1869–1885.

Far til Christian Hansen Duus, dim. Td. 1885.

Duus, Christian Hansen, Td. 2187.

Duus, Jesper Lauridsen, Td. 1549.

Ebbesen, Christian Friis, Td. 1356.

Ebbesen, Lauritz Eberhard Ehlers, Td. 1357.

Enemark, Hans Jessen, Td. 2188.

Engel, Simon Peter, Td. 1819.

Erichsen, Christian, f. 10.3.1842 i Lendemark, Bylderup s., søn af snedker Ernst Erichsen og Anna Callesen, Lyngby sem. 1862, læ. i Asserballeskov 1862–63, læ. i Løjt kirkeby 1.4.1863–1.5.1867, afskediget p. gr. af edsnægtelse, hjlæ. i Sdr. Vingeborg 1867, læ. og kirkes. sammesteds 1868 – efter 1887 – død 28.11.1901 i Sdr. Vingeborg.

Erichsen, Jens Nielsen, Td. 1550.

Erichsen, Lauritz, Td. 241.
Læ. i Højstrup 1833–1868.

Eriksen, Thomas Peter, Td. 1358.

Espensen, Jens Peter, f. 23.4.1840 i Skodborg, Jelling sem. 1861, 2.læ. i Halk 27.7.1861–1867, læ. i Sillerup 21.5.1867–13.4.1872, læ. og kirkes. i Oksenvad 1872–84, 1.læ., org. og kirkes. i Halk 29.2.1884–1.10.1902, pens., død 27.5.1915 i Haderslev.

Ferdinand, Christian Petersen, f. 15.1.1835, eksam. af provst Götting i 1872, læ. i Felstedskov 1860–76, i Kragelund, Bov s. 1876–83, i Kløjing, Nørre Løgum s. 1883–85, i Hønning, Arrild s. 1885.

Fink, Jacob Hansen, f. 26.6.1843 i Frørup, Haderslev amt, Blågård sem. 1864, læ. i Lovrup, Døstrup s. 1864–67, læ. i Spandet 19.9.1867 og degn fra 1872, blev afskediget april 1889, deltog i tyskkursus i Tønder 1876, i Segeberg 1877 og endelig i Rendsborg i 1881, hvorefter F. måtte aflægge prøve i Slesvig, graver ved Vor Frue Kirke i Kbhvn. 1890–1914, overgraver 1914, Dbmd. 1914, død 4.11.1916 i Valby.

Flindt, Christian Nielsen, Td. 1602.

Flindt, Markus Nissen, Td. 1709.

Flindt, Niels Christian, (kirkebogen har: Christiansen) f. 25.11.1809 i Bøjskov v. Tyrstrup, søn af Niels Christiansen Flindt og Metta Maria, f. Paulsen i Bøjskov, Lyngby sem. 1841, gift 30.9.1845 m. Mariane f. Nissen, læ. i Todsøl-Gåskær 1841–45, læ. i Vollerup, Bjolderup s. 1845–74, var i 1864 en kort tid interneret af tyskerne, død 2.4.1874.

Far til Christian og Marius Flindt.

Fog, Hans Christian, f. 20.8.1813 i Vodder, søn af degn Peter Andreas Fog og Maren Jørgensdatter, gift 1842 med Maren Jensdatter, f. 30.7.1819, død 16.1.1851, Lyngby sem. 1840, hjælpelæ. i Vodder 1840, fra 1850–67 læ. og degn i Vodder, edsnægter, afskediget, blev kådner, forpint af næringsorger og legemlige smerter tog han sit liv 2.3.1879.

Frank, Jørgen Hansen, f. 11.4.1800, forberedt af pastor Gjørtz i Nustrup, privatist Ribe sem. 11. og 12. okt. 1818, privatlæ. på Haugaard i Nustrup, læ. i Hunderup, Ribe amt, kontorist hos biskop dr. theol. Koefoed i Ribe, læ. og kirkes. i Bevtoft 1826–16.1.1865.

»Blev under 16.1.1865 entlediget både som degn og skolelæ. uden pens. på grund af det høje kirkevisitorsoriums erklæring og andragende og de til den øverste civil-

øvrighed for hertugdømmet Slesvig-Holsten indsendte aktstykker uden at jeg endnu har kunnet få at vide, hvorfor? Men jeg får det vel at vide, om ikke før så hisset for den hellige og retfærdige Gud, hvor Hans Højærværdighed provst Blædel m. fl. skal stå mig til ansvar for, hvad som de har gjort imod mig og min familie. 28. april 1865. Frank.«

Fra anden side anføres, at Frank kun beskæftigede sig lidet med skolen, han holdt hjlæ., sidst Jef Blume 1864–65.

Frank, Peter Heinrich, f. 1.5.1859 i Rinke­næs, søn af gartner Julius Vogelbusch Frank og Marie Margrethe, gift 2.5.1884 i Rinke­næs, med Christine Margrethe Brodersen, Td. sem. 1884 priv. 2. eks. 1888, præparandlæ. i Genner 1881, 2.læ. i Døstrup 1884–85, læ. i Vesterterp 1885–92, læ. i Øster Terp 1892–1920, død 3.5.1931 i Løgumkloster.

Franzen, Jacobi, f. 8.10.1831, søn af bolsmand C. Franzen, Øsby, Jelling sem. 1852, 2.læ. i Hoptrup 1852, læ. i Vejstrup ved Kolding 1853, læ. i Bøgeskov ved Christiansfeld 1859–67, afskediget 1867, derefter privatlæ. i Vonsbæk, død 1879.

Friderichsen (Frederiksen), Peter, f. 10.6.1792 i Vestermølle ved Nordborg, søn af møller Frederik Hansen og Eva Marie Pedersdatter, datter af skovfoged Peder Nissen i Karholm ved Nordborg, gift 12.3.1821 i Stevning med Anna Elisabeth Nielsen, datter af afdøde læ. Didrik Nielsen i Stevning, dim. 1813, huslæ. på Juliansbjerg ved Vejle, på Boller ved Horsens, og på Hjortspring på Als, læ. i Mjels 1828–35, læ. og degn i Havnbjerg 1835–67, pens. 1.11.1867, død 21.11.1870 i Lunden.

Efter hans død flyttede hans enke til Holm, hvor datteren Anne Elisabeth var gift med 1.læ. Knudsen i Holm.

Friedrichsen, Peter, Td. 2094.

Fries, Christian Zacharias Heinrich Theodor, Td. 1551.

Friis, Hans Frederik, Td. 1795.
Læ. i Hønning 1877–82.

Friis, Hans Gregersen, Td. 1386.

Friis, Jens Jensen, Td. 1796.

Fik opfordring til at søge sin afsked, »da han ikke kunne tilfredsstille de til tysk­hedens fremme stillede krav«. Fik tilladelse til at få sin tyske pens. udbetalt i Kolding. Skoleforstanderskabet søgte om tilladelse til en indsamling til en afskeds­gave, men overpræsidenten afslog den 3.11.1898. Så besluttede kirkeforstanderskabet at overrække en mindegave til degnen, der trofast havde varetaget sit kald i 17 år. Man bad om kirkeprovstens anbefaling, men ansøgningen kunne ikke bevilges.

Friis, Niels Peter, f. 20.8.1823 i Rødding, søn af læ. Iver Hansen Friis og Gunder Kirstine Petersen, gift 20.11.1846 med Anne Marie Kau, død 20.6.1893, datter af gdr. Hans Nissen Kau fra Brændstrup, Lyngby sem. 1843, hjlæ. i Rødding 1843, læ. i Brændstrup 1844–69, i Roager Kirkeby 1869–86, død 23.3.1886 i Roager Kirkeby.

Hans Kau: »Fra Kampen mellem Dansk og Tysk«, Odense 1908.

Friis, Peter Ludvig, f. 12.6.1837, søn af husmand Christian Jensen Friis, Vejstrup ved Kolding, Jelling 1858, hjlæ. i Over Barrit 1858, 2.læ. i Vejstrup 1.10.1859, læ. i Gml. Ladegård, Hammelev sogn, 1861–67, afskediget p. gr. af edsnægtelse, fra 1869 privatlæ. i Grønnehoved, Vejstrup s., udvandrede 1872 til Amerika, død i Cedar Falls.

Friis, Søren Nissen, Td. 1432.

From, Nis Rasmussen, f. 9.11.1828 i Over Jerstal, søn af Anne From, gift 9.8.1856 med Ellen Marie Jensdatter Lauenborg, seminarist, læ. i Brøndlund 12.11.1855, i Endrupskov 1856–66, læ. i Gasse 6.8.1867, elementarlæ. i Skærbæk – 1890, død 16.4.1890 i Skærbæk.

Gabølgaard, Jørgen Hansen, Td. 1836.

Gadmand, Matthias Hansen, f. 27.1.1820 i Holm, Nordborg lands., søn af inder-

ste Christen Hansen Gadmand i Holm og Mette Matthiesen, gift 12.7.1846 i Nordborg med Anna Maria Johansen, f. 1821, datter af Johan Wriborg i Lauensby og Anna Cathrine Christiansen, ikke eksamineret, prov. 2.læ. i Holm 1859–77.

Gammelgaard, Andreas Christiansen, Td. 1359.

Gammelgaard, Christian Nielsen, f. 20.3.1805 i Rurup, Branderup s. iflg. kirkebogen, regnede selv den 16.2.1805 for sin fødselsdag, søn af gdr. Niels Christensen og Maren Nielsdatter, gift 1839 med Anna Marie Thøjsen, f. 6.12.1815 i Varnæs, død 26.10.1886, datter af gdr. Anders Nissen Thøjsen og Anna Jeppesdatter, Vesterborg sem. 1826, biskolelæ. i Hinderup 1821–23, i Mellerup 1823–24, på sem. 1824–26. læ. i Galsted 1826–27, i Klovtoft 1827–32, læ. og degn i Varnæs 1832–76, pens., Dbmd. 1853, død 7.4.1890 i Varnæs.

J. Fausbøl: »Degn Gammelgaard i Varnæs« 1913.

Varnæs Sogns Historie 1944 s. 151–59.

A. Gammelgaard: Degn Gammelgaard i Varnæs. (Sdj. Mdskr. 1966, s. 33).

Geil, Henrik Pedersen, f. 9.11.1804 i Øster Lindet s., søn af P. Pedersen Geil og Anna Jensdatter, gift 13.10.1840 med Anne Physant, f. i Langetved 22.8.1813, død 3.10.1881, datter af Hans Jochumsen og Kirsten Dall, Fole præstegårdsssem. 1822, læ. i Fjærsted, Spandet s., hjlæ. hos degn Ries i Sommersted 1826, læ. i Roost, læ. i Langetved 2.11.1837, fra 1846 tillige som degn ved Skrave kirke, efter degn cand. phil. Jørgensens død degn i Rødding og Skrave, pens. 1872, død 14.12.1888 i Hygum.

Gerthsen, Matthias, Td. 1710.

2.læ. i Dybbøl 1874–79, læ. i Øster Sottrup 1879–1888.

Gerthsen, Nis, Td. 1603.

Gjessing, Anders Hansen, f. 1812, søn af skovfoged Hans Christian med tilnavn Gjessing og Anne Marie Nielsdatter fra

Gjessing i Følle, Randers amt, gift 1. gang med Adolfine Conradine Berg fra Odense, 2. gang med Johanne Andersen, datter af Jens Andersen og Mette Botille Hansdatter i Rejsby-Ballum, læ. i Kløjning, Nørre Løgum s. – 1874. død 12.4.1874.

Gram, Nis Truelsen, Td. 1309.

Gregersen, Georg, Td. 1749.

Gregersen, Jens Nis, f. 21.1.1816 i Søholm, Enge s., søn af gdr. Gregers Nissen og Ingeborg Kettelsen, Skårup sem. 1838, gift med Anne Petra Petersen Stadager, datter af snedker Jürgen Nicolai Stadager, og Anna Christina Sager i Højer, læ. Højer, i Vestre, Ladelund s. 1844–51, læ. i Rørkær 1851–70, læ. i Løgumgård 1871–72, død 27.2.1872.

Far til Jørgen Nicolai Gregersen, f. 3.3.1847, læ. i Holbøl.

Gregersen, Jørgen Nicolai, Td. 1495.

Greisen, Nis Lauritzen, Td. 1604.

Greusen, Jens, Td. 1837.

Grimm, Markus, Td. 514.

Gubbi, Peter Madsen, Td. 2095.

Gundesen, Gunde Morten, f. 8.4.1858 i Mejlbjby, Lintrup s., søn af læ. i Mejlbjby Morten Gundesen og Birthe Cathrine Jensen, gift med Elise Helene Lund, f. 5.12.1860 i Skudstrup, Td. sem. 1882 privatist, læ. i Skodborg 1882, 2.læ. i Kvistrup 1882–83, i Bevtoft 1.5.1883–1.5.1884, læ. i Styding 1.5.1884–1919, pens., død 10.2.1931 i Haderslev.

Gundesen, Morten, f. 23.4.1822, uddannet hos provst Blædel i Nustrup 1853–57, Nustrup præstegårdsssem. 1857, var 1850 indkaldt som soldat, hjlæ. i Mejlbjby 1853–57, læ. ved distriktsskolen i Mejlbjby 1857–61, læ. i Dover 1861–87, død 1.12.1887 i Dover.

Hansen, Andreas, f. 18.3.1801 i Sommersted, søn af gdr. Hans Andersen og Maren Gregersdatter, gift 2.2.1828 i Sommersted med Johanne Hansen, datter af bolsmand

Hans Enevoldsen, f. 1806, dim. 1822, læ. i Brændstrup 18.1.1828, læ. i Arnum og kirkes. i Højrup 1844–68, død 7.7.1868.

Hansen, Andreas, Td. 344.

Hansen, Christian Paulsen, Td. 1333.

Læ. i Kvorp, Ravsted s., læ. i Emmerlev 1867–77.

Hansen, Frederik Ferdinand, f. 9.6.1819 i Haderslev, søn af gartner på den kongelige avlsgård »Nygård«. Kammerjunker von Krogh på Åstrupgård lader den velbegavede dreng nyde privatundervisning sammen med sine egne børn (læ. Jarck), 1836 huslæ. hos kontrollør Heller i Stevelt, gift 20.5.1847 med Christiania Marxersine Gerhardine Holst, datter af herredsfoged kammerråd Holst i Jylland, Lyngby sem. 1841, læ. i Jylland i 5 år, 1.10.1846 hjlæ. ved Wilhelmineskolen i Haderslev, 11.11.1846–1850 læ. i Sønderballe, 2.læ. ved Wilhelmineskolen i Haderslev. 11.5.1850–1878 medlem af provstisynoden og 1880 kirkeældste i Vor Frue sogn. Udgav sammen med P. H. Beck to regnebøger, der fik stor udbredelse i Nordslesvig og Danmark. Udgav sammen med D. A. Noiesen »A.B.C. og Læsebog for Smaa børn« der brugtes i næsten alle nordslesvigske skoler. Død 5.6.1900 i Haderslev.

Hansen, Hans, Td. 2135.

Hansen, Hans, f. 1.11.1802 i Skovsende, Munkbrarup, Angel, søn af gdr. Christian August Hansen og Cathrine Margrethe Rynitz, gift med Anna Klausen, f. 5.5.1807 i Blans, død 3.11.1887 i Gråsten, begr. i Ullerup, datter af kådner Andreas Clausen og Kathrine Matthiesen, Brahetrolleborg sem. 1824, hjlæ. i Rinkenæs, læ. i Haderslev 1830, i Iller, i Blans 1833, læ. og degn i Ullerup 1862–72, pens., død 19.12.1883 i Bøgeskov, Adsbøl sogn, begr. i Ullerup.

Omtales i Sune Andresen: »En sundheds sked i bondeslægts historie«.

Hansen, Hans, Td. 1878.

Hansen, Hans, Td. 2136.

Hansen, Hans August, f. 22.6.1833 i Augustenborg, søn af læ. Andreas Hansen og Anna Dorthea Matzen, Skårup sem. 1855, læ. i Stolk 1.9.1855, i Ladegaardskov, Adsbøl sogn, 1860–67, 2.læ. i Holm 1867–72, læ. i Oksbøl 1.10.1872–1.12.1876, 1.læ. og degn i Lysabild 1876–88, pens. boede i Augustenborg, senere i Flensborg, død 1896 i Flensborg. »Fra Als og Sundeved« XXI, 1943, s. 34.

Hansen, Hans Christian, Td. 1968.

Hansen, Hans Christian, Td. 1797.

Hansen, Hans Jessen, f. 20.12.1826 i København, søn af brændevinsbrænder Peder Mærsk Hansen, gift i Skærbæk 27.10.1872 med Sophie Marie Popp, f. Heinesen, købmandskenke, autodidakt Td. 1873, 2. eks. Td. 1878, huslæ. 1856–71, 1871–72 vikar ved Skærbæk skole, læ. ved Kastrup skole, Gram s., 15.4.1872–1889.

Hansen, Hans Jochum, Td. 767.
S.H.S. 1846. III–125.

Hansen, Hans Jørgen, f. 29.6.1848 i Hornstrup v. Vejle, søn af læ. Peter Hansen i Hornstrup v. Vejle, Jelling sem. 1869, 2.læ. i Sommersted 1874–76, læ. i Mejlbj, Lintrup s., 1876–77, læ. i Emmerlev 1877–81, død 26.10.1881 i Horsens.

Hansen, Hans Peter Johannes, Td. 2137.
1.læ. i Skodsbøl 1888–1.4.1919, til Helmtorf ved Lütjenburg.

Hansen, Heinrich, f. 1.5.1838 i Dybbøl, søn af gdr. Hans Peter Hansen i Dybbøl og Marie Sophie Petersen, en slægtning af H. P. Hanssen, Nørremølle, gift 1861 i Løjt med Mette Christine Thaysen, datter af landmand og sømand Peter Møller Thaysen og Botilla Paulsen, Skårup sem. 1856–57, dim. Århus 1860, konst. 2.læ. i Løjt kirkeby 1857–60, fast ansat 1860–1.1.1863, læ. i Tråsbøl, Feldsted s. 1.1.1863–1871, læ. Bovrup 1871–77, læ. og degn i Oksbøl 5.2.1877–86, død 6.2.1886 i Oksbøl, Als.

Hansen, Hermann Julius Leopold, f. i Bredsted, søn af Hans Chr. Hansen og

Anne Margrethe Aye, 10.11.1846, kursus for seminarieelever i København 1867, autotodidakt Td. sem. 1875, læ. i Haurup, Hanved s. 1862–63, i Adelby ved Flensborg 1863–65, i Flensborg 1865–67, huslæ. i Sdr. Stenderup ved Kolding 1868–70, privatlæ. i Ustrup, Vedsted s. 1871–72, 2.læ. i Bjerning ved Haderslev 1872–73, læ. i Abkær, Vedsted s. 1874–77, læ. i Knud, Fjelstrup s. 1877–82, død i Haderslev 4.4.1885.

Hansen, Jens, f. 29.4.1828, søn af bolsmand H. Hansen, Skovby, Vedsted s., gift med Elise Becker, Jelling sem. 1850, læ. ved Wilhelmineskolen i Haderslev 1850–71, læ. i Tyrstrup 1871–79, død 30.5.1879.

Hansen, Jens, f. 27.11.1819 i Sommersted, søn af Hans Enevoldsen og Anna Margrethe Poulsdatter, gift i Jels 12.5.1847 med Cathrine Lastein, datter af gdr. på Ravnsgaard ved Jels Jørgen Nielsen og Grete Marie Bertelsen, Skårup sem. 1841, læ. i Dover 1843–46, i Stenderup 1847–52, læ. i Østerlindet 1852–84, pens., død 9.12.1890 i Østerlindet.

Bliver omtalt som en meget dygtig lærer, alvorlig kristen, 1879 medlem af kirkekollegiet, 1881 kirkeældste.

Hansen, Jens Christian Nielsen, Td. 1673.

Hansen, Jens Petersen, Td. 2138.

Hansen, Johannes, Td. 1920.

K. M. Hermansen: »Skodborg Sogn«, 1947, s. 197.

Hansen, Johannes, Td. 678.

Sdj. Mdskr. 1964, s. 13 (med billede);
Sdj. Mdskr. 1960, s. 1–5.

Hansen, Johannes Frederik, f. 20.10.1842 i Valsbøl ved Flensborg, søn af bolsmand Thomas Hansen og Engel Margarethe Jackerot, gift i Haderslev 8.11.1873 m. Christine Dorthea Iversen, Skårup sem. 1864, konst. læ. i Harrislev 1864, 2.læ. i Esgrus, Angel, 1865, læ. i Løjtved, Tønder amt, læ. ved drengeskolen i Haderslev 1865, i 1877 ved Wilhelmineskolen, døde i embedet 13.12.1907 i Haderslev. S.H.S. 1908, s. 26.

Hansen, Julius Jørgensen, Td. 1674.
Sdj. Mdskr. 1962, s. 230–34, 256–57.

Hansen, Jørgen, f. 16.3.1820 i Egvad, søn af bolsmand Hans Jørgen Hansen og Anne Tombøl, gift 1856 med Caroline Christine Nissen fra Stenberg, f. 22.3.1830, Skårup sem. 1844, var flere steder på Fyn og i Sønderjylland, 1.læ. og degn i Esgrus, Angel 1855, fik 16.7.1864 sin afsked, fordi han svarede ja, da han af konsistoriet blev spurgt, om han holdt fast ved sin troskabsed til kong Christian IX. Genindsat 8.12.1864 som 1.læ. og degn på Kegnæs, pens. i 1890.

»Fra Als og Sundeved« 4 1931–38; Sønderby skoles »Schulchronik«, s. 82.

Hansen, Jørgen Petersen, f. 20.4.1817 i Hjordkær, søn af læ. og degn Jacob Hansen og Adelheid Petersen i Hjordkær, gift med Ingeborg Marie Schmidt, datter af degn Jes Schmidt i Store Vi og Anna Marie Jørgensen, Skårup sem. 1839, læ. i Egersund –1866, død 23.11.1866 i Egersund.

Hansen, Knud, f. 25.9.1823 i Obbekær v. Ribe, søn af gdr. Hans Petersen, Fole s., gift med Anne Marie Bergholdt, Skårup sem. 1847, huslæ. i Ørsted, Oksenvad s., subst. i Arrild i 1850–53, læ. i Korup 1853–56, læ. i Ørdrup, Toftlund s. 1856–66, læ. og degn i Rejsby 1866–88, pens. død 8.6.1899 i Rejsby.

Hansen, Lorens Peter, Td. 1921. Flyttede 1.10.1919 til Elmshorn, bosatte sig senere i Kiel, hvor han døde omkr. 1924.

Hansen, Matthias Jørgen, Td. 1552.

Hansen, Mikkell, f. 28.7.1822 i Nykirke, deltog i treårskrigen, Jelling sem. 1853, hjlæ. i Asserballeskov, 3.læ. i Broager, læ. i Røllum-Torp 1861–70, pens.

Hansen, Niels, Td. 1750.

Hansen, Niels, Td. 1798.

Hansen, Niels Peter, f. 5.5.1837 i Hjortkær, Grimstrup s., eksamineret af provst Blædel, vinterskolelæ. i Villebøl 1.10.1857 –1.10.1860, hjlæ. hos degn Riber i Span-

det 1.1.1860–1.10.1860, læ. i Haved 1.10.1860–1.10.1861, konst. læ. i Højrup 1.10.1861–28.11.1863, fra 28.11.1863 fast ansat –1894. Indgav andragende om pension 30.5.1894. Der var imidlertid sket anmeldelse om ægteskabsbrud, skønt der hævdes, at han var så svækket, at han stod med et ben i graven. Ikke des mindre blev han »unfreiwillig entlassen« den 14.8.1894 med fratræden 1.9.1894, død i Toftlund 5.11.1916.

Hansen, Peter, f. 16.7.1856 i Ladelund, Td. sem. 1885, privatist, læ. Humptrup 1885–86, læ. i Lydersholm 1886–1914, pens. 1. oktober, død 1.4.1930 i Utersen, Holsten.

Hansen, Peter, f. 19.8.1813 i Mjang, Hørup, Als, søn af smedemester Niels Hansen og Christiane Amalie Margrethe Franck, gift 3.10.1840 i Svenstrup med Katrine Magdalene Thomsen, f. ca. 1816, datter af parc. Thomas Thomsen i Svenstrup, Skårup sem. 1834, læ. i Gråsten 1836–38, 2.læ. i Augustenborg 1838–43, læ. i Adsbøl og degn fra 1856–1874, pens.

Hansen, Peter, f. 29.9.1806 i Svendborg, gift 1. gang i Egen 12.10.1830 med Kathrine Marie Kjærbølling, f. 1807, død 1842, datter af formanden Jørgen N. Kjærbølling og Marie Lorenzen, 2. gang med Dorothea f. Hansen, gift 1. gang med degn i Dybbøl, Christian Henrik Jørgensen, Skårup sem. 1827, læ. i Faldsled ved Asnæs 1827–34, læ. i Dyndved, Egen s., 1834–73, Dbmd., død 8.11.1874 i København. Sdj. Mdskr. 1929/30, s. 41.

Hansen, Peter Jensen, Td. 1879.

Hansen, Peter Jessen, Td. 2139.

Hansen, Peter Petersen, f. 21.11.1824 i Vester Sottrup, Jelling sem., privatist, subst. i Holbøl 1847, hjlæ. i Rinkenæs 1847, hjlæ. ved drengborgerskolen i Åbenrå 1851–, oprettede en dansk privatskole hos farver Petersen i Storegade. Skolen fik kun få elever og gik snart ind. Ansattes som læ. ved drengeskolen, men blev i 1866 afskediget med pens.

Hansen, Peter Sørensen, f. 2.1.1831 i Mjolden, søn af indsidder Joseph Chr. Peter Hansen og Kirstine, gift 1. gang med Andrea Petersen, død 20.11.1859, datter af kådner Peter Andersen Pedersen, 2. gang 9.11.1860 med Marie Ravn, datter af skrædder Jacob Pedersen Ravn i Nr. Vilstrup, Ranum sem. 1850, huslæ. i Hviding præstegård, hjælpelæ. hos degn Peter Christian Druer, Nr. Vilstrup fra 1852–64, derefter læ. og degn sammesteds til 1.11.1889, pens. på grund af sygdom.

Hansen, Silas, f. 19.1.1832 i Hjortkjær, Grimstrup s., Ranum sem. 1860, hjlæ. i Spandet, læ. i Bæk og kirkes. i Nustrup 30.3.1863–1865, læ. i Ø. Gjesten 1865–1893, død 20.3.1912 i Tistrup.

Hansen, Søren, f. 11.9.1813 i Højer, søn af Hans Hansen i Højer, gift 31.5.1837 med Anna Bothilde Christensen, f. 1813 i Døstrup, Lyngby sem. 1834, læ. og degn i Døstrup 1839–80, pens., død 25.8.1890 i Døstrup.

Hartvoigsen, Andre Ketel Andreas, f. 6.11.1843 i Vimmersbøl, Sønderløgum s., gift 22.9.1867 i Daler med Anne Marie Nielsen, datter af gdr. Peter Nielsen i Daler, Td. sem. 1867, autodidakt, 2.læ. i Daler 1865–67, læ. i Kongsmark på Rømø 1867–74, derefter lærer i Borgsum på Føhr.

Haue, Christian Jensen, Td. 1310.

Have, Ferdinand Nielsen, Td. 1639. Far til Ferdinand Nissen Have, f. 1880, direktør for kornfirmaet »Ceres« i Åbenrå, gift med Henriette Junggreen, datter af I. P. Junggreen.

Henningsen, Lorenz Heinrich, f. 11.12.1826 i Munkbrarup, Angel, gift 1853 med Margarethe Dorothea Nissen fra Havetoft, Skårup sem. 1849, konst. læ. og org. i Vonsbæk 1848–51, derefter fast ansat 2.2.1852–1867, læ. og degn i Stepping 1867–73, læ. og degn i Øsby 1873–1880, død 30.6.1880 i Øsby.

Hjeds, Peter Hansen Petersen, Td. 1498.

Holm, Hans, Td. 1499.

Holm, Jens Thomsen, Td. 2013, 2. læ. i

Hoptrup 1881–85, læ. i Djernæs 1885–94, i Starup 1894–1921.

Holm, Jes Peter, Td. 1838.

Holm, Lauritz Thomsen, Td. 1311.

Holm, Niels Hansen, Td. 1922, læ. i Ladegård 1885–1919.

Holm, Simon Jørgensen, f. 11.12.1833 på Tørningmark, Hammelev s., Skårup sem. 1854, læ. i Genner 1854–61, læ. og org. i Møgeltønder 1861–78, degn i Haderslev 1878–89, død 3.8.1889 i Haderslev.

Holst, Christian, f. 7.4.1830 i Agerskov, søn af Johan Laurits Holst og Anna Severinsdatter, Skårup sem. 1850, 2. læ. i V. Vedsted 1850–54, læ. i Vennemose, Abild s. 1854–58, læ. i Mjolden 1858–67, afskediget, 1. læ. i Gylling ved Horsens 1867–92, død 1.6.1909 i Odder.

Holst, Diedrich, Johan Friedrich, Td. 1334.

Hundevadt, Jens, f. 8.11.1796 i Åstrup, søn af Mads Petersen og Maren Jensdatter, gift i Halk 1.11.1832 med Grethe Kirstine Kliver, f. 12.11.1807, død 8.1.1892 i Halk, datter af gdr. Jørgen Jørgensen i Hejsager, Brahetrolleborg sem. 1817, hjlæ. i Halk 1819–28, 1.læ. og degn i Halk 1828–69, pens., død 27.9.1872 i Halk.

Huusmann, Hans Christian, Td. 1439.

Hye, August, f. 18.8.1899 i Rinkenæs, søn af gdr. Peter Hye og Katarina Margarethe Nissen fra Hesselgaard, gift med Sophie Vilhelmine Thomas, f. ca. 1805 i Slesvig, død 5.3.1856 i Gl. Haderslev, Brahetrolleborg sem. 1823, læ. i Gl. Haderslev 1831–65, død i Hamborg 23.6.1865, begr. i Gl. Haderslev.

Høgh, Peter Andersen, Td. 1969.

Høgelund, Peter Hansen, Td. 1500.

Højer, Erik Hansen, f. 12.10.1845 i Åstrup, søn af Hans Erichsen Højer og Anne Kirstine Foged, Blågård sem. 1867, 2.læ. i Skodborg 1867–78, død i Haderslev 23.6.1874.

Hørlyck, Hans Christian, f. 6.9.1820 i Ellum, Løgumkloster, søn af kådner Johann Hørlyck, Lyngby sem. 1848, hjlæ. i Eltang, læ. i Sterby, Medelby s., 1851–56, læ. i Rens 1856–58, i Abild 1858–72. S.H.S. 1852–94, 1856–104.

Hås (Haas) Peter, f. 13.1.1836, søn af læ. Karsten P. Hås, Rejsby, Jelling sem. 1855 huslæ. på Kjærgaard ved Ribe, hjlæ. i Rejsby hos faderen 1856–67, afskediget p. gr. af edsnægtelse, siden gårdmand i Hemmel, i Vang ved Bramminge og i Hyllerslev ved Varde, død 1.4.1910 i Ribe.

Ite, Johann, f. 20.2.1834 i Wimmel, Husum amt, søn af Carsten Ite og Dorothea, gift 4.1.1859 med Valborg Henriksen, f. 29.11.1838, eksamineret af kirkeprovsten, læ. i Iller 1857–1859, læ. i Tirslund 1859–72, i Langetved 1872–76, læ. og degn i Agerskov 1.11.1876–1.11.1896, død 25.5.1904 i Sønder Otting, Haderslev.

Iversen, Christen Jørgen, Td. 2014.

Iversen, Hans, Td. 2015.

Iversen, Hans Christian, Td. 1640.

Iversen, Jens, f. 28.4.1817 i Hønkys, søn af læ. og gdr. i Hønkys, Hellevad sogn, Laurits Iversen og Maren Nissen, gift 23.11.1846 i Hellevad m. Catharine Eline Lorenzen, f. i Tønder 22.9.1888, Skårup sem. 1838, præparandlæ. i Mellerup og Todsøl, Bjolderup s., læ. i Årslev, Hjordkær s. 1838–39, i Korup, Ravsted s., 1839–45, læ. og degn i Abild 1845–58, 1.læ. og degn i Bredebro 1858–82, død 2.6.1882 i Bredebro.

Oprettede i 1861 en præparandklasse i Bredebro. Man kender navnene på 26 præparander. Kursus stod under tilsyn af sem.-direktøren i Tønder og regeringsrådene i Slesvig. Fra 1878 blev ansat en seminarieuddannet 2.læ. ved skolen. De tyske myndigheder var velvillig indstillet over for Iversens kursus. Han havde for familiens og hjemstavnens skyld aflagt

troskabseden og regnedes for egnet kontaktmand for at drage det danske opland nord for Tønder til det tyske seminarium. Stiftede 1874 i Løgumkloster den første lærersammenslutning i den nordlige del af Tønders amt. Stod også i god og livlig kontakt med den overvejende danske befolkning.

Sdj. Mdskr. 1958, s. 254–56.

Iversen, Johannes Friedrich, Td. 1880.

Sdj. Mdskr. 1959, s. 87, ved Jens Lampe.

Iversen, Søren Hansen, Td. 1923.

Iversen, Vilhelm Christian, f. 21.5.1836 i Åstrup ved Haderslev, søn af skrædder Hans Iversen og Sophie i Åstrup, gift med Eline Johannsen, Skårup sem. 1857, læ. ved pigeskolen i Haderslev 1857–60, 1.læ. og degn i Løgumkloster 1860–87, pens., død 30.3.1908 i Løgumkloster.

Jacobsen, Broder, Td. 518.

Jacobsen, Christian Peter, Td. 1335.

Jacobsen, Jacob Broder, Td. 1299.

Jacobsen, Jes Peter, Td. 1364.

Nicolai Svendsen giver sin gamle læ. følgende eftermæle i »Sønderjysk Skæbne«, s. 33: »Han var politisk frisindet og en ivrig Modstander af Nordslesvigs Fortyskning. – Som Lærer sad han inde med gode Evner og vilde have naaet bedre Resultater, hvis ikke Sproget havde været i Vejen. Hans Skole var vistnok den bedste på hele Egnen. Til Trods for, at han levede i et bestemt Modsætningsforhold til Fortyskningens haandgangne Mænd og var udsat for grimme angreb fra denne Side, deriblandt fra sin egen Sognepræst og Lokalskoleinspektør Pastor Jacobsen, paaskønnede de øverste Myndigheder hans Gerning. Dette er Forklaringen til, at han var dekoreret med to preussiske Ordener; men ingen har nogen Sinde set ham bære dem. Han var i det hele taget en helstøbt Skikkelse, som gik gennem Livet uden at lade sig blænde af Tysklands Storhed eller paavirke af de Kræfter, der vilde afnationalisere den danske Befolkning.«

Jacobsen, Johannes Emil Frands, Td. 2140.

Jacobsen, Matthias, Td. 1312.

Jacobsen, Nicolai, Td. 1839.

Jacobsen, Paul Wilhelm, Td. 1501.

Jacobsen, Thies Hansen, Td. 1441.

Jacobsgaard, Andreas Jensen, f. 14.8.1828 i Lund ved Tønder, søn af Jens Jacobsgaard og Grethe Jeppesdatter, gift 1. g. 22.12.1859 med Ingeborg Iversen, 2. g. 28.2.1877 med Mette Helene Jacobsen fra Rabsted, Jelling sem. 1852, læ. på Flakkebjerg 1851, biskolen i Bondelum, Fjølde s., 2.læ. i Farensted ved Slesvig, læ. i Rinckenæs 1854, læ. i Lund, Burkal s. i 1855–88, død 5.10.1888 i Lund, Burkal s. Blev i 1888 dræbt i sin skolestue af et lyn.

Jakobsen, Jakob Hansen, Td. 637.

Om den lange og uforsonlige strid med pastor Ahlmann i Svenstrup, se: »Bogen om Als« s. 381–85.

Først under pastor Ahlmanns efterfølger, pastor Schmidt, bliver Jakobsen »in den Ruhestand versetzt« med en pens. på 160 rd.

Jansen, Anders Didrik, Td. 1583.

Jendresen, Hans, f. 16.10.1817 i Hoptrup, søn af gdr. Peter Jendresen og Cathrine Erichsen, gift med Sophie Magdalene Iversen, Skårup sem. 1838, 2.læ. i Åstrup 1838–39, subst. i Vedsted 1839–44, læ. i Sønderballe 1844–46, i Styding 1846–56, læ. og degn i Vonsild 1856–66, læ. i Rise 1866–90, pens., fejrede i 1888 sit 50-års læ.jubilæum, død 14.11.1893 i Rise.

Svigerson: seminarielæ. Heinrich Rathje, Td.

Jendresen, Simon Peter, Td. 1711.

Jensen, Christian, Td. 2096.

Jensen, Christian, Td. 2052.

Jensen, Erik Peter, Td. 1840.

Jensen, Hans, Td. 1841.

Jensen, Hans Bendix, f. 27.3.1837, søn af gdr. Andreas Hansen Jensen i Arnum,

Lyngby sem. 1858, læ. i Højrup 1858–60, læ. i Emmerlev 1860–67, 2.4.67. afskeditget som edsnægter, org. ved Emmerlev kirke 1863–67.

Jensen, Hans Hansen, f. 31.1.1820 i Nr. Hostrup, Egvad s., søn af kådner Hans Jørgen Jensen og Kjesten Ries, begge døde 1847, gift i Bjolderup 24.4.1846 med Anne Marie Rossen, død 1881, datter af gdr. Rasmus Rossen, Todsbøl, Lyngby sem. 1843, biskolelæ. i Todsbøl vinteren 1836–37, hjlæ. i Hellevad sommeren 1837, biskolelæ. i Todsbøl og Gåskær sommeren 1838, fra 1839–41 sammesteds med »samme rettigheder som en seminarist« læ. ved biskolen i Kopsholt 1843–46, læ. i Mjøl 1846–49, læ. i Hovslund 1849–82 derefter bosat i Haderslev, død 23.11.1905. Hejselberg Paulsen: »Sønderj. Slægter«, s. 275.

Jensen, Hans Jacob, f. 10.4.1833 i Munkbrarup, søn af Catharina Margretha Jensen, Jelling sem. 1854, privatist, ugift, 2.læ. i Bov 1855–74, læ. ved drengborgerskolen i Åbenrå 1874–97, pens. 1897, fortsatte som kirkesanger, død 11.6.1903 i Åbenrå.

Jensen, Jens, f. 20.9.1830 Søgårdsmark i Klipleve s., Jelling sem. 1857, privatist, læ. Bovrup – 1859, i Iller 1859–1867, i Snogbæk 1867–88 pens. E. Alberti II I s. 324; Udgivenet »Lejligheds-Vers«, Haderslev 1871.

Jensen, Jens, f. 22.7.1817 i Lerte, Sommersted, søn af læ. og gdr. Mads Jensen i Lerte og Ane Kathrine Marie Lorenzen, gift jan. 1861 med Anne Marie Knudsen, f. 17.9.1834 i Frørup, død 8.9.1920 i Haderslev, datter af 1.læ. og degn Knud Knudsen, Frørup på Fyn og Mette Marie Friis, Skårup sem. 1837, læ. i Lerte i sin fars sted 1841–59, læ. og degn i Maugstrup 1859–61, i Hoptrup 1861–78, fik tilhold om at søge sin afsked af nationale grunde, medlem af »Harmonien« i Haderslev, sendte i 1875 sin søn på Fredericia Latin- og Realskole, måtte nøjes

med en pens. på 600 mark efter 42 års virke, død 1.7.1884 i Haderslev, begr. i Hoptrup.

Jensen, Jens, Td. 1882.

Læ. og degn i Åstrup 1894–1910.

Jensen, Jens, Td. 1313.

Jensen, Jens, Td. 1314.

Jensen, Jens Andersen, Td. 1751.

Nicolai Svendsen i »Sønderjysk Skæbne« 1. bd. s. 32, se: bilag 5.

Jensen, Jens Nicolaisen, f. 16.5.1843 i Asserballe, søn af indsidder Nicolai Jensen og Cathrine Marie, gift 5.5.1870 med Bolette Poulsen, f. 24.7.1839, datter af sognepræst i Rise Sigvard Poulsen og Wilhelmine Sophie Prætorius, Skårup sem. 1864, læ. i Asserballe 1864–65, 2.læ. i Dunkjær på Ærø 28.1.1865, 2.læ. i Augustenborg – 1876, død 27.7.1876 i Augustenborg.

Jensen, Jens Peter, Td. 1365.

Flksk. 1893, s. 26.

Jensen, Jørgen Hansen, Td. 1503.

Se: »De gode, gamle dage« ved Peter I. Iversen, s. 15.

Jensen, Mads, Td. 1300.

Flksk. 1908, s. 336.

Jensen, Peter, Td. 1553.

Jensen, Peter, Td. 1366.

Jensen, Peter Christian, f. 19.3.1810 i Vonsild, søn af væver Jens Andras Jensen og Anne Sophie Bishop, gift med Mette Christine Nielsen, f. 14.2.1818 i Stepping, død 7.12.1887 i Stepping, datter af gdr. Niels Hansen og Maren Hansen i Kolstrup, Vesterborg sem. 1830, 2.læ. i Aller 1830–32, læ. i Vonsbæk 1832–41, læ. i Bjærndrup 1841–71, død 26.5.1871 i Bjærndrup, Stepping s.

Jensen, Peter Eskildsen, Td. 1881.

Jensen, Wilhelm, Td. 920.

Jenssen, Jens Andersen, f. 29.11.1834, søn af gdr. J. Hansen, Gammelby, Visby s., gift med Anna Margrethe Abild, Jelling

sem. 1856, huslæ. på Liselund (Fyn) 1856, 2.læ. i Møgeltønder 1.9.1857, distriktskolelærer i Veedsby, Medelby s., læ. i Sæd, Ubjerg s., 1.11.1859, afsat af civilregeringen juli 1865 – genindsat og 1.læ. i Bodsbøl-Ballum 1.1.1865, pens. 1.4.1890, gårdmand i Husum, Ballum s., død 7.6.1907, hans datter var Hansigne, gift 28.11.1890 med læ. Hans Lorenzen (pseud. Sven Tange).

Jepsen, Andreas Detlef, Td. 1605.
Far til 1.læ. Peter Detlef Jepsen, Fjellstrup, (7.10.1883–12.8.1958), Td. sem. 1905, autodidakt.
Nekrolog i Sprogforeningens Almanak 1923.

Jepsen, Jakob Christensen, f. 10.1.1837 i Søst, Rise s., Tønder 1867, privatist, læ. i Mellerup 1867–73, læ. i Bjerndrup, Kliplelev s., 1873–78, læ. i Nørre Hostrup 1878–89.

Jepsen, Mads, Td. 1924.
Læ. i Åstrup 1879–83, 1.læ. i Arnitlund 1884–1921, begr. i Vedsted 16.3.1933.

Jepsen, Peder, Td. 1444.

Jessen, Hans Hansen, f. 26.1.1831, søn af gdr. Peter Jessen, Hostrup ved Åbenrå og Cathrine Marie Christensen, gift i Hammelev 1.7.1858 med Marie Elisabeth Sophie Nissen, datter af gdr. Peder Hansen Rhode i Strandelhjørn, gift 3. gang i Hammelev 25.4.1866 med Ellen Jensen Lund, datter af gdr. Jens Simonsen Lund i Ladegaard, Jelling sem. 1855, læ. i Strandelhjørn 1.10.1855, hjlæ. i Gl. Ladegård 1.10.1857, læ. i Bovrup 10.2.1861–71, i Uge 1.10.1871–1.1.1885, pens. p. gr. af sygdom, død 21.1.1903 i Haderslev.

Jessen, Hans Møller, f. 25.11.1811 i Toftlund, søn af degn Jess Jessen og Anne Marie Tjellesen, gift 1. gang 3.8.1833 i Møgeltønder med Anna Kjestine Lassen, f. 15.6.1813 i Toghale, død 4.7.1839 i Genner, datter af læ. Peter Jensen Lassen og Beate Ipsen, gift 2. gang 16.5.1846 i Møgeltønder med Anne Kirstine Bundesen f. 10.3.1821 i Genner, død 4.4.1898 i Daler, datter af gdr. Jens Bunde-

sen og Ellen Jessen Bjerg, Vesterborg sem. 1831, læ. Genner 1834, i Toghale ca. 1841–79, pens., død 23.1.1892 i Daler.
Sdj. Mdskr. 1925–26, s. 169;
Sdj. Årb. 1907, s. 143.

Jessen, Jacob, Td. 246.
Læ. i Lydersholm 1828–73.

Jessen, Jens, Td. 1712.

Jessen, Jes Hinrich, f. 19.3.1806 i Adsbøl, søn af degn Jürgen Peter Jessen og Fredericia Wilhelmina Emila Ernst, gift med Maria Christine Friedrichsen, f. 12.4.1815 i Rinkeæs, død 7.11.1881 i Åbenrå, datter af gdr. Friedrich Fridrichsen og Cathrine Kaad, Vesterborg sem. 1829, læ. i Maribo 1830–31, hjlæ. i Rinkeæs 1831–33, i Iller 1833–36, i Stenderup, Nybøl s. 1836–50, læ. i Åbenrå 1850–73, død 4.12.1884 i Åbenrå.
Dansk Skoletidende 1861, II, s. 118;
Alberti: Biogr. Leksikon.

Jessen, Jes Theodor, Td. 1842.

Jessen, Johann, Td. 2141.
Boede fra 9.4.1926 i Sønderborg, fraflyttede 30.10.1943 til Feldsted, hvor han døde 16.5.1944.

Jessen, Peter, Td. 1925.
»Vestkysten« 10.4.1965.

Jessen, Tycho, Td. 1315.

Johannsen, Hans Christian, f. 1820 i Nordborg, søn af skibskaptajn Matthias Johannsen og Anne Christensen, gift 1861 med Engel Margrethe Johanne Becker, Skårup sem. 1840, huslæ. på Hvidkilde v. Svendborg 1840–42, hjlæ. v. Skårup byskole 1842–50, elementarlæ. i Nordborg 1850–53, læ. og org. i Kliplelev 1853–75, død 19.6.1875 i Kliplelev.

Johannsen, Johannes Andersen, Td. 1713.

Johannsen, Nis Jensen, f. 21.4.1856 i Nørre Hostrup, gift med Kjestine Jørgensen, Td. sem. 1880, privatist, 2.læ. i Skelde i 1880, læ. 25.5.1880 i Bovlund, Ager-skov s. – 1900, blev i 1900 tvangsforflyttet til Klægsøkoog ved Niebøl, da han ved et rigsdagsvalg havde stemt dansk, pens.

i 1905 p. gr. af sygdom, købte Lille Oksgaard i Mellerup, som han dog afstod til sønnen og købte den gamle skole i Bovlund, død 5.1.1940 i Bovlund, Agerskov s., begr. i Agerskov.

M. Refslund Poulsen: »Minder«, 1949, s. 76–77 og s. 252–56.

Johannsen Thomas, Td. 2142.

Johannsen, Peter, f. i Aventoft 31.12.1844, søn af degn Thomas Johannsen og Anke Andersen, gift 4.8.1864 med Marie Helene Mathiesen, autodidakteksamen 1867, læ. i Tønder 1864–65, 3.læ. i Løgumkloster 1865–1905, fra 1888 tillige kantor og degn.

Johansen, Peter Jørgen, f. 17.2.1835 i Hestoft, Ulsnæs, Angel, Skårup sem. 1859, læ. i Gislev–Holme 1859–60, læ. i Svendborg 1860–64, 3.læ. i 1864 og 2.læ. i 1866–67 ved Frederiksskolen i Haderslev, læ. v. begge afdelinger og musiklæ. ved Td. sem. 1867–1890, sem.læ. og musiklæ. ved sem. i Utersen 1890–96, død 1896 i Utersen.

Har udgivet: Kortfattet Musik- og Harmonilære, Td. 1874. – Skårup Sem. 1803–1903, s. 49.

Joost, Hans, f. i Adelby, Flensborg amt, 25.2.1827, autodidakt, læ. i Ostenfeld 1856–64, afskediget, privatlæ. i Tommerup 1864–68, konst. læ. i Hjerndrup 1868–69, 2.læ. i Gl. Haderslev 2.11.1869–86 og læ. i 3. klasse 1886–89, pens., død 12.11.1898 i Haderslev.

Juhl, Bertel Nielsen, f. 4.11.1818 i Kvistrup, Øsby s., søn af læ. i Kvistrup Niels Nissen Juhl og Metta Marie Bertelsen, gift 2.12.1850 i Hoptrup m. Johanne Cicilie Kirstina Reehof, datter af skibskaptajn Markus Reehof i Kbhvn. og Anna Maria Raun, Skårup sem. 1839, hjlæ. hos sin far i Hoptrup 1839–42, hjlæ. hos elementarlæ. Cl. Hansen i Haderslev 1842–44, læ. i Hoptrup 1844–48, 3.læ. ved Frederiksskolen i Haderslev 1848–50, 1.læ. ved Vilhelmineskole og org. ved Vor Frue kirke 1850–78, pens. 1.11.1878.

Juhl, Claus Christensen, Td. 2190.

Juhl, Jens Lauesen, f. 20.5.1822, gift 12.12.1861 med Mette Marie Dam, læ. i Brundelund 1859–70, læ. i Åbøl, Tirslund s. 1870–79.

Juhler, Jep Clausen, f. 9.2.1833 i Hoptrup, søn af inderste Jørgen Nissen Juhler og Mette Margrethe Clausdatter, gift 1858 med Elisabeth Thomsen fra Åbenrå, Jelling sem. 1853, læ. ved borgerskolen i Åbenrå 1855–65, afskediget med pens. på 300 M., fik tilladelse til at oprette privatskole i 1866 – lukket i 1884, død 12.10.1883 i Åbenrå.

Haandbog i det nordslesv. Spørgsmaals Historie, 1901, s. 580; Dannevirke 15.10.1883; Flensborg Avis 16.10.1883; Sdj. Mdskr. 1960, s. 200–202.

Juhler, Jes, f. 29.4.1840 i Sønderballe, Hoptrup s., søn af Nis Juhler, var elev på Td. sem. fra jan. til okt. 1858, blev relegeret, hjlæ. i Sandager, Læk, 1858–60, læ. i Jardelund 1860–64, i Søes ved Rise 1864–67, læ. i Frøslev 1867, blev afskediget p. gr. af drikkældighed, senere ansat ved den Günderothske skole i Åbenrå, afskediget 1873.

Var i 1892 vagabond i Hamborg og blev et af koleraens første ofre.

Juler, Søren Madsen, Td. 253.

Juul, Søren, Td. 413.

Jürgensen, Christian, Jepsen, Td. 2054.

Jürgensen, Hans Christian, f. 16.3.1834 i Sdr. Ønlev, Hjordkær s., søn af gdr. Christian Jürgensen og Hanna Margrethe Petersen, gift med Petra Christine Jessen, Blågård sem. 1862–64, ingen eksamen, læ. på Barsø 1864–68, 2.læ. i Ulkebøl 1868–70, læ. på Barsø 1870–87, død 31.10.1887 på Barsø.

Jürgensen, Ludvig Franz Nicolai, f. 10.2.1856 i Augustenborg, søn af farver Nicolai Jürgensen og Louise Bild, gift i Nybøl 4.3.1884 med Maria Sophia Thygesen, Td. sem. 1877, privatist, præparandlæ. i Hørup 1875–77, læ. i Egersund 1879, læ. i Stenderup 4.1.1880–27.7.1885, læ. og degn i Nybøl 1885–88.

Jørgensen, Christian, døbt 14.4.1800 i Egern, søn af købmand Lorentz Jørgensen og Kjestine Jørgensen i Elstrup, gift med Dorothea Augusta Clausen, f. 10.2.1797 i Svenstrup, død 15.11.1858 sammesteds, datter af bolsmand Claus Jacobsen og Dorothea Augusta Nisses, Brahetrolleborg sem. 1822, huslæ. på Hirschsprung i 1822, læ. i Bredsten på Kegnæs 1827–29, 1.læ. og degn i Svenstrup 1829–71, død 16.5.1872 i Svenstrup, Als.

Jørgensen, Christian, Td. 2189.

Jørgensen, Hans, f. 8.7.1843 i Hønkys, søn af landmand Kresten Jørgensen og Anna Petersen, Åbenrå amt, gift med Adeline Lindberg, har læst i Td., men er dim. fra København sem. 1865, kursus i tysk i Segeberg, hjlæ. i Ravsted 1867, læ. i Roost 1867–71, distriktskolelæ. i Havervad-Åbølling 1871–81, 1.læ. og degn i Hjærndrup 1881–96, pens. Deltog i krigen 1864 og modtog Christian IXs medalje; var indkaldt til inf. reg. 84 under krigen 1870–71, død 5.11.1916 i Christiansfeld.

Jørgensen, Jacob Nissen, f. 1820, søn af Rasmus Jørgensen, død 1866, gift 20.9.1861 med Else Sørensdatter, enke efter gdr. Søren Jepsen i Egtved, læ. i Stursbøl 11.1.1856, i Kolsnap, læ. i Roager-Vesterbæk 28.1.1867–74.

Jørgensen, Jens Nissen, f. i Ørsted, Ok-senvad s., 4.7.1824, søn af læ. Rasmus Jørgensen og Andrea Cathrine Jensen Lebrecht, død 1866, ugift, Skårup sem. 1846, læ. i Skovby 1861–67, læ. i Hajstrup 1868–80, død 6.10.1880 i Haderslev.

Jørgensen, Jens Peter, f. 9.1.1804 i Kær, søn af kådner Jørgen Jensen Høj og Cathrine Marie Frost, gift 1. gang 25.9.1831 i Ulkebøl med Cathrine Margrethe Rasmussen, f. 20.2.1807 i Tandslet, død 29.8.1834 i Kær, datter af læ. i Lebølgård Edvard Rasmussen og Kirstine Marie Peters, gift 2. gang med Kirstine Marie Rasmussen, f. 30.1.1811 i Tandslet, søster til 1. hustru, Vesterborg sem. 1825, læ. i Ulkebøl 1825–38, i Kær 1838–64.

Se: Chr. Maibøll: »Jørgen Andresen Petersen og Meta Marie Frost«, 1946, s. 213.

Jørgensen, Niels Jacob, f. 30.3.1824 i Ok-senvad, gift 1.11.1861 i Haderslev med Suzanne Elisabeth Larsen, f. 6.10.1830 i Jeberg, datter af læ. og degn Jens Larsen og Karen Margrethe Feilberg, Skårup sem. 1844, hjlæ. i Starup 1844, hjlæ. hos læ. Willatzen ved Vilhelmineskolen i Haderslev 1846, læ. ved borgerskolen i Kolding 1847, læ. i Anslø 1851, læ. ved Frue Sogns skole i Haderslev 1861–, død 14.9.1867 i Skovbølling, Bjerning s. Far til J. Jørgensen, præst i Skærbæk.

P. J. Schmidt: »Slægten Feilberg«, s. 20, og »Slægten Glahn«, s. 21.

Jørgensen, Peter, f. 11.4.1822 i Lebøl, Tandslet s., søn af bolsmd. Christen J. og Marie Dorthe, Skårup sem. 1846, hjlæ. i Hørup 1846–47, læ. ved rektorskolen i Sønderborg 1847–49, læ. i Tandselle 1849–58, degn i Hørup på Als 1858–3.11.1864, afskediget, pens., medlem af grundskat-ligningskom. for Sønderborg amt, virkede som juridisk rådgiver for bønderne, blev 1864 i Augustenborg valgt som medlem af rigsrådets folketing for øen Als, død 21.9.1873 i Mommark, Lysabild s.

Nekrolog i Ill. Tidende XV, 1874, s. 751: Maibøll: Hørup sogn: »Dannevirke« sept.–okt. 1873; Sdj. Årb. 1926, s. 146 ff.

Jørgensen, Peter, f. 5.8.1824 i Daler-Østerby, søn af husmd. Hans Jørgensen og Karen Jakobsdatter fra Daler, forberedt af præsten i Daler, Gram, indsat i embedet af provst Rehhoff, gift i Brede 29.8.1852 med Ane Margrethe Jørgensen, f. 20.4.1829, datter af indsidder Anthoni Jørgensen og Maren Madsen fra Bredebro, læ. i Vollum 1846–72, pens. (acht Thaler) Schleswig 18.10.1872, død 20.7.1899 i Vollum, begr. i Bredebro. – Farfar til professor Peter Jørgensen, København.

Jørgensen, Rasmus, f. 2.2.1792 i Abkær, søn af gdr. Jacob Rasmussen og Sidsel Johannesdatter gift 27.7.1822 med Andrea Cathrine Lebrecht, død i Øsby 1.11.1870, datter af degn Niels Jensen, (død 1824),

Brahetrollborg sem. 1812, læ. i Ørsted 1822, læ. i Oksenvad 1829–66, død 24.3.1866 i Oksenvad.

Kanne, Johann Heinrich, Td. 2055.

Karstens, Heinrich Georg, f. 20.7.1831 i Esgrus, Angel, gift i Jels 18.11.1873 med Anne Kjerstine Andersen, Skårup sem. 1855, læ. i Haderslev 1865–66, 2.læ. på Bornholm indtil 1865, læ. i Grønnebæk 1866–75, læ. i Mommark, Als, 1875–90, pens., bosatte sig i Flensborg.

Kauslund, Peter Hansen, Td. 1799.

Kaysen, Nicolai, f. 19.4.1802 i Ballum, søn af læ. Knud Kaysen i Ballum (3.11.1775 – 7.3.1861) og Ulrikke Fischer, gift 1. gang 29.9.1829 med Dorthea Jørgensdatter, f. 3.1.1797 i Ballum, død 4.4.1848, 2. gang 8.2.1850 med Anne Marie Torstenson, f. 10.10.1825, Nustrup præstegårdseminarium 1821, læ. Bodsøl 1824, i Ballum 1834, i Daler 1859–70, død 29.10.1872 i Daler.

R. Bojesen: »Familien Bojesen«, 1870, s. 32; P. Feddersen Jensen: Knud Kaysen, degn i Ballum, Sdj. Mdskr. 1960, s. 75–79.

Kaysen, Ulrik Gotlieb, f. 13.9.1819 i Ballum, søn af læ. Knud Kaysen og Herta Maria Boysen, gift 3.11.1861 med Christiane Thomsen, f. 10.10.1841, død 15.7.1917 i Roskilde, datter af læ. i Visby, Enevold Thomsen, Lyngby sem. 1840, læ. i Ballum 1845–59, degn og læ. i Visby 1859–67, edsnægter, afskediget, leder af Lø Herreds brandforsikring, død 23.7.1894 i Visby.

Sdj. Mdskr. 1925, s. 88; 1937/38, s. 65; »Visby sognekronike« ved P. Feddersen Jensen (med billede), s. 97–99; R. Bojesen: Familien Bojesens Stamtavle, 1870, s. 33.

Kjer, Andreas Andersen, Td. 1469.

Kjær, Iver Nissen, f. 24.10.1799 i Djernæs, Hoptrup s., søn af bolsmand og skrædder Nis Rasmussen og Mette Cathrine Pedersdatter, gift med Maren Søberg (Sonberg), f. ca. 1808, datter af bolsmand Peder Madsen i Djernæs, Egtved sem.

18. ., læ. i Djernæs, Hoptrup s., 1832–46, læ. og degn i Grarup 1850–68, pens., død 30.10.1870 i Vonsbæk. – Far til Nis Rasmussen Kjær, læ. og degn i Grarup 1882–92.

Kjær, Nicolaj Nielsen, Td. 1446.

Kjær, Nis Rasmussen, Td. 1367.

Kjær, Nis Rasmussen, f. 19.1.1839 i Hoptrup, søn af skræddermester Rasmus Nissen Kjær og Bodil Kirstine Sønberg, gift 21.4.1863 i Broager med Cecilie Marie Vesterlund, f. 13.6.1837 i Broager sogn, død 1910, Jelling sem. 1860, 2.læ. i Skelde 1860, læ. i Broager 1.10.1861 – 13.8.1864, afskediget, læ. og kirkes. i Ø. Ørum ved Vejle 4.4.1865–71, læ. og kirkes. i Hedensted 22.3.1871 – 1.5.1910, pens., død 2.9.1911 i Fangel. Dbmd. 1900. K.d.R. 1903, s. 869, Flksk. 1910, s. 204, 1911, s. 437.

Kjølseth, Nicolai Berger, Td. 1390. Eksamensbevis af 14.5.1864 underskrevet af Td. sem. lærerkollegium i København blev af civilforvaltningen 3.5.1866 erklæret for ugyldigt. Flksk. 1907, s. 359.

Klein, Christian Peter, Td. 1340.

Klinge, Erik Anton, f. 9.6.1848 i Hviding s., søn af snedker Jeppe Eriksen Klinge og Andrea Schmidt, gift med Ane Marie Evald, Skårup sem. 1868, konst. 2.læ. i Hajstrup, Øsby s., 1868–70, 2. læ. i Viuf ved Kolding 1870–75, læ. i Aabo ved Ormslev, Aarhus amt, 1875–, død 9.4.1910.

J. J. Ravn: Herslev og Viuf Sogne, s. 147.

Klinge, Niels Christensen, f. 4.10.1805 i Nustrup, gift 6.8.1831 med Anne Marie Nissen, f. 28.3.1803 død 15.11.1868, autodidakt, læ. i Lovrup, Døstrup s., læ. i Hyrup 1855–71, læ. i Bevtoft 2.11.1871–1.7.1876.

Kloppenborg, Jacob, f. 25.3.1835 i Harreby, søn af gdr. Johannes Kloppenborg, kom 1860 på Td. sem., men opgav at tage eksamen. Provst Blædel ville ikke lade ham blive 2.læ. i Rangstrup, Agerskov s.,

hvorimod provst Hjort, Td., overtalte ham til at blive 3.læ. i det tyskorienterede Højer 1862–67, nægtede at aflægge troskabseden, var kort tid læ. i Lovrup 1867, men præsten i Døstrup, Wernicke, fik det forbudt, overtog i 1873 sin fars gård i Harreby.
Sdj. Årb. 1925 s. 108–47.

Kloster, Jens Andreas, f. 21.3.1820 i Højstrup, Øsby s., søn af læ. i Sommersted Andreas Kloster og Kirsten Holst i Højstrup, gift 15.8.1854 i Øsby med Vibeke Helene Laurentine Bergholt, f. 17.5.1833 i Hejls, datter af degn Jørgen Bergholt og Elisabeth Magdalene Jakobine Aagaard f. i Hejls 17.5.1833, Lyngby sem. 1841, hjlæ. i Sommersted 1840–47, læ. i Grønnebæk 1847, afskediget 1848, atter indsat i 1849, læ. og degn i Vonsbæk 1851–58, læ. og degn i Skodborg 1859–29.3.1867, afskediget, bogholder ved Frøs Herreds Sparekasse, død 26.2.1900 i Røding.

Sdj. Årb. 1892, s. 175–181;

K. M. Hermansen: Skodborg s., 1947, s. 189.

Knarhøj, Johan Frederiksen, Td. 2097.

Knudsen, Johannes Enevold, f. 28.2.1840 Kædeby, Langeland, søn af læ. Jens Knudsen og Kristiane Kristensen, gift med Ane Marie Christensen, Skårup sem. 1862, læ. i Frøslev, Bov s., 1863–64, læ. i Øster Kædeby ved Rudkøbing 1866–1913, død 7.1.1922.

Flksk. 1922, s. 68;

Lærerne og Samfundet III, s. 119.

Knudsen, Knud Hansen, f. 25.2.1841 i Skovby, Vedsted s., gift med Anna Kirstine Terkelsen, Skårup sem. 1861, hjælpelæ. i Abkjær 1863–66, læ. i Hejsager 1866–73, 1. læ. og degn i Hjermdrup 1.5.1873–81.

Knudsen, Knud Thomsen, Td. 1368.

Gift i Frørup 30.4.1870 med Anne Marie Haue datter af gdr. Poul Nissen Haue og Magdalene Jørgensen.

Knudsen, Peter Hansen, f. 17.2.1842 i Kværs, søn af arbejdsmand Peter Knud-

sen og Metta Cathrine Andresen, gift med Anna Frederiksen, datter af degn Frederiksen i Havnbjerg, Td. sem. 1865, privatist, 2.læ. i Havnbjerg 1861–72, 1.læ. i Holm ved Nordborg 1872–84, 1.læ. i Rinnekæs 1884–1901, død 25.6.1914 i Husum.

Knutzen, Knut Carl, f. 9.1.1813 i Sebbeløv, søn af degn i Tandslet Jens Knutzen og Margret Adersen, gift 7.10.1849 med Caroline Sophie, f. Behring, f. 26.10.1805, Skårup sem. 1834, hjlæ. i Burkal 1834–35, læ. i Tandselle 1835–43, hjlæ. hos sin fader i Tandslet 1843–49, 1.læ. og degn i Tandslet 1849–85, pens., bosatte sig på Langdel ved Augustenborg, fejrede sit 50 års jubilæum som læ., død 6.5.1894 på Langdel v. Augustenborg, begravet i Tandslet.

Degn Knutzens far, der i Td.-Seminarie-Stat hedder Jens Knudsen (nr. 39) var dimitteret fra Td. sem. i 1800 og degn og læ. i Tandslet fra 1826–49. Afdøde generaldirektør i DSB Per Knutzen var i slægt med ovennævnte.

Koberg, Christian Peter Clausen, ikke seminarieuddannet, invalid, havde mistet den ene arm, subst. i Sønderborg, 2.læ. i Havnbjerg 1874–75, blev senere ansat på et kontor i Haderslev.

Kock, Christian Hansen, Td. 1641.

Kock, Claus Peter Friedrich, f. 3.8.1832 i Borby ved Ekerfærde, søn af kådner Heinrich J. C. Kock og Anna Muhl, gift m. Eline Marie Larsen, Skårup 1856, læ. i Gammelby, Borby s. 1856–65, 1.læ. ved pigeskolen, senere hovedlæ. og endelig rektor ved pigeborgerskolen i Åbenrå 1865–1900, kantor i 1866, hjlæ. ved præparandskolen, død 23.12.1917 i Åbenrå. Tog initiativet til oprettelse af Åbenrå museum.

Konstmann, Hans Kristian Hansen, f. 22.1.1825 i Kragelund, Flensborg amt, Skårup sem. 1848, huslæ. i Brøns 1848, hjlæ. ved St. Marie skolen i Flensborg 1849, læ. i Åbenrå 1850–62, 1.læ. og degn i Sønder Løgum 1864–86, pens. Udg. »Læsebog for de første Begyndere –

med særligt Hensyn til Lydmetoden«, Åbenrå 1886, som kom i mange oplag.

Kragh, Nicolai Peter, f. 22.7.1842 i Trap- pendal, Hejls s., søn af gdr. Nis Petersen Kragh og Anne Marie Møller, gift på Frederiksberg 28.10.1870 med Andrea Henriette von Eggers, død 1925, Td. sem. 1862, 2.læ. i Åstrup 1862–64, læ. og org. i Ærøskøbing 1864–75, 1.læ. i Ørbæk, Fyn, 1875–1912, ekstramedhjælper på Kbhvns. rådhus 1917–23, fmd. for Ørbæk sogneråd, fmd. for Ørbæk sangforening, død 11.9.1923 på Frederiksberg. Flksk. 1912, s. 612 (m. billede).

Krichau, Rudolf Jessen, Td. 2016.

Kruse, Christian Pedersen, Td. 1471. Nekrolog D.L.M. 1889, s. 169.

Kunstmann, Hans Hansen, Td. 2143.

Kunstmann, Jes Hansen, f. 3.9.1838 i Tumbøl, Felsted s., søn af murermester H. J. Kunstmann i Tumbøl, gift med Christine Asmussen, Jelling sem. 14.8.1857, 2.læ. i Kværs 1857–59, læ. i Skovbøl 1859–64, læ. og degn i Stubbæk, Ensted s., 9.5.1864–1893, pens. 1.10.1893, død 7.4.1908 i Åbenrå.

Kuntz, Nis, f. 19.1.1830 i Løjt Kirkeby, søn af daglejer Chr. Fr. Kuntz (1797–1873) gift 1. gang 31.7.1859 med Cathrine Hansen, f. 27.3.1837, død 16.3.1882, fra Nørremølle (faster til H. P. Hanssen, Nørremølle), gift 2. gang 1886 med enke Maren Schmidt f. Petersen, enke efter gdr. Jes Schmidt i Vester Sottrup, – ved dette giftermål blev Kuntz ejer af hendes gård »æ'Boel« ved Sottrup kirke, Jelling sem. 1853, læ. på Barsø 1.4.1847–13.9.1852, læ. i Øster Sottrup 1.9.1853–70, læ. Vester Sottrup, degn og org. ved Sottrup kirke 17.4.1870–1902, pens., død 23.5.1913 i Sønderborg.

Kylling, Jørgen Jensen, Td. 1800.

Kylling, Mathias Christian, Td. 2144.

Kæstel, Georg, f. 27.3.1842 i Ulkebøl, Als, søn af husmand Peter Kæstel i Asserballeskov, gift med Marie Frost fra Ulkebøl, død 1913, Skårup 1865, læ. i

Hørup 1865–67, i Dybbøl 1867, læ. i Stenderup, Nybøl s. 1867–72, læ. og degn i Nybøl 1872–85, da den nationale spænding øgedes, forlod den grundtvigskprægede degn hjemstavnen og blev læ. og degn i Tingjellinge, Dalmose St. Sjælland 1884–1913, Dbmd., stiftede Sparekassen for Nybøl s., død juni 1916 i Sandved, Hårslev s., Sjælland.

Flksk. 1910 s. 17 (med billede), 1910, s. 29, 1913, s. 486;

Lærerne og Samfundet III, s. 238.

Lagesen, Hans Jacob, f. 25.3.1813 i Brøns, søn af degn og org. Conrad Lagesen og Fredericia Louise Koch, gift 1. gang 1.6.1843 med Lina Wohlgehagen, f. 16.12.1808, død 17.4.1848, datter af skibskaptajn Hans Heinrich Wohlgehagen i Åbenrå og Katharina Maria Regeburg, enke efter gdr. og kromand Hans Peter Godt, (død 6.7.1836) i Toftlund, gift 2. gang 8.12.1853 med Ellen Refslund f. 10.9.1827, datter af gdr. og kirkeværge Poul Pedersen Refslund i Stenderup, Lyngby sem. 1838, læ. i Stenderup 28.10.1841 og 8.10.1854 tillige kirkesanger i Toftlund, læ., degn og org. i Brøns 7.2.1867–76, død 26.12.1876 i Brøns.

Lange, Thomas Petersen, Td. 1926.

Larsen, Henrik, f. 21.10.1833 fra Brændelydinge, Brahetrolleborg s. på Fyn, søn af husmand Lars Christensen og Dorothea Henriksdatter, gift med Cecilie Caroline Buchardt, Skårup sem. 1854, hjlæ. i Fod-slette, 5.læ. i Fåborg 1856, 4.læ. i Fåborg 10.10.1857, læ. i Anslet 1863–66, afskeditget, edsnægter.

Larsen, Johan, f. ca. 1811 i Lovrup, Døstrup s., gift med Nielsine Nielsen f. 1808 i Odense, læ. og ks. i Randerup 1835–70, død 24.4.1870 i Randerup.

Lassen, Peter Christian, Td. 1714.

Lassen, Peter Christian, f. 12.3.1836 i Dalby ved Kolding, søn af læ. i Dalby Niels Mortensen Lassen og Ane Cathrine Ries, datter af Hans Ries, død 1827, Jelling sem. 1856, 2.læ. i Sørup, Angel 1856, læ.

i V. Vedsted 1857, konst. læ. i Dalby efter faderens død 1858, læ. i Simmersted 13.10.1858–5.4.1867, afskediget p. gr. af edsnægtelse, læ. og kirkes. i Falslev ved Mariager 1867–30.9.1886, pens., død maj 1906.

Lassen, Peter Nissen, f. 2.12.1843 i Rødding, Blågård sem. 1866, læ. i Hjerting ved Rødding 1866–71, vikar 1871–75, 2.læ. og kirkes. Bredsten ved Vejle, pens. 1.1.1914, død 6.2.1919 i Bredsten.

Lauesgaard, Jørgen Pedersen, f. 9.12.1838, søn af gdr. J. P. Lauesgaard på Lauesgaard, Vilstrup, Haderslev amt, gift med Laura Bay, datter af skibsreder Bay i Horsens, Jelling sem. 1858, huslæ. i Mjolden præstegård hos pastor Harald Boysen, og i Ottersbøl mølle 1858, friskolelæ. i Vilstrup 1859, 2.læ. i Stepping 16.4.1861, læ. i Sillerup 15.12.1862, afskediget 31.3.1867 p. gr. af edsnægtelse, vikar ved Vejle borgerskole 17.6.1867 læ. og kirkes. i Yding ved Skanderborg, Dbmd. 1.7.1907 pens. 31.10.1910, død 1933, far til læge Aage Lauesgaard, f. i Yding 1868 og til forfatterinden fru Thyra Jensen, f. Lauesgaard, død i Toftlund 21.2.1958. Sdj. Mdskr. 1962, s. 5–7.

Lauritzen Christian Matthæus, f. 7.3.1834 i Dalby, søn af læ. og degn Mads Lauritzen, Dalby og Mette Christine Thede fra Åstrup, gift i Åstrup 29.12.1857 m. Christine Paulsen fra Nr. Løgum, Skårup sem. 1855, hjlæ. i Korup ved Odense 1855–56, læ. ved Vilhelmineskolen i Haderslev 1856–58, læ. i Grønnebæk 1858–66, 1.læ. og degn i Jels 1866–93, pens., død 12.1.1914 i Jels. S.H.S. 1893, s. 287.

Lauritzen, Heinrich Thede, f. 19.6.1830 i Bjerndrup, Stepping s., søn af læ. i Åstrup Mads Madsen Lauritzen og Marie Christine Thede, gift 12.10.1859 i Løgumkloster med Karoline Nicolaisen, datter af bolsmand og kniplingshandler Nicolai Nicolaisen i Løgumkloster og Anna f. Jepsen, f. 25.7.1829, Skårup 1852, læ. ved flækkeskolen i Løgumkloster 1852–93,

pens., derefter andendirektør for Sparekassen i Løgumkloster, død 10.2.1915 i Nr. Løgum.

Lauritzen Mads, Td. 1447.

Lauritzen, Mads Madsen, f. 5.12.1803 i Knud, Fjelstrup s., søn af læ. i Knud Mads Madsen Lauritzen og Inger Kirstine Just, gift i Stepping 24.8.1827 med Mette Christine Thede, f. i Haderslev 3.8.1805, død i Åstrup 13.7.1874, datter af farver Henrich Thede i Haderslev, Brahetrolleborg sem. 1825, subst. i Skodborg 1825, læ. i Bjerndrup, Stepping s., læ. i Dalby 1832, læ. og degn i Åstrup 1853–78, 1866 dekoreret med »Das allgemeine Ehrenzeichen«, ved 50 års læ.jubilæum med »Adler des Hohenzoll. Hausordens« pens. 1.1.1878, bosat i Haderslev, senere huslæ. i Sønderballe, død i Ørby skole 3.10.1882, begr. i Åstrup.

Efterlod sig 9 børn, heraf var Heinrich Thede L. f. 1830, 1882 læ. i Løgumkloster, død 10.2.1915 i Nr. Løgum, Christian Matthæus L. f. 1834, 1882 læ. og degn i Jels, Inger Christine L. f. 1836, gift med læ. Schmidt i Mastrup, Anna Brigida L. f. 1841, gift med læ. og degn Chr. Friis Ebbesen i Bjerning, død 8.7.1873, 2. gang med læ. Bahr i Ørby 16.5.1882, Mads L. f. 1843, i 1882 læ. og degn i Ballum, Christine Marie Sophie L. f. 20.11.1845, gift med læ. og degn Have i Vonsbæk.

Lausen, Jürgen Heinrich, f. ca. 1818 i Fysing, Kalleby, Angel, søn af gdr. Marx Lausen og Maria Hedvig Schmidt, gift i Tønder 9.12.1855 med Christiane Petrea Juncker, død i Sønderborg 4.3.1897, datter af org. og købmand Peter Juncker og Ingeborg Christiane Zoëga, død 4.3.1897, Skårup sem. 1841, huslæ. i Egernsund 1841–49, 2.læ. i Gråsten, læ. og degn i Ølsby, Gottorp amt 1855, 1.læ. og degn i Ulkebøl 1865–87, pens., død 19.6.1904 i Sønderborg.

Lebeck, Andreas Jensen, f. 2.2.1802 i Mølby, Spandet s., søn af Jens Olufsen Lebeck og Ane Kirstine Pedersdatter, seminarist, gift i Agerskov 9.12.1839 med Sin-

det Gaarde, f. 10.10.1812 i Gestruplund, datter af Jens Olufsen, vinteren 1820–23 læ. i Vellerup, læ. i Bevtoft, læ. og degn ved Skrydstrup skole 10.7.1851 – afgået »efter 1864«, antagelig 1867, levede hos sønnen Anton Lebeck, først i Jylland, efter 1878 på Kastbjergmark, Lintrup s., død 21.2.1882 Kastbjergmark, Lintrup s.

Lindelof, Christian Hinrich Theodor, f. 24.4.1842 i Hygum, søn af Georg Joachim Friderich Lindelof, forpagter af Hygum præstegaard og Christine Hedevig Brodersen, gift i Brøns 17.10.1878 med Inger Cathrine Prinds, København sem. 1867, privatist, hjlæ. i Langetved 10.8.1867, læ. i Tornum, Lintrup s. 18.7.1870–74, læ. i Rugbjerg 1873–75, læ. i Gramby 1875–78, læ. i Astrup, Brøns s. 1878–89, 1. læ. og degn i Spandet 1.9.1889–1.10.1902, pens. sprogkursus i Wandsbeck 1887, død 14.3.1905 i Haderslev.

Lindorff, Hans Hansen, Td. 2057.

Lorensen, Jesper, Td. 797.

Loretsen, Lorents, Td. 1927.

Lorenzen, Christian, f. 15.2.1829 i Ladegårdskov, Kværs s., søn af kådner Rasmus Lorenzen og Cecilie Jørgensen, gift 1. gang 2.2.1852 i Hanved med Margarethe Hedevig Møller, f. 15.11.1826 i Brønlund ved Åbenrå, død 14.5.1864 i Frøslev, gift 2. gang 5.8.1867 i Bevtoft med Metta Christina Clausen (Weber), f. 2.3.1817 i Bov, død 12.2.1895 i Hoffnung ved Flensborg, datter af gdr. i Hanved Nis Weber og Anne Nissen, gift 1. gang med gdr. i Frøslev Peter Clausen, Skårup sem. 1850, læ. i Felskedskov 1851–52, læ. Frøslev 1852–63, i Risjarup 1863–67, afskeditget af nationale grunde, genansat fra 8.6.1867 1.læ. og degn i Bevtoft – 1.5.1889, død 17.10.1889 i Bevtoft.

I. W. Hansen: Christian Posts Efterkommere, 1943, s. 64;

R. P. Sørensen: Bov Sogn 1939 s. 122.

Lorenzen, Hans, Td. 2145.

Sdj. Mdskr., årg. 32, s. 129–31;

Søren Kristensen: Hans Lorenzen, en slesvigs lærertype ved århundredskiftet.

Lorenzen, Iver Peter, Td. 1642.

Lorenzen, Jürgen Johan, f. 21.6.1817 i Slesvig, søn af læ. Johannes Chr. Nissen L. og Maren Marie Andresen, gift 1. gang i Emmerlev 30.7.1843, med Wilhelmine Margrethe Langkov, f. i Åbenrå 29.4.1821, 2. g. 27.11.1858 i Emmerlev med Christine Christensen fra Nr. Sejerslev, Skårup 1839, huslæ. på Hemgårde 1839–41, læ. i Nr. Sejerslev 1841–83, pens., død i Nr. Sejerslev 14.5.1888.

Lorenzen, Jørgen Nissen, Td. 1643.

Læ. Lorenzen skød sig tidligt om morgenen den 5.1.1905 i sin dagligstue med en jagtbøsse i et anfald af åndsforvirring og nedtrykthed. Han var ugift, men forsørger af en søster og en brors to små børn.

Lorenzen, Lorenz, f. 27.7.1843 i Kollund, Bov s., søn af inderste Lorenz Lorenzen og Metta Christine Petersen, gift den 4.3.1870 med Anne Marie Hansen, elementarlæ. i Adelby, Frøslev og Sdr. Hostrup, læ. på Barsø 1868–70, læ. i Kollund 1870, såret ved Metz 18.8.1870, døde 13.10.1870 på lazaret i Kreuznach.

Lorenzen, Mathias, f. 21.9.1824 i Store Jørl, Flensborg amt, søn af Thomas Lorenzen i Jørl og Christine Andersen, gift i Gelting 20.4.1855 med Marie Hedwig Petersen, datter af Asmus Petersen og Christine Petersen, f. 4.7.1829, død 25.3.1875 i Ullerup, Skårup sem. 1853, hjlæ. i Esgrus, Angel, læ. i Gelting 1854–67, læ. og degn i Nybøl ved Sønderborg 1867–72, læ. og degn i Ullerup 1872–94, pens., død 15.11.1895 i Ullerup.

Lorenzen, Niels, Td. 2017.

Gift med Anne Magdalene Langballe.

Lorenzen, Rasmus, Td. 2058.

Lorenzen, Thomas, Td. 1474.

Ludwigsen, Christian, Td. 1928.

1.læ. og degn i Dybbøl 1882–1906.

Lund, Christian Andersen, Td. 1970.

Læ. i Rurup 1880–92, i Kvistrup 1892–1911.

Lund, Christian August, Td. 2146.

Lund, Christian Jensen, seminarist, læ. i Tiset 1887–92, læ. i Nr. Vilstrup.

Lund, Gotfred Hansen, Td. 1801.

Lund, Jens Martin, f. i Lintrup 21.10.1843, søn af læ. i Lintrup Niels Petersen Lund og Marianne Jensdatter, læ. i Mejlbjby, Lintrup s. 1864–66, død i Lintrup 17.7.1866.

Lund, Laurids Hansen, f. 1.4.1842 i Sommersted, søn af gdr. Hans Hansen og Anna Pedersdatter, gift med Bodil Marie Buck, Td. sem. 1862, 2.læ. i Vonsbæk 1862–64, læ. i Binderup ved Kolding 1864–75, læ. i Eltang 1875–76, læ. i Nr. Bjert 1876–1906, død 24.2.1909 i Kbhvn.

Lund, Laurids Nielsen, Td. 1929.

Lund, Laurids Pedersen, f. 15.8.1823 i Skjoldager, Gram s., søn af gdr. Peter Jensen og Ane Nielsdatter, gift 12.12.1856 med Dorteia Kjestine Poulsen, f. 4.9.1824 i Varde, Skårup sem. 1845, læ. i Gramby 1852–61, læ. i Vesterlindet 1861–1.11.1888, død 25.10.1888 i Vesterlindet, Gram s.

Den ed, han havde aflagt i 1867, tyngede ham stærkt. Da han fratrådte sit embede, følte han sig lykkelig over nu endelig at være løst fra den. Den glæde kunne hans hjerte ikke bære; næste morgen var læ. Lund død.

Træk fra Gram sogns historie, ved H. P. Sørensen.

Lund, Niels Jepsen, f. 30.6.1814 i Branderup, søn af gdr. Jeppe Nielsen Lund, Branderup ved Løgumkloster, gift med Ingeborg Gammelgaard, f. 1810, Lyngby sem. 1835, læ. på Frederiksdal 1836, læ. i Nørre Hostrup 1836–72, pens., død 1878.

Lund, Niels Lauridsen, f. 11.1.1829, søn af gdr. Laurids Nielsen Lund, Skjoldager ved Gram og Friderike Pedersdatter, Jelling sem. 1851, læ. i Sillerup 1.11.1851, 2.læ. i Estrup, St. Solt 1.5.1852 og 1.læ. sammesteds 1.4.1857, 1.læ. i Kobbelled, Angel 1.6.1860, afskediget 8.4.1864, konst. læ. i Kastrup, Gram s. 1.5.1867–1.4.1872.

Som konst. skulle han ikke aflægge troskabseden. Da landråden i Haderslev, v. Rossen i 1872 krævede dette, nægtede Lund og blev øjeblikkelig afskediget, privatlæ.virksomhed blev i 1878 forbudt p. gr. af hans »statsfjendtlige forhold«, 1872–1907 bogholder ved Sparekassen i Gram, død 1907.

Lund, Niels Peter(sen), f. 3.6.1817 i Skjoldager i Lintrup, søn af bolsmand Peter Jensen Buck, gift 1. gang 13.12.1839 med Marianne Jensdatter af Borris (død 1.4.1853), 2. gang 29.9.1854 i Lintrup med Anne Elisabeth Stephansen, datter af gdr. Steffen Christiansen i Skovlund, Lintrup s., enke efter parc. Niels Jensen (død 1853) i Tornumskov, Skårup sem. 1838, læ. i Københoved 1834–39, læ. i Tornum 26.9.1839–40, læ. 5.10.1840 og kirkes. 21.10.1853 i Lintrup – 1.12.1872, pens., død 9.12.1884 i Lintrup.

Far til Jens Martin Lund, læ. i Mejlbjby 1864–66.

Lund, Peder Jensen, Td. 1971.

Lund, Simon Knudsen, f. 16.5.1831 i Lerte, søn af gdr. Knud Knudsen Lund i Sommersted, gift med Kjerstine Marie Hansen, datter af gdr. i Skodborg Hans Hansen, præparand hos Nis Kloster i Sommersted, Lyngby sem. 1852, læ. i Sørup 1854, 2.læ. i Skodborg 1856, i Skudstrup 1857–67, læ. i Skodborg 1867–91, pens.

K. M. Hermansen: »Skodborg sogn«, 1947, s. 190.

Lycke, Nicolai Frederik Olaf Rye, Td. 1606.

Lycke, Nis Petersen, Td. 1715.

Lycke, Nis Petersen, Td. 1343. – Far til Nis P. Lycke, frimenighedspræst i Røding.

Sprogforeningens Almanak for 1966: Tre søstre af D. P., s. 56–63.

Lycke, Peter Anton Jacobsen, Td. 1843.

Lycke, Peter Christian Nissen, f. 25.7.1810 i Arnum, søn af skomager Nis Petersen Lycke og Margrethe Lauritsdatter,

gift 5.11.1835 i Vodder med Else Nielsdatter Andresen, f. 1808, død 8.2.1868, Lyngby sem. 1834, læ. i Birkelev 1835, i Tornum, Lintrup s., 1837, i Tiset 1839, i Hygum 1842–81, pens., død 15.8.1886.

Lydiksen, Jens Peter, Td. 1752.

Lykke, Claus Knudsen Pedersen, f. 9.6.1826, søn af gdr. P. Sørensen Lykke, Højrup ved Gram, Jelling sem. 1846, hjlæ. i Vejstrup 1.9.1846, læ. i Neder Jersdal 26.9.1847, læ. i Roost 20.2.1851, læ. i Astrup, Brøns s., 20.3.1856, læ. i Stenderup, Øster Lindet, 1860–67, i påsken 1867 afsat p. gr. af edsnægtelse, privatskole i Stenderup, lukket i 1871, landmand i Stenderup, død 1903 i Rødding.

Lykke, Peter Nielsen, Td. 1972.

Løbner, Hans Madsen, f. 9.4.1837 i Nurstrup, søn af kniplingskræmmer Matz C. Løbner og Anne Kathrine Schiøth, gift 30.11.1865 i Bevtoft med Anna Kirstine Krüger, f. 5.4.1846, datter af gdr. Jakob Krüger, Lyngby sem. 1857, læ. i Højrup 1857–58, hjlæ. i Bevtoft 1858–60, degn i Holsted 1860–65, læ. og degn i Bevtoft 1865–29.3.1867, afskediget, død 1915. Sdj. Årb. 1928, s. 102; Dansk Skoletiden 1861, I, s. 108.

Madsen, Jens, Td. 1676.

Madsen, Johan, Td. 2059.

Madsen, Knud Peter, Td. 1476.

Madsen, Mads Nissen, f. 15.8.1815 i Maugstrup, søn af læ. og degn Mads Madsen og Cathrine f. Leerskov i Maugstrup, gift 1. gang med Christine f. Greisen 2. gang med Mette Marie Brandorff, Skårup sem. 1837, læ. Gml. Haderslev, læ. i Skudstrup 1843–53, læ. og degn i Aller 1853–82, pens., død 17.1.1885 i Tyrstrup. K. M. Hermansen: »Skodborg Sogn«, 1947, s. 196; S.H.S. 1843 III, s. 110.

Madsen, Marius Johann, Td. 1753.

Læ. og degn i Hammelev 1888–1904, pens.

Madsen, Peter, Td. 1393.

Konst. læ. i Harnbjerg 1859, læ. i Holm

1860–61, privatlæ. i Fredericia 1862–64, læ. i Hørup 1864–65, i Blans 1865–67, i Egersund 1867–69, i Avnbøl 1869–85, afskediget.

Marcussen, Claus, f. 17.9.1805 i Valsbøl, Flensborg amt, søn af bolsmand Hans M. og Cathrine, gift med Mette Petersen, datter af degn Petersen i Kværns, død 18.1.1892 i Østerby, Kegnæs, Skårup sem. 1829, huslæ. i Casmusdam 1829–30, hjlæ. i Dybbøl 1830–33, subst. i Sottrup hos degnen 1834–41, hjlæ. i Rinkenæs 1841–42, læ. i Avnbøl 1842, læ. i Bredsten, Kegnæs 14.9.1842–1.11.1880, pens. flyttede til Sottrup, død 16.12.1881 i Sottrup. S.H.S. 1882, s. 9.

Martensen, Thomas Christian, f. 20.3.1828 i Risum ved Td., søn af skrædder Andreas Martensen, gift med Laurette Sophie Lorenzen, død 19.7.1921 i Højer, Jelling sem. 1855, privatlæ. i Højer 5.10.1855, læ. i Emmerbøl 1858, læ. i Archsum på Sild 1858, læ. i Frederikskog 1.11.1859–1.10.1887, pens., død 6.6.1894 i Højer.

Marxsen, Claus Jørgen, f. 2.1.1836 i Stollig, Løjt kirkeby s., søn af snedker J. Frederik Marxsen og Ellen Hansen, Jelling sem. 1856, privatlæ. i Hjerndrup, 1.læ. i Genner 1861–1.5.1875, pens., stiftede et legat, død april 1888 i Åbenrå.

Marxen, Ludolf H. Chr., f. 1836, abitur 1855, filosofikum 1856 i København, læ. ved St. Petri skole i Kbhvn. 1856–60, studerede i Genève 1861, læ. ved privatskoler 1862–67, forstander for privatskoler indtil 1872 – 1871 eks. pro schola, valgt til rektor i Sønderborg 1872–1904.

Mathiesen, Mathias Cornelius, Td. 1717.

Matthiesen, Asmus Nicolai, Td. 1884.

Matthiesen, Claus, Td. 1416.

Læ. i Frøslev 1868–78, læ. i Vinnert 1878–1901. Far til Hans Hansen Matthiesen (1881–1914), Td. sem. 1902, seminarielæ. i Td. 1910, i Haderslev 1910–1914, død 26.10.1914 på lazaret Hansburg, Veddel ved Hamborg.

Matthiesen, Hans Peter, Td. 1607.

Matthiesen, Lauritz Heinrich Johansen, Td. 1754.

Mathiesen, Mathies, f. 13.3.1834 i Mølby, søn af husmand Andreas Mathiesen og Anne Cathrine Dahl i Mølby, gift 1856 på Rømø med Ane Ingeborg Ludwigsen, f. 1835, Skårup sem. – læ. i N. Tvismark, Rømø 1856, læ. i Gml. Ladegård 1867–72.

Matthiesen, Mathias, f. 13.3.1834 i Sønderby, søn af husmand Andreas Matthiesen, Rømø, Jelling sem. 1855, læ. i Tofum, Rømø 1856–58 og 72–78, læ. i Endrupskov, Gram s. 1878–82, død 1889 i Esbjerg.

Matthiesen, Matthieas, Td. 1718.

Matzen, Peter, f. 30.11.1812 i Hørup, søn af skipper Jørgen Matthiesen og Kirstine Peters i Høruphav, gift med Ellen Hansen Matthiesen, f. 7.5.1824 i Dybbøl, død 2.4.1877 i Guderup, datter af gdr. Hans Matthiesen og Ellen Peters, Vesterborg sem. 1832, læ. i Stevning 1845, 1.læ. og degn i Guderup 1850–87, død 6.12.1896 i Augustenborg.

Mejer, Peder Christian Andersen, f. 8.4.1845 i Arnum, søn af læ. og degn i Arnum, Anders Hansen (død 7.7.1868) og Johanne Hansen, (død 24.7.1914), gift 1869 i Østerlindet med Hansine Margrethe Hansen, datter af læ. og degn i Østerlindet Jens Hansen og Katrine Lastein, gift 2. gang med Cecilie Kirstine Knudsen, Blågård sem. 1866, hjlæ. i Arnum 1866–68, læ. i Københoved, Skrave s. 1868–78, søgte sin afsked og blev læ. og degn i Malt 1878–84, 1.læ. og kirkes. Estrupmark ved Brørup 1884–1907, pens., død 24.7.1914 i Spareton.

»Københoved Bysamfund«, 1950.

Meng, Christian Petersen, Td. 2018.

Mikkelsen, Michael, Td. 1555.

Mikkelsen (Michelsen) Mathias, f. ca. 1805 i Flensborg, gift med Maria Christine Petersen, f. 19.7.1811 i Egersund, død

18.11.1876 i Elstrup, datter af Louise Fridericia Simonsdatter, Brahetrolleborg 1825, hjlæ. i Flensborg, læ. i Egersund 1831–40, læ. i Elstrup 1840–77, død 17.11.1882 i Løjtkirkeby.

»Fra Als og Sundeved«, 6, 1932–37.

Moldt, Christen, f. 12.3.1843 i Helved Notmark s., Als, søn af indsider Johannes Moldt og Marie Petersen, Skårup sem. 1864, gift i Nordborg 3.10.1871 m. Anna Maria Jessen, datter af urmager Johan J. og Anna Dorothea Winther, f. 1851, læ. i Nordborg 1864–71, degn og læ. i Svenstrup 1871–75, læ., org. og degn i Nordborg 1875–1900, pens., død 25.7.1906 i Nordborg.

Moldt, Christian, f. 1.1.1810 i Helved, søn af læ. Christian Carlsen Moldt og Anne Margrethe Vogelsang, ugift, Lyngby sem. 1853, privatist, medhjælper hos faderen 1835, læ. i Helved 1845–1883, pens., død 10.1.1894 i Helved.

von Monrath, Johann Peter Rumann, f. 22.9.1843 i Ålborg, søn af premierløjtnant og brigadeadjudant Hans Lemming v. Monrath og Gyritha Petra Monrad, gift 20.7.1869 i Jels med Emma Antoinette Creutz, datter af Carl Gottlieb Creutz og Caroline Sophie Brelje i Jels, f. 20.6.1849, Skårup sem. 1862–63, dim. Århus 1865, privatist, kursus i tysk på sem. i Segeberg 1876, huslæ. på Ærø, læ. i Jels 1867–69, 2.læ. i Løjtkirkeby 1869–71, læ. i Gåskær-Todsøl 1871–73, læ. i Notmarkskov 1873–77, læ. i Elstrup 1877–99, død 16.5.1922 i Sønderborg.

Far til Axel Valdemar Viggo v. Monrath, f. 19.9.1881 i Elstrup, Egen s., læ. i Blans, Iller og Sønderby på Kegnæs, se: »Kegnæs 1615–1965«; »Fra Als og Sundeved« 6, 1932–37.

Mordhorst, Erik Pedersen, Td. 1344.

Mordhorst, Erik Vilhelm, Td. 1677.

Mortensen, Frederik Kristian, Td. 1930.

Mylliin (Müllin) John Hansen, f. 25.6.1822 i Mølby, Oksenvad s., søn af gdr. Hans J. Mylliin i Mølby, gift 12.11.1850

i Bredsten s. med Ane Marie Staal, f. 15.8.1827 i Fredericia, datter af Hans Iver Staal og Johanne Hansen, Lyngby sem. 1842, læ. i Højrup 1839, hjlæ. i Taps 1842, i Tyrstrup 1845, 4.læ. og korsanger ved Domkirken i Ribe 1847, 1.læ., degn og org. i Dybbøl 1850–67, konst. 1.læ. ved borgerskolen i Middelfart. Se: H. R. Hiort-Lorenzen: De Fredericia Bruuners Slægtbog, 1880, s. 5.

Møller, Christian Boysen, Td. 2147.

Møller, Claus, Td. 1053.

Møller, Hans Peter Iversen, Td. 1973.

Møller, Jes Christian, Td. 1556.

Møller, Jørgen Andersen, f. 17.7.1807 i Tvismark på Rømø, gift med Karen Lüthen, f. 1807 på Rømø, Lyngby sem. 1830, læ. i Tvismark 1845, læ. i Kongsmark 1859–67, Dbmd.

Sdj. Arb. 1906, s. 93; Bering II, s. 229.

Møller, Matthias Christian, Td. 1317.

Møller, Niels Asmus, Td. 1931.

Møller, Theodor Christian, Td. 1395. – Hans eksamensbevis, udstedt den 14.5.1864 i København af det samlede lærerkollegium ved Tønder seminarium, blev af de tyske skolemyndigheder erklæret for ugyldigt.

Mørch, Johan Peter Sivert Gjørsenius, f. 24.4.1818 på Christianshavn, søn af porcelænshandler Carl August Mørch og Christiane Sophie Caroline Høien, gift 15.4.1848 med Elise Sophie Christence Dyrlund, f. 29.12.1822, død 1.7.1898 i Nykøbing F., Lyngby sem. 1841, privatist, huslæ. i Brøns præstegård 1842, og hos pastor Joh. B. Koch i Skærbæk, læ. i Kaststrup, Gram s., 1847, læ. og degn i Løjt-kirkeby 1852–64, arresteret, afskediget 25.7.1864, måtte forlade Slesvig inden 1. august, læ. i Skelby på Falster 1864–87, pens. 1887, medstifter af »Sønderjyllands loyale Skolelærerforening« 1851, foreningens fmd. 1856, død 16.6.1889 i Kbhvn. Flksk. 1939, s. 515; Biogr. Leks.; F. M. Dyrlund: Familien Dyrlund, s. 10.

Mørk, Hans Jessen, Td. 1369.

Maack, Claus, f. 5.3.1809 i Klangsbøl, Td. sønderamt, søn af Momme Marcussen Maack og Cecilia Maria, Skårup sem. 1833, gift i Visby 30.9.1836 m. Margrethe Elisabeth Lund, hjlæ. i Klangsbøl 1827–29 og i Nykirke 1829–31, subst. i Visby 1833–34, læ. i Horn, Nykirke s., 1834–35, læ. i Toghale 1835–36, i Havsted 1836–37, i Rosenkrantz 1837–49, i Terkelsbøl 1850–74, pens., død 15.8.1879 i Tinglev.

Maasbøl, Andreas Peter, f. 6.7.1820 i Burkal, søn af læ. Andreas Petersen Maasbøl i Lund og Anna Helena Jacobsen, gift i Agerskov 11.10.1851 med Bodil Refslund, f. 1828, død 24.4.1887, datter af gdr. Mathias Refslund i Gestrup, Skårup sem. 1843, 2.læ. i Toghale 1843–44, subst. i Agerskov 1844–46, læ. i Toghale 1846–47, læ. i Sølsted, Abild sogn, 1847–56, læ. og degn i Ladelund 1856–59, læ. og degn i Hostrup ved Td. 1859–88, pens., død 23.6.1911.

Maasbøl, Anton Peter, Td. 1716.

Nacker, Bernhard Andreas, Td. 1396.

Nannsen, Daniel, Td. 1267.

Nannsen, Martin Richard Flor, Td. 2060.

Nielsen, Anders, f. 18.11.1819 i Drengsted, Døstrup s., søn af gdr. Niels Oksen Johansen og Metta Maria Andersen i Drengsted, gift med Christine Eskeline Stadager, datter af snedkermester Jürgen Nicolai Stadager og Anna Christine Lager, Højer, Skårup sem. 1844, læ. i Højer 1844, i Tinglev, i Løgumgård 1863–69, død i Nr. Løgum 7.5.1869.

Nielsen, Carl Linus Gotfred, Td. 1932.

Nielsen, Hans Jørgen, Td. 698.

Nielsen, Hans Madsen, f. 26.4.1822 i Drengsted, søn af Peter Oksen Johannsen i Drengsted og Mette Maria, Skårup sem. 1844, huslæ. på Skodborghus 1844–46, subst. på Fanø, læ. i Sønderballe 1850–64, læ. og degn i Bjerning 13.3.1866, læ. og degn i Fole –1887, død 27.12.1895 i Stepping.

Nielsen, Mathias, f. 27.8.1829 i Gåskær-Todsbøl, Bjolderup sogn, søn af husmand Nis Nielsen og Maria Christina Mattes Lausten af Hjordkær, gift 15.11.1861 med Trineke Eskildsen, autodidakt, fik 7.3.1860 af kong Frederik 7. »Seminaristen-rechte« meddeler »Schulchronik«, læ. i Sønder Sejerslev og Toghale, læ. i Felstedskov 1852–60, læ. i Tumbøl 1860–94, pens., bosatte sig i Flensborg, meddirektør ved Flensborg Folkebank, død juni 1926 i Flensborg.
Th. Kaufmann: »Minder og Tanker«, 1962.

Nielsen, Niels, Td. 1974, læ. i Allerup 1886–1905, død i Tyrstrup 13.3.1940.

Nielsen, Søren, f. i nærheden af Varde, autodidakt, ugift, læ. i Vesterbæk-Roager 1875–77, 2.læ. i Langetved 1877–79, læ. ved biskolen i Krogstrup, i Københoved, Skrave s., 1879–80, død 2.6.1880, begr. 6.6.1880 i Skrave.

Niendahl, Hans Peter, Td. 645.
»Vor Hjemstavn«, s. 276, 287; »Hejmdal« 22.11.1949 – 23.11.1949; Sdj. Mdskr. 1951, s. 140–144.

Nissen, Anders, f. 28.7.1823 i Strandelhjørn, søn af læ. og degn Nis Nissen og Anna Marie Nissen i Strandelhjørn, Bevtoft sogn, gift 6.6.1856 med Ulricke Margrethe Hestorp fra Tønder, død 1.3.1867, gift 2. gang 5.5.1871 med enke Merret Mathiesen Hansen af Bylderup, Skårup sem. 1845, læ. i Kværs 1845–47, læ. i Havsted 1847–51, læ. i Bylderup 1851–53, fra 1853 1. læ. og degn til 1.11.1889, pens., død 14.9.1892 i Bylderup.

Nissen, Christian, Td. 1755. Læ. i Ørsted, Oksenvad s., 1877–88, afskediget, senere læ. i Vamdrup.

Nissen, Christian, f. 21.5.1824 i Moltrup, søn af læ. og degn Henrik Nissen og Karen Schultz Daniels, gift i Hoptrup 31.7.1857 med Marie Kirstine Juhl, datter af Niels Juhl, læ. i Kvistrup og siden degn i Hoptrup og Mette Marie Nielsen, Skårup sem. 1844, læ. i Hejsager 1855, læ. i An-

plet –1863, læ. og degn i Fjelstrup 1863–1885, pens.

Nissen, Hans Peter, f. 5.2.1858 i Åbenrå, søn af arbejdsmand Hans Nissen og Johanne Marie, f. Petersen, gift 1.12.1882 med Anne Mette Hansen, datter af gdr. Hans Jessen Hansen og Jacobine, f. Olsen i Årslev, Hjordkær s., Tønder sem. 1879, autodidakt, 2. eks. 1884, læ. i Dahme ved Cismar 1879–81, enelæ. i Fynshav 1882–92, p. gr. af personlige forhold forflyttet til Westerhorn i Holsten, pens. i 1918.
Sdj. Mdskr. 1961, s. 163.

Nissen, Heinrich Christian, Td. 1975.

Nissen, Nis, Td. 1345.

Nissen, Nis, f. 4.5.1830, søn af gdr. Nissen, Lindholm ved Tønder, Jelling sem. 1854, læ. i Hedensted 1.10.1854, læ. i Sdr. Løgum 24.10.1855, læ. i Fogderup, Ravsted s., 18.9.1856 – 1.3.1831, pens.

Nissen, Nis Petersen, f. 11.4.1826 i Åstrup, Haderslev a., søn af Svenne Nissen og Anna Cathrine Petersdatter i Over Åstrup, gift 7.6.1853 i Åstrup med Anne Frederiksdatter, Skårup sem. 1848, læ. i Sørup på Fyn 1849–50, huslæ. i Melsing på Fyn 1850–51, læ. i Havsted, Td. amt 1852–53, læ. i Kassø 1853–89, pens., død 23.12.1904 i Kassø, Hjordkær.

Nissen, Peter, f. i Åstrup 8.9.1822, gift i Ødis 3.10.1851 med Johanne Hedevig Nielsen, datter af læ. Asmus Nielsen i Bjerndrup, Stepping s. og Nicoline Leonora Rattenborg, dim. Skårup sem. 1843, læ. på Anholt 1843–51, i Solderup 1851–56, i Mjøs 1856–68, i Sønder Hostrup 1868–72, afskediget af pers. grunde, privatlæ. i Åbenrå 1872, ansøgning om genansættelse bevilges p. gr. af stor lærermangel, læ. Hyrup, Bevtoft s., 1873–87, pens., død i Haderslev 3.1.1897.

Nissen, Peter Kjer, f. 19.3.1791 i Stepping, søn af gdr. Christian Nissen og Marie Pedersdatter, gift 16.11.1815 i Arrild med Else Marie Schmidt, f. 31.5.1783 i Hvidding, død 6.4.1867 i Hvidding, datter af senere degn i Arrild Christian Lauritzen

Schmidt og Anna Pedersdatter, Braeholm 1815, læ. og degn i Arrild 1815–54, i Hvidding 1854–, død 27.3.1874 i Hvidding.

Noiesen, Daniel Andreas, f. 24.3.1828 i Simmersted, Maugstrup sogn, søn af læ. Peter Iver Noiesen og Sinnet fra Sommersted, gift med Christine Frederikke Jensen, Skårup sem. 1849, huslæ. i Ødis Bramdrup 1850, læ. i Gml. Haderslev, 1.læ. og degn ved Frederiksskolen i Haderslev 1859–76, død 14.9.1876 i Haderslev, begr. i Haderslev 20.9.1876.

Udgav sammen med læ. ved Vilhelmine-skolen Bertel N. Juhl »Juhl og Noiesens Læsebog«.

Nydahl, Peter Jessen, Td. 1516. – Farfar til lektor P. Nydahl, Virum.

Nyegaard, Johan Samuel Dyrhoff, f. 9.11.1817 i Mjøl, Rise s., søn af gdr. Peter Christian Nyegaard og Hanne Susanne Dyrhoff, datter af sognepræst til Øster Løgum, Johan Samuel Dyrhoff og Frederikke Conradine Zoëga, gift 1. gang 27.9.1850 i Rise med Christine Hansen, f. 24.9.1814 i Dybvad, datter af gdr. Christen Hansen og Abel Fallesen, død 17.9.1852, 2. gang 28.4.1853 i Ensted med Elisabeth Cathrine Møller, f. 5.2.1825 i Bodum, datter af Hinrich Nissen Møller og Catharine Marie Lorenzen, Lyngby sem. 1841, læ. i Smedager, Bjolderup s., 1841–45, subst. i Rise, læ. i Røllum, Ensted s., 1850–61, læ. og degn i Rise 1861–66, afskediget efter heftig strid med sine foresatte fra 9.4.1866 som uværdig, fratrådte 1.10.1866 uden pension, konst. som degn i Vonsild, kaldet 25.3.1867 og blev i embedet til sin død 19.12.1871.

Sdj. Mdskr. 1962, s. 19–24.

Nønken, Christian Henrik, Td. 2191.

Nørgaard, Lars Peter, f. 10.2.1843, søn af gdr. P. Hansen, Høm ved Ribe, Jelling sem. 1862, læ. i Roager Vesterbæk 1862–66, læ. i Gabøl og kirkes. i Nustrup 1866–98, pens., forretningsfører ved Sparekassen for Gram og Nybøl Godser i Gramby, død i Gramby 27.12.1917.

Nørregaard, Andreas Nielsen, Td. 1346.

Obbekjær, Niels Peter, f. 9.3.1836 i Hvidbjerg, Thisted amt, Ranum sem. 1856, læ. i Steinberg i Angel 1856, i Gråsten 1856–59, læ. i Vennemose 1859–1901, død 22.12.1918 i Rejsby.

Ohrst, Johan Andreas, f. 1804, søn af drejer Peter Christian Ohrst og Kirstine Brønk, bosiddende i Bedsted, gift med Anna Maria Nissen, degn og org. i Gram 1871, død 5.4.1880.

Olsen, Niels Peter, Td. 2148.

Olufsen, Peter Petersen, Td. 1557.

Ottsen, Matthias Bendix, Td. 1976.

Palmus, Henrik Hansen, Td. 1756.

Paulsen, Christian Kallesen, Td. 1319.

Paulsen, Jacob, f. 28.8.1831 i St. Solt Flensborg amt, søn af kådner og bødker Jes Paulsen og Dorothea Jensen, ugift, Skårup sem. 1856, hjlæ. i Osdorf Gettorp 1848–51, hjlæ. i Altona 1851–53, 2.læ. i Kværst 1853–56, læ. i Fynshav 1856–62, i Kjær, Ulkebøl s. 1862–69, død 8.4.1869 i Ulkebøl. – Broder til Johannes Paulsen. Sdj. Mdskr. 1961, s. 162.

Paulsen, Johannes, f. 3.12.1838 i Store Soltskov, Flensborg, søn af kådner og bødker Jes Paulsen og Dorothea Jensen, autodidakt, Td. 1870, hjlæ. i Koppelheck, Esgrus s. 1860–62, læ. i Esgrus 1862–64, const. 2.læ. i Ulkebøl 1864, elementarlæ. i Augustenborg 1865–69, læ. i Lysabildskov 1869–1900.

Paulsen, Peter, Td. 702.

Sdj. Årb. 1937, s. 111.

Paulsen, Peter Petersen, Td. 1719.

Pedersen, Anker, Td. 1802.

Pedersen, Carl Frederik, Td. 1803.

Sdj. Mdskr. 1961, s. 163.

Pedersen, Lars, Td. 1370.

Pedersen, Nis, Td. 1678.

Læ. i Alslev 1875–78.

- Peters, Hans Rambach*, f. 7.1.1836 Vrixum, Føhr, søn af Peter Peters og Christine Elisabeth Rambach, Skårup sem. 1858, gift 1.7.1860 i St. Hans, Flensborg, med Emerentia Mathilde Schirmhof, f. ca. 1838, datter af skipper Johann Schirmhof og Anna Christina Hansen, Flensborg, huslæ. i Haderslev 1858–59, læ. ved drengeskolen Sct. Hans i Flensborg 1859–63, i Toftum på Rømø 1863, læ. i Oksbøl, Als 1867–72.
Dansk Skoletidende 1861, II b s. 58–59; se B.T. 12.3.1924.
- Petersen, Andreas*, f. 2.6.1837 i Sønderballe, Hoptrup s., gift med Magdalene Petersen f. i Åbenrå 9.5.1843, død i Haderslev 30.8.1923, Jelling sem. 1857, 2.læ. i Tyrstrup 1.9.1857–65, læ. i Sønderballe 14.4.1865–73, 1.læ. i Tyrstrup 8.3.1873, 1.læ. og degn i Hoptrup 24.8.1878–1885, død 30.9.1885 i Hoptrup.
- Petersen, Christian*, f. 29.10.1845 i Havsted, Ravsted s., søn af gdr. Thomas Petersen, Roibøl, Ø. Lindet, Jelling sem. 1866, 2.læ. i Rangstrup 1866–67, læ. i Endrupskov 1867–71, læ. og degn i Vodder 1871–93.
- Petersen, Christian*, Td. 1933.
- Petersen, Daniel Wilhelm Magnus*, f. 6.10.1854 i Hellevad, ikke seminarieuddannet, konst. læ. i Sønderhav 1870–72, skolen blev lukket efter stormfloden den 13.11.1872, interm. læ. i Havsted 1873–75.
- Petersen, Ferdinand Bertel*, Td. 2020.
- Petersen, Frederik Vilhelm*, Td. 1454.
- Petersen, Gottfred Jørgen*, Td. 2098.
- Petersen, Hans*, Td. 1679.
- Petersen, Hans*, Td. 1608.
- Petersen, Hans*, Td. 2192.
- Petersen, Hans Christian*, Td. 1680.
- Petersen, Hans Jacob*, f. 31.7.1831 i Bjerning, Jelling sem. 1851, læ. i Jardelund, Medelby s., læ. ved garnisonskirken i Rensborg, læ. på Christianshavn i 5 år, læ. i Gabøl 1866, degn i Rødding 1866–74, læ. i Kongsmark på Rømø 1874–76, pens., død på sindssygeanstalt i Slesvig 30.4.1882.
Ejede et stort bibliotek og gjaldt for en lærd mand. Hans kone var vokset op i huset hos pastor Svejstrup og hørte til hos grundtvigianerne. Petersen passede kun dårligt sin skole (siger embedsbogen) og blev afskediget i 1874, men genansat i Kongsmark.
E. Alberti II, s. 127.
- Petersen, Hans Jørgen*, f. 29.11.1817 i Bovrup, søn af inderste Rasmus Sørensen Petersen og Anne Hansen Hye, (slægten kaldes i Varnæs s. »Søssen« – Sørensen) gift 1. gang 1853 med Johanne Christine Sørensen, f. 8.10.1817, død 2.1.1874, 2. gang den 25.4.1877 med Christiane Aubeck (1830–1912), datter af gdr. Peter Aubeck i Løjt Skovby, Lyngby sem. 1838, læ. på Barsø 1838–39, var flere år i Amerika, læ. i Todsbøl, læ. i Skovby 1852–80, død i Skovby 18.3.1880.
En datter, Hansine Petersen (20.7.1857–5.9.1929) var i mange år lærerinde i Skovby.
Pastor Mumsen, Løjt Kirkeby, indberetter i 1868 om læ. Hans Jørgen Petersen, læ. i Skovby 1852–80:
»Petersen in Schauby ist sehr tüchtig in seiner Schule, nur leider sehr dänisch. Mit seinem Unterricht im Ganzen habe ich nur Ursache sehr zufrieden zu sein, und er zeigt da eine seltene Treue; nur der Unterricht in der deutschen Sprache wird nicht getrieben, wie es sein sollte.«
- Petersen, Hans Peter*, f. 4.11.1838, autodidakt, eksamineret af provst Götting 4.9.1871, læ. i Vilsbæk, Holbøl s. 1872–85, læ. i Hønkys, Egvad s. 1885–95, pens.
- Petersen, Jacob Friedrich*, Td. 1720.
- Petersen, Jens*, f. 11.9.1811 i Høm, Seem s., ikke seminarieuddannet, eksamineret af provst Aagaard 1832, læ. ved biskolen i Høm 1832–40, 1840–52 uden embede, læ. ved biskolen i Haved, Rejsby s., 1852–56, læ. i Gestrup, Agerskov s. 12.12.1856–78.
- Petersen, Jes*, f. 3.6.1810 i Kværs, søn af

læ. og degn Thomas Petersen og Christine Jørgensen, gift 1.11.1848 med Christine Marie Petersen, f. 9.11.1813, død 2.9.1881, datter af gdr. Jørgen Petersen og Jella Marie Petersen, Skårup sem. 1829, læ. i Kværs 1841–1873, pens., død 26.12.1875 i Wrewelsbüttel.

Petersen, Johan Christian, Td. 1322.

Sønner: Niels Petersen, Højst 1887–1921, Peter Andersen P., Ballum-Vesterende 1895–1927, Magdalous Joh. P. Møllerup 1889–97, Alfred Chr. P., Møgeltønder 1904–1931, Johannes P. Hygum 1909–44.

Petersen, Johannes Peter Christian, Td. 40.

Petersen, Jørgen, f. 8.4.1840 i Asserballe, søn af indsidder Jens Peter Jensen i Asserballe, gift i Notmark 28.4.1871 med Maren Asmussen, f. 23.4.1851, datter af læ. og degn i Notmark Asmus A. Petersen og Ingeborg Christine, Skårup sem. 1863, læ. i Sebbelev 1870–77, død 19.12.1877 i Sebbelev.

Petersen, Laust Gram, Td. 1518.

Petersen, Lorents Boisen, Td. 1371.

Petersen, Martin Peter Andreas, f. 14.11.1859 i Åbenrå, søn af skibstømrer Martin Petersen og Anne Weisel, gift 9.11.1883 med Hannine Frederikke Olufsen, Td. sem. privatist 1883, læ. i Allerup 1883–86, læ., degn og kirkes. i Roager Kirkeby 1.8.1886–4.1.1887, død 4.1.1887 i Roager Kirkeby.

Petersen, Mathias, f. 2.10.1843 i Tvedskov, søn af snedker Hans Petersen og Metha Maria Nielsen, Adelby ved Flensborg, gift i Skærbæk 25.4.1870 med Maren Bech Gjesing, f. 10.9.1845, Jelling sem. 1865, friskolelæ. i Skærbæk 1866, læ. i Vojens 1.5.1870, 1.læ. og degn i Brøns 17.2.1877–1905, pens., bosatte sig i Brøns, regnskabsfører for Brøns sogns spare- og lånekasse 1883–1911, død 5.9.1911 i Brøns.

Var i 1884 i længere tid suspenderet, fordi hans hustru havde deltaget i en fælles-

rejse til Vestjylland med Lydik Jacobsen, Brøns mølle, som leder, mødte flere gange til tjenstlig forhør først i Toftlund, sidst i Slesvig, hvorefter han fik tilladelse til at genoptage sit arbejde. Far til lektor, dr. phil. frk. Hilda Petersen, Haderslev.

Petersen, Matthias, f. 17.3.1814 i Nr. Løgum, søn af bolsmd. Laust Petersen og Kirstine Mathiasdatter, gift m. Anna Margrethe Møller, f. i Haderslev ca. 1818, Skårup sem. 1837, læ. i Højst 1845–1880, pens., død i Tønder 9.1.1899.

Petersen, Niels, Td. 2193.

Petersen, Niels, f. 5.7.1833 i Ellum, søn af gdr. N. Petersen, Løgumkloster, gift i Rise 18.4.1859 med Gundeline Marie Nielsen, datter af Asmus Nielsen og Noline Rattenborg, Jelling sem. 1854, hjlæ. i Høstrup ved Td. 1854, læ. i V. Alslev ved Løgumkloster 1.11.1857, læ. og kirkes. i Birkelev, Vodder s., 1.9.1861, læ. og degn i Lintrup 1.1.1873–1.1.1887, pens., død 12.5.1891 i Sønderborg.

Petersen, Paul Gotfred, Td. 1372.

Petersen, Peter, Td. 1347.

Petersen, Peter Brodersen, f. 16.11.1820 i Drengsted, Døstrup s., gift med Marie Agathe Petersen, Lyngby sem. 1842, læ. i Augustenborg 1845, i Vrixum på Førh 1851–55, læ. og degn i Højer 1855–81, pens., død 22.7.1891 i Drengsted, Døstrup s.

Claus Rolfs »Geschichte des Kirchspiels und des Fleckens Højer« 1926 s. 133.

Petersen, Peter Christian, f. 2.1.1823 i Brede, søn af gdr. Broder Petersen og Bodil Marie Pedersdatter, gift i Stepping 26.10.1849 med Anna Elisa Christiane Thiesen, datter af gdr. Retlev Carl Ernst Thiesen på »Sottrupgaard«, opvokset hos farbroderen, rådmand C. H. Petersen i Haderslev, Skårup sem. 1843, i 2 år huslæ. på Sottrupgaard ved Stepping, hjlæ. ved drengeskolen i Haderslev 1843–48, læ. i Kvistrup, Øsby s. 1848–58, læ. og degn i Vonsbæk 1858–69, læ. og degn i Halk

1869–1884, pens., bosat i Haderslev, død 18.1.1912 i Haderslev.

Petersen, Peter Hansen, Td. 1305.

Petersen, Peter Nissen, f. 6.8.1816 i Tinglev, søn af Nis Petersen og Anne Kirstine Jessen, gift 1. g. i Ravsted 26.6.1847 med Anna Cathrine Nicolaisen, 2. g. 10.6.1864 i Bylderup med Sophia Maria Nissen, Skårup sem. 1841, læ. i Ophusum, huslæ. i Bylderup, læ. i Havsted, Ravsted s. 1843–46, læ. og degn i Holbøl 1847–73.

Petersen, Priscar Agathon, Td. 1609.

Petersen, Rasmus, f. 19.9.1811, autodidakt, eksamineret af provst Ahlmann 1845, vinterlæ. ved biskolen i Bajstrup 1830–32, privatlæ. i Stoltelund 1832–37, vinterlæ. i Branderup 1837–43, læ. i Sofiedal, Tinglev s., 1845–48, læ. i Bajstrup 1848–82, pens., død 1893.

Petersen, Simon, f. 30.7.1808 i Hjarup i Nørrejylland, gift med Frederikke Margrethe Jørgensen, f. 1807 i Henne, Skårup sem. 1829, læ. i Mejrup 1839, læ. i Arrild 1854–74, pens., død 3.11.1902 i Holstebro.

Petersen, Thomas Nicolaus, Td. 1400.

Petersen, Willads, f. 2.6.1812 i Djærnæs, Hoptrup, søn af gdr. Andreas P. og Maria Dorthea Boiesdatter, gift 30.6.1836 i Hoptrup med Anne Cathrine Gottfriedsen, datter af degn G. i Grarup, Skårup sem. 1834, læ. i Søby på Tåsinge 1841–, læ. i Bøgeskov ved Tyrstrup 1844–51, læ. og degn i Frørup 18.12.1851–77.

Plesner, Johan Harald, f. 8.5.1841 i Tyrsted, søn af Else Kirstine Plesner og Christian Henriksen, kontorist i Vejle, gift med Ane Kirstine Kristensen, f. 1843 i Stouby, død 1890, Lyngby sem. 1861, læ. Gamst, Andst s. 1862–63, læ. i Allerup, Toftlund s. 9.9.1863–65, læ. i Hals 1865, læ. i Smidstrup ved Skelskør 1885–1913, Dbmd. 1906, død 17.7.1916. Flksk. 1910, s. 250, 1916, s. 390, 1917, s. 335 (nekrolog m. billede); Lærerne og Samfundet III, s. 260.

Plov, Thomas Sørensen, f. 5.3.1832, søn af træsksomager Søren Andersen Plov og Ingeborg Schmidt, Taps, gift med Kjestine Hørlyck, Jelling sem. 1853, hjlæ. i Djernæs 1.11.1853, 2.læ. i Gråsten 1.1.1855, læ. i Rinkenæs 15.3.1855, læ. i Barderup-Jarplund 20.5.1857, læ. i Djernæs 22.5.1858–68, 1.læ. og degn i Starup 1.12.1868–30.6.1894, pens., død 17.7.1908 i Christiansfeld.

Popp, Andreas Christian, født i Møgel-tønder 6.6.1804, gift med Karen Brodersen, f. ca. 1810, død 8.3.1885 i Neder Jerstal, læ. i Arrild 1835, i Toftlund, i Ørdrup, Toftlund s. til 1856, læ. i Strandelhjørn 1860–66, pens., bosatte sig i Neder Jerstal, død i Neder Jerstal 21.9.1883.

Popp, Martin Jensen, Td. 1886.

Poulsen, Laurids Bertelsen, Td. 1348.

M. Refslund Poulsen: »Minder«, 1949, s. 44 ff.

Poulsen, Poul Jensen, Odense sem. 1863, 2.læ. i Skrydstrup 25.8.1863, læ. i Tor-num 23.7.1867–70.

Prehn, Johan Heinrich, f. 24.5.1811 i Bjolderup, søn af sognepræst i Bjolderup Heinrich Prehn og hustru Maria, Skårup sem. 1834, hjlæ. i Åbenrå 1835, læ. ved borgerskolen i Åbenrå 1859–64, oprettede i 1864 tysk privatskole på Klinkbjerg, (Lorentzens bygning) læ. ved den Günderothske skole 1865–66, død 31.12.1866 i Åbenrå.

Prien, Nicolai Christian, Td. 1757.

Raben, Hans Peter Gabel, Td. 1558.

Raben, Johan Jensen, f. 15.5.1810 i Tyrstrup, søn af gdr. J. Jessen Raben og Johanne Augustine Johansen, gift 26.8.1841 med Maria Gabel, datter af Hans P. Gabel, dim. Skårup 1829, hjlæ. i Tyrstrup 1829, læ. i Tyrstrup – 1846, i Hjerndrup 1846–69, død 1880.

Raben, Peter Oluf, Td. 1559.

Flksk. 1908, s. 286 (med billede).

Raben, Søren Olufsen, f. 28.1.1811 i Frø-

rup, Haderslev a., gift 1. gang 9.11.1839 med Cathrine Elisabeth Korch, f. 8.7.1807, død 10.1.1841, 2. gang 5.10.1844 med Petrine Sophie Korch, f. 5.10.1822 i Ulkebøl skole, død 29.10.1908 i Asperup skole, Fyn, Skårup sem. 1834, læ. i Anslet 1836–47, i Moltrup 1847–58, degn og læ. i Sommersted 1858–73, revisor ved Sparekassen i Sommersted, død 5.11.1873 i Sommersted.
Far til Peter Oluf Ravn, f. 14.7.1848 i Moltrup skole.

Rasmussen, Vitus Bering Thorlund, f. 8.1.1843 i Saltum, Hjørring amt, søn af læ. Laurits Christian Rasmussen og Mikaeline Marie Thorlund, gift 26.10.1871 med Martha Marie Kristiane Keller, f. 9.8.1849 i Thorning, Ranum sem. 1862, 2.læ. i Stepping 6.3.1863–65, læ. i Ingstrup 15.4.1865–82, læ. og kordegn i Silkeborg 26.8.1882, død 27.9.1922.
Flksk. 1913, s. 144, 1916, s. 441, 1921, s. 509, 1922, s. 620; Lærerne og Samfundet II, s. 598; Jul. Foss, s. 101; C. Klitgard: Hvelbo Herred II, s. 107.

Ravn, Peter Sørensen, f. 12.8.1853 i Mølby, Oksenvad s., søn af husmand Otto Madsen Ravn og Maria Margarethe Ting-skov, gift 8.5.1891 i Haderslev med Dorothea Cathrine Simonsen, f. 7.8.1860 i Ustrup, død 24.2.1932 i Haderslev, datter af gdr. Lorenz Simonsen og Marie Jørgensen i Ustrup, Td. sem. 1876, præparandlæ. i Stursbøl 1.10.1869 – påske 1873, 2.læ. i Øsby 1876–78, læ. i Lerte 1878–86, læ. i Bjerndrup, Stepping s. 1886–1914, pens., død 29.5.1920 i Haderslev, far til bogens forfatter.

Ravn, Søren Christensen, Td. 1560.

Ravnsgaard, Carl Christian, Td. 1887.

Riber, Peter Andersen, f. 19.12.1809 i Fjærsted, Spandet s., søn af Anders Hansen og Maria Kirstine Pedersdatter, gift med Ellen Maria Dam, f. 26.9.1828 i Brøns, datter af læ. Christen Thomsen Dam og Mette Marie Pedersdatter i Havervad, Vesterborg sem. 1831, læ. i Spandet 1839–72, fra 1854 degn ved Spandet

kirke, havde som hjlæ. Silas Hansen, Anders Thomas Truelsen Østergard og Jakob Hansen Fink, død 30.7.1887 i Fjærsted.

Riggelsen, Peter, Td. 1844.

Hans søn, Hans Christian Riggelsen, dim. Tønder 1914, faldt 1915 i Frankrig.

Riis, Andreas Petersen, Td. 1457.

Riis, Christian, Td. 2021.

Læ. i Abild 1881–82, læ. i Bredevad 1882–96, 1.læ. i Egersund 1896–98, 1.læ. og degn i Havnbjerg 1899–1920.

Roager, Nis Nielsen, Td. 2194.

Rode, Niels Hansen, Td. 1349.

Roost, Peter Jensen, Td. 1758.

Død i Flensborg.

Rosenberg, Frederik Johansen, Td. 1977.

Rosendal, Jeppe Jeppesen, f. 26.3.1828, søn af gdr. J. Nielsen, Jernved, gift Rømø 30.10.1859 med Mette Line Jensen af Kongsmark, Jelling sem. 1849, læ. i Nørrehus-Ballum 1849, læ. ved borgerskolen i Td. 1855–64, afskediget, læ. i Høve ved Nykøbing S. 1864, død 1878.

Rosendal, Martin Knudsen, f. 30.11.1833 i Haderslev, eksamineret i Ålborg 1862, læ. i Mellerup, Agerskov s. 28.7.1862–29.3.1867, afskediget.

Rossen, Rasmus Peter, Td. 1978.

Samuelsen, Jakob Nissen, f. 24.11.1836 i Vester Alslev, Højst s., søn af Samuel Samuelsen og Kjesten Schmidt, ugift, læ. i Bredevad, Bylderup s. 1861–70, død 29.7.1870 i Bylderup.

Samuelsen, Peter Lorentzen, f. 29.3.1829 i Alslev, Højst s., søn af Samuel Samuelsen og Kjesten Schmidt, ugift, Lyngby sem. 1849, læ. i Lovrup, Døstrup s. 1849–53, i Rudbøl 1853–57, Store Jyndevad 1857–82, måtte tage sin afsked kun 53 år gammel p. gr. af sygdom, død 24.6.1883 i Alslev.

Sdj. Mdskr. 20. årg., s. 151–156, 161.

Schacht, Heinrich Friedrich, Td. 1805.

Schjøtt, Hans Hansen, (også Skjøtt) f. 24.6.1817 i Nustrup, søn af Hans Jørgen Sørensen og Karen Hansdatter i Nustrup, gift i Oksenvad 16.7.1857 med Hedeving Charlotte Adolphine Volf, datter af Karl Theodor Adolf og Marie Kirstine Dorthea Gjertsen, f. 27.8.1830 i Kiel, Skårup sem. 1838, læ. i Brøns 1844, læ. i Ørsted 1857–69, læ. i Vonsbæk 1869–1.11.1881.

Schlüter, Johan Hinrich, f. 24.4.1836 i Süderdeich, Wesselburen, søn af Jürgen Hinrich Otto Schlüter, f. 21.1.1800 og Catharina Margaretha f. Martens, f. 5.11.1803, gift i Hochbrücksiel ca. 1860 med Anna Sophie f. Sünkens, Skårup sem. 1857, fra 1858–86: læ. i Hochbrücksiel ved Oldensworth, i Kellenhusen ved Grömitz, i Revensdorf, Kreis Eckernförde, læ. og degn i Tirlslund 1886–87, læ. og degn i Varnæs 1887–98, pens., død 4.12.1914 i Flensborg, begr. i Varnæs 9.12.1914. Aage Bonde: »Varnæs Sogns Historie«, s. 120–21.

Schmidt, Abel Matthiesen, Td. 1759.

Schmidt, Christian Gyemos, Td. 1888.

Schmidt, Christen, f. 23.3.1838 i Genner, søn af kådner Thøge Ole Schmidt og Anna Backmann, gift i Ø. Løgum 8.11.1861 med Cecilie Fallesen, Skårup sem. 1858, hjlæ. i Tved 1858, læ. ved drengborgerskolen i Haderslev og org. ved Vor Frue kirke 1859–65, læ. i Rude og org. ved Holsteinborg slotskirke 1867–92, pens. 1892, død 26.8.1902 i Odense.

Schmidt, Hans Hinrich Lorenzen, f. 25.12.1842 i Havetoft, autodidakt, eksamineret af provst Göttig i Åbenrå 13.9.1867, 2.læ. i Kværs 1867–68, privatlæ. i Hokkerup 1868–69, læ. i Bækken 1869–82, læ. i Hokkerup 1882–1902, pens., død i Holbøl 16.7.1906.

Schmidt, Hans Jørgen, Td. 1760.

Schmidt Ingwert Christiansen, Td. 1483. 2.læ. i Starup 1868–70, læ. i Grarup 1870–, læ. i Ørsted 1871–77, læ. i Bjernstrup, Stepping s. 1877–1886, læ. i Vedsted 1.1.1886–28.11.1886.

Blev sindssyg og søgte natten den 28. nov. 1886 døden i en mergelgrav. Efterlod sig enke med 3 små børn. Får et smukt eftermæle i Vedsted skoles »Schulchronik«.

Schmidt, Iver Mortensen, Td. 2195.

Læ. i Løjtkirkeby 1885–87, 2.læ. i Stepping 1887–90, 1.læ. i Hajstrup 1890–1929.

Schmidt, Jens Jacobsen, Td. 1979.

Schmidt, Jes Hansen, Td. 1889.

Læ. J. H. Schmidt, der viste udpræget dansk sindelag, var beordret til »im Interesse des Dienstes« at tiltræde et embede i Sterup i Angel. Da han ikke ville lade sig tvangsforflytte, blev det pålagt ham at søge sin afsked fra 1. januar 1899.

Schmidt, Johannes Rattenborg, f. 31.10.1823 i Arnitlund, søn af læ. Chr. P. Schmidt, død 1856, gift 1. gang i Ødis 29.10.1859 med Dorthea Bundsgaard, f. 21.1.1840, død 4.11.1860, datter af gdr. Niels Bundsgaard og Mette Marie Jacobsen på Kajbjerggaard i Ødis, gift 2. gang 14.3.1862 i Fjelstrup med Marie Christine Hansen, f. 15.6.1826, datter af hju-ler og landmand Hans Hansen og Johanne Marie Jensen af Stenderup, Skårup sem. 1846, hjlæ. hos faderen, læ. i Sillerup, læ. i Mastrup, –1868, læ. i Grarup 1868–82, pens., død 3.12.1887 i Haderslev.

Schmidt, Mads Matthiesen, Td. 1350.

Schmidt, Matthias Madsen, Td. 1980.

Schmidt, Niels Hansen, f. 12.3.1842 i Brede, søn af smed Christen Thomsen Schmidt og Hanna Winter fra Bredebro, Skårup 1863, 2.læ. i Kværs 1863–1867, læ. i Rishjarup 1867–1901, pens., død 8.6.1921 i Rise.

Schmidt, Peter Andresen, f. 11.1.1814 i Brede, søn af smed Andreas Nielsen Schmidt og Elena f. Lorenzen i Bredebro, Lyngby sem. 1834, læ. i Alslev, Hjordkær s. 1837–67, edsnægter, suspenderet i 1867.

Schmidt, Peter Jørgensen, f. 5.5.1833 i

Ravsted, Skårup sem. 1854, læ. i Smedager 1.10.1854 – april 1855, 2.læ. i Stenbjerg, Amgel, 1855–66, læ. i Løjtved, Nr. Løgum 1856–57, læ. i Læk 1857–65, 2.læ. ved drengeskolen St. Severin Haderslev 1865–87, pens., død 21.6.1915 i Haderslev.

Schmidt, Peter Warming, f. 18.5.1822 i Gabøl, Nustrup s., søn af smed Simon Vognsen og Anna Thøstesdatter, gift med søster til Hans Tjellesen Schmidt, Skårup sem. 1845, læ. i Hyrup 1845–48, i Tiset 1848–73, tog sin afsked uden pens. som protest mod anordningen af 1871, blev landmand og overtog sin kones fødegård, død 5.4.1896 i Tiset, Gram s.

Schrøder, Matthias Matthiesen, f. 25.8.1826, søn af bådebygger Matth. Schrøder, Sønderballe, gift i Klipleve 17.5.1850 med Catharina Back, Jelling sem. 1847, hjlæ. i Nr. Vilstrup 25.9.1847, 2.læ. i Kværs 1.11.1848, læ. i Bjergskov, Klipleve, 28.9.1849, læ., degn og org. i Felsted 1.10.1854–89, pens. 1.10.1889, bosat Posekær ved Åbenrå, død 30.3.1902, begr. i Vilstrup.

Schulz, Simon Jørgensen, f. 3.11.1832 i Vejstruprød ved Kolding, søn af gdr. Jørgen Petersen Schulz og Marie Thaaning, gift 20.10.1858 i Hejls med Maren Dorthea Krog, f. 20.6.1835 i Hejls s., Jelling sem. 1854, privatlæ. i Fjelstrup 1.9.1854, læ. i Hejls 1.9.1855, hjlæ. i Sommersted 31.12.1856, læ. i Lerte, Sommersted 1.5.1858–1865, 1.læ. og kirkes. i Hals 7.10.1865–1.11.1899, pens. Dbmd. 1898, fortjenstmedaljen i sølv 10.8.1811, død 3.3.1914. Flksk. 1908, s. 480; 1911, s. 404 og 1914, s. 149 (nekrolog m. billede); Lærerne og Samfundet II, s. 313–14.

Schütt, Lorenz Christian, f. 11.3.1824 i Rinkenæs, søn af gæstgiver Jes Schütt og Cathrine Marie Friis, gift 1. g. i Rinkenæs 4.11.1849 m. Anne Cathrine Elisabeth Godt, gift 2. g. i Rinkenæs 1857, Skårup sem. 1844, læ. i Rinkenæs 1844–47, i Vilsbæk 1847–49, i Snogbæk 1849–67, læ. i Broager 1.7.1867–87, pens. 1.10.1887, død 3.11.1893 i Åbenrå.

Schytte, Christian Aurelius, dim. København 1861, privatist, læ. i Vejlbæk dec. 1862, afskediget 3.9.1864.

Schwennesen, Emil, Td. 1806.

Schøndorff, Matthias, Td. 1402.

Schøtt (også Skjøtt), *Hans Hansen*, f. i Nustrup 24.6.1817, søn af Hans Jørgen Sørensen og Karen Hansdatter gift 16.7.1857 i Oksenvad med Hedvig Charlotte Adolphine Volf, datter af Karl Theodor Volf og Marie Kristine Gjertsen, f. i Kiel, Skårup sem. 1838, læ. i Brøns 1844, i Ørsted 1857–69, i Vonsbæk 1869–81, død 6.10.1897 i Haderslev.

Sell, Johann Hinrich, Td. 1423.

Læ., degn og org. i Augustenborg 1872–88.

Seumel, Hans Peter, f. 13.3.1850 i Tråsbøl, Felsted s., søn af Kjestine Asmussen, Bøjtang, enke efter Hans Jørgen Asmussen, Bøjtang, var 1 år på Td. sem., derefter elementarlæ. i Bjolderup s., senere dim. fra Td. sem. som privatist, tysk-kursus i Segeberg, gift i 1878 med enke efter Ole Wodder, Harresgaard, Elvine Wodder, f. Thomsen, datter af læ. Frederik Andreas Thomsen og Hanne Helene, læ. i Harres 1870–79, gårdejer i Brede, senere bosat i Broager, Visby og Felsted.

Siemonsen, Johann August, Td. 1403.

Simonsen, Christian, Td. 1934.

Simonsen, Mawritz Daniel, Td. 1681.

Skov, Marcus Jensen, Td. 1459.

Skov, (Skau), Niels O., f. 1855 i Toftlund, søn af kådner Chresten Jørgen Skov og Lene Marie Larsdatter, gift med Christine Marie Kudsk, læ. i Åbøl 1880–90, i Ålkjær 1890–94, læ. i Skudstrup 1894–1908, pens., bosatte sig i Skodborg, personregisterfører; senere i Vamdrup, død i Vamdrup 1939.

Skov, Peter Bertelsen, Td. 1935.

Skøtt, Johan, f. 13.8.1838, søn af landmand Johannes Skøtt i Hoptrup, Jelling sem. 1858, 2. læ. i Hørup, Als, 1858–59,

læ. ved Haderslev borgerskole og forsanger ved Vor Frue kirke 1859–64, afskediget, timelærer ved den danske realskole i Haderslev 1864–79, lærer i Ålborg 1879–1908, pens., udgav en skolesangbog og en kortfattet tysk sproglære, død 1911. Flksk. 1908, s. 397; 1912, s. 69.

Smith, Peder Pedersen, Td. 1325.
Se: »Visby sognekrønike«, ved P. Feddersen Jensen, s. 99.

Smidt, Peter Petersen, Td. 1404.

Smith, Thomas Hansen, Td. 1351.

Sparre, Peter, f. 23.1.1841 i Svendborg, søn af farver Magnus Christian Sparre og Anne Catharina Jakobsen fra Svendborg, gift i Vedsted 16.6.1866 med Augusta Sophie Wilhelmine Matzen, enke efter Fr. L. Jakobsen, (død 1865) Skårup sem. 1861, 1. del senere muligvis 1866 Td. sem., 2.læ. i Arnitlund 1861–66, læ. i Abkær 1866–72, læ. og degn i Hjerting 1872–95, død 8.9.1895 i Hjerting.

Steenholdt, Alfred Christian Otto, Td. 2061.

Steenholdt, Anders Nielsen, Td. 1561.

Steenholdt, Carl Wilhelm Frederik, Td. 2099.

Læ. i Aller 1883–86, i Vonsbæk 1886–89.

Stegelman, Matthias Amelius, f. 19.6.1845 i Abildgaard, Abild, søn af parc. Johann Friedrich Stegelman og Cecilie Jochimsen, gift 24.3.1872 med Caroline Marie Wonnetgaard, Td. 1867, student 1868, læ. på Als, i Øsby, Vonsbæk 1868–74, død 21.1.1874 i Vonsbæk.

Stougaard, Christian Hansen, f. 27.1.1810, Adsbøl, søn af kådner Hans Hansen Stougaard og Maria f. Jensen, gift 1844 med Anna Marie Eleonora Alslev, død 4.8.1864, Skårup sem. 1833, læ. i Ladegaardskov, Adsbøl s., 1871–75, død 13.4.1875 i Adsbøl.

Sump, Carl Henrik, Td. 2100.

Svane, Andreas, Petersen, Td. 1610.

Læ. og degn i Nr. Løgum 1879–88, 1.læ.

i Hyrup 1888–89, i Astrup, Brøns s., 1890–92.

Svane, Claus Jensen, Td. 1645.

Svendsen, Andreas Thomas, Td. 1890.

Flksk. 1918, s. 61.

Sørensen, Christian, Td. 1562.

Gehejmeråd Sass, Slesvig, udtalte ved givnen lejlighed: »Sørensen ist der tüchtigste Lehrer in meinem Bezirk.«

Sørensen, Erik Thomas, f. 25.7.1844 i Flensborg, gift med Anne Margrethe Jensen, Td. sem. 1871, privatist, privatlæ. i Ballum 1870–72, læ. i Stenderup, Nybøl s. 1872–80, læ. i Døstrup 1880–1902, degn og org., overtog postagentur i Døstrup, død 9.10.1907 i Døstrup.

Sørensen, Hans Nielsen, f. 18.1.1846, søn af gdr. Sørensen i Øster Lindet, Jelling sem. 1866 – 1 år på Td. sem., læ. i Hønning 27.9.1866, læ. og kirkes. i Nustrupbæk 1.12.1871–74, læ. og degn i Arrild 1.12.1874–99, død 4.4.1899 i Gramby, begravet i Arrild.

Sørensen, Jens, f. i Kløjing 1796, Borris sem. 1818, læ. i Ø. Vedsted 1818, læ. og degn i Hviding 1824–67, pens., far til Jens Mikael Sørensen, læ. og degn i Hviding 1867–72, død i Drederup 20.5.1879. Se: Hvidingbogen II, (Th. Thøstesens, Fæsted).

Sørensen, Jens, f. 16.6.1816 i Jels, søn af bolsmand Søren Jensen i Mjøl og Ellen Christensdatter, gift 1842 med Sophie Hansen, f. 20.8.1807 i Mjøl, død 1.5.1889 i Havervad, datter af August Hansen og Bodil Nissen, Lyngby sem. 1839, huslæ. i Brøns præstegaard, læ. i Stenderup ved Øster Lindet 1841, læ. i Havervad fra 26.11.1841–71 tillige boghandler, død 1.3.1871 i Havervad.

Var med i træfningen ved Brøns den 22.1.1849 og med til at rejse mindestenen med indskriften: »Ej Minde om en Glimredag men om et trofast Hjerteslag.«

Andr. Dolleris: »Danmarks Boghandlere 1837–91«, s. 338.

Sørensen, Jens Michael, f. 23.12.1836, søn af læ. J. Sørensen, Hviding, Jelling sem. 1856, 2.læ. i Skast 1856, 1.læ., degn og org. i Hviding 1867–72, ejer af Lille Drendrup ved Ødis 1872, af Bramdrupgård ved Vamdrup 1878, død 6.11.1911 i Kbhvn.

Sørensen, Mogens, f. 15.1.1799 i Djernæs, søn af Søren Mogensen og Marie Hansen, gift 29.10.1830 med Ulrica Catharina Knudsen, f. 8.7.1797, i Nr. Nærrå, død 6.5.1869 i Tyrstrup, datter af sognepræst Knud Knudsen og Anna Christine Ewald, Brahetrolleborg sem. 1822, læ. i Vonsild 1823–29, læ. og degn i Aller 1829–53, læ. og kirkes. i Tyrstrup 1853–70, død 20.6.1881 i Christiansfeld. Eftermæle: »En ualmindelig afholdt lærer, fin musiker og fremragende matematiker, Dbmd. og indehaver af alm. ærestegn«.

Sørensen, Niels Hansen, Td. 1374. Seminarielæ. Petersen, Tønder, senere kredsskoleinspektør i Åbenrå, skriver i sin indberetning efter et besøg i Brændstrup skole i 1892: »Kun få børn forstår tysk – der er over 100 elever i en klasse. Læ. Sørensen, der i 1871 har været på kursus i tysk, har ikke fået større udbytte af sit kursus«.

Sørensen, Nis Hansen Falck, f. 28.11.1802 i Gram, søn af Søren Sørensen og Hedewig Hansdatter, gift i Fole 26.5.1824 med Godske Margrethe Pors fra Oksenvad, f. 26.12.1795, død 20.10.1866, ikke seminariuddannet, læ. og kirkesanger i Fole 1824–64, arresteret 1864 – Dbmd., død 22.12.1865.

Sørensen, Søren Hansen, f. 22.4.1813 i Nr. Løgum, gift 30.4.1841 med Johanne Christine Møller, f. 1816 i Bedsted, Snedsted sem. 1836, læ. i Øster Terp 1840–66, død 27.9.1866 i Bedsted.

Sørensen, Søren Jensen Neumann, f. 7.8.1829 i Hviding, søn af degn Jens Sørensen og Jesmine Rosalie Neumann, gift 1. gang 1861 med degn Diedrichsens enke i Løjt, Anne Marie Keller, f. 23.1.1799, død

8.7.1880, gift 2. gang 1888 med Marie Hansen, f. 15.8.1831, død 3.5.1920, datter af gdr. Chresten Hansen i Nørby og Silie Snediken, Lyngby sem. 1852, elementarlæ. i Løjt kirkeby 1853–1.11.1875, derefter landmand i Løjt kirkeby, overtog sin 1. hustrus ret store landejendom, som degn Diedrichsen havde købt, død 6.7.1895 i Løjt.

Sørensen, Søren Jessen, Td. 1326.

Sørensen, Thomas Peter, Td. 1761.

Terkelsen, Jes, Td. 1891.

Theusen, August Friedrich Wilhelm, dim. 1838, læ. i Broderup, Tinglev s. 1852–80, afskediget uden pens.

Thau, Martin Hansen, Td. 1352. Far til skoleinsp. Jens Thau, Åbenrå.

Thimsen, Jacob Hansen, Td. 1845.

Thimsen, Peter Hansen, Td. 2062.

Thomsen, Claus, f. 4.4.1813 i Nordborg, søn af »islandsk købmand« Jes Thomsen den Yngre og dennes 3. hustru Anne Cathrine Jepsen, gift 19.4.1844 med Cathrine Voigt, datter af snedker Hans Voigt i Nordborg, Td. sem. 1865, privatist (3. karakter) vakancelæ. flere steder, fra 12.7.1867 konst. læ. ved mellemklassen i Løjt kirkeby til 1869, vikar i Havnebjerg, Holm, Egersund og Ulkebøl, vikar i Nordborg 1870–72, læ. i Dynved 1873–83.

Thomsen, Hans, f. 20.3.1834 i Døstrup, Skårup 1855, privatist, 2.læ. i Sdr. Løgum 1856, læ. i Rudbøl 1857–76. Da Th. ikke kunne undervise på tysk, blev han 1876 forflyttet til Møllerup ved Agerskov, læ. i Ålkær 1877–82, læ. i Knud 1882–1.1.1889.

Thomsen, Hans Hansen, Td. 1584.

Thomsen, Jes, Td. 1525.

Thomsen, Johann Hinrich, Td. 2022.

Thomsen, Jørgen Christian, Td. 1762.

Thomsen, Lauritz, f. 5.3.1824 i Mjøl, Rise s., søn af gdr. Lauritz Thomsen i Mjøl

og Maria Elisabeth Boysen, gift 7.12.1855 med Helene Ising af Ø. Løgum, f. 1830, død 1879, Skårup sem. 1846, huslæ. i Stenderup, Grarup s. 1846–50, 2.læ. i Løjt 1850–56, læ. i Rugbjerg 1855–73, død 28.9.1873 i Ø. Løgum.

Thomsen døde meget pludseligt og hans enke, Helene, der boede i en lille ejendom i Rugbjerg, blev dræbt af lynet 1879.

Far til Lauritz Thomsen, f. 9.6.1864 i Rugbjerg, Ø. Søgum s., dim. Haderslev 1888, læ. på Årø.

Thomsen, Matthias Christian, Td. 2197.

Thomsen, Nis, f. 4.3.1829 i Ribe amt, Lyngby sem. 1856, privatlæ. 1857, læ. i Dregsted 1857–60, læ. i Astrup, Brøns s. 1860–77, i Mejlby 1877–83, pens. Bering II, s. 229.

Thomsen, Peter, Td. 1981.

Thomsen, Peter Kjær Nissen, f. 17.1.1843, søn af gdr. Hans Thomsen, gift 17.9.1869 med Andrea Schmidt, f. 2.1.1845, datter af gdr. H. P. Schmidt, Blågård sem. 1866, læ. i Ulkebøl 1866–67, læ. på Ryslinge højskole 1867–1902, direktør for Ryslinge teglværk 1902, R. af Dbg., død 22.4.1917.

Højskolebl. 1917, s. 575, og 1915, nr. 1; Kraks blaa Bog 1916.

Timmermann, Knud Nielsen, Td. 1353. Privatlæ. i Hønsnap, Holbøl s. 1866–76, læ. i Hygum 1877–78, læ. i Gramby 1878–80, i Hajstrup 1881–87.

Todsen, Christian, Td. 1807.

Org. og degn i Løjt indtil 1.5.1921, Nekrolog: »Deutscher Volkskalender« 1936.

Todsen, Ludwig Emil Thomas, Td. 1528.

Trenkner, Carl August Theodor, Td. 1721.

Truelsen, Christian Hattesen, Td. 1937.

Tøgesen, Tøge, f. 19.12.1816 fra Røllum, gift 1846 med Anna Marie Petersen fra Løjtkær, Skårup sem. 1837, læ. i Øster Sottrup 1837–44, læ. i Avnbøl 1844–53, læ. og degn i Bjolderup 1853–88, død 12.1.1888.

Se: Bjolderup sogns historie, 1951–56, s. 337; jvf. bilag 5.

Tønder, Georg Karl, Td. 1982.

Tøndering, Nicolai Peter, Td. 1284.

Uhlenberg, Christen Hansen, f. 16.9.1801, søn af parc. Hans Christian Hansen og Maren Petersdatter i Ulbjerg ved Nordborg, gift med Frederikke Louise Witzke, datter af Jørgen Peter Witzke og Eleonore Louise Brandt, Hjortholm, Brahetrolleborg sem. 1822, huslæ. på Fyn, læ. og degn i Rørup på Fyn, læ. i Sønderby, Kegnæs, 1829–64, død 6.9.1864.

Hans enke flyttede til Nordborg og døde på Sct. Franciskus hospital i Flensborg 22.2.1867, 72 år gammel.

Hans søn Hans Peter Christian Uhlenberg var hjlæ. hos faderen 1860–62 og konst. læ. og degn 1863–66.

Uhlenberg, Hans Peter Christian, f. 24.8.1838 i Sønderby på Kegnæs, søn af Christen Hansen Uhlenberg fra Ulbjerg ved Nordborg og Frederikke Louise Witzke, Hjortholm, gift 1862 med Marie Cathrine Paulsen fra Torsthoved, Jelling sem. 1860, hjlæ. i Sønderby 25.7.1860–62, konst. læ. og degn i Sønderby 1863–66, læ. i Notmarkskov 17.5.1866–73, læ. degn og org. i Dynved, Egen s. 1.4.1873–1897, død i Broager 3.3.1901.

Wagner, Jens Lauridsen Hansen, Td. 1486.

Veibel, Anton Bertelsen, Td. 2023.

Weibel (Vejbøl), Peter Nissen, f. 4.5.1827 i Bovlund, søn af kådner Chr. Christensen Vejbøl og Maren Dorn, gift 1. g. i Hammelev 3.4.1861 med Maren Bertelsen, gift 2. g. i Sommersted 10.12.1880 med Marie Magdalene Koch, Lyngby sem. 1856, 2. læ. i Jels, læ. i Over Lerte 1871–1888, pens., død 24.1.1901 i Haderslev.

Weltz, Jens Nielsen, Td. 1646.

Præparandlæ. i Vedsted 1867 og Åstrup 1868, 2.læ. i Øsby 1872–73, 2.læ. i Nr.

Vilstrup 1873, læ. i Grønnebæk, Jels s., 1875–98.

Nekrolog i S.H.S. 1898.

Westergaard, Christian Jensen, Td. 2102. Westergaard mistede to sønner i 1. verdenskrig, en 3. blev hårdt såret, invalid. I Emmerlev skoles »Schulchronik« skriver lærer Westergaard i 1918:

»Hart und grausam ist der Krieg und nun das klägliche Ende«;

i 1919: »Auf eine Vorfrage der Regierung zu Schleswig, ob ich hier zu bleiben und in dänische Staatsdienste zu treten gedanke, habe ich geantwortet, dass ich unter keinen Umständen hier bleibe. Am 26. November 1919 ist mir dann mitgeteilt worden, dass eine geeignete Stelle für mich nicht vorhanden wäre, und dass ich daher für den Fall einer Abtretung an Danmark vorläufig auf Wartegeld gesetzt werden würde.«

Westergaard, Jeppe Jensen, Td. 1938.

Far til Jakob Jensen Westergaard, dim. Haderslev sem. 1904, faldt 9.8.1915 på østfronten. Broder til: Christian Jensen Westergaard dim. Td. 1883, Emmerlev 1888–1920, Anton Martin Jensen Westergaard dim. Td. sem. 1889, Sdr. Hostrup 1910–29.

Westergaard, Jens Hansen, Td. 2102.

Vesterlund, Mads, Td. 499.

Læ. i Skelde, Broager s., 1830–66.

Wieding, Christen Peter, Td. 2103.

Viereck, Peter Friedrich, Td. 1327.

Wilhelmsen, Peter Christian, f. 24.5.1819 i Wertscheide, Havetoft s., Gottorp amt, søn af kurvemager Claus Jørgen Wilhelmsen og Magdalena Jürgensen, gift 1. gang med Emma Caroline Papke, 2. g. m. Laura Dreesen, Skårup sem. 1840, 2.læ. ved pigeskolen i Haderslev 1840–41, huslæ. på Hovgård ved Hoptrup 1841–43, læ. i Stockelsdorf v. Lübeck 1843–44, i Todendorf på Femern 1844–65, 2.læ. og senere 1.læ. ved drengeskolen i Åbenrå 1865–86, forstander for Gewerbliche Fort-

bildungsschule 1868–94, medlem af skolekollegiet, død 7.5.1902 i Åbenrå.

Wilhelmsen, Hans Jacob, f. 16.3.1854 i Fiskebækskov, Adsbøl s., søn af murer Jacob Wilhelmsen og Maren Møller, mistede 16 år gammel højre ben, ikke seminarieuddannet, præparandlæ. ved adskillige skoler, på præparandskolen i Åbenrå 1877–78, 2.læ. i Kværs 1880–88, læ. i Solderup 1888–90.

Wilsen, Johan Frederik Nissen, f. 2.9.1830 i Haderslev amt, søn af snedker og murer Peter Nissen Wilsen i Roost, Arrild s., Lyngby sem. 1852. læ. i Emmerske, Td. lands. 1859–82.

Wilsen, Johan Peter Nissen, Td. 1939.

Wind, Anders Christensen, f. ca. 1803 i Fole, gift 4.12.1824 med Gunder Kirstine Pedersen, f. ca. 1802 i Fole, hjlæ. hos læ. Jensen i Fole, Fole præstegaards sem. 1822, privatlæ. hos læ. Jørgen Møller i Endrup, læ. og degn i Rødding 1824–66, pens., død 6.5.1876 i Rødding.

Wind, Hans Pedersen, Td. 1585.

Winter, Claus, Td. 1377.

Witt, Jürgen, Td. 1110.

Vodder, Nis Pedersen, Td. 1529.

Søgte sin afsked p. gr. af dårligt helbred, invalid fra krigen 1870–71, pens. 1.5.1876.

Wolfsberg, Peder Jensen, Td. 1763.

1.læ. og degn i Rejsby 1888–94, 1.læ. og degn i Hygum 1894–1917.

Voigt (senere: Fogt), Laurids Nikolai, f. 4.10.1841 i Fredericia, søn af skræddermester Voigt, gift med Elise Marie Thomsen, f. 18.6.1851, Jelling sem. 1861, hjlæ. i Sønder Løgum 1861, 2.læ. i Skærbæk 1862–64, meldte sig juni 1864 til den danske hær, kom i modsætningsforhold til pastor Kjer og degn Møller, efter freden i Wien blev Voigt, der nu skrev sig Fogt, læ. på Sjælland, huslæ. i Høje-Tåstrup 1865, læ. i Baldersbrønde v. Høje-Tåstrup 1866–81, 1.læ. i Haslev 1881–1900, i 1900 læ., kordegn og klokker ved Ros-

kilde Domkirke, Dbmd. 1907, pens. 1913, død 25.8.1915.

Sdj. Mdskr. 1963–64, s. 228–31; Flksk. 15, s. 486; Henning Heilesen: En Jellingseminarist i Skærbæk.

Wollesen, Christian Peter, f. 2.9.1836 i Kbhvn., søn af pastor Christian Wollesen og Cathrine Andresen, Raubjerg, Td.

1866, privatist, ugift, 2.læ. i Skelde, 1866–67, 2.læ. i Iller 1867–1878, læ. i Broager 1878–93, død 3.2.1893.

Østergaard, Anders Thomsen Truelsen, Td. 1378.

Aarup, Christen Lund, Td. 1328.

FORTEGNELSE

over de nordslesvigske folkeskoler og deres danskuddannede lærere efter 1864

Fortegnelsen er ordnet sognevis i alfabetisk orden inden for provstierne. Desuden findes skolens klasse- og elevtal i 1891 opgivet.

HADERSLEV PROVSTI

ALLER

2 klasser, 136 elever.

Madsen, Mads Nissen, 1853–82

Christiansen, Carsten C., 1882–1902

Juhl, Claus Chr., 1902–26

Petersen, Paul G., 1863–67

Andresen, Hans Peter, 1868–72

Christiansen, Jes S., 1873–77

Madsen, Marius J., 1877–83

Steenholdt, Carl W. Fr., 1883–86

BJERNING

2 klasser, 78 elever

Nielsen, Hans M., 1866

Ebbesen, Christian Fr., 1867–73

Petersen, Lorentz B., 1873–78

Jacobsen, Paul W., 1879–1905

FJELSTRUP

2 klasser, 90 elever.

Nissen, Christian, 1863–85

Nissen, Heinrich Chr., 1880–85

Paulsen, Peter P., 1885–1911

Petersen, Laust Gram

Schmidt, Christian G., 1878–80

Anslet, Fjelstrup

2 klasser, 89 elever.

Larsen, Henrik, 1863–66

Bork, Søren H., 1867–74

Raben, Peter Oluf, 1874–83

Duus, Jesper L., 1883–1909

Knud, Fjelstrup

1 klasse, 48 elever.

Aggesen, Aage Joh., –1867

Knudsen, Knud Th., 1867–77

Hansen, Hans, 1880

Thomsen, Hans, 1882–89

Sillerup, Fjelstrup

1 klasse, 69 elever.

Lauesgaard, Jørgen P., 1862–67

Espensen, Jens Peter, 1867–72

Petersen, Frederik W., 1872–82

Wilsen, Johan P. N., 1882–94

FRØRUP

2 klasser, 97 elever.

Petersen, Villads, 1851–77

Eriksen, Thomas P., 1877–1901

Andresen, Marcus J., 1907–26

Hansen, Niels, 1875–76

Hansen, Niels, 1876–79

Svendson, Andreas Th., 1881–84

Juhl, Claus Chr., 1885–94

GRARUP

1 klasse, 51 elever.

Kjær, Iver Nissen, 1850–68

Schmidt, Johannes R., 1868–82

Kjær, Nis Rasmussen, 1882–92

Lydiksen, Jens P., 1892–1906

Meng, Christian P., 1906–19

Schmidt, Ingwert Chr., 1870

GL. HADERSLEV

3 klasser, 166 elever.

Bekker, Bertel P., 1830–68

Kjer, Andreas A., 1867–1908

Hye, August, 1831–65

Knudsen, Knud Th., 1863–67

Andresen, Peter A., 1868–69

Joost, Hans, 1869–89
Wilsen, Johan P. N., 1894–1910

HALK

2 klasser, 104 elever.
Hundevadt, Jens, 1829–69
Petersen, Peter Chr., 1869–84
Espensen, Jens P., 1861–67; 1884–1902
Jacobsen, Paul W., 1868–71
Nissen, Christian, 1875–77
Kanne, Johan H., 1877–78
Alnor, Peter Chr., 1880–81

Hejsager, Halk

2 klasser, 115 elever.
Andersen, Nis P., 1857–66
Knudsen, Knud H., 1866–73
Brodersen, Karl Ebbe, 1873–1906
Duus, Jesper L., 1870
Lund, Peter J., 1880–81
Bahr, Jakob A., 1881–82
Steenholdt, Alfred Chr. O., 1882–83
Kylling, Matthias Chr., 1884–89

HAMMELEV

2 klasser, 83 elever.
Barsøe, Jeppe J., 1850–72
Bergstedt, Jørgen, 1872–88
Madsen, Marius J., 1888–1904

Gl. Ladegård, Hammelev

2 klasser, 97 elever.
Friis, Peter Ludv., 1861–67
Mathiesen, Mathies, 1867–72
Steenholdt, Anders N., 1872–75
Hansen, Julius J., 1875–79
Christiansen, Carsten, 1879–82
Buch, Niels, 1880–81
Holm, Niels H., 1885–1919

Styding, Hammelev

1 klasse, 56 elever.
Bergstedt, Jørgen H., 1856–66
Andersen, Niels J., 1866–84
Gundesen, Gunde M., 1884–1919

HJERNDRUP

1 klasse, 79 elever.
Raben, Johan J., 1846–69

Andersen, Nis P., 1869–73
Knudsen, Knud H., 1873–81
Jørgensen, Hans, 1881–96
Ottsen, Matthias B., 1896–1912
Joost, Hans, 1868–69

HOPTRUP

2 klasser, 106 elever.
Jensen, Jens, 1861–78
Petersen, Andreas, 1857–65; 1878–85
Hansen, Matthias J., 1869–71
Riis, Andreas P., 1885–1905
Eriksen, Thomas P., 1863–67
Lycke, Nicolai Fr. O. R., 1871
Kauslund, Peter H., 1876–78
Skov, Peter B., 1879–81
Holm, Jens Th., 1881–85
Djernæs, Hoptrup

1 klasse, 33 elever.
Plov, Thomas S., 1858–68
Andresen, Andreas G., 1869–72
Autzen, Jeppe, 1872–85
Holm, Jens Th., 1885–94

Marstrup, Hoptrup

2 klasser, 91 elever.
Schmidt, Johannes R., 1868
Smith, Thomas H., 1868–1901
Hansen, Julius J., 1902–13
Thomas, Hans H., 1870–71

Sønderballe, Hoptrup

1 klasse, 51 elever
Petersen, Andreas, 1865–73
Corydon, Jens, 1878
Have, Ferdinand N., 1878–81
Mordhorst, Erik V., 1881–85

JEGERUP

1 klasse, 75 elever.
Pedersen, Lars, 1863–64
Busk, Søren Peter, 1862–63
Mathiesen, Lauritz H. J., 1883–91
Behrendsen, H. A., 1891–1900
Dahl, Jørgen Chr., 1900–06

Vojens, Jegerup

2 klasser, 91 elever.
Petersen, Mathias, 1870–76

Christiansen, Jes S., 1877–81
Hansen, Niels, 1881–84
Simonsen, Christian, 1884–92
Iversen, Søren H., 1902–20

JELS

2 klasser, 97 elever.
Petersen, Hans, –1866
Lauritzen, Christian M., 1866–93
Hansen, Niels, 1894–1917
Bork, Søren H., 1863–67
Monrath, Johan P. R. von, 1867–69
Vejbøl, Peter Nissen
Sump, Carl Henrik, 1876–80

Grønnebæk, Jels

2 klasser, 78 elever.
Lauritzen, Christian Matthæus, 1858–66
Karstens, Heinrich Georg, 1866–75
Weltz, Jens Nielsen, 1875–98
Jensen, Jørgen Hansen, 1862–65

MAUGSTRUP

2 klasser, 84 elever.
Beck, Peter H., 1861–77
Knudsen, Knud Th., 1877–1900
Asmussen, Jes, 1901–06
Dahl, Jørgen Chr., 1906–20

Simmersted, Maugstrup

1 klasse, 51 elever.
Lassen, Peter Chr., 1858–67
Eriksen, Thomas Fr., 1867–71
Davidsen, Christian Frederik, 1871–98
Petersen, Christian, 1898–1910

MOLTRUP

2 klasser, 79 elever.
Blume, Niels P. J., 1858–83
Hansen, Julius J., 1883–1901
Christiansen, Jes S., 1869–70
Andresen, Jørgen, 1870–73
Mathiesen, Nicolai, 1874–75
Møller, Niels Asmus, 1875–76; 1881–83
Friis, Hans Fr., 1876–1878
Bossen, Frederik, 1878–79
Svendsen, Andreas Th., 1879–81
Lykke, Niels P., 1883–84
Behrendsen, Heinrich A., 1884–86

OKSENVAD

2 klasser, 85 elever.
Jørgensen, Rasmus, 1829–66
Bergsted, Jørgen H., 1866–72
Espensen, Jens P., 1872–84
Have, Ferdinand N., 1884–1900
Petersen, Gottfried J., 1900–28

Ørsted, Oksenvad

1 klasse, 51 elever.
Schjøtt, Hans Hansen, 1857–69
Schmidt, Ingvert Chr., 1871–77
Nissen, Christian, 1877–88
Petersen, Gottfred J., 1888–1900

SKODBORG

2 klasser, 124 elever.
Kloster, Jens A., 1859–67
Lund, Simon K., 1867–91
Hansen, Lorenz, 1891–1919
Carsten, Gotfred Kr., 1863–64
Høyer, Erik H., 1867
Ravnsgaard, Carl Chr., 1878–95
Dahl, Jørgen Chr., 1886–90

Skodborgskov, Skodborg

2 klasser, 75 elever.
Friis, Hans Frederik, 1882–1910

Skudstrup, Skodborg

1 klasse, 45 elever.
Lund, Simon K., 1857–67
Lauritzen, Mads, 1867–79
Hansen, Johannes, 1879–81
Buchholz, Thomas Th., 1881–94
Skov, Niels O., 1894–1908

SOMMERSTED

2 klasser, 133 elever.
Raben, Søren O., 1858–73
Raben, Peter Oluf, 1869; 1873–74
Bork, Søren H., 1874–85
Christiansen, Jes S., 1885–1900
Behrendsen, H. A., 1900–12
Hansen, Hans J., 1874–77
Juhl, Claus Chr., 1877–80
Nielsen, Niels, 1880–86

Lerte, Sommersted

1 klasse, 58 elever.

Schulz, Simon J., 1858–65

Smith, Thomas H., 1865–69

Riis, Andreas P., 1869–78

Ravn, Peter S., 1879–86

Behrendsen, Heinrich A., 1886–91

Over Lerte, Sommersted

1 klasse, 54 elever.

Vejbøl, Peter N., 1871–88

Roager, Nis P., 1889–91

STARUP

3 klasser, 136 elever.

Engel, Simon P., 1840–68

Plov, Thomas S., 1868–94

Holm, Jens Th., 1894–1921

Smidt, Ingwert Chr., 1868–70

Ravn, Søren Chr., 1870–72

Lydiksen, Jens P., 1875–92

Roager, Nis N., 1902

STEPPING

2 klasser, 121 elever.

Christensen, Chr. L., 1846–67

Henningsen, Lorenz H., 1867–73

Andersen, Nis Peter, 1873–85

Friis, Søren N., 1885–1900

Rasmussen, Vitus B. Th., 1863–65

Riis, Andreas P., 1866–69

Hansen, Matthias J., 1871–73

Hansen, Julius J., 1873–75

Schacht, Heinrich Fr., 1876–78

Gabølgaard, Jørgen H., 1878–80

Schmidt, Iver M., 1887–90

Bjerndrup, Stepping

1 klasse, 64 elever.

Jensen, Peter Chr., 1841–71

Eriksen, Thomas P., 1871–77

Schmidt, Ingwert Chr., 1877–86

Ravn, Peter S., 1886–1914

TYRSTRUP

3 klasser, 209 elever.

Sørensen, Mogens, 1853–70.

Bielefeldt, Christian H., 1870–71

Hansen, Jens, 1871–79

Hansen, Mathias J., 1879–1917

Petersen, Andreas, 1857–65; 1873–78

Andresen, Andreas G., 1865–69

Mikkelsen, Michael, 1869

Geertsen, Nis, 1871–75

Petersen, Hans, 1873–75

Madsen, Marius J., 1875–77

Raben, Hans P. G., 1878–85

Terkelsen, Jes, 1878–80

Buch, Niels, 1881–83

Steenholdt, Alfred Chr. O., 1883–85

Beck, Otto Fr. H., 1885–88

Ottsen, Matthias B., 1885–96

Wieding, Christian P., 1896–99

Bøgeskov, Tyrstrup

2 klasser, 108 elever.

Franzen, Jacobi, 1859–67

Jensen, Mads, 1867–78

Andresen, Hans P., 1878–81

Christiansen, Jes S., 1881–85

Mordhorst, Erik V., 1885–1904

VILSTRUP

Nørre Vilstrup

2 klasser, 106 elever.

Duer, Peter Chr., –1864

Hansen, Petersen S., 1852–89

Weltz, Jens N., 1873

Kylling, Jørgen J., 1876–84

Sønder Vilstrup

2 klasser, 90 elever.

Uldall, I. I., –1867

Petersen, Lorentz B., 1866–73

Hansen, Matthias J., 1873–79

Hansen, Niels, 1880–89

Andersen, Peter, 1894–1913

Ottsen, Matthias B., 1880–85

VEDSTED

2 klasser, 94 elever.

Borch, Anders J., 1844–78

Riis, Andreas P., 1878–85

Schmidt, Ingwert Chr., 1886

Christensen, Claus B., 1887–1912

Ottsen, Matthias B., 1912–19

Christensen, Jørgen, 1862–67

Friis, Jens J., 1876–77

Lindorff, Hans H., 1882–87

Abkær, Vedsted

1 klasse, 37 elever.

Knudsen, Knud H., 1863–66

Sparre, Peter, 1866–72

Asmussen, Jep, 1872–73

Hansen, H. J. C., 1875–

Matthiesen, Asmus N., 1878–81

Lund, Peter J., 1881–84

Petersen, Gottfried J., 1884–88

Arnitlund, Vedsted

2 klasser, 92 elever.

Sparre, Peter, 1861–66

Petersen, Frederik V., 1868–72

Andresen, Hans P., 1872–78

Schacht, Heinrich Fr., 1878–84

Jepsen, Mads, 1884–1921

Skovby, Vedsted

1 klasse, 52 elever.

Jørgensen, Jens N., 1861–67

Kjær, Nis R., 1868–82

Holm, Niels H., 1882–85

VONSBÆK

2 klasser, 74 elever.

Henningsen, Lorenz H., 1852–67

Petersen, Peter Chr., 1859–69

Schjøtt, Hans H., 1869–81

Have, Ferdinand N., 1881–84

Schacht, Heinrich Fr., 1884–89

Andresen, Marius J., 1889–1907

Lund, Laurids H., 1862–64

Lund, H., 1869–70

Jensen, J., 1873–75

Johansen, Chr., 1875–76

Boller, Alfred, 1876–77

Petersen, Gottfred, 1877–

Hansen, Christian H., 1879–80

Schmidt, I. M., 1880–81

Crüger, Heinrich, 1881–82

Olesen, Niels Chr., 1882–83

Steenholdt, Carl W. Fr., 1886–89

Ørby, Vonsbæk

1 klasse, 49 elever.

Grastrup, Peter, 1867–68

Stegemann, Matthias A., 1868–74

Mordhorst, Erik V., 1873–81

Bahr, Jakob A., 1882–83

Andresen, Marcus J., 1883–89

ØSBY

2 klasser, 111 elever.

Bergholt, Jørgen, 1852–73

Henningsen, Lorenz H., 1873–80

Clasen, Johan G., 1881–98

Sørensen, Christian, 1898–1912

Kjær, Nis Rasmussen, 1863–68

Todsén, Ludvig E. Th., 1868–70

Petersen, L. G., 1871

Ravn, Peter S., 1876–78

Simonsen, Christian, 1879–84

Hansen, Hans P. J., 1884–85

Roager, Nis N., 1887–89

Hajstrup, Øsby

3 klasser, 143 elever.

Erichsen, Laurits, 1833–68

Jørgensen, Jens N., 1868–81

Timmermann, Knud N., 1881–86

Lund, Laurids N., 1886–1909

Schmidt, Iver M., 1890–1929

Klinge, Erik A., 1868

Schmidt, Christian G., 1880–83

Dahl, Jørgen Chr., 1884–86

Thomsen, Mathias Chr., 1885–86

Hansen, Hans, 1886–88

Kvistrup, Øsby

2 klasser, 78 elever.

Bøttcher, Ludvig P., 1859–78

Duus, Jesper L., 1870–83

Madsen, Marius A., 1883–88

Beck, Otto Fr. H., 1888–91

Lund, Christian A., 1892–1911

Lorenzen, Niels, 1881–82

Gundesén, Gunde M., 1882–83

Årø, Øsby

1 klasse, 48 elever.

Jensen, Mads, 1860–67

Kruse, Christjan P., 1867

Carlsen, Christian, 1867–71

Jacobsen, Paul W., 1871–79

Hansen, Julius J., 1879–83

Schmidt, Christian G., 1883–87

Bahnsen, Jørgen A., 1887–1892

ÅSTRUP

2 klasser, 102 elever.

Lauritsen, Mads M., 1835–78

Jensen, Mads, 1878–84

Andersen, Peter, 1884–94

Jensen, Jens, 1894–1910

Kragh, Nicolai, 1862–64

Friis, Hans G., 1864–65

Jacobsen, Paul V., 1865–67

Jensen, Peter, 1869–71

Have, Ferdinand N., 1872–73

Prien, Nocolaj Chr., 1875–78

Jepsen, Mads, 1879–83

Petersen, Gotfred, 1883–84

Enemark, Hans J., 1885–86

HADERSLEV

»Provinzial-Handbuch für Schleswig-Holstein und das Herzogtum Lauenburg«, årg. 1871, nævner følgende lærere ved Haderslev bys skoler:

Frederiksskolen:

Noisen, Daniel A., 1859

Blohm, Hans D., 1865–71

Petersen, Thomas N., 1866–91

(Christensen, L.)

(Harms, G.)

1 embede vakant

Wilhelmineskolen:

Juhl, Bertel N., 1842–44; 1850–78

Hansen, Jens, 1850–71

Hansen, Johannes Fr., 1865–77

(Kraft, L. R.)

(Brodersen, K. E.)

1 embede vakant

St. Severin, drengeskolen:

Schmidt, Peter J., 1865–87

Skøtt, Johan, 1859–64

Andersen, Lars, 1869–1908

St. Severin, pigeskolen:

Bielefeldt, Christian H., 1870–98

Raben, Peter O., 1869–73

1 embede vakant.

Danskuddannede lærere fra tiden 1864–71

Ebbesen, Christian F., 1864–67

Schmidt, Ingwert Chr., 1867–68

Jacobsen, Poul W., 1868

Jacobsen, Thies H., 1866–70

Johansen, Peter J., 1864–67

Jørgensen, Niels J., 1861–

Schmidt, Christen, 1859–65

Schmidt, Thomas H., 1863–65

Corydon, Jes

Danskuddannede lærere fra tiden efter 1871:

Greisen, Nis L., 1871–1911

Jendresen, Simon P., 1874–85

Jensen, Erik P., 1877–81

Jessen, Johan, 1896–1920

Johannsen, Johannes, 1874–82

Krichau, Rudolf, 1884–1910

Lund, Gotfred H., 1876–77

Lycke, Nicolai O. R., 1871–74

Møller, Niels A., 1882–1920

Rosenberg, Frederik J., 1905–19

Schmidt, Ingwert, 1867–82

Thomsen, Hans H., 1871–72

Todsen, Ludwig E. Th., 1884–93

Wilsen, Johan P. N., 1910–16

TØRNINGLEN PROVSTI

AGERSKOV

2 klasser, 100 elever.

Appel, Hans Chr., 1846–67

Bjerrum, Anders M., 1867–76

Ite, Johan, 1876–96

Lund, Peter J., 1896–1920

Appel, Hans Chr. L., 1862–67

Carstensen, Hans P., 1872

Christensen, Claus B., 1874–76

Skov, Villads B., 1880

Gubbi, Peter M., 1883–85

Bovlund, Agerskov

1 klasse, 54 elever.

Schmidt, Mads M., 1862–64

Friis, Søren N., 1867–72

Brodersen, Peter J., 1873–74

Johannsen, Nis J., 1880–1900

Gestrup, Agerskov
1 klasse, 44 elever.
Pedersen, Jens, 1856–78
Lange, Thomas P., 1879–1905

Mellerup, Agerskov
1 klasse, 27 elever.
Rosendal, Martin K., 1862–67
Jepsen, Jacob Chr., 1867–73
Thomsen, Hans, 1876–77
Friis, Jens J., 1877–81
Lorenzen, Rasmus, 1882–88

Rangstrup, Agerskov
2 klasser, 88 elever.
Schøndorff, Matthias, 1864–65
Knudsen, C., 1865
Poulsen, Laurits B., 1865–67
Petersen, Christian, 1866–67
Christensen, Andreas P., 1867–91
Christensen, Claus B., 1873–74

ARRILD

1 klasse, 77 elever.
Petersen, Simon, 1854–74
Svane, Andreas P., 1873–74
Sørensen, Hans N., 1874–99

Hønning, Arrild

1 klasse, 63 elever.
Rode, Niels H., 1862–66
Sørensen, Hans N., 1866–71
Svane, Claus J., 1872–73
Friis, Hans Fr., 1877–82

Roost, Arrild

1 klasse, 15 elever
Thau, Martin H., 1862–67
Jørgensen, Hans, 1867–71
Jansen, 1871–72
Hansen, Hans A., 1872–78
Wolfsberg, Peter J., 1879–89

BEVTOFT

2 klasser, 80 elever.
Frank, Jørgen H., 1826–65
Blume, Jef I. B., 1864–65
Løbner, Hans M., 1865–67
Lorenzen, Christian, 1867–89
Iversen, Hans, 1881–83

Iversen, Søren H., 1889–1902
Lycke, Peter Nielsen, 1885–92
Klinge, Niels Chr., 1871–76
Gundesen, Gunde M., 1883–84
Hansen, Heinrich, 1884–85

Hyrup, Bevtoft

1 klasse, 62 elever.
Klinge, Niels Chr., 1855–71
Boysen, 1871–73
Nissen, P., 1873–87
Svane, Andreas P., 1887–; 1891–
Friis, Lorenz M., 1890–

Neder Jerstal, Bevtoft

1 klasse, 49 elever.
Wagner, Jens L. H., 1870–73
Vodder, Nis P., 1875–95

Strandelhjørn, Bevtoft s.

1 klasse, 58 elever.
Popp, Andreas Christian, 1860–66
Huusmann, Hans Chr., 1866–82
Mortensen, Frederik Kr., 1883–95

BRANDERUP

1 klasse, 79 elever.
Bøtcher, Hans N., 1862–80
Andersen, Peter, 1880–84
Jensen, Jens, 1885–94

Rurup, Branderup

1 klasse, 34 elever.
Aarup, Christen Lund, 1862–66
Christensen, Andreas P., 1866–67
Thau, Martin H., 1867–78
Popp, Martin J., 1878–80
Lund, Christian A., 1880–92

BRØNS

2 klasser, 66 elever.
Lagesen, Hans J., 1867–76
Buck, Frederik G., 1865–67
Petersen, Matthias, 1877–1905

Astrup, Brøns

1 klasse, 50 elever.
Thomsen, Niels, 1860–77
Lindelof, Christian H. Th., 1878–89
Svane, Andreas P., 1891–92

Havervad, Brøns

1 klasse, 24 elever.

Sørensen, Jens, 1841–71

Jørgensen, Hans, 1871–81

Høgh, Peter A., 1882–88

FOLE

2 klasser, 106 elever.

Sørensen, Nis H. F., 1824–65

Nielsen, Hans M., 1866–87

Johannsen, Johannes A., 1887–1912

Sørensen, Niels H., 1863–67

GRAM

Gramby, Gram

2 klasser, 81 elever.

Holm, Laurits Th., 1861–67

Kruse, Christian P., 1867–71

Pedersen, Carl Fr., 1872–73

Lindehof, H. Th., 1874–78

Timmermann, K. N., 1878–80

Lycke, Nis P., 1880–89

Gabølgaard, Jørgen H., 1889–1905

Westergaard, Jens H., 1889–1935

Ohr, Johan Andreas, –1880–

Endrupskov, Gram

1 klasse, 48 elever.

From, Nis R., 1856–66

Petersen, Christian, 1867–71

(Hansen, Peter, 1872–78)

Matthiesen, Mathias, 1878–82

Thomsen, Johan Heinrich, 1884–87

Kastrup, Gram

2 klasser, 88 elever.

Billum, Søren Chr., 1852–67

Lund, Niels L., 1866–72

Hansen, Hans J., 1872–89

Wieding, Christian P., 1889–96

Tiset, Gram

2 klasser, 74 elever.

Schmidt, Peter W., 1848–73

Wagner, Jens L. H., 1873–80

Jan, J. H., 1880–83

Iversen, Hans, 1883–87

(Lund, Chr. J., 1887–92)

(Bruun, Hans P., 1892–1931)

Vesterlindet, Gram

1 klasse, 55 elever.

Lund, Laurids P., 1861–88

Byriell, Iver H., 1888–91

Hansen, Hans P. J., 1877–79

HJERTING

2 klasser, 79 elever.

Boisen, Hans, 1853–72

Sparre, Peter, 1872–95

Lassen, Peter N., 1866–71

HYGUM

2 klasser, 96 elever.

Lycke, Peter Chr. N., 1842–81

Sørensen, Søren J., 1881–94

Clausen, Peter N., 1887–89

Wolfsberg, Peder J., 1894–1917

Lycke, Nis P., 1862–67

Timmermann, Knud N., 1877–78

Kauslund, Peter H., 1878–81

Ludvigsen, Christian, 1881–82

Sump, Carl H., 1883–87

Kamstrup, Hygum

2 klasser, 122 elever.

Bøttcher, Frits P., 1848–87

Bøttcher, Peter, 1866–67

Iversen, Hans, 1887–1908

Vigtofte, Niels, 1867–68

Ferdinandson, Ludvig, 1868–72

Dall, Iva P., 1872–73

Johansen, Johan Chr., 1873–75

Henningsen, Jens, 1875–81

HVIDING

2 klasser, 73 elever.

Sørensen, Jens, 1824–67

Sørensen, Jens M., 1867–72

Friis, Søren N., 1872–85

Lycke, Nis P., 1885–1903

HØJRUP

1 klasse, 47 elever.

Hansen, Niels P., 1861–94

Jessen, Asmus A. V., 1895–

Arnum, Højrup

2 klasser, 96 elever.

Hansen, Andreas, 1844–68

Mejer, Peter Chr. A., 1866–68
Buch, Markus, 1868–89
Erichsen, Jens N., 1865–66
Friis, Søren N., 1866
Buch, Niels, 1874

LINTRUP

1 klasse, 48 elever.
Lund, Niels P., 1840–72
Petersen, Niels, 1873–87
Sump, Carl H., 1887–94

Dover, Lintrup

1 klasse, 66 elever.
Gundesen, Morten, 1861–87
Jacobsen, Johannes E. F., 1888–1904

Mejlby, Lintrup

1 klasse, 38 elever.
Sørensen, Niels N., 1864
Lund, Jens M., 1864
Bjerrum, Peter, 1866–67
Sørensen, Elias, 1867–71
Pedersen, Anker, 1876–77
Thomsen, Nis, 1877–83
Clausen, Jes, 1883–87

Torum, Lintrup

2 klasser, 60 elever.
Poulsen, Poul J., 1867–70
Lindelof, Christian H., 1870–74
Jørgensen, Jakob N., 1874–90

NUSTRUP

1 klasse, 67 elever.
Bjerrum, Anders M., 1863–67
Andresen, Peter, 1867–71
Haue, Christian J., 1871–92

Bæk, Nustrup

2 klasser, 77 elever.
Hansen, Silas, 1863–65
Haue, Christian J., 1865–70
Sørensen, Hans N., 1871–74
Lycke, Peter A. J., 1871–72
Carlsen, Christian, 1875–76
Christensen, Claus B., 1876–87
Lindorff, Hans H., 1887–1919
Juhl, Claus, 1881–82
Duus, Hans, 1882–84

Gabøl, Nustrup

1 klasse, 60 elever.
Nørgaard, Lars P., 1866–98
Petersen, Hans J., 1866
Lycke, Peter N., 1880–85

Kolsnap, Nustrup

1 klasse, 24 elever.
Jørgensen, Jacob N., 1856–
Buck, Frederik G., 1867–68
Dahl, Johan J., 1868–90
Dahl, Jørgen Chr., 1890–1900

Allejer, Nustrup

1 klasse, 58 elever.
Juhl, Jens L., –1871; –1877
Thomsen, Hans, 1877–82
Huusmann, Hans Chr., 1882–90
Skov, Niels O., 1890–94

REJSBY

1 klasse, 55 elever.
Haas, Peter, 1856–67
Hansen, Knud, 1866–88
Wolfsberg, Peder J., 1888–94
Mortensen, Frederik K., 1894–1909

ROAGER

Kirkeby, Roager

1 klasse, 50 elever.
Hansen, Peter, 1834–69
Friis, Niels P., 1869–86
Petersen, Martin P. A., 1886–87
Christensen, Christen S., 1887
Sørensen, Antoni, 1887–88
Petersen, Peter, 1888–90

Vesterbæk, Roager

1 klasse, 60 elever.
Nørgaard, Lars P., 1862–66
Jørgensen, Jacob N., 1867–74
Nielsen, Søren, 1875–77
Lycke, Peter A. J., 1877–1912

RØDDING

2 klasser, 108 elever.
Wind, Anders Chr., 1824–66
Petersen, Hans Jacob, 1866–74
Kruse, Christian, 1875–82

Kock, Christian H., 1882–1908
Sørensen, Søren J., 1861–67
Mortensen, Frederik K., 1879–83
Jacobsen, Johannes E. F., 1884–88

Brændstrup, Rødding

1 klasse, 75 elever.
Friis, Niels P., 1844–69
Sørensen, Niels H., 1870–82
Johansen, Johannes A., 1882–87
Clausen, Jes, 1887–1913

SKRAVE

København, Skrave

1 klasse, 45 elever.
Buch, Markus, 1857–68
Mejer, Peder Chr. A., 1868–78
Buchholz, Thomas Th., 1878–81
Friis, Jens J., 1881–98
Andersen, A. H., 1899–1902

Langetved, Skrave

1 klasse, 62 elever.
Geill, Henrik P., 1837–72
Ite, Johan, 1872–76
Fries, Christian Z. H., 1877–84
Lauritzen, Mads, 1866–67
Lindelof, Christian H., 1867
Lund, Laurids N., 1879–81

SKRYDSTRUP

2 klasser, 123 elever.
Lebeck, Andreas J., 1851–67
Andersen, Hermann, 1867–89
Hansen, Niels, 1889–94
Poulsen, Poul J., 1863–67
Boysen, Christian, 1867
Holm, Niels H., 1879–82
Meng, Christian P., 1902–05

SKÆRBÆK

3 klasser, 181 elever.
Voigt, Laurids N., 1862–64
Andresen, Peter, 1864–67
Lycke, Nis P., 1867–80
Jensen, Jens A., 1880–1911
Jacobsen, Jes P., 1872–1906
Møller, Mads S., 1871
Lycke, Peter A. J., 1872–73
From, Nis R., 1890

Gasse, Skærbæk
2 klasser, 79 elever.
Christensen, Morten, 1858–
From, Nis R., 1867–
Hansen, Lorenz Peter, 1877–91

SPANDET

2 klasser, 41 elever.
Østergaard, Anders Th. T., 1863–67
Fink, Jacob H., 1867–72; 1872–89
Riber, Peter A., 1839–72
Lindelof, Christian H., 1889–1902
Clausen, Hans, 1889

TIRSLUND

1 klasse, 60 elever.
Ite, Johan, 1859–76
Boysen, 1876–78
Hansen, Hans, 1878–86
Hansen, Jens P., 1886–91

Åbøl, Tirslund

1 klasse, 48 elever.
Appel, Hans Jepsen, 1819–67
Sørensen, Niels H., 1867–70
Lorenzen, Jørgen N., 1872
Skov, Niels O., 1880–90

TOFTLUND

2 klasser, 101 elever.
Paulsen, Peter P., 1878–84
Christensen, Frederik C. Chr., 1885–86
Ravnsgaard, Carl Chr., 1895–1920

Allerup, Toftlund

1 klasse, 42 elever.
Plesner, Johan H., 1863–65
Gram, Jens H., 1865–67
Wagner, Jens L. H., 1867–70
Hansen, Hans A., 1871–72
Raben, Hans P. G., 1872–78
Clausen, Jes, 1880–83
Nielsen, Niels, 1886–; 1897–

Stenderup, Toftlund

1 klasse, 41 elever.
Lagesen, Hans Jacob, 1854–67
Sørensen, Søren J., 1867–81
Lorenzen, Niels, 1882–84
Hansen, Hans P. J., 1885–88

Ørderup, Toftlund

1 klasse, 30 elever.

Hansen, Knud, 1856–66

Aarup, Christian, 1866–89

(Hübschmann, Peter, 1889–1919)

VODDER

1 klasse, 68 elever.

Fog, Hans Chr., 1850–67

Østergaard, Anders Th., 1867–70

Petersen, Christian, 1871–93

Birkelev, Vodder

1 klasse, 50 elever.

Petersen, Niels, 1861–73

Skov, Marcus J., 1873–96

ØSTERLINDET

2 klasser, 84 elever.

Hansen, Jens, 1852–84

Hansen, Niels, 1884–87

Pedersen, Carl Fr., 1887–1902

Stenderup, Østerlindet

1 klasse, 67 elever.

Lykke, Claus K. P., 1860–67

Christensen, Morten, 1867–78

Matthiesen, Lauritz H. J., 1878–80

Lund, Laurids N., 1883–86

Juhl, Claus Chr., 1894–1902

LØ-MØGELTØNDER PROVSTI

BALLUM, *Baadsbøl*

2 klasser, 121 elever.

Jensen, Jens A., 1865–90

Petersen, Ferdinand B., 1881

Lorenzen, Hans, 1884–90; 1890–1909

Nørrehus, Ballum

1 klasse, 28 elever.

Gram, Nis T., 1861–66

Blume, Jef I. B., 1866–71

Møller, Jes Chr., 1871–78

Lorentsen, Lorents, 1879–81

Petersen, Ferdinand B., 1880–89

Vesterende, Ballum

2 klasser, 62 elever.

Bøtcher, Frederik N., 1860–67

Holm, Lauritz Th., 1867–78

Lauritzen, Mads, 1879–91

Jensen, Peter E., 1891–95

Møller, Jes Chr., 1869–70

DALER

1 klasse, 45 elever.

Haysen, Nicolai, 1859–

Christiansen, Nis Chr. N., 1863–64

Thomsen, Jes, 1868–70; 1880–83

Jepsen, Peder, 1870–75

Svane, Andreas P., 1875–79

Jessen, Peter, 1883–1907

Østerby, Daler

1 klasse, 52 elever.

Jensen, Peter, 1871–78

Riggelsen, Peter, 1879–81

Lorentsen, Lorents, 1881–90

DØSTRUP

2 klasser, 98 elever.

Hansen, Søren, 1839–80

Sørensen, Erik Th., 1880–1902

Lorenzen, Rasmus, 1902–24

(Hansen, Peter, 1866–73)

Hansen, Peter J., 1878–79

Høgh, Peter A., 1880–82

Drengsted, Døstrup

1 klasse, 36 elever.

Thomsen, Nis, 1857–61

Nørregaard, Andreas N., 1862–92

Lorenzen, Rasmus, 1924–26

Lovrup, Døstrup

1 klasse, 53 elever.

Jacobsen, Matthias, 1861–63

Fink, Jacob H., 1864–67

Klinge, Niels Chr., 1869

Møller, Jes Chr., 1870–71

Schwennesen, Emil, 1872–73

Jansen, Anders D., 1873–85

Kloppenborg, Jacob, 1872

Johansen, Thomas, 1886–89

EMMERLEV

1 klasse, 74 elever.

Jensen, Hans Bendix, 1860–67

Hansen, Christian P., 1867–77

Hansen, Hans J., 1877–81

Petersen, Jacob Fr. A., 1882–88
Westergaard, Christian J., 1888–1920

Nørre Sejerslev, Emmerlev

1 klasse, 68 elever.
Lorenzen, Jürgen J., 1841–83
Hansen, Hans, 1884–1920

Sønder Sejerslev, Emmerlev

2 klasser, 79 elever.
Hansen, Johannes, 1832–67
Alsen, Johan Fr., 1867–82
Jessen, Jens, 1869–70
Pedersen, Anker, 1882–83
Iversen, Hans Chr., 1884–1909

HJERPSTED

1 klasse, 38 elever.
Andersen, Jørgen, 1858–81
Iversen, Søren H., 1882–89
Friedrichsen, Peter, 1890–1918

MJOLDEN

1 klasse, 65 elever.
Holst, Christian, 1858–67
Borst, Lorenz, 1867–92
(Tange, Simon Hansen, 1893–99)
Lysabild, 1919–32

MØGELTØNDER

2 klasser, 98 elever.
Holm, Simon J., 1861–78
Andresen, Andreas G., 1878–91
Schmidt, Hans J., 1891–94
Jensen, Peter E., 1878–79; 1895–1910
Ebbesen, Laurits E. E., 1863–66
Jepsen, Peder, 1866–70
Pedersen, Nis, 1873–74
Petersen, Laust G.
Tønder, Georg K., 1880–81
Jensen, Christian, 1882–87

Toghale, Møgeltønder

2 klasser, 94 elever.
Jessen, Hans M., 1841–79
Jensen, Jørgen H., 1880–1900

RANDERUP

1 klasse, 37 elever.
Larsen, Johan, 1835–70

Petersen, Johan Chr., 1870–95
Lorenzen, Rasmus, 1895–1902

RØMØ

Kongsmark, Rømø
1 klasse, 39 elever.
Møller, Jørgen A., 1859–67
Hartvigsen, K. A., 1867–74
Petersen, Hans J., 1874–76
Dahl, Mathias C., 1877–80
Tønder, Georg K., 1881–84
Juler, Søren M., 1882–85
Clausen, Peter N., 1885–87

Sønderby, Rømø

2 klasser, 95 elever.
Ebbesen, Laurits E. E., 1866–76
Andersen, Peder, 1876–80
Dahl, Mathias C., 1880–1912

Toftum, Rømø

1 klasse, 29 elever.
Peters, Hans R., 1863
Møller, T. P., 1871–72
Mathiesen, Mathias, 1872–78
Jensen, Peter E., 1879–91

SKAST

1 klasse, 52 elever.
Jensen, Jens P., 1863–64
Petersen, Johan Chr., 1867–70
Østergaard, Anders Th. T., 1870–1900

VISBY

2 klasser, 135 elever.
Kaysen, Ulrik G., 1859–67
Smith, Peter P., 1.læ., 1867–99
Westergaard, Jens H., 1883–89

TØNDER PROVSTI

ABILD

2 klasser, 72 elever.
Hørlyck, Hans Chr., 1858–72
Petersen, Peter, 1872–99
Jansen, Anders D., 1870–85
Petersen, Christian, 1879–80
Riis, Christian, 1881–82
Christensen, Frederik C. Chr.

Sølsted, Abild

1 klasse, 53 elever.

Smith, Peder P., 1863–67

Madsen, Knud P., 1867–86

Vennemose, Abild

1 klasse, 40 elever.

Obbekjær, Niels P., 1859–1901

BREDE

Bredebro, Brede

2 klasser, 106 elever.

Iversen, Jens, 1858–82

Thomsen, Jes, 1882–1910

Iversen, Hans Chr., 1867–69

Hansen, Hans, 1878–84

Olsen, Niels P., 1884–87

Gylling, E. N., 1887–88

Beck, Lorenz, 1888–90

Abterp, Brede

1 klasse, 20 elever.

Winter, Claus, 1863–67

Madsen, Jens, 1867–79

Christensen, Jens N., 1870–71

Jensen, Jens A., 1870–71

Buck, 1871–73

Andersen, 1872–73

Hansen, Jens Chr. N., 1874–75

Jensen, C. M., 1876–78

Jacobsen, Matthias, 1878–1901

Borg, Brede

1 klasse, 58 elever.

Jacobsen, Matthias, 1863–78

Hansen, C. M., 1880

Andersen, Hans P., 1884–1909

Harres, Brede

1 klasse, 46 elever.

Jensen, Peter, 1863–67

Trenkner, Carl A. Th., 1869–71

Seumel, Hans P., 1871–79

Schmidt, Matthias M., 1880

Friedrichsen, Peter, 1883–87

Vollum, Brede

i 1890 nedlagt.

Jørgensen, Peter, 1846–72

Jensen

Holst, 1904–06

Tønder, Georg K., 1906–10

BURKAL

2 klasser, 66 elever.

Andresen, Jørgen, 1850–76

Boysen, Jens A., 1876–1909

Andresen, Andreas G., 1864–65

Friis, Søren N., 1866–67

Wind, Hans P., 71–73

Boysen, Martin A., 1875–82

Wieding, Christian P., 1883–89

Lund, Burkal

1 klasse, 44 elever.

Jacobsgaard, Andreas J., 1855–88

Lydersholm, Burkal

1 klasse, 14 elever.

Jessen, Jacob, 1828–72

Boysen, Jens A., 1873–76

(Sørensen, Andreas Chr., 1876–85)

Hansen, Jens, 1885–86

Hansen, Peter, 1886–1914

Store Jyndeved, Burkal

1 klasse, 70 elever.

Samuelsen, Peter L., 1857–82

Truelsen, Christian H., 1882–1901

Rends, Burkal

2 klasser, 109 elever.

Petersen, Peter H., 1861–64; 1865–1901

Truelsen, Christian H., 1901–07

Westergaard, Christian J., 1878–80

BYLDERUP

2 klasser, 126 elever.

Nissen, Anders, 1851

Iversen, Hans Chr., 1866–67

Svane, Andreas P., 1871–73

Lycke, Nis P., 1874–75

Bau, Peter B., 1876–86

Bredeved, Bylderup

1 klasse, 29 elever.

Samuelsen, Jakob N., 1861–70

Thomsen, J. Chr., 1870–72

Christensen, Jens N., 1872–82

Riis, Christian, 1882–89

HOSTRUP

1 klasse, 23 elever.

Maasbøl, Andreas P., 1859–88

Hjeds, Peter H. P., 1888–1909

Jejsing, Hostrup

1 klasse, 63 elever.

Jensen, Jens, 1861–93

Rørkær, Hostrup

1 klasse, 67 elever.

Gregersen, Jes N., 1851–70

Todsen, Ludvig E. Th., 1870–74

Wind, Hans P., 1874–77

Christensen, Frederik C. Chr., 1877–85

Jensen, Peter, 1885–93

Solderup, Hostrup

1 klasse, 48 elever.

Bonnichsen, Cornelius, 1851–77

Iversen, Hans Chr., 1877–84

Westergaard, Christian J., 1884–88

Wilhelmsen, Hans J., 1888–90

HØJER LANDSOGN, *Frederikskog*

1 klasse.

Martensen, Thomas Ch., 1859–87

Petersen, Christian, 1887–88

Rudbøl, Højer Landsogn

1 klasse, 69 elever.

Thomsen, Hans, 1857–76

Thimsen, Jacob H., 1877–80

(Hansen, Eduard C., 1880–90)

(Bahnsen, Hans, 1890–1903)

HØJST

2 klasser, 109 elever.

Petersen, Matthias, 1845–1880

Sørensen, Th., 1871

Demant, Johan Fr., 2.læ., 1872–1911

Jensen, Peter E., 1871–73

Todsen, Christian, 1880–86

Petersen, Niels, 1.læ., 1887–1921

Alslev, Højst

1 klasse, 40 elever.

Petersen, Chr., 1862–67

Skov, Marcus J., 1867–73

Pedersen, Nis, 1875–78

Jensen, Peter, 1878–85

LØGUMKLOSTER LANDSOGN,

Draved

1 klasse, 25 elever.

Andersen, Hans Peter, 1867–68

Iversen, Johannes Fr., 1878–80

Jessen, P., 1880–85

Petersen, Niels, 1885–87

Fridrichsen, Peter, 1887–89

Ellum, Løgumkloster landsogn

1 klasse, 52 elever.

Brorsen, Anders, 1863–83

Tønder, Georg K., 1884–1906

NØRRE LØGUM

1 klasse, 47 elever.

Appel, Jens J., 1853–78

Svane, Andreas P., 1879–88

Kløjning, Nørre Løgum

1 klasse, 40 elever.

Borst, Lorenz, 1863–67

Gjessing, A. H., 1871

Jensen, H., 1880

Rossen, Rasmus P., 1880–83

Løjtved, Nørre Løgum

1 klasse, 21 elever.

Carstensen, Hans P., 1864–67

Hansen, Johannes Fr., 1865

Raben, Hans P. G., 1869–72

Hansen, Hans Chr., 1876–78

Truelsen, Christian H., 1879–82

Bøhm, Friedrich P., 1883–88

Løgumgård, Nørre Løgum

1 klasse, 52 elever.

Nielsen, Anders, 1863–69

Gregersen, Jes N., 1871–72

Holm, Hans, 1872–99

Vester Terp, Nørre Løgum

1 klasse, 31 elever.

Boesen, Jens P., 1865

Holm, Hans, 1869–72

Jensen, Jens A., 1875–80
Meng, Christian P., 1881–82
Frank, Peter Heinrich, 1885–92

RAVSTED

2 klasser, 97 elever.
Christensen, Christen, 1832–70
Jacobsen, Thies H., 1870–87
Petersen, Jacob Fr., 1888–1911
Jørgensen, Hans, 1867
Boysen, Jens A., 1870–71
Petersen, Hans, 1871–72
Iversen, Hans Chr., 1874–77
Riggelsen, Peter, 1877–79
Andresen, Matthias, 1880–87

Foverup, Ravsted

1 klasse, 47 elever.
Nissen, Nis, 1856–91
Roager, Nis N., 1891–1902

Havsted, Ravsted

1 klasse, 24 elever.
Boysen, Jens A., 1871–73
Petersen, Daniel W. M., 1873–75
Petersen, Jacob Fr., 1875–79
Rosenberg, Frederik J., 1880–86
Bossen, 1886–87
Roager, Nis N., 1891–1902

Korup, Ravsted

1 klasse, 30 elever.
Christensen, Anders, 1856–66
Jacobsen, This, 1866
Thomsen, Jes, 1870–77
Petersen, Jacob Fr., 1879–82
Hansen, Hans Chr., 1882–85
Hansen, Jens P., 1885–86
Lorenzen, Rasmus, 1888–93
Andersen, Hans P., 1909–20

TINGLEV

2 klasser, 86 elever.
Lorenzen, Jesper, 1856–82
Boysen, Martin A., 1882–1905

Bajstrup, Tinglev

1 klasse, 22 elever.
Petersen, Rasmus, 1848–82

Broderup, Tinglev

1 klasse, 58 elever.
Theusen, August Fr., 1852–80
Thimsen, Jacob H., 1880–82
Veibel, Anton B., 1882–89

Egebæk-Kravlund, Tinglev

1 klasse, 51 elever.
Jensen, Jens, 1862–67
Boesen, Jens P., 1867–76
Pedersen, Anker, 1877–82
Christensen, Jens N., 1882–91
Petersen, Thomas, 1864–65
Roager, Nis N., –1931

Terkelsbøl, Tinglev

1 klasse, 52 elever.
Maaack, Claus, 1850–74
Svane, Andreas P., 1874–75
Maasbøl, Anton P., 1874–98

TØNDER LANDSOGN, *Emmerske*

1 klasse, 37 elever.
Wilsen, Johan Fr. N., 1859–82
Thimsen, Jacob H., 1882–89
Petersen, Ferdinand B., 1889–1912
Christensen, Frederik C. Chr.
Jensen, Hans, 1877–78
Veibel, Anton B., 1881–82

UBJERG

1 klasse, 20 elever.
Christensen, Andreas P., 1863–64
Carstensen, Godber, 1864–1907

Sød, Ubjerg

1 klasse, 66 elever.
Jensen, Jens A., 1859–64
Paulsen, Christian K., 1867–69
Lorenzen, Thomas, 1869–75
(Petersen, Peter Fr., 1875–81)

HØJER *flækkeskole*

4 klasser, 199 elever.
Petersen, Peter B., 1855–81
Riggelsen, Peter, 1881–1919
Jessen, Tycho, 1861–67
Christiansen, Nis Chr. N., 1864–65
Kloppenborg, Jacob, 1862–67

Christiansen, Lorenz, 1867–76
Petersen, Prisca A., 1871–81
Jessen, Broder, 1880–81
Matthiesen, Lauritz H., 1878–83
Lorenzen, Iver P., 1882–1908
Christiansen, Christian C., 1874–

LØGUMKLOSTER *flækkeskole*

5 klasser, 260 elever.
Iversen, Wilhelm Chr., 1860–87
Lauritzen, Heinrich Th., 1852–93
Beck, P. R., 1871
Johannsen, Peter, 1865–1905
Roost, Peter J., 1875–1914
Jensen, Peter E., 1873–75
Jacobsen, Johannes E., 1880–81
Jürgensen, Christian J., 1887–89
Lorenzen, Rasmus, 1893–95

TØNDER *byskole*

»Provinzial-Handbuch für Schleswig-Holstein und das Herzogtum Lauenburg«
årg. 1871 nævner følgende lærere ved rektorskolen:

(rektor cand. theol. L. F. Weber)
(J. L. S. Fast)
(H. L. E. Møller)
(C. L. Segeberg)
(J. H. Horn)
(J. C. Paulsen)
(H. E. Martensen)
(C. F. J. Chemnitz)

Siemonsen, Johan August, 1864–1911
Af danskuddannede lærere kan nævnes:
Jacobsen, Christian, 1862–64
Haue, Christian J., 1861–64
Johannsen, Peter, 1864–65
Rosendahl, Jeppe J., 1855–64
Petersen, Thomas N., 1865–66
Pedersen, Nis, 1874–75
Sørensen, Thomas P., 1875–1911
Hansen, Peter J., 1879–
Nannsen, Martin R. F., 1882–1920

ALS NØRREHERRED PROVSTI

EGEN

Dyndved, Egen
2 klasser, 78 elever.
Hansen, Peter, 1835–73

Asmussen, Jep, 1873
Uhlenberg, Hans Chr., 1873–97
Thomsen, Claus, 1873–83
Westergaard, Christian J., 1883–84
Petersen, Hans, 1885–87
Koberg, Hans Christian
Madsen, Simon

Elstrup, Egen

1 klasse, 69 elever.
Mikkelsen, Matthias, 1840–77
Monrath, Joh. P. R. von, 1877–79

Guderup, Egen

1 klasse, 64 elever.
Matzen, Peter, 1849–87
Schmidt, Christian G., 1887–90
Duus, Christian H., 1890–1913

HAVNBJERG

2 klasser, 126 elever.
Frederiksen, Peter, 1835–67
Clausen, Jørgen, 1867–92
Jensen, Christian, 1892–95; 1883–92
Flindt, Marcus N., 1895–97
Vestergaard, Jeppe J., 1897–98
Riis, Christian, 1899–1920
Knudsen, Peter H., 1861–72
Koberg, Christian P. C., 1874–78
Christiansen, Peter Chr., 1876–77
Schmidt, Jes Hansen, 1878–82

NORDBORG LANDSOGN

Holm

2 klasser, 115 elever.
Clausen, Jørgen, 1862–67
Hansen, Hans August, 1867–72
Knudsen, Peter H., 1872–84
Hansen, Hans, 1884–86
Gadmand, Matthias H., 1859–77

OKSBØL

2 klasser, 70 elever.
Clausen, Claus, 1818–67
Peters, Hans Rambach, 1867–72
Hansen, Hans A. V., 1872–76
Hansen, Heinrich, 1.læ., 1877–86
Flindt, Marcus N., 1886–95
Lorenzen, Jørgen N., 1895–1905

Mjels, Oksbøl

2 klasser, 107 elever.

Bertelsen, Bertel, 1834–76

Andresen, Andreas G., 1876–78

Lorenzen, Jørgen N., 1872–95

Bahr, Jacob A., 1895–1901

Popp, Martin Jensen, 1901–1911

Flindt, Christian N., 1871

Jessen, Peter, 1880–83

Thomsen, Johan H., 1883–85

Johannsen, Thomas, 1885–86

SVENSTRUP

2 klasser, 133 elever.

Jørgensen, Christian, 1829–71

Moldt, Christen, 1871–75

Svane, Claus Jensen, 1875–1901

Stevning, Svenstrup

1 klasse, 65 elever.

Jakobsen, Jakob H., 1849–73

Asmussen, Jep, 1873–1892

NORDBORG

5 klasser, 255 elever.

Autzen, Thomas Chr., 1840–65

Christensen, Lorenz P., 1857–83

Sell, Johan H., 1865–72

Moldt, Christen, 1864–71; 1875–1900

Bruhn, H. F. M., 1871

Iversen, Hans Chr., 1872–74

Petersen, Hans Chr., 1873–99

Sørensen, Christian, 1874–76

Pedersen, Carl Fr., 1876–77

Paulsen, Peter P., 1874–77

Doose, Peter C., 1880–85

Knarhøj, Johan Fr., 1883–87

Gertsen, Nis, 1884–88

Hansen, Hans, 1888–90

Behrendsen, Hans P., 1904–10

ALS SØNDERHERRED PROVSTI:

ASSERBALLE

1 klasse, 42 elever.

Jensen, Jens N., 1864

Clausen, Carsten J., 1864–73

Andresen, Peter J., 1873–93

Matthiesen, Matthias, 1893–1907

Asserballeskov, Asserballe

2 klasser, 89 elever.

Bonde, Jørgen, 1857–93

(Andersen, Rasmus, 1893–98)

Vogt, Jens, 1863–66

Juhl, Niels P., 1866–67

Anthonisen, J. Chr., 1867–73

Jørgensen, Ludvig, 1874–75

Frederiksen, Jens, 1875–83

Christensen, Niels, 1883–84

HØRUP KIRKEBY

2 klasser, 156 elever.

Jørgensen, Peter, 1846–64

Madsen, Peter, 1864–65

Autzen, Thomas Chr., 1865–88

Gertsen, Nis, 1888–1905

Wieding, Christian P., 1905–12

Kjølseth, Nicolai B., 1864

Hjeds, Peter H. P., 1868; 1878–88

Steenholdt, Anders N., 1869–72

Jacobsen, Nicolai, 1877–78

Hansen, Hans Chr., 1880–82

Iversen, Christian J., 1883–85

Bøhm, Friedrich P., 1895–1905

KETTING

2 klasser, 110 elever.

Hansen, Hans J., 1846–82

(Bager, Jørgen Hansen, 1882–1919)

Duus, Christian H., 1885–86

Sebbelev, Ketting

1 klasse, 31 elever.

Boysen, Jens, 1829–1870

Petersen, Jørgen, 1870–77

(Bager, Jørgen Hansen, 1880–82)

Matthiesen, Matthias, 1883–92

LYSABILD

2 klasser, 116 elever.

Becker, Jacob, 1832–76

Hansen, August, 1876–88

Grevsen, Jens, 1889–1917

Petersen, Frederik V., 1866–67

Hjeds, Peter H. P., 1868–72

Hansen, Jens Chr. N., 1873–74

Holm, Jes Peter, 1877

Vestergaard, Jeppe J., 1879–83
Høgelund, Peter H., 1868
Lund, Christian Aug., 1884–87

Lysabildskov, Lysabild

1 klasse, 33 elever.
Duus, Christian Hansen, 1862–68
Paulsen, Johannes, 1869–1900

NOTMARK

2 klasser, 81 elever.
Asmussen, Asmus, 1857–86
Andresen, Jørgen, 1886–1912
Petersen, Jørgen, 1870
Petersen, Jacob Fr., 1874
Thimsen, Peter Hansen, 1876–77
Lund, Christian August, 1877–81

Notmarkskov, Notmark

1 klasse, 47 elever.
Petersen, Peter, 1862–67
Uhlenberg, Hans P. Chr., 1866–73
Monrath, Johan P. R. von, 1873–77
Pedersen, Carl Fr., 1877–82

Helved, Notmark

1 klasse, 58 elever.
Moldt, Christian, 1845–83
Vestergaard, Jeppe J., 1883–87
Duus, Christian H., 1886–90
Bahr, Jacob A., 1890–95

TANDSLET

2 klasser, 61 elever.
Knutzen, Knut Carl, 1849–85
Palmus, Henrik H., 1886–1920
Grevsen, Jens, 1877–82
Madsen, Johan, 1882–85

Tandselle, Tandslet

2 klasser, 54 elever.
Petersen, Peter, 1867–72
Andresen, Jørgen, 1873–86
Westergaard, Jeppe J., 1887–97
Iversen, Christen J., 1881–83

Lebølgaard, Tandslet

1 klasse, 56 elever.
Klein, Christian P., 1862–1902

ULKEBØL

2 klasser, 107 elever.
Carlsen, Christian L., 1859–64
Lausen, Jürgen H., 1865–87
Sørensen, Christian, 1887–99
Brandt, Christoffer R., 1862–65
Thomsen, Peter K. N., 1866–67
Jürgensen, Hans Chr., 1868–70
Matthiesen, Hans Peter, 1871–73
Schmidt, Hans J., 1875–80
Petersen, Hans, 1917–21

Kær, Ulkebøl

1 klasse, 74 elever.
Jørgensen, Jens P., 1836–64
Paulsen, Jacob, 1862–69
Duus, Christian Hansen, 1869–85
Doose, Peter Cordsen, 1885–1919

AUGUSTENBORG

Hansen, Andreas, 1821–72
Sell, Johan H., 1872–88
Simonsen, Christian, 1871–72
Dethlefsen, Christian P., 1877–79

SØNDERBORG PROVSTI

BROAGER

6 klasser, 263 elever.
Kjær, Nis Rasmussen, –1864
Christiansen, Hans, 1833–70
Viereck, Peter Fr., 1861–1900
Andersen, Hans P., 1874–77
Hansen, Niels, 1876–78
Petersen, Hans, 1872–78
Schütt, Lorenz Chr., 1.læ., 1869–87
Andresen, Christian F., 1878–1920
Wollesen, Chr. P., 1878–93
Christiansen, Peter Chr., 1877–78
Juler, Søren M., 1885–86
Petersen, Hans Chr., 1899–1909
Jacobsen, Thies H., 1887–99

Egernsund, Broager

3 klasser, 254 elever.
Hansen, Jørgen P., –1866
Madsen, Peter, 1867–69
Gregersen, Jørgen N., 1870–73
Matthiesen, Matthias, 1874
Buchard, Christian Fr., 1.læ., 1873–87

Lorenzen, Iver P., 1875–82
Grevsen, Jens, 1882–89
Riis, Christian, 1.læ., 1889–98
Alnor, Peter Chr., 1881–83
Jessen, Johan, 1884–96
Kunstmann, Hans H., 1884; –1909

Iller, Broager

2 klasser, 105 elever.
Jensen, Jens, 1859–67
Wollesen, Christian P., 1867–78
Hansen, Niels, –1879
Iversen, Johannes Fr., 1880–1907

Skelde, Broager

2 klasser, 153 elever.
Vesterlund, Mads, 1830–66
Holst, Diedrich J. Fr., 1862–66; 1866–1902
Wollesen, Christian P., 1866–67
Lycke, Peter A. J., –1877
Johannsen, Nis J., –1880
Tønder, Georg Karl, præparandlærer

Skodsbøl, Broager, opr. 1878

1 klasse, 86 elever.
Petersen, Hans, 1878–82
Schmidt, Jes Hansen, 1882–88
Hansen, Hans P. J., 1888–1919

DYBBØL

2 klasser, 163 elever.
Müllin, Johan H., 1850–67
Jessen, Hans Asmus, 1867–70
Nissen, Nis, 1870–88
Hansen, Hans Chr., 1888–1909
Petersen, Peter, 1850
Eskesen, Paul, 1867–68
Gregersen, Jørgen N., 1868–70
Jensen, H. H., 1870–72
Andersen, Peter, 1872–73
Geerthsen, Matthias, 1874–79
Ludvigsen, Christian, 1879–81; 1882–1906

KEGNÆS, *Bredsten*

1 klasse, 64 elever.
Marcussen, Claus, 1842–1880
Jacobsen, Nicolai, 1881–84
Thomsen, Peter, 1884–91

Sønderby, Kegnæs

2 klasser, 116 elever.
Uhlenberg, Christen H., 1829–66
Hansen, Jørgen, 1864–90
Schmidt, Christen G., 1890–1912
Uhlenberg, Hans P. Chr., 1860–66

NYBØL

2 klasser, 88 elever.
Bundesen, Hans, 1861–67
Lorenzen, Mathias, 1867–72
Kæstel, Georg, 1872–85
Jürgensen, Ludvig Fr. N., 1885–88

Stenderup, Nybøl

1 klasse, 56 elever.
Petersen, H. A. P., 1859–64
Schøndorff, Matthias, 1865–67
Kæstel, Georg, 1867–72
Sørensen, Erik Th., 1872–80
Jürgensen, Ludv. Fr. Th., 1880–85
Madsen, Johan, 1885–87
Lund, Christian Aug., 1887–89

SOTTRUP

Vester Sottrup, Sottrup
1 klasse, 56 elever.
Paulsen, Peter, 1842–70
Kuntz, Nis, 1870–1902

Øster Sottrup, Sottrup

1 klasse, 59 elever.
Kuntz, Nis, 1853–70
Fries, Chr. Z. H. Th., 1870–72
Hjeds, Peter H. P., 1872–78
Geerthsen, Matthias, 1878–88

Snogbæk, Sottrup

1 klasse, 70 elever.
Jensen, Jens, 1867–88
Fries, Chr. Z. H. Th., 1869–70
Schmidt, Jes Hansen, 1888–99

ULLERUP

2 klasser, 89 elever.
Hansen, Hans, 1862–72
Lorenzen, Mathias, 1872–94
Schmidt, Hans Jørgen, 1894–1902

Avnbøl, Ullerup

2 klasser, 96 elever.

Madsen, Peter, 1869–85

Popp, Martin J., 1885–1901

Blans, Ullerup

2 klasser, 142 elever.

Mørk, Hans Jensen, 1863–67

Dau, Niels Jensen, 1867–74

Schmidt, Jens J., 1880–84

Madsen, Peter, 1865–67

Schmidt, Abel, 1884–85

Roager, Nis N., 1885–87

SØNDERBORG

»Provinzial-Handbuch für Schleswig-Holstein und das Herzogtum Lauenburg«

årg. 1871 nævner følgende lærere ved

Sønderborg bys skoler:

(rektor H. Peters)

(J. A. Th. Carstens)

(C. E. Levsen)

Carstensen, Nis L., 1868–1910

Asmussen, Henning, 1869–79

Ahlmann, Hans, 1850–89

Barm, von Johan G., 1858–93

Diederichsen, Niels, 1860–90

Grimm, Markus, 1832–64

Witt, Jürgen, 1846–90

Thomsen, Hans H., 1872–79

Marxen, Ludolf H. Chr., 1872–1904

ÅBENRÅ PROVSTI

ADSBØL

1 klasse, 81 elever.

Hansen, Peter, 1856–74

Boysen, Martin Peter, 1875–1900

Ladegårdskov, Adsbøl

1 klasse, 46 elever.

Stougaard, Christian H., –1874–

Palmus, Henrik H., 1876–86

Iversen, Christen J., 1885–94

BEDSTED

1 klasse, 45 elever.

Dall, Lorentz, 1855–85

Petersen, Hans, 1885–93

Øster-Terp, Bedsted

1 klasse, 42 elever.

Sørensen, Søren H., 1840–66

Mordhorst, Erik P., 1866–79

Nielsen, Carl L. G., 1879–89

(Rose, J., 1891)

Frank, Peter Heinrich, 1892–1920

BJOLDERUP

1 klasse, 36 elever.

Tøgesen, Tøge, 1853–88

Clausen, Detlef Chr., 1888–1904

Alslev, Bjolderup skoledistrikt

1 klasse, 29 elever.

Schmidt, Peter Andresen, 1837–67

Sørensen, Hans Christian, 1867–73

Frederiksen, Jacob Peter, 1873–79

Kjær, Nicolai Nielsen, 1879–1904

Bolderslev, Bjolderup

1 klasse, 66 elever.

Appel, Jes Peter, 1854–88

(Lorenzen, Christian, 1888–1920)

Smedager, Bjolderup

1 klasse, 25 elever.

Sørensen, Erik Th., 1863–66

Kjær, Nicolai N., 1866–79

Clausen, Detlef Chr., 1879–88

Gåskær-Todsbøl, Bjolderup

1 klasse, 43 elever.

Callesen, Knud Fr., 1854–70

Flindt, Markus N., 1870–71

v. Monrath, Johan, 1871–73

Have, Ferdinand N., 1873–75

Bundesen, Peter Chr., 1875–82

Meng, Christian P., 1882–86; 1889–1902

Vollerup, Bjolderup

1 klasse, 16 elever.

Flindt, Niels Chr., 1845–74

Jepsen, Andreas, 1874–1904

EGVAD

Hønkys, Egvad

1 klasse, 55 elever.

Asmussen, Peter, 1864–67

Boysen, Martin P., 1867–69
Petersen, Hans, 1875–85
Petersen, Hans P., 1885–95

Nr. Hostrup, Egvad

1 klasse, 67 elever.
Lund, Niels J., 1836–72
Sørensen, 1872–78
Jepsen, Jacob Chr., 1878–89
Thimsen, Peter H., 1890–99

ENSTED

Røllum, Ensted

1 klasse, 57 elever.
Hansen, Mikkel, 1861–70
Bojsen, Christian, 1870–72
Bruhn, Lorenz Th., 1872–73
Andersen, Peter, 1873–76
Flindt, Markus N., 1877–86
Meng, Christian P., 1886–89
Lund, Christian A., 1889–1920

Stubbæk, Ensted

2 klasser, 87 elever.
Kunstmann, Jes H., 1864–93
Olufsen, Peter P., 1863–65
Gertsen, Nis, 1866

Sønder-Hostrup, Ensted

2 klasser, 90 elever.
Juul, Søren, 1832–68
Jensen, 1869
Nissen, P., 1869–72
Boisen, Christian, 1872–1910
Jessen, Peter, 1864
Lorenzen, Lorens, 1865
Jessen, Jes, 1867
Holm, Hans, 1867–69

FELSTED

2 klasser, 96 elever.
Schrøder, Matthias M., 1864–89
Lorentsen, Lorents, 1890–1920
Popp, Martin J., 1871–75
Meng, 1875–77
Lorensen, A. F., 1877–78
Jessen, J., 1878–81
Frost, J. P., 1881–83

Felstedskov, Felsted

1 klasse, 37 elever.
Ferdinand, Christian P., 1860–76
Popp, Martin J., 1880–84
Hansen, Hans Chr., 1885–88

Skovbøl, Felsted

1 klasse, 67 elever.
Kunstmann, Jes H., 1859–64
Andresen, Peter J., 1864–73
Bruhn, Lorenz Th., 1874–1901

Tråsbøl, Felsted

1 klasse, 63 elever.
Hansen, Hinrich, 1863–71
Ravn, Søren Chr., 1872–90
Hansen, J., 1890
Iversen, Christian J., 1894–1923

Tumbøl, Felsted

2 klasser, 105 elever.
Nielsen, Mathias, 1860–94
Behrendsen, Hans P., 1895–1904
Thomsen, Peter, 1880–84
Bahnsen, Jørgen A., 1885–87

HELLEVAD

2 klasser, 85 elever.
Niendal, Hans P., 1837–72
Møller, Matthias Chr., 1872–93
Petersen, Hans, 1893–1909
Christensen, Ludolph, 1860–65
Erichsen, Jens N., 1869–70
Jepsen, Andreas D., 1871–72

Klovtoft, Hellevad

1 klasse, 37 elever.
Asmussen, Asmus, 1852–78
Matthisen, Matthias, 1878–83
Thimsen, Peter H., 1883–89

HOLBØL

2 klasser, 86 elever.
Petersen, Peter N., 1847–73
Gregersen, Jørgen N., 1873–75
Flindt, Christian N., 1875–1905
Frederiksen, Jakob P., 1879–

Hokkerup, Holbøl

2 klasser, 115 elever.

Christensen, Jørgen, 1841–74
Gregersen, Georg, 1875–79
(Petersen, D. M., 1880–82)
Schmidt, Hans H., 1882–1902
Asmussen, Jes, 1882–85

Vilsbæk, Holbøl

1 klasse, 50 elever.

Andersen, Hans P., 1868–71
Skov, Marcus J., 1866–67
Buchard, Christian Fr., 1871–72
Petersen, Hans P., 1872–85
Asmussen, Jes, 1885–92

HJORDKÆR

2 klasser, 81 elever.

Behrendsen, Heinrich A., 1864–91
Beck, Otto Fr., 1892–1929
Nydahl, Peter J.

Kassø, Hjordkær

1 klasse, 25 elever.

Nissen, Nis P., 1853–89

Årslev, Hjordkær

1 klasse, 20 elever.

Holm, Hans, 1862–65
Carlsen, Christian, 1871–75
Schmidt, Abel M., 1875–85
Todsens, Christian, 1877–78
Hansen, Hans Chr., 1878–86
Jensen, Christian, 1887–1908

KLIPLEV

2 klasser, 95 elever.

Johannsen, Hans Chr., 1853–75
Nydahl, Peter J., 1875–1900
Rossen, Rasmus Peter, 1876–77

Bjergskov, Kliplev

2 klasser, 79 elever.

Christiansen, Christen Fr., 1863–90
(Hansen, Eduard H., 1890–99)
Nønkens, Christian H., 1899–1920

Bjærndrup, Kliplev

1 klasse, 86 elever.

Møller, Matthias Chr., 1862–72
Buchard, Christian Fr., 1872–73
Jepsen, Jakob Chr., 1873–78
Jensen, Jens, 1878–85
Nønkens, Christian H., 1885–99

LØJT

Løjt kirkeby, Løjt

4 klasser, 230 elever.

Mørch, Johan, 1852–64
Erichsen, Christian, 1863–67
Sørensen, Søren J. N., 1853–75
Clasen, Johan G., 1864–81
Thomsen, Claus, 1867–69
v. Monrath, Johan P. R., 1869–71
Flindt, Christian N., 1871–72
Jepsen, Andreas D., 1872–74
Have, Ferdinand N., 1875–78
Flindt, Markus N., 1874–77
Holm, Jes P., 1877–79
Kock, Christian H., 1879–82
Lund, Laurids N., 1881–83
Bahr, Jakob A., 1883–90
Petersen, Hans, 1882–1904
Schmidt, Iver M., 1885–87
Todsens, Christian, 1888–1920

Barsmark, Løjt

2 klasser, 68 elever.

Tøndering, Nicolai P., 1859–78
Thomsen, Hans H., 1879–92
Asmussen, Jes, 1892–1901
Petersen, Laust Gram, 1873
Wolfsberg, Peder J., 1875–79
Todsens, Christian, 1876–77
Behrendsen, Hans P., 1879–81
Thimsen, Peter H., 1882–83

Barsø, Løjt

1 klasse, 6 elever.

Jürgensen, Hans Chr., 1864–88
Lorenzen, Lorenz, 1868–70
Jürgensen, Hans Chr., 1870–87
Bundesens, Peter Chr., 1887–90
Frederiksen, Jens, 1890–91
Jensen, Peter, 1893–1910

Bodum, Løjt

1 klasse, 43 elever.

Nydahl, Peter J., 1870–75

Hansen, Jens Chr., 1875–79

Wilsen, Johan N., 1879–80

Behrendzen, Hans P., 1881–95

Skovby, Løjt

2 klasser, 80 elever.

Petersen, Hans J., 1852–80

Schmidt, Hans J., 1880–91

KVÆRS

2 klasser, 143 elever.

Petersen, Jes, 1841–73

Olufsen, Peter, 1869–72; 1873–94

Schmidt, Niels H., 1867

Schmidt, Hans H., 1867–68

RISE

1 klasse, 56 elever.

Nyegaard, Johannes S. D., 1861–66

Jendresen, Hans, 1866–90

(Jendresen, Hans Th., 1890–1920)

Brunde, Rise

1 klasse, 34 elever.

Jacobsen, Broder, 1854–72

Fries, Christian Z. H., 1872–75

Andersen, Hans P., 1878–84

Jürgensen, Christian J., 1884–87

Hansen, Hans, 1887–96

Mjøl's, Rise

2 klasser, 110 elever.

Nissen, P., 1857–68

Boysen, Martin P., 1868–75

Clausen, Heinrich, 1875–85

Møller, Hans P. I., 1886–1910

Rise-Hjarup, Rise

1 klasse, 44 elever.

Birk, Christian Chr., 1825–64

Lorenzen, Christian, 1864–67

Schmidt, Niels H., 1867–1901

Søst, Rise

1 klasse, 47 elever.

Asmussen, Johannes P., 1861–64

Juhler Hes, 1864–67

Asmussen, Peter, 1867–88

Bøhm, Friedrich P., 1888–95

RINKENÆS

3 klasser, 158 elever.

Nielsen, Hans J., 1.læ., 1832–83

Nacker, Bernhard A., 1865–72

Gertsen, Nis, 1873–84

Knudsen, Peter H., 1.læ., 1884–1901

Kylling, Jørgen J., 1884–1911

Kanne, Johan H., 1878–79

Hansen, Jens Chr., 1883–84

Bækken, Rinkenæs

1 klasse, 67 elever.

Bremer, Peter, 1819–67

Madsen, Laurids, 1867–69

Schmidt, Hans Chr., 1869–82

Jensen, Hans, 1882–89

Johannsen, Thomas, 1889–92

UGE

2 klasser, 118 elever.

Damm, Thomas M., 1831–71

Jessen, Hans H., 1871–85

(Sørensen, Andreas Chr., 1885–1907)

Nydahl, Peter J., 1868–70

Bøhm, Friedrich, 1882–83

Bundesen, Peter Chr., 1857–67

Gregersen, G., 1871

Schmidt, Abel M., 1885–86

VARNÆS

2 klasser, 123 elever.

Gammelgaard, Christian N., 1832–76

Gammelgaard, Andreas Chr., 1863–70

Sørensen, Christian, 1876–87

Schlüter, Johan H., 1887–98

Wieding, Christian P., 1899–1905

Bovrup, Varnæs

2 klasser, 114 elever.

Jessen, Hans H., 1861–71

Hansen, Hinrich, 1871–77

Jepsen, Peter, 1877–93

ØSTER-LØGUM

2 klasser, 70 elever.

Dall, Jes, 1849–86

Bucahrd, Christian Fr., 1887–1900

Jürgensen, Christian J., 1882–84

Hansen, Peter J., 1884–90

Genner, Ø. Løgum

2 klasser, 115 elever.

Marxen, Claus J., 1861–75

Lycke, Nis P., 1875–85

Bau, Peter B., 1886–1920

Mordhorst, Erik P., 1862–66

Hovslund, Ø. Løgum

1 klasse, 39 elever.

Jensen, Hans H., 1849–82

Petersen, Carl Fr., 1882–87

Petersen, H., 1887–99

Rugbjerg, Ø. Løgum

1 klasse, 67 elever.

Thomsen, Lauritz, 1855–73

Lindelof, Heinrich Th., 1873–75

Thomsen, Jørgen Chr., 1875–79

Møller, Hans P. I., 1880–85

GRÅSTEN

3 klasser, 238 elever.

Nannsen, Daniel, 1865–83

Svane, Claus J., 1873–75

Holm, Jes P., 1879–84; 1884–1920

Jessen, Jes Th., 1877–83; 1883–1920

Jepsen, Peter, 1875–77

Lassen, Peter Chr., 1877–79

Jørgensen, Christian, 1885–87

Friederichsen, Jacob P., 1869–74

Nissen, Jens, 1846–

ÅBENRÅ

»Provinzial-Handbuch für Schleswig-Holstein und das Herzogtum Lauenburg«
årg. 1871 nævner følgende lærere ved
Åbenrå bys skoler:

Realskolen:

(Rektor og 1.læ. J. H. Scheffur)

(2.læ. L. A. T. Dreesen)

(3.læ. H. H. Greve)

Borgerskolen:

Wilhelmsen, Peter Chr., 1866–88

Bruhn, Jens J. H., 1865–1902

Høgelund, Peter H., 1868–74

Bierwirth, Johan H. Chr., 1866–94

Kock, Claus P. F., 1865–1900

Jessen, Jes H., 1850–73

Den Günderothske fattigskole:

Møller, Claus, 1847–64; 1865–77

Juhler, Jes, –1873

Af danskuddannede lærere kan yderligere nævnes:

Jacobsen, Jacob B., 1863–64

Hansen, Peter P., 1864–66

Prehn, Johan H., 1865–66

Juhler, Jep C., 1855–65

Jensen, Hans J., 1874–97

Bruhn, Lorenz Th., 1873–74

Flindt, Christian N., 1873–74

Todsen, Christian, 1878–80

Lund, Godfred H., 1877–1920

Andresen, Andreas G., 1875–76

Jensen, Hans, 1881–82

Møller, Christian B., 1884–89

Rosenberg, Frederik J., 1886–1905

Clausen, Peter N., 1889–1919; 1919–1920

Enemark, Hans J., 1886–1921

FLENSBORG PROVSTI

BOV

2 klasser, 112 elever.

Jensen, Wilhelm, 1849–87

Todsen, Christian, 1887–88

Thomsen, Jørgen Chr., 1875

Jensen, Hans J., 1855–74

Kollund, Bov

1 klasse, 62 elever.

Timmermann, Knud N., 1864–66

Lorenzen, Lorenz, 1870

(Sønnichsen, Asmus Fr. W., 1870–73)

Hansen, H., 1880

Schmidt, Mathias M., 1885–97

Kragelund, Bov

1 klasse, 48 elever.

Haamann, 1867

Bundesen, Peter Chr., 1867–75

Ferdinand, Chr. P., 1876–83
 Paulsen, Hans, 1883–84
 Wehl, Chr. von der, 1884–90

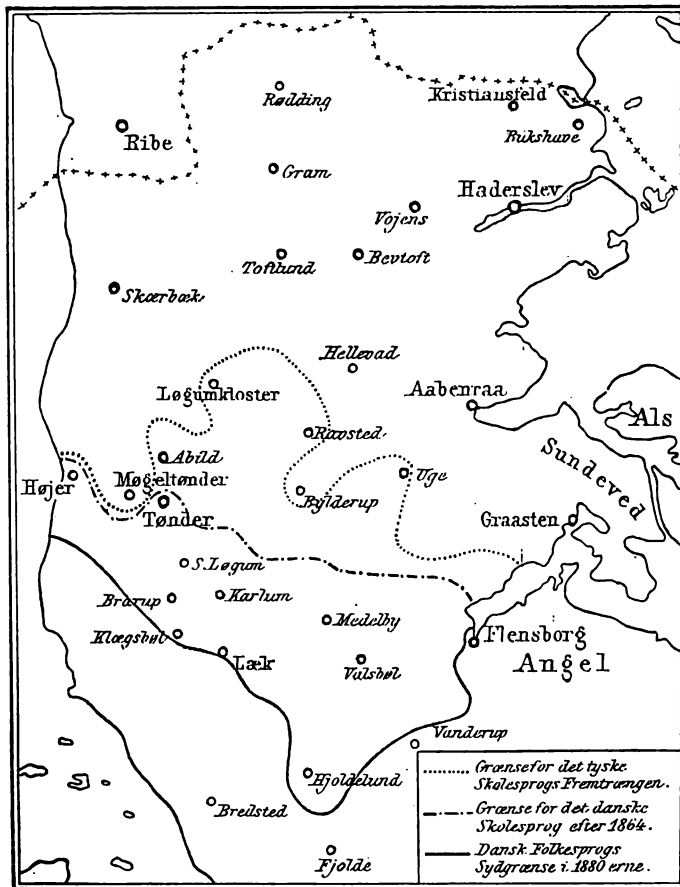
Vejbæk, Bov

1 klasse, 56 elever.
 Schytte, Johan Chr. A., 1864
 Jensen, Jørgen H., 1869–80
 Petersen, Christian, 1880–84

HANVED

Frøslev

2 klasser, 103 elever.
 Lorenzen, Christian, 1852–63
 Knudsen, Johannes E., 1863–64
 Weding, Claus H., 1864–67
 Juhler, Jes, 1867
 Matthiesen, Claus, 1868–78
 (Thomsen, P. A., 1878–1902)

Det tyske skolesprogs udbredelse i 1880'erne i forhold til folkesproget (efter M. Mackeprang: Nordslesvig 1864–1909).

NOTER

- 1 Kuntze, G. C. Th.: *Das Volksschulwesen der Provinz Schleswig-Holstein I*, s. 1.
- 2 Forordning angående Embedsmændenes Edfæstelse i de med det Preussiske Monarki forenede Landsdele af 22. januar 1867:
§ 1. Af de i umiddelbar eller middelbar statstjeneste stående embedsmænd, inkl. de offentlige lærere, advokaterne, sagførerne og notarerne og det såvel af de for tiden i aktiv tjeneste stående, som af midlertidig med vartepenge til disposition stillede og af de, der senere måtte blive ansatte, er tjenesteeden at aflægge Os i efterstående form:
Jeg N. N. sværger til Gud den Almægtige og Alvidende, at jeg vil være Hans Kongelige Majestæt af Preussen, min allernådigste herre, tro huld og lydige, og at jeg efter bedste vidende og samvittighed nøje vil opfylde alle mig i embedsmedfør påhvilende forpligtelser, så sandt hjælpe mig Gud. Givet i Berlin den 22. januar 1867. Wilhelm.
- 3 *Biskop Jørgen Hansens* optegnelser ang. embedseden i Sdj Årb 1904 s. 173; *Jensinius Johansen* om embedseden i »Oplevelser i Sønderjylland 1868–71«, side 137 ff.; *Hans Kau* i »Fra Kampen mellem dansk og tysk«; *Vilhelm Beck* i *Indre Missions Tidende*: »Vi kan ikke samarbejde med mænd, der har aflagt ed til kongen af Preussen«.
- 4 *Søren Christian Billum*, f. 30.11.1823, død 1.7.1867 af tb, lærer i Kastrup, aflagde embedseden før sin død. Hans enke Anne Marie Martine Mortensen kunne hævde enkepension til sin død 20.4.1914.
- 5 Frimenighedspræst Thade Petersen i »De sønderjydske Frimenigheders Historie«, s. 39–40: »Hvad Tønder seminarium i Årene op imod 1864 kom til at betyde for danskheden og i det hele for det åndelige liv i Sønderjylland under fremmedherredømmet giver i øvrigt navnene på en del unge mennesker, der her fandt sammen, en lille forestilling om. Her samledes foruden de tre senere frimenighedspræster (Cornelius Appel, Poulsen og Lycke) Gustav Johannsen, Jac. Kloppenborg, Jakobsen fra Anslet, der i en årrække udgav et landmandsblad og senere oprettede en frøhandel med kontrol i København, nylig afd. M. M. Schmidt fra Bovlund Nymark, der en tid lang var højskolelærer i Rødning og senere i mange år redaktør af »Bornholms Tidende«, Kjølsest fra Åbenrå, der efter 1867 blev kordegn i Randers, og Carstens, der blev forstander for Bergs Navigationsskole på Bågø. De sidstnævnte fik, som det ses, deres virksomhed nord for, da preusserne umuliggjorde dem den i deres hjemland, men også derovre har de været med i arbejdet for bevarelsen af danskheden hernede.«
- 6 H. Siemonsen: »123 Jahre deutsches Lehrerseminar in Tondern.«
- 7 Hans Vald. Gregersen og Peter Kr. Iversen (red.): *Bjolderup sogns historie 1951–56*, side 338. – En søn af degn og lærer i Bjolderup *Detlef Chr. Clausen*, fortæller følgende: »Der var kun eet klasseværelse med en gang i midten. De store børn sad til den ene side og de små til den anden. Et skab med nogle få bøger og rekvissitter samt katederet udgjorde klassens indbo. En stor jernovn forsøgte om vinteren at lune lokalet, men det var ingen let opgave, da bønderne, der skulle sørge for brændselet, ikke leverede de bedste tørv til skolen. Jeg husker, at vi ofte måtte samle de røde fra; de var nemlig af så ringe beskaffenhed, at de slet ikke kunne brænde. Men trods dårlige forhold og et stort børneantal – ofte indtil 54 elever – gik livet i skolen med liv og lyst.«
- 8 Samme værk, side 337–41.
- 9 »*Dannevirke*« 24.1.1874 og 10.9.1875.

- 10 Det hedder i en skrivelse dateret 8. oktober 1887 (j. nr. 10352) fra regeringen i Slesvig til kredsskoleinspektør Petersen, Åbenrå: »Det har ved revisionen af utraqvistiske (tvesprogede) skoler, især under hr. Geheime Ober-Regierungsrat Dr. Schneiders besøg af et antal skoler i distriktet Tønder II vist sig, at eleverne for de flestes vedkommende savner den fornødne færdighed i ubesværet at udtrykke sig om dagliglivets foreteelser på tysk. Årsagen hertil kan kun søges i den omstændighed, at omtalte område ikke bliver tilstrækkelig benyttet under taleøvelser med eleverne og deri, at det tyske sprog i lærernes samkvem med eleverne i frikvarteret og lignende ikke får den plads, der rettelig tilkommer det. Vi benytter anledningen til at anmode Deres velbårenhed om at instruere lokalinspektørerne og lærerne ved de Dem underlagte skoler om uafbrudt at yde fremme af tyskheden Deres fulde opmærksomhed og navnligt at kræve af lærerne, at al samtale mellem lærer og elev i og ved skolen fortrinsvis foregår på tysk.«
- 11 Theodor Kaftan: »Erlebnisse und Beobachtungen des ehemaligen Generalsuperintendenten D. Theodor Kaftan«, 1924.
- 12 T. O. Achelis: »Deutsche und dänische Schulen einer Schleswiger Grenzstadt im Wandel der Jahrhunderte«, 1934.
- 13 Også præster kunne komme i betragtning ved uddelingen af gratialer. Således fik pastor Eckell i Vedsted allerede i 1876, vistnok som den første, et gratiale på 150 Mk. »für seine Bemühungen und die Förderung der nordschleswigschen Lehrer im Deutschen«.
- 14 Th. Kaufmann: »Minder og tanker«, 1962.
- 15 Landesarchiv Schleswig, Abt. 309, nr. 21724.
- 16 Landsarkivet i Åbenrå, Kredsskoleinspektørernes arkiv – Haderslev, nr. 11.
- 17 Landesarchiv Schleswig, Abt. 309, nr. 21489.
- 18 H. P. Hanssen, Nørremølle: Bidrag til Oplysning om vore Skoleforhold (Sdj Årb 1892, side 151).
- 19 Regeringsskrivelse af 11.3.1901. Landesarchiv Schleswig, Abt. II, J. Nr. 11195.
- 20 Se: Tønder Seminarie-Stat, nr. 40.
- 21 Tønder Seminarie-Stat, nr. 1216.
- 22 C. H. C. Stegelmann, født 1842 i Elmshorn, Holsten, sognepræst i Udbjerg 1871–78, kredsskoleinspektør i Haderslev 1878–95, derefter Bielefeld.
- 23 Fra Rødding skolekrønike: Efter revision den 27. sept. 1888 lod regeringsråd Sass, Slesvig, ad tjenstlig vej tilgå førstelærer og degn Christian Hansen Kock følgende: »Der erste Lehrer hat sich bei seinem Sprechen mehr in Zucht zu nehmen und besonders beim Religionsunterricht sich der Sache angemessen auszudrücken. Bei der Revision liess der Lehrer sich mehr denn eine Ungehörigkeit zu Schulden kommen. Das Deutsche ist fleissig zu üben und namentlich ist mehr auf die richtige Betonung zu halten und grössere grammatische Korrektheit anzustreben«.
- 24 I »Schulchronik« for Wilhelmineskolen i Haderslev hedder det i dansk oversættelse: »Lørdag d. 6. juni 1885 kl. 8½ besøgte Hans Excellence kultusminister v. Goszler, ledsaget af overpræsident v. Steinmann, regerings- og skoleråd Köpke, regeringsråd, friherre v. Patow, Wilhelmineskolen. Til stede var desuden landråd hr. Schreiber, konst. borgmester Jacobs, provst Müller, kredsskoleinspektør Stegelmann, provst Valentiner og pastor Lorentzen. Læreren i ældste klasse behandlede evangeliet for 1. søndag efter Trinitatis; skrive-, tegne- og stilehæfter blev kontrolleret, og man eksaminerede meget indgående børnene på tysk og på dansk. Derudover inspicerede de herrer 5. klasse, 4. klasse og 3. klasse. De høje herrers besøg varede ca. een time.«
- 25 Provinzial-Handbuch für die Provinz Schleswig-Holstein, 5. årg. 1891.

BILAG

I

Niels Peter Olsen: Landsbydreng og Lærer i Nordslesvig i Tiden fra 1864 til Sprogforordningen af 1888. (Sdj Årb 1956, s. 105–189):

»I min skoletid nåede germaniseringen af skolen ikke så vidt, at vi lærte at synge tyske sange. Hjemmene sørgede for, at vi lærte de danske, og det ikke blot ét eller to vers, men dem alle. Vel intet sted i Danmark har børnene siddet inde med så stor en skat af nationale sange som i Nordslesvig både da og senere.

Degnen (*Simon Jørgensen Holm* i Møgeltønder 1861–78) havde til speciale katekisation over Balslevs forklaring af Luthers katekismus. Balslev lærte vi udenad fra ende til anden, alle skriftstederne, alle forklaringer, ja endog alle anmærkninger, og de sidste var lige så vigtige som de første. Også Balslevs Bibelhistorie lærtes udenad, og dertil kom så et utal af salmer. Hver lørdag skulle vi kunne udenad den følgende søndags evangelium, og det undrer, at vi slap for epistlerne.

Undervisningen i læsning foregik på den måde, at eleverne var delt i to hold. Ældste hold læste i Juhl og Nojesens Læsebog for nordslesvigske Skoler under tilsyn af to af de dygtigste elever, der rettede fejl i læsningen og sagde »den næste«, når et barn havde læst en halv snes linier op. Når bogen var læst til ende, begyndte vi forfra. (Videre fortælles om diktatskrivning, om ortografien, skønskrivning, regning, historieundervisning, geografi og undervisning i zoologi). Hvad der især gjorde det trist, var det, at vi år efter år måtte tygge det samme stof om og om igen.«

II

Nicolai Svendsen: »Sønderjyds Skæbne«, I, s. 30–31:

»Undervisningen var tvesproget og forlængst omdannet efter preussisk mønster. Dermed var dens opgave givet, nemlig så at sige ved et bestemt ritual at bringe det næste slægtled, altså os, ind under det tyske riges udvikling. – Efter magthavernes mening skulle den (skolen) jo indadtil fuldbyrde, hvad kanonerne på Dybbøl havde erobret udadtil, og forsøgsobjekterne i dette – man kan vel godt kalde det storpolitisk spil – var vi små landsbybørn. –

Når vi kom i skole, blev vi først præsenteret for en dansk »Billed ABC« og »Læsebog for Småbørn«, udgivet af et par dansksindede slesvigske lærere og trykt i Flensborg. Samtidig fik vi tilhold om at købe en tysk »Fibel«, hvis forfatter var selve den ledende skolemand hos regeringen i Slesvig, Geheimer Re-

gierungs- und Schulrat Dr. Schneider, en født rhinlænder, der sikkert tjente mange penge ved udgivelsen af denne bog, der havde stor udbredelse. Kom vi efter to års forløb ind i anden klasse, fik vi to nye bøger, en tysk »Kinderfreund«, der ligesom begynderbogen var udgivet af Dr. Schneider, medens den danske »Læsebog for Over- og Mellemklasserne i Slesvigs danske Skoler« med stor forståelse og hensyntagen til de rådende forhold var udarbejdet og udgivet af de to slesvigske lærere B. N. Juhl og D. A. Noisen. Bogen indeholdt et ret afvekslende stof fra alle skolens fagområder, endog af dansk digtning. Vi lærte forfattere som Kingo, Brorson, Blicher, Ingemann, Grundtvig, H. C. Andersen, Hostrup og Bjørnson at kende, men modtog ellers aldrig nogen oplysning om dem og deres betydning. Selv om læsningen af denne bog ikke affødte nogen større åndsberigelse, fik vi dog på denne måde et indblik i danske emner og kærkommen adgang til at læse modersmålet. Denne læsebog har utvivlsomt været til stor nytte for datidens nordslesvigske skoleelever. Man kan endnu træffe ældre folk, som ved lejlighed gerne citerer brudstykker af bogens indhold.«

III

Anvisningen af 18. december 1888 for undervisningen i de nordslesvigske almueskoler lyder i dansk oversættelse:

§ 1. Undervisningssproget i alle nordslesvigske almueskoler er i alle lærefag tysk, alene med undtagelse af religionsundervisningen; dog kan lærerne i det første skoleår, for så vidt og så længe det er fornødent, benytte dansk til at føre sådanne børn ind i det tyske sprog, som ved indtrædelsen i skolen endnu er fuldstændig ukyndige deri.

§ 2. I sogne med dansk kirkesprog meddeles religionsundervisningen i almueskolen i medfør af forskrifterne under § 3 på dansk, for så vidt det tyske sprog ikke allerede nu er kommet til anvendelse ved religionsundervisningen. Også i fremtiden kan der, hvor ønsket herom fremkommer i selve kommunen, af regeringen efter forholdenes stilling gives tilladelse til brugen af det tyske sprog ved religionsundervisningen.

§ 3. I skoler med dansk religionsundervisning fastsættes tallet på de ugentlige religionstimer gennemgående til seks med den bestemmelse, at de to timer der herved kommer til, på det mellemste og øverste trin (i mellem- og øverste klasse) meddeles på tysk. Ved repetérundervisningen for de børn, som om sommeren er fritagne for at besøge almueskolen, meddeles to af de til religion og sang bestemte halvtimer henholdsvis på dansk og på tysk.

§ 4. Med hensyn til skolebøger og undervisningsmidler har det i det hele sit forblivende ved de hidtilværende anordninger. Undervisning i bibelhistorie gives for fremtiden på nederste trin overalt i tilslutning til bibelske billeder. I sprogundervisningen på det nederste trin (i underklassen) anvendes de tre første måneder til taleøvelser under benyttelse af genstande og senere af billeder, og først

fra den fjerde måned af gives der læseundervisning på grundlag af den tyske væg- og hånd-ABC under fortsættelse af taleøvelserne.

Regneundervisningen gives i nærmeste tilslutning til det indførte regnehæfte og denne undervisning, i hvilken der til gavn for forståelsen i særlig grad trænges til en jævn og ligelig sproglig fremstilling, må i det første skoleår indskrænkes til talkredsen fra 1–20.

§ 5. De kongelige skoleinspektører og lærere har i samkvem med børnene at betjene sig af det tyske sprog og at agte på, at dette også mere og mere sker i børnenes indbyrdes samkvem.

§ 6. Denne anvisning træder i kraft ved begyndelsen af sommerhalvåret 1889; imidlertid er regeringen bemyndiget til i enkelte tilfælde indtil videre at tillade undtagelser og at tilstede, at dansk som undervisningssprog beholdes i det hidtilværende omfang.

Slesvig, den 18. december 1888.

Overpræsidenten, virkelig geheimeråd
v. Steinmann.

IV

Fra 1. april 1879 ophævedes kirkevisitatoriernes skoletilsyn i Haderslev og Tørringlen provstier, og der udnævntes en kredsskoleinspektør. 1894 deltes kredsen i 2 distrikter Haderslev I og Haderslev II.

Fra 1. januar 1876 udnævntes der en kredsskoleinspektør for Åbenrå provsti og ved bek. af 10. juli 1876 ophævedes provstens og kirkevisitatoriets skoletilsyn.

Ved bek. af 3. september 1877 ophævedes kirkevisitatoriernes skoletilsyn i Sønderborg provsti, og kredsskoleinspektøren i Åbenrå fik dette overdraget. Fra 1. august 1879 fik han tillige skoletilsynet for Als Nørre- og Sønder herreder og kirkevisitatoriernes tilsyn ophævedes. 1887–93 var kredsen delt, men fra 1893 havde hele Sønderborg kreds sin egen kredsskoleinspektør.

Fra 1. oktober 1877 ophævedes endelig kirkevisitatoriernes skoletilsyn for Tønder-Løgumkloster og Lø-Møgeltønder provstier, og der udnævntes en kredsskoleinspektør for disse provstier med sæde i Tønder. Fra 1886 oprettedes der 2 inspektionsdistrikter, hvis områder ændredes i 1894. Disse embeder besattes i regelen med pædagogisk uddannede fagmænd, undertiden dog også med forhenværende præster.

V

Nogle eksempler på, hvilket omdømme eftertiden har givet de danskuddannede lærere i Nordslesvig efter 1864:

C. H. Friis, Løgumgård, i *Sønderjydsk Månedsskrift* 1938, s. 74:

»Fra den danske tid sad der endnu dengang en række ældre lærere rundt om i landsbyskolerne, og de har i en række år været et bolværk mod fortyskningen.

Deres undervisning var selvfølgelig loyal over for magthaverne, men uden for skolen lagde de ikke skjul på deres danske sindelag, og skolen kom jo ikke til at stå i fortyskningens tjeneste i deres embedstid. Vi må vist være dem taknemlige, fordi de holdt så længe ud, skønt det kunne være drøjt nok for dem; særlig når de i deres sommerferie skulle sidde på skolebænk nede i Segeberg for at lære tysk. Ret stærk i tysken blev de næppe. Jeg kunne nævne en række navne på disse gamle lærere, men hvor begynde og hvor holde op? Ældre folk kan måske nævne flere i hver sin kreds. Jeg synes, deres saga burde skrives, inden de glemmes. Her er en opgave for en personalhistoriker.

Senere kom der jo en yngre slægt af dansksindede lærere fra den danske afdeling på Tønder seminarium. Vi fik ofte besøg af dem i ferierne, og de bragte et frisk pust med, når de sang de danske fædrelandssange. Bl. a. kom de i en juleferie med Holger Drachmanns sang om de sønderjydske piger. Deres navne er endnu godt kendte. Nogle blev forflyttet sydpå. Det blev mere og mere vanskeligt at være dansk som lærer i den tyske folkeskole, ja for mange af dem til sidst umuligt.«

Hans Lund, Sønderjydsk Skoleforhold 1864–1892 i »Sønderjydsk Skoleforening 1892–1942«:

»En del steder blev der i den danske befolkning set med mistillid på de lærere, der blev i deres stillinger. Senere har man erkendt, at de ved deres forbliven sinkede skolens fortyskning. Der er næppe nogen tvivl om, at den ville være sket i et hurtigere tempo, hvis der allerede fra 60'erne havde siddet en tyskkyndig lærerstand i Nordslesvig.«

Hans Kau: Fra Kampen mellem Dansk og Tysk, s. 92:

»Det var en lykke for danskheden i Nordslesvig, at de gamle lærere fra den danske tid blev siddende; thi de blev både med og uden deres vilje en hemsko for tyskens fremskridt i skolen gennem mange år. Havde en fortyskningsdygtig lærerstand straks været for hånden, ville man længe før have drevet modersmålet ud af skolen. Nu blev man nødt til at gå frem med lempe.«

H. P. Sørensen: Træk af Gram sogns historie, s. 316:

»Det er blevet sagt, at den danske skole var den bedste gave til Sønderjylland. Men vi bør dog ikke glemme de mange gode danske lærere, der har virket i Gram sogn under udlændighedstiden. Under meget vanskelige kår har de alligevel ofte formået at nedlægge mangt et spiredygtigt dansk frø i de unges sind.«

A. H. Feilberg-Jørgensen: Grænselandet i det sidste Aarhundrede ca. 1830–1940:

»De mange, der var blevet på deres post fra den danske tid, blev nu en hemsko for tysk fremskridt i skolen gennem mange år. Havde en fortyskningsdygtig lærerstand straks været for hånden, ville man længe før have drevet modersmålet ud af skolen. Som det nu var, måtte man gå gradvis til værks.«

M. Mackeprang: Nordslesvig 1864–1909, s. 59:

»Langt større betydning havde det dog, at flertallet af lærerne trods alt blev sidende, hvad enten grunden nu skyldtes frygten for det daglige brød eller var af mere ideel natur, som når en lærer i Røddingegnen ud fra samme tankegang som biskop Hansen erklærede: »Jeg har som indfødt slesviger altid følt det som min pligt at blive på min post.« I modsætning til præsterne var det overvejende flertal af lærerne slesvigere, og de stod befolkningen nær, og eftertiden skylder disse mænd tak for deres medvirkning til, at det første slægtled, der voksede op under fremmedherredømmet fik en dansksindet undervisning.«

Jensenius Johansen: Oplevelser i Sønderjylland 1860–71, s. 87:

»Det faldt dog vanskeligt at få de fornødne lærerkræfter. Man nødtes derfor til at beholde nogle af de dansksindede lærere, nemlig dem, som bedst kunne tysk. Uagtet det var dem en hjertesorg at skulle undervise de danske børn på tysk, foretrak de at blive, for at børnene ikke skulle blive værre behandlet ved at få tysksindede lærere, der ikke engang forstod dansk. Mange danske borgere så i førstningen skævt til, at de blev; men siden var man dem dog taknemlig derfor, især da en tysk lærer Blome, som man sagde indførte »Blod og Jernpolitikken« i skolen.«

Niels Peter Olsen i »Landsbydreng og Lærer i Nordslesvig i Tiden fra 1864 til Sprogforordningen af 1888« (Sdj. Årb. 1956) siger i omtale af provst Johan Lauritz Sandal Bohr (1815–1876) i Møgeltønder:

»Når man alligevel mistænkte ham, var det, fordi han var blevet tilbage i Nordslesvig i 64, mens hans kaldsfæller ellers havde uhyre travlt med at komme derfra. Selvfølgelig gjorde han ret i at blive; bare alle danske præster og øvrige embedsmænd havde gjort det samme. Det forstod man imidlertid ikke dengang, men man anså det nærmest som noget stort og modigt, at de løb bort.«

Nicolai Svendsen: »Sønderjydske Skæbne«, I bd., s. 32:

»Læreren i anden klasse hed *Jens Andersen Jensen*. I halvfjerdserne besøgte han Tønder seminariums danske afdeling, hvor eleverne så godt som alle var dansksindede. De fleste af dem kom efter uddannelsen til at virke ved Slesvigs danske skoler, hvor de efter evne ved mådehold søgte at hemme den påbudte fortykning. Et større antal brød dog snart med den ulidelige preussiske tvang og udførte en påskønnelsesværdig gerning som forkæmpere for danskheden. – Min gamle lærer og ven *Jens Andersen Jensen* derimod blev en typisk repræsentant for den gruppe, der trods de strenge kår holdt ud i skolens tjeneste, skønt han var keredansk i hele sin indstilling over for datidens livsytringer. Der fandtes intet sted i hele sognet, hvor danskheden blev dyrket med en sådan optagethed og inderlighed som i hans og hans begavede hustrus hjem. Men de førte i denne henseende et katakombeliv. Udadtil måtte *Jensen* optræde som den loyale em-

bedsmand, deltage i tyske foranstaltninger, bruge tysk i samkvem med den indvandrede flok, fremme interesser, som han i virkeligheden hadede, og gøre gode miner til slet spil . . . Han levede således en dobbelttilværelse, der måtte tynde hårdt på hans sind . . . På den anden side må det ikke glemmes, at en anden i denne stilling kunne have gjort fortræd ved at gå fortyskningens ærinde både inden for og uden for skolen . . . Det var hans lykke, at det blev ham forundt at opleve genforeningen.«

Kredsskoleinspektøerne i Nordslesvig 1877-1919

Burgdorf, Christian August, f. 19.12.1828 tharina Maria Asmussen, Td. sem. 1850, gift i Kappel med Charlotte Johanne Henriette Petersen, Kappel (født 30.1.1840, død 6.9.1915 i Blankenese). Frivillig på slesvig-holstensk side 1848, huslæ. og hjlæ. i Kappel 1854–60, overlæ. sammesteds 1860–66, seminarielæ. i Ekernførde 1866–77, kredsskoleinspektør i Td. 1877–96, død 30.1.1896 i Td.

Deetjen, Heinrich, f. 27.6.1868 i Dötlingen i Oldenburg, søn af pastor Deetjen, gift med datter af pastor Kähler i Otten- sen, ordineret i 1891, præst i Sülfeld 1894–1901, i Plön-Altstadt 1901–1911, kreds- skoleinspektør i Sønderborg 1911–14, se- nere Kiel, Hildesheim, Frankfurt a. O.

Deiss, Robert Georg, »aus Köln«, gift med Hilda Elisabeth, f. Menthe, kredsskolein- spektør i Sønderborg 1914–19, forlod 1.6. 1919 Sønderborg og tog til Wetzlar.

Franzen, Johannes Detlef, f. 26.6.1851 i Husum, søn af bagermester Franzen, præst i Haddeby 1885–94, »Schulrat« i Heide 1894–97, kredsskoleinspektør i Td. 1897, død 1916.

Ketels, Heinrich, f. 7.11.1855 i Süderende på Föhr, søn af kaptajn Ketels, ordineret 1884, præst i Langeness 1885–91, i Bor- deshalm 1891–93, på Föhr 1893–95, kreds- skoleinspektør i Haderslev 1895–99, præst ved Skt. Michaels kirke i Slesvig 1899– 1903, præst i Kiel 1903–26, pens.

Koelsing (Kösling), Karl Richard Max, f. 18.9.1872 i Weslau, gift med Aurora Ella Hertha, f. Quassowski (f. 2.11.1874 i Kü-

cheldorf, Elbing), seminarielæ. i Kyritz, kredsskoleinsp. i Td. 1902–06, i Haders- lev 1906–09, blev forflyttet 1.2.1909 til Blumenthal, Regierungsbezirk Stade.

Krage, August Friedrich Emil, f. 18.3. 1857 i Peneum i Pommern, gift med Paula Magdalena Schmaltz, f. 12.12.1865 i Kø- benhavn, ordineret i 1895 med ret til an- sættelse i embede med dansk kirkesprog, 2.præst og lærer ved den tysksprogede pigeskole i Stockholm 1885–89, leder af pigeskolen Sct. Petri og præst i Køben- havn 1889–94 (hvor hans 3 sønner er født), seminarielærer i Segeberg 1894–96, kredsskoleinspektør i Td., Udg.: Über den Wert der Unterrichts- sprache für den Religionsunterricht.

Landt, Heinrich Wilhelm Joachim, f. 17. 12.1842 i Ahrensböök, søn af dr. med. Ni- colai Landt og Henriette, f. Willrodt, gift 3.9.1873 med Mathilde Dorothea Helene, f. Brandt, læ. i Glückstadt 1868, diakon i Neuenkirchen ved Krempe 1869–73, før- stepræst sammesteds 1873–96, kredsskole- inspektør i Haderslev 1896–1902, død 21. 2.1902 i Kiel, begr. i Haderslev.

Mosehuus, Johannes, f. 14.1.1849 i Krem- pe, gift med Luise, f. 29.7.1842 i Krempe, ordineret 1877, præst i Deezbüll 1877–86, kredsskoleinspektør i Td. 1886–88, i Äben- rå 1888–1912.

Petersen, Albert Theodor, f. 12.8.1857 i Gl. Haderslev, søn af konditor i Td., Al- bert Petersen og Frederikke, f. Agerholm, gift 2. g. med Anna Kathrine Agnete, f. Bjørnsen, ordineret 2.11.1884 i Olderup,

præst i Hollingstedt 1886–90, i Daler 1890–96, kredsskoleinspektør i Td. 1896–97, derefter præst i Td. 1897–1906, død 11.3.1917.

Petersen, Johannes Peter Christian, f. 6.1.1837 i Eggebæk, Flensborg a., søn af læ. og degn Thomas Petersen og Cathrina Christina Henningsen, datter af læ. Henningsen i Thorsted, Gottorp a., Skårup sem. 1857, gift 1. gang med datter af pastor Petersen i Store Vi, 2. gang med Anna og møller Hans Konrad Burgdorf og Ca. Pörksen fra Højersluse, præparandlæ. ved drengeskolen i Satrup 1852–53, læ. ved underskolen i Boium (Eskris s.), huslæ. på Schwanholm (Angel), hjælpelæ. i Flensborg 1860, overlæ. ved pigeskolen i Slesvig 1861–65, seminarielæ. i Td. 1865–76 (dansk og litteratur ved den danske afdeling og regning og matematik ved begge afdelinger), kredsskoleinspektør i Åbenrå 1876–87, død 4.12.1887 i Åbenrå. Har udgivet: se Td.St. nr. 40.

Prall, August, f. 22.1.1867 i Heide, søn af pastor August Prall (1831–1903), ordineret 1892, diakon i Heide 1893–99, kredsskoleinspektør i Td. 1899–1902, i Haderslev 1902–06, derefter kredsskoleinspektør i Brandenburg, senere seminarietilektor i Friedeberg, regeringsskoleråd i Slesvig 1910. Ved Pralls forflyttelse fra Td. til Haderslev i 1902 pålagde regeringen i Slesvig ham hurtigst muligt at til egne sig så meget dansk, så han var i stand til at overvåge den danske religionsundervisning.

Röhr, Heinrich, f. 15.4.1865 i Gaarden, gift med Maria, f. Wede, f. 2.4.1763 i Wulfsdorf ved Lübeck, tilflyttet Haderslev 16.4.1914 fra Segeberg, fraflyttet Haderslev 24.3.1920 til Slesvig.

Schacht, Claus, f. 1.8.1876 i Bollingstedt, gift med Gertrud, f. 5.9.1880 i Dreilüt-zow, præst i Petersdorf på Fehmarn, kredsskoleinspektør i Åbenrå 1912–19, fraflyttet 12.1.1920 til Rendsborg.

Schlichting, Joachim Hinrich Christian, f. 1853 i Kleinwesenberg, Kreis Stormarn, søn af skatteopkræver Hans Joachim Schlichting i Slesvig og Anna Katharina, f. Hoffmann, kredsskoleinspektør i Haderslev 1894–1914, gift med Marie Erna, f. Diemer, død 30.3.1914 i Haderslev.

Schöppa, Andreas Gotlob, f. 30.10.1840 i Spiegel ved Landsberg a. d. Warthe, søn af læ. og kantor Johann Gottlob Schöppa i Zechin, Kreis Lebus, dim. i Neuzelle 1860, læ. ved militærakademiet i Annaberg ved Torgau, læ. i Frankfurt a. O., gift 1867, Mittelschullehrerprüfung 1874, seminarielærer i Ütersen 1875–88, kredsskoleinspektør i Td. 1888.

Schwabe, Gerhard, f. 20.12.1861 i Schwe-rinsburg, gift med Elisabeth, f. Felsberger, f. 27.5.1871 i Sonneborn, kredsskoleinspektør i Haderslev 1909–19.

Stegelmann, Claus Heinrich Christian, f. 8.8.1842 i Elmshorn, søn af læ. i Elmshorn Heinrich Christian Stegelmann, Kiel universitet 1862–64, hlæ. ved den højere skole i Plön, studier i Berlin og Göttingen, læ. ved gymnasiet i Plön 1867–70, teologisk embedseksamen i 1867, Haderslev præsteseminar 1870–71 (med ret til ansættelse i embede med dansk kirkesprog), præst i Ubjerg 1871–79, kredsskoleinspektør i Haderslev 1879–94, til Bielefeldt 1.10.1894.

Todsen, Ludwig Emil Thomas, f. 4.7.1847 i Td., søn af møller Hans Todsen og Petrea Dorothea Petersen, Td. sem. 1868 (dansk afd.), gift med Elisa Maria Wilhelmine Hansen, datter af købmand Thomas Tychsen Hansen og Catharina Maria Lorenzen, læ. i Øsby 1868–70, i Rørkær 1870–74, krigsdeltager 1870–71, seminarielæ. i Td. 1875–84, i Haderslev 1884–93, kredsskoleinspektør i Sønderborg 1893–1910, død 27.8.1918 i Sønderborg. Udgav sammen med Krieger og Michelsen: Hülfsbuch für Behandlung der Winkelmann'schen Bilder, Tønder 1880.

ANVENDT LITTERATUR

- Jessen, Franz von: Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie 1901
Fink, Troels: Rids af Sønderjyllands historie 3. udg. 1955
Sønderjyllands Historie fremstillet for det danske Folk 1930–43, bd. 5
Rosendal, H.: Træk af Danskhedens Historie i Sønderjylland 1919–20
Hauser, Oswald: Preussische Staatsräson und nationaler Gedanke 1960
Meddelelser om Begivenheder i Slesvig siden den preussisk-østrigske Invasion, København 1864
Mackeprang, M.: Nordslesvig 1864–1909
Hanssen, H. P.: Fra Kampaarene 1927–29
Kau, Hans: Fra Kampen mellem Dansk og Tysk
Kaftan, Theodor: Erlebnisse und Beobachtungen 1924
Lund, Hans: Sønderjyske Skoleforhold 1864–92 i Sønderjysk Skoleforening 1892–1942
Feilberg-Jørgensen, A. H.: Grænselandet i det sidste Aarhundrede ca 1830–1940
Achelis, Th. O.: Deutsches und dänisches Schulleben i Hadersleben 1864–1920. Der Schleswig-Holsteiner 11. Jahrg.
Krog, Hans: De gamle Slægter 1836
Sørensen, H. P.: Træk af Gram sogns historie 1963
Thøstesen, Thøste: Fra Hygum Sogn
Hermansen, K. M.: Skodborg Sogn i Frøs Herred 1947
Københoved bysamfund, Bidrag til Skrave sogns historie 1950 ved Aage Bonde m. fl.
Krog, Hans: Tyrstrupbogen 1951
Fausbøl, J.: Degn Gammelgaard i Varnæs og Varnæs i ældre dage 1913
Jørgensen, H. P.: Uge sogn 1951
Jensen, H. J. og Mikkelsen: Fra Felsted Sogn
Sørensen, R. P.: Bogen om Bov Sogn 1939
Gregersen, Hans Vald. og Peter Kr. Iversen (red.): Bjolderup sogns historie 1951–56
Fausbøl, J.: Minder fra Sundeved og Felsted Sogn
Fra Als og Sundeved, hefterne 1–41
Rolf, Claus: Geschichte des Kirchspiels und Fleckens Højær
Holdt, J.: Degne og skoleholdere i Bredebro indtil 1920
Bahnsen, Martin: Dagbøger 1864–66, København 1864
Svendsen, Nicolai: Sønderjysk Skæbne 1953
Kaufmann, Th.: Minder og Tanker
Jelling Seminarium 1841–1941
Blaagaards Seminarium 1934
Skaarup Seminarium 1803–1903
Tønder Seminarie-Stat 1963
Tønder Statsseminariums Historie 1788–1938
Friis, H.: Dimittendlister fra kongerigske seminarier
Bonde, Aage: Degne og skoleholdere i Haderslev amt (manuskript)

Provinzial-Handbuch für Sleswig-Holstein und Lauenburg, årg. 1868, 1871, 1875, 1880,
1891 og 1897
Kuntze, G. C. Th.: Das Volksschulwesen der Provinz Schleswig-Holstein
Sønderjyske Årbøger
Sønderjysk Månedsskrift
Forskellige arkiver ang. skolesager i landsarkiverne i Slesvig, Viborg, Odense og navnlig
Åbenrå
Nordslesvigske skolars »Schulchronik« i det omfang, det har været muligt at finde frem
til dem.

STEDREGISTER

Efterstående opstilling viser, i hvilket provsti og sogn den pågældende skole skal søges

<i>Skole</i>	<i>Sogn</i>	<i>Provsti</i>
Abild	Abild	Tønder
Abkær	Vedsted	Haderslev
Abterp	Brede	Tønder
Adsbøl	Adsbøl	Åbenrå
Agerskov	Agerskov	Tørninglen
Aller	Aller	Haderslev
Allerup	Toftlund	Tørninglen
Alslev	Bjolderup	Åbenrå
Alslev	Højst	Tønder
Anslet	Fjelstrup	Haderslev
Arnitlund	Vedsted	Haderslev
Arnum	Højrup	Tørninglen
Arrild	Arrild	Tørninglen
Asserballe	Asserballe	Als Sønderherred
Asserballeskov	Asserballe	Als Sønderherred
Astrup	Brøns	Tørninglen
Augustenborg	Augustenborg	Als Sønderherred
Avnbøl	Ullerup	Sønderborg
Bajstrup	Tinglev	Tønder
Barsmark	Løjt	Åbenrå
Barsø	Løjt	Åbenrå
Bedsted	Bedsted	Åbenrå
Bevtoft	Bevtoft	Tørninglen
Birkelev	Vodder	Tørninglen
Bjergskov	Klipleve	Åbenrå
Bjerndrup	Stepping	Haderslev
Bjerndrup	Klipleve	Åbenrå
Bjerning	Bjerning	Haderslev
Bjolderup	Bjolderup	Åbenrå

Blans
Bodum
Bolderslev
Borg
Bov
Bovlund
Bovrup
Branderup
Bredebro
Bredevad
Bredsten
Broager
Broderup
Brunde
Brændstrup
Brøns
Burkal
Bylderup
Bæk
Bækken
Bøgeskov
Bådsbøl-Ballum

Christiansfeld

Daler
Djernæs
Dover
Draved
Drengsted
Dybbøl
Dyndved
Døstrup

Egernsund
Eggebæk-Kravlund
Ellum
Elstrup
Emmerlev
Emmerske
Endrupskov

Ullerup
Løjt
Bjolderup
Brede
Bov
Agerskov
Varnæs
Branderup
Brede
Bylderup
Kegnæs
Broager
Tinglev
Rise
Rødding
Brøns
Burkal
Bylderup
Nustrup
Rinkenæs
Tyrstrup
Ballum

Daler
Hoptrup
Lintrup
Løgumkloster ldsng.
Døstrup
Dybbøl
Egen
Døstrup

Broager
Tinglev
Løgumkloster ldsng.
Egen
Emmerlev
Tønder ldsng.
Gram

Sønderborg
Åbenrå
Åbenrå
Tønder
Flensborg
Tørninglen
Åbenrå
Tørninglen
Tønder
Tønder
Sønderborg
Sønderborg
Tønder
Åbenrå
Tørninglen
Tørninglen
Tønder
Tønder
Tørninglen
Åbenrå
Haderslev
Lø-Møgeltønder

Haderslev

Lø-Møgeltønder
Haderslev
Tørninglen
Tønder
Lø-Møgeltønder
Sønderborg
Als Nørreherred
Lø-Møgeltønder

Sønderborg
Tønder
Tønder
Als Nørreherred
Lø-Møgeltønder
Tønder
Tørninglen

Felsted
Felstedskov
Fjelstrup
Fole
Foverup
Frederikskog
Frørup
Frøslev

Gabøl
Gammel Haderslev
Gasse
Genner
Gestrup
Gramby
Grarup
Grønnebæk
Gråsten
Guderup
Gåskær-Todsbøl

Haderslev
Hajstrup
Halk
Hammelev
Harres
Havnbjerg
Havervad
Havsted
Hejsager
Hellevad
Helved
Hjerndrup
Hjerpsted
Hjerting
Hjordkær
Hokkerup
Holbøl
Holm
Hoptrup
Hostrup
Hovslund

Felsted
Felsted
Fjelstrup
Fole
Ravsted
Højer landsogn
Frørup
Bov

Nustrup
Gml. Haderslev
Skærbæk
Øster-Løgum
Agerskov
Gram
Grarup
Jels
Gråsten
Egen
Bjolderup

Øsby
Halk
Hammelev
Brede
Havnbjerg
Brøns
Ravsted
Halk
Hellevad
Notmark
Hjerndrup
Hjerpsted
Hjerting
Hjordkær
Holbøl
Holbøl
Nordborg landsogn
Hoptrup
Hostrup
Øster-Løgum

Åbenrå
Åbenrå
Haderslev
Tørninglen
Tønder
Tønder
Haderslev
Flensborg

Tørninglen
Haderslev
Tørninglen
Åbenrå
Tørninglen
Tørninglen
Haderslev
Haderslev
Åbenrå
Als Nørreherred
Åbenrå

Haderslev
Haderslev
Haderslev
Haderslev
Tønder
Als Nørreherred
Tørninglen
Tønder
Haderslev
Åbenrå
Als Sønderherred
Haderslev
Lø-Møgeltønder
Tørninglen
Åbenrå
Åbenrå
Åbenrå
Als Nørreherred
Haderslev
Tønder
Åbenrå

Hviding	Hviding	Tørninglen
Hygum	Hygum	Tørninglen
Hyrup	Bevtoft	Tørninglen
Højer	Højer	Tønder
Højrup	Højrup	Tørninglen
Højst	Højst	Tønder
Hønkys	Egvad	Åbenrå
Hønning	Arrild	Tørninglen
Hørup Kirkeby	Hørup Kirkeby	Als Sønderherred
Iller	Broager	Sønderborg
Jejsing	Hostrup	Tønder
Jegerup	Jegerup	Haderslev
Jels	Jels	Haderslev
Kamtrup	Hygum	Tørninglen
Kassø	Hjordkær	Åbenrå
Kastrup	Gram	Tørninglen
Ketting	Ketting	Als Sønderherred
Kliplev	Kliplev	Åbenrå
Klovtoft	Hellevad	Åbenrå
Kløjing	Nørre Løgum	Tønder
Knud	Fjelstrup	Haderslev
Kollund	Bov	Flensborg
Kolsnap	Nustrup	Tørninglen
Kongsmark	Rømø	Lø-Møgeltønder
Korup	Ravsted	Tønder
Kragelund	Bov	Flensborg
Kvistrup	Øsby	Haderslev
Kær	Ulkebøl	Als Sønderherred
Kværs	Kværs	Åbenrå
Københoved	Skrave	Tørninglen
Ladegård Gml.	Hammelev	Haderslev
Ladegårdskov	Adsbøl	Åbenrå
Langetved	Skrave	Tørninglen
Lebølgård	Tandslet	Als Sønderherred
Lerte	Sommersted	Haderslev
Lintrup	Lintrup	Tørninglen
Lovrup	Døstrup	Lø-Møgeltønder
Lund	Burkal	Tønder

Lydersholm	Burkal	Tønder
Lysabild	Lysabild	Als Sønderherred
Lysabildskov	Lysabild	Als Sønderherred
Løgumgård	Nørre Løgum	Tønder
Løgumkloster	Løgumkloster	Tønder
Løjt Kirkeby	Løjt Kirkeby	Åbenrå
Løjtved	Nørre Løgum	Tønder
Marstrup	Hoptrup	Haderslev
Maugstrup	Maugstrup	Haderslev
Mejlby	Lintrup	Tørninglen
Mellerup	Agerskov	Tørninglen
Mjels	Oksbøl	Als Nørreherred
Mjolden	Mjolden	Lø-Møgeltønder
Mjøs	Rise	Åbenrå
Moltrup	Moltrup	Haderslev
Møgeltønder	Møgeltønder	Lø-Møgeltønder
Neder-Jerstal	Bevtoft	Tørninglen
Nordborg	Nordborg	Als Nørreherred
Notmark	Notmark	Als Sønderherred
Notmarkskov	Notmark	Als Sønderherred
Nustrup	Nustrup	Tørninglen
Nybøl	Nybøl	Sønderborg
Nørre Hostrup	Egvad	Åbenrå
Nørre Løgum	Nørre Løgum	Tønder
Nørre Sejerslev	Emmerlev	Lø-Møgeltønder
Nørre Vilstrup	Vilstrup	Haderslev
Nørrehus-Ballum	Ballum	Lø-Møgeltønder
Oksbøl	Oksbøl	Als Nørreherred
Oksenvad	Oksenvad	Haderslev
Over Lerte	Sommersted	Haderslev
Randerup	Randerup	Lø-Møgeltønder
Rangstrup	Agerskov	Tørninglen
Ravsted	Ravsted	Tønder
Rejsby	Rejsby	Tørninglen
Rens	Burkal	Tønder
Rinkenæs	Rinkenæs	Åbenrå
Rise	Rise	Åbenrå
Rise Hjarup	Rise	Åbenrå

Roager Kirkeby
Roager Vesterbæk
Roost
Rudbøl
Rugbjerg
Rurup
Rødding
Røllum
Rørkær

Roager
Roager
Arrild
Højer landsogn
Øster-Løgum
Branderup
Rødding
Ensted
Hostrup

Tørninglen
Tørninglen
Tørninglen
Tønder
Åbenrå
Tørninglen
Tørninglen
Åbenrå
Tønder

Sebbelev
Sillerup
Simmersted
Skast
Skelde
Skodborg
Skodborgskov
Skodsbøl
Skovby
Skovby
Skovbøl
Skrydstrup
Skudstrup
Skærbær
Smedager
Snogbæk
Solderup
Sommersted
Spandet
Starup
Stenderup
Stenderup
Stenderup
Stepping
Stevning
Store-Jyndevad
Strandelhjørn
Stubbæk
Styding
Svenstrup
Sød
Sønderballe

Ketting
Fjelstrup
Maugstrup
Skast
Broager
Skodborg
Skodborg
Broager
Løjt
Vedsted
Felsted
Skrydstrup
Skodborg
Skærbæk
Bjolderup
Sottrup
Hostrup
Sommersted
Spandet
Starup
Nybøl
Toftlund
Østerlindet
Stepping
Svenstrup
Burkal
Bevtoft
Ensted
Hammelev
Svenstrup
Ubjerg
Hoptrup

Als Sønderherred
Haderslev
Haderslev
Lø-Møgeltønder
Sønderborg
Haderslev
Haderslev
Sønderborg
Åbenrå
Haderslev
Åbenrå
Tørninglen
Haderslev
Tørninglen
Åbenrå
Sønderborg
Tønder
Haderslev
Tørninglen
Haderslev
Sønderborg
Tørninglen
Tørninglen
Haderslev
Als Nørreherred
Tønder
Tørninglen
Åbenrå
Haderslev
Als Nørreherred
Tønder
Haderslev

Sønder Hostrup
Sønder Sejerslev
Sønder Vilstrup
Sønderborg
Sønderby
Sønderby
Sølsted
Søst

Ensted
Emmerlev
Vilstrup

Kegnæs
Rømø
Abild
Rise

Åbenrå
Lø-Møgeltønder
Haderslev
Sønderborg
Sønderborg
Lø-Møgeltønder
Tønder
Åbenrå

Tandslet
Tandselle
Terkelsbøl
Tinglev
Tirslund
Tiset
Toftlund
Toftum
Toghale
Tornum
Tråsbøl
Tumbøl
Tyrstrup
Tønder

Tandslet
Tandslet
Tinglev
Tinglev
Tirslund
Gram
Toftlund
Rømø
Møgeltønder
Lintrup
Felsted
Felsted
Tyrstrup

Als Sønderherred
Als Sønderherred
Tønder
Tønder
Tørninglen
Tørninglen
Tørninglen
Lø-Møgeltønder
Lø-Møgeltønder
Tørninglen
Åbenrå
Åbenrå
Haderslev
Tønder

Ubjerg
Uge
Ulkebøl
Ullerup

Ubjerg
Uge
Ulkebøl
Ullerup

Tønder
Åbenrå
Als Sønderherred
Sønderborg

Varnæs
Vedsted
Vejbæk
Vennemose
Vester-Lindet
Vester-Sottrup
Vester-Terp
Vesterende-Ballum
Vilsbæk
Visby
Vodder
Vojens
Vollerup

Varnæs
Vedsted
Bov
Abild
Gram
Vester-Sottrup
Nørre-Løgum
Ballum
Holbøl
Visby
Vodder
Jegerup
Bjolderup

Åbenrå
Haderslev
Flensborg
Tønder
Tørninglen
Sønderborg
Tønder
Lø-Møgeltønder
Åbenrå
Lø-Møgeltønder
Tørninglen
Haderslev
Åbenrå

Vollum
Vonsbæk

Ørby
Ørderup
Ørsted
Øsby
Østerby
Øster-Lindet
Øster-Løgum
Øster-Sottrup
Øster-Terp

Åbenrå
Åbøl
Ålkær
Årslev
Årø
Åstrup

Brede
Vonsbæk

Vonsbæk
Toftlund
Oksenvad
Øsby
Daler
Øster-Lindet
Øster-Løgum
Sottrup
Bedsted

Tirslund
Nustrup
Hjordkær
Øsby
Åstrup

Tønder
Haderslev

Haderslev
Tørninglen
Haderslev
Haderslev
Lø-Møgeltønder
Tørninglen
Åbenrå
Sønderborg
Åbenrå

Åbenrå
Tørninglen
Tørninglen
Åbenrå
Haderslev
Haderslev

Skrifter, udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland

1. Erik Christensen: Fra min virksomhed i Tønder. Kr. 2,25 (4,50).
2. P. J. Refshauge: Bonden, der blev landråd. Udsolgt.
3. Tønder gennem tiderne I–II. Under redaktion af M. Mackeprang. Udsolgt.
4. M. H. Nielsen: Fra slesvigsk fattigvæsens fortid. Kr. 4,50 (9,00).
5. Troels Fink og Johan Hvidtfeldt: Vejledning i studiet af Sønderjyllands historie. Udsolgt.
6. Johan Hvidtfeldt: Navneregister til H. P. Hanssens værker. Kr. 2,00 (4,00).
7. Aktstykker vedrørende Kreditanstalt Vogelgesangs tilblivelse. Udsolgt.
8. Peter Kr. Iversen: Vejledning for sønderjyske lokalhistorikere. Udsolgt.
9. Johan Hvidtfeldt: Slægtshistoriske studier i Sønderjylland. 2. udgave revideret og udvidet af Hans H. Worsøe. Kr. 8,00 (16,00).
10. Nordslesvigs åndelige genforening med Danmark. Red. af Cl. Eskildsen, J. Hvidtfeldt og Peter Kr. Iversen. Kr. 6,00 (12,00).
11. Olav Christensen: Bibliografi over sønderjysk slægtstavelitteratur, 2. udg. m. tillæg: Manuskripter vedr. sønderjysk personalhistorie i Landsarkivet i Åbenrå ved Peter Kr. Iversen. Indb. kr. 7,50 (15,00).
12. Nordslesvig efter genforeningen. 7 radioforedrag. Udsolgt.
13. Thorvald Petersen: Fra Als til Tønder. Udsolgt.
14. N. Black Hansen: Åbenrå annaler, 1524, 1584–1694. Kr. 4,00 (8,00).
15. Peter Kr. Iversen: Kniplingskræmmer Jens Wulffs dagbog. Udsolgt.
16. A. Svensson: Redaktør J. Jessen, Flensborg Avis. I uds., II kr. 10,00 (20,00), III kr. 15,00 (30,00).
17. H. V. Gregersen: Niels Heldvad. En biografi. Kr. 8,00 (16,00).
18. Erland Møller og Johan Hvidtfeldt: Kaptajn Hans Bruhns erindringer. Udsolgt.
19. Asger Nyholm: Nationale og religiøse brydninger i Tønder på sprogreskripterens tid. Indb. kr. 12,00 (24,00).
20. Knud Kretschmer: Den sønderjydske Fond. Indb. kr. 8,00 (16,00).
21. H. V. Gregersen: Gotiske skriftprøver fra sønderjyske arkivalier. Kr. 8,00 (16,00).
22. Aage Bonde og Johan Hvidtfeldt: Borgmestre, rådmænd, byfogder og byskrivere i Flensborg 1550–1848. Indb. kr. 6,00 (12,00).

23. G. Japsen: Den nationale udvikling i Åbenrå 1800–1850. Indb. kr. 15,00 (30,00).
24. Sigurd Schoubye: Guldsmedehåndværket i Tønder og på Tønder-egnen 1550–1900. Udsolgt.
25. Åbenrå Bys Historie. Under redaktion af Johan Hvidtfeldt og Peter Kr. Iversen. I, indb. kr. 16,50 (33,00). II udsendes til julen 1966.
26. Harald Jørgensen: To ungdomsvenner. H. P. Hanssen – H. V. Clausen. En brevveksling. Indb. kr. 15,00 (30,00).
27. H. Hejselbjerg Paulsen: Sønderjydske Psalmesang 1717–1740. Indb. kr. 22,00 (44,00).
28. H. V. Gregersen: Den lüneburgske Saltoktroi. Et bidrag til salthandelens historie i hertugdømmet Slesvig. Indb. kr. 17,00 (34,00).
29. Johan Hvidtfeldt: Kampen om ophævelsen af livegenskabet i Slesvig og Holsten 1795–1805. Indb. kr. 25,00 (50,00).
30. Tønder Seminarie-stat 1788–1963. Udarb. af Jens Lampe under medvirken af A. Nyholm og Erik Larsen. Indb. kr. 25,00 (50,00).
31. Peder H. Smidt: Hverdag og fest. Vestslesvigske minder. Udsolgt.
32. Jacob Fabricius den Yngres optegnelser. Udgivet v. A. Andersen. Indb. kr. 30,00 (60,00).
33. H. V. Gregersen: Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i København. C. F. Allen. H. N. Clausen. Orla Lehmann. J. W. Marckmann. Carl Ploug. Indb. kr. 30,00 (60,00).
34. Johannes Oldendorphs selvbiografi. Udgivet ved A. Andersen. Indb. kr. 10,00 (20,00).
35. L. S. Ravn: Danskuddannede folkeskolelærere i Nordslesvig under preussisk styre. Indb. kl. 15,00 (30,00).
36. M. Favrhojdt: Haderslev Latinskoles historie 1567–1967. Indb. kr. 25,00 (50,00).

Festskrift til H. P. Hanssen. Kr. 15,00 (30,00).

Sønderjylland – Historisk Billedbog. Tiden indtil 1864 v. Jørgen Paulsen og Poul Kürstein. Indb. kr. 15,00 (30,00), i særlig indbinding kr. 22,00 (klassesæt på 15 ekspl. for ialt kr. 300,00).

Historisk Samfund for Sønderjyllands »Lille Serie«

Marie Boesen: Agnes Smidt fra Lundsmark. Træk af en livshistorie. Uds.

Hans Hansen: Fra tidlig vår til efterår. I sønderjysk landbrugs tjeneste. Kr. 5,00 (10,00).

Morten Kamphövener: Skrumsager. En sønderjysk fører. Kr. 5,00 (10,00).

Johan Meyer: Det gamle Frøslev. Udsolgt.

Th. Kaufmann: Minder og tanker. Erindringer fra grænselandet. Indb. kr. 5,50 (11,00).

Frederik Høyberg: Gennem 80 år. Erindringer fra fremmedherredømmets tid. Indb. kr. 5,50 (11,00).

Andreas Øster: Barn i Herrnhuternes Christiansfeld. 2. oplag. Indb. kr. 9,75 (19,50).

Redaktionen består af generalkonsul, professor dr. phil. Troels Fink, Flensborg, seminarilektor H. V. Gregersen, Haderslev, rigsarkivar dr. phil. Johan Hvidtfeldt, København, landsarkivar Peter Kr. Iversen, Åbenrå, og forstander Hans Lund, Tanderupgård, Ribe. – Redaktionssekretær er H. V. Gregersen, Dronning Alexandrinesvej 2, Haderslev. Tlf. (045) 2 20 83.

Desuden forhandles:

H. V. Gregersen: Messe og Marked. Det landskendte Kliplev marked. – Udsolgt.

Bjolderup Sogns Historie. Under redaktion af H. V. Gregersen og Peter Kr. Iversen. Kr. 22,00 (44,00). 1. halvbind kr. 10,00 (20,00). 2. halvbind kr. 12,00 (24,00).

HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

Medlemmer modtager årligt for medlemskontingentet kr. 11,50 (+ porto)
i to halvbind på tilsammen ca. 300 sider:

Sønderjyske Årbøger

Henvendelse om medlemskab til sekretariatet, adr. Landsarkivet, Åbenrå,
eller til medlemmer af styrelsen.

Endvidere udgives i frit abonnement med tolv hefter om året for kr. 20,00:

Sønderjysk Månedsskrift

Abonnement tegnes ved henvendelse til: Landsarkivet, Åbenrå, eller til
medlemmer af styrelsen.

